

PELASTUSOPISTO

B-sarja:
Tutkimusraportit
[3/2018]

Tuottamukselliset tulipalot ja niitä koskevat ilmoitusmenettelyt

Mari Lehtimäki
Päivi Mäkelä

PELASTUSOPISTO

TUOTTAMUKSELLISET TULIPALOT JA NIITÄ KOSKEVAT ILMOITUSMENETTELYT

Mari Lehtimäki
Päivi Mäkelä

Pelastusopisto
PL 1122
70821 Kuopio
www.pelastusopisto.fi

Pelastusopiston julkaisu
B-sarja: Tutkimusraportit
3/2018

ISBN 978-952-7217-15-3
ISSN 2342-9313

ALKUSANAT

Tutkimukset osoittavat usein suuntaa seuraajilleen. Niin on tässäkin tapauksessa: reilut viisi vuotta sitten julkaistun *Läpi tulen – Empiirinen tutkimus poliisin palonsyyn tutkinnasta ja vakavien tulipalorikosten rikosprosessista* (Mäkelä – Tapani – Lehtimäki – Frände, Turun yliopisto 2013) yhteydessä johduimme keskustelemaan tuottamuksellisten palojen tutkimuksen tarpeesta. Haastavan aihepiirin tutkimisen lisäksi olemme tällä kertaa tehneet myös kehittämistyötä. Nyt onkin aika kiittää tutkimus- ja kehittämishankettamme auttaneita ja mahdollistaneita tahoja.

Edellisen tutkimuksen tekijäkumppanimme, rikos- ja prosessioikeuden professori Dan Fränden (Helsingin yliopisto) ja rikosoikeuden professori (Turun yliopisto, 1.8.2018 alkaen: oikeusneuvos, Korkein oikeus) Jussi Tapanin tuki, kannustus ja mielenkiinto on ollut korvaamatonta. He ovat lukeneet käsikirjoitusta useampaan kertaan ja olleet aina valmiita vastaamaan kiperiin kysymyksiin. Kiitämme myös rikos- ja prosessioikeuden professori Matti Tolvasta (Itä-Suomen yliopisto) kaikesta avusta matkan varrella.

Rikosylikonstaapeli Jouko Jussila (Lounais-Suomen poliisilaitos) huolehti käyttööme poliisiaineistot jo aiemmista tutkimuksista tutuilla varmoilla otteilla. Kiitämme myös muita hankkeelle aineistoa toimittaneita tahoja – erityisesti poliisilaitoksia, syyttäjänvirastoja ja tuomioistuimia – ripeästä ja tehokkaasta yhteistyöstä.

Hankkeen kehittämisosuudet on toteutettu yhteistyössä Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen kanssa. Pelastuslaitos on muodostanut erittäin hyvän ympäristön kokeilla uutta, ja auttavaisia keskustelukumppaneita on aina löytynyt niin hapuileville kuin valmiimmillekin ajatuksille. Toivomme hankkeen voivan olla yksi esimerkki siitä, miten Pelastusopiston TKI-toiminta voisi palvella pelastuslaitoksia niin, että yhden pelastuslaitoksen alueella koeponnistetut toimintamuodot hyödyttäisivät jatkossa myös muualla. Kiitämme Varsinais-Suomen pelastuslaitosta hyvästä yhteistyöstä, ja sama koskee myös kehittämishankkeiden muita kumppaneita: Lounais-Suomen poliisilaitosta sekä Turun kaupungin hyvinvointitoimialaa ja riskienhallintaa.

Hankkeen ohjausryhmään ovat kuuluneet Pelastusopiston, sisäministeriön pelastusosaston, Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston, Finanssiala ry:n, L2 Paloturvallisuus Oy:n ja Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen edustajat. Kiitämme työn viitoittamisesta matkan varrella. Tutkimusjohtaja Esa Kokin tuki työn mittaan on ollut tärkeää.

Hanke on toteutettu HTM Mari Lehtimäen ja VTM Päivi Mäkelän yhteistyönä. Työnjako tutkimuksen pääluvuissa on seuraava:

- Lehtimäki vastaa pääluvuista 2–6 ja on laatinut liitteen 1.
- Mäkelä vastaa pääluvuista 7–8. Lisäksi Mäkelä on vastannut aineiston keräämisestä ja on tehnyt sen määrällisen tarkastelun (liite 2).
- pääluvuista 1 ja 9 tekijät vastaavat yhdessä.

Tutkimus- ja kehityshankkeen ovat rahoittaneet Palosuojelurahasto, sisäministeriön pelastusosasto, Pelastusopisto ja Finanssiala ry. Työtiloja saimme Pelastusopiston lisäksi käyttööme Varsinais-Suomen pelastuslaitokselta ja L2 Paloturvallisuus Oy:stä. Kiitämme kaikkia työn taloudellisesti mahdollistaneita tahoja.

Kuopiossa 31.8.2018

Päivi Mäkelä ja Mari Lehtimäki

Kirjoittajat

HTM Mari Lehtimäki työskentelee turvallisuusasiantuntijana L2 Paloturvallisuus Oy:ssä ja suunnittelijana Pelastusopiston *Palontutinnan oppimateriaali* -hankkeessa (2/2018–4/2019). Lehtimäki on toiminut vanhempana rikoskonstaapelina Helsingin poliisilaitoksen väkivaltarikosyksikössä erikoistuen palorikosten tutkintaan, ja hänellä on pitkä käytännön kokemus rikostutkinnasta ja erityisesti palonsyyn tutkinnasta. Lehtimäki oli yhtenä tekijänä teoksessa Päivi Mäkelä – Jussi Tapani – Mari Lehtimäki – Dan Frände: *Läpi tulen – Empiirinen tutkimus poliisin palonsyyn tutkinnasta ja vakavien tulipalorikosten rikosprosessista* (Turun yliopisto 2013). Lehtimäen osuus käsitteli poliisin palonsyyn tutkintaa, ollen ensimmäinen aihepiirin tutkimus Suomessa. Lehtimäki on käsitellyt tulipalojen eri teemoja myös muissa opinnäytetöissä (esimerkiksi Itä-Suomen yliopistossa) sekä koulutuksissa (esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulun tuhotyökurssilla).

VTM Päivi Mäkelä on toiminut pitkään tutkijana Turun yliopistossa, työskennellen sekä yhteiskunta- että oikeustieteellisen tutkimuksen piirissä. Hänen ensimmäinen pelastusalaan liittyvä tutkimushankkeensa oli seurantatutkimus tahallisesti sytytetyistä tulipaloista (*Tahallisesti sytytetyt tulipalot Suomessa*, Turun yliopisto 2008; teoksen toisena kirjoittajana oikeussosiologian ja kriminologian professori Ahti Laitinen). Mäkelä koordinoi vuonna 2013 valmistunutta vakavien tahallisten tulipalorikosten rikosprosessia ja tulipalojen tutkintaa käsitellyttä *Läpi tulen* -tutkimushanketta. Hänen osuutensa tutkimuksessa käsitelivät tapausten läpivirtausta ja sen kestoa sekä teko- ja tekijäpiirteitä. Mäkelä on toiminut Pelastusopiston Tuottamukselliset tulipalot -hankkeen projektipäällikkönä.

Keskeiset termit ja lyhenteet

Vakiintuneet termit ja lyhenteet:

Esitutkinta	rikoksen johdosta suoritettava tutkinta, rikostutkinta. Toimenpiteistä käytetään joskus lyhyttä muotoa tutkinta.
ETL	esitutkintalaki 22.7.2011/805
HE	hallituksen esitys
HO	hovioikeus
HÄKE	häätäkeskus
Ilmoitus	(myös tutkintailmoitus: joko rikosilmoitus tai sekalaisilmoitus) Patja-tietojärjestelmään kirjatut tapaustiedot. Esimerkiksi. tapahtuman aika- ja paikkatiedot, henkilötietoja sekä kirjoitettu tapahtumaselostus.
KE	tutkinnan tila: poliisin päätös keskeyttää tutkinta toistaiseksi. Tutkintaa saatetaan jatkaa tai tapaus päättää myöhemmin.
KKO	Korkein oikeus
KO	käräjäoikeus
L	laki
Patja	Poliisiasian tietojärjestelmä, johon mm. rikosilmoitus ja sekalaisilmoitus kirjataan. Patja sisältää myös muita tiedostoja.
PelL	pelastuslaki 29.4.2011/379
PolL	poliisilaki 22.7.2011/872
Poliisitutkinta	muusta syystä kuin rikoksen johdosta suoritettava tutkinta. Toimenpiteistä käytetään joskus lyhyttä muotoa tutkinta.
PRONTO	Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastojärjestelmä, joka sisältää pelastuslaitosten toimenpiderekisterien tiedot.
PS	päiväsakko. Esimerkiksi 12 PS tarkoittaa 12 päiväsakkoa.
Re	rikoksesta epäilty
R-ilmoitus	rikosilmoitus, ilmoitustyyppi Poliisiasian tietojärjestelmä Patjassa. R-ilmoitus laaditaan kun on syytä epäillä rikosta. (Vrt. S-ilmoitus)
RL	rikoslaki 19.12.1889/39
ROL	laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689
RV	rangaistusvaatimus (käytetään sakkoasioissa)
Seloste	viittaa yleensä PRONTO-tietojärjestelmän selosteeseen
Selostus	synonyymi termille selostusosa. Tarkoitetaan Patjan S- tai R-ilmoituksen osaa selostus, johon poliisi kirjaa tapahtuman alkutiedot ja tiedot tutkinnan etenemisestä

S-ilmoitus	sekalaisilmoitus, ilmoitustyyppi Poliisiasiain tietojärjestelmä Patjassa. Laaditaan yleensä tapahtumasta, jossa ei epäillä rikosta. (Vrt. R-ilmoitus)
SJP	syyttämättäjättämispäätös. Syyttäjän päätös jättää jutussa syyte nostamatta. Syinä voivat olla esimerkiksi kohtuuttomuusperuste, jutun vanhentuminen tai rikoksesta epäillyn kuolema.
Sjä	syyttäjä
ShL	sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301
SM	sisäministeriö
STM	sosiaali- ja terveysministeriö
PL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
TP	tutinnan päätös, tapauspäätös, eräs S- tai R-ilmoituksen päätöslaji. Tapauspäätöksen perusteita voivat olla esimerkiksi toimenpide suoritettu, ei rikosta tai muu syy. Jutun tutkinta poliisissa päättyy.
TP SJÄ	tapauspäätös, toimitettu syyttäjälle syyteharkintaan
Vp	valtiopäivät

Tätä tutkimusta varten luodut lyhenteet:

PR	pelastusrikkomus
VA	vaaran aiheuttaminen
VK	varomaton käsittely
VT	vahingonteko
TT	tuhotyö
YT	yleisvaaran tuottamus

SISÄLTÖ

1	JOHDANNOKSI	8
1.1	Tuottamus – siis mikä?	8
1.2	Tutkimus- ja kehittämishankkeen tavoitteet ja asemointi	9
1.3	Tutkimusaineistosta ja sen tarkastelun lähtökohdista	10
1.4	Tutkimusraportin rakenne ja eteneminen	11
2	TUOTTAMUKSELLISUUDEN MÄÄRITTELY	13
2.1	Mitä tuottamuksella yleisesti ymmärretään?	13
2.2	Tuottamus rikosoikeuden kontekstissa	14
2.2.1	Syyksiluettavuuden rakenne	14
2.2.2	Syyksiluettavuuden skaala	15
2.3	Tekojen rangaistusvastuusta	17
2.4	Aineistoon valikoituneet tapaukset	19
2.5	Huolellisuusvelvoite lain mukaan	21
2.6	Huolimattomuuden punnintaa	22
2.7	Riskistä ja seurauksesta	25
2.8	Syy-yhteys	26
2.9	Varotoimenpiteet, valvonta ja vastuu	27
3	TUOTTAMUKSELLISET PALOT RIKOSILMOITUSAINEISTOSSA	29
3.1	Rikosoikeuden merkityksestä tulipaloissa	29
3.2	Yleisvaaran tuottamus	31
3.3	Varomaton käsittely	35
3.4	Vaaran aiheuttaminen	38
4	TYYPITAPAUKSET	42
4.1	Taustaa	42
4.2	Ympäristöön levinnyt avotuli	42
4.3	Tupakointi	44
4.4	Liesi	46
4.5	Kiuas	48
5	TAPAUKSISTA ESIIN NOUSSEITA TEEMOJA	51
5.1	Abstrakti vai konkreettinen vaara	51
5.2	Yleinen vaara vai vaaraa toiselle	52
5.3	Teon törkeysarvostelusta tapausten valossa	53
5.4	Palon itsestään sammumisen merkitys	54
5.5	Onko tulipaloa ilman liekkejä	56
5.6	Palo-osastoinnin merkitys vaarantamiseen kerros- ja rivitaloissa	57
5.7	Tekijälähtöinen näkökulma	58
6	PELASTUSRIKKOMUKSISTA	60

6.1	Pelastusrikkomuksen sääntely	60
6.2	Pelastusrikkomus tutkimusaineistossa	62
6.2.1	Huolellisuusvelvoite tulipalon tai muun onnettomuuden vaaran ja vahingon välttämiseksi	62
6.2.2	Olosuhteista johtuva avotulen sytyttämiskielto	64
7	I KEHITTÄMISPILOTTI: PELASTUSVIRANOMAISEN ILMOITUSVELVOLLISUUS POLIISILLE	66
7.1	Ilmoitusvelvollisuus osana tätä tutkimusta	66
7.2	Ilmoitusvelvollisuuden ja pelastusviranomaisen palontutinnan oikeushistoriaa	66
7.3	Ilmoittamisen nykytila	68
7.3.1	Kysely pelastuslaitoksille Pell 41 § -ilmoitusvelvollisuuden toteutumisesta	68
7.3.2	Ilmoitusvelvollisuuden toteutuminen PRONTO-tietojen valossa	70
7.4	Nykytilan ongelmia ja niistä johdettavia kehittämistavoitteita	73
7.5	Ilmoitusmenettelypilotti – logiikkaa ja piirteitä	74
7.6	Vastaväitteitä ja kritiikkiä ilmoituspilottia kohtaan	78
7.6.1	Poliisin resurssien kuormittaminen	79
7.6.2	Miksi pienimmätkin palot ilmoitetaan?	81
7.6.3	Miksi ilmoitus tehdään kirjallisessa muodossa – miksi suullinen ilmoittaminen ei riitä?	83
7.7	Ilmoitusmenettelypilotin alku: kokemuksia ja ensimmäisiä arvioita vaikuttavuudesta	84
7.8	Yhteistyöryhmät	87
7.8.1	Yleinen yhteistyöryhmä	87
7.8.2	Palontutinnan yhteistyöryhmä	89
7.9	Mihin suuntiin jatkossa?	91
8	II KEHITTÄMISPILOTTI: PALORISKIKOHTEIDEN ILMOITUSVELVOLLISUUS JA KÄSITTELYPROSESSI	93
8.1	Miksi paloriskiasumisen problematiikka on osana tätä tutkimusta?	93
8.2	Sääntelyn taustaa	94
8.3	Pelastuslaitoksille osoitetun kyselyn tuloksia	97
8.4	Kehittämistyö Varsinais-Suomessa	99
8.5	Haasteita	103
8.5.1	Koulutukselliset tarpeet	103
8.5.2	Muita haasteita ja näkökulmia kootusti	105
8.6	Epilogi: Julkisen vallan vastuu turvallisesta asumisesta?	110
9	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA PUNAISEN LANGAN PÄTKIÄ ENNALTAEHKÄISYYN	112
9.1	Tuottamuksellisuuden määrittely tulipaloissa	112
9.2	Empiirisestä tarkastelusta johdettavia tulkintasuosituksia ja päätelmiä	112
9.3	Huonolta kehältä hyvälle kehälle	114
	LÄHTEET	118
	LIITTEET	125

Kuvat

Kuva 1. Syyksiluettavuuden kolme porrasta	15
Kuva 2. Teon huolimattomuuden objektiivista arviointia.....	23
Kuva 3. Tahalliseksi arvioitujen palojen ilmoittaminen pelastusviranomaiselta poliisille pelastuslaitoksittain tammikuun alusta elokuun loppuun 2017.	71
Kuva 4. Tuottamuksellisiksi arvioitujen palojen ilmoittaminen pelastusviranomaiselta poliisille pelastuslaitoksittain tammikuun alusta elokuun loppuun 2017.	72
Kuva 5. Tahalliseksi arvioitujen palojen ilmoittaminen pelastusviranomaiselta poliisille pelastuslaitoksittain 1.1.2018–27.8.2018.	85
Kuva 6. Tuottamuksellisiksi arvioitujen palojen ilmoittaminen pelastusviranomaiselta poliisille pelastuslaitoksittain 1.1.2018–27.8.2018.	85
Kuva 7. Tuottamuksellisten palojen huono kehä.	115
Kuva 8. Tuottamuksellisten palojen hyvä kehä.	116

Taulukot

Taulukko 1. Vuonna 2014 tapahtuneiden palojen tahallisuusarviot onnettomuustyypeittäin.	8
Taulukko 2. Tutkimusaineistoon valitut rikosnimikkeet	20
Taulukko 3. Kolme suurinta PelL 41 § -ilmoitusvelvollisuuden kategoriaa vuonna 2017 Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella ja koko maassa.	79
Taulukko 4. Poliisille ilmoitetut rikokset 2017 Lounais-Suomen poliisilaitoksella Varsinais-Suomen alueella sekä koko maassa.	79
Taulukko 5. Kolmen suurimman PelL 41 § -ilmoituskategorian summan suhde poliisille ilmoitettuihin rikoksiin Varsinais-Suomen alueella ja koko maassa vuonna 2017	80

1 Johdannoksi

1.1 Tuottamus – siis mikä?

Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilasto PRONTOssa pelastusviranomaisten tuottamuksellisiksi, huolimattoman ja varomattoman toiminnan aiheuttamiksi arvioimat tulipalot muodostavat huomattavan osan kaikista ihmisen aiheuttamista paloista, rakennuspaloista suurimman osan (Taulukko 1).

Taulukko 1. Vuonna 2014 tapahtuneiden palojen tahallisuusarviot onnettomuustyypeittäin¹.

Onnettomuustyyppi	Tahallinen	Huolimattomuus, varomattomuus	Vahinko	Ei tiedossa	Yhteensä
Rakennuspalo	450	1 262	1 083	136	2 931
Maastopalo	346	1 004	595	247	2 192
Liikennevälinepalo	265	60	55	21	401
Muu tulipalo	867	342	172	210	1 591
Yhteensä	1 928	2 668	1 905	614	7 115

Tämän tiedämme. Mutta tiedämmekö, *mitä tuottamuksellisuus palomaailmassa oikeastaan on?*

Olemme aiemmissa tutkimuksissamme käsitelleet tahallisesti sytytettyjä paloja ja niiden tutkinta- ja rikosprosessia. PRONTO-aineistoa läpikäydessä tuottamukselliset palot nousivat esiin tahallisia paloja haastavampana kategoriana, ja elävän elämän kirjon esimerkiksi pelastusviranomaisten arvioinnille asettamat haasteet jäivät mietityttämään. Käytännön poliisityössä rajanveto tapaturmien ja tuottamuksen välillä on niin ikään ollut ongelmallista, eivätkä päänvaivalta ole säästyneet syyttäjät tai tuomioistuimetkaan.

Tämä tutkimus onkin lähtenyt liikkeelle sekä käytännöllisistä että teoreettisista ongelmista. Edellä kuvattu paradoksi osoittaa, että meillä tuottamuksellisista paloista oleva käsitys on ongelmallinen: puhumme tuottamuksellisista paloista – muttemme tiedä miten ne määrittelisimme. Tuottamuksellisten rikosten joukko on koko rikoslaissa lajina pieni, mutta tulipalojen maailmassa yllättävän suuri. Oikeustieteellinen tai yhteiskunnallinen tutkimus ei ole tähän mennessä kohdistanut katseita tähän vielä pimennossa olevaan tekojoukkoon. On aika raottaa tuota (savu)verhoa ja tarkastella tuottamuksellisia paloja ensimmäistä kertaa.

Yksi tämän tutkimus- ja kehittämishankkeen tärkeimpiä tavoitteita onkin ollut koota tulkintaperusteita, jotka auttaisivat määrittelemään tuottamuksellisten tulipalojen joukkoa. Jos tuottamus ja huolimattomuus ovat synonyymejä, mistä löytyykään huolellisen tulenkäyttäjän ohjekirja, jolla huolimattomuus osoitetaan? Autokoulussa opetetaan huolellisuutta liikenteessä, mutta mikä opinahjo valistaa meitä oikeaan toimintaan takkojen, kiukaiden, liesien, kynttilöiden, nuotioiden ja savukkeiden kanssa? Vastaus kuuluu: ei mikään. Mikä yhdelle on huolimattomuutta, näyttää toiselle olevan tavallista toimintaa ja onneton vahinko – arjen tulenkäyttäjän oppikirjaa, yhteisiä liikennesääntöjä tai "tulen ajokorttia" kun ei ole.

Ei kuitenkaan ole syytä vaipua epätoivoon. Apua ja osviittaa löytyy, jos kokoaa hieman hajallaan olevaa tietoa yhteen. Jos tapausten arvostelu on ollut jokaisen oman käsityksen varassa, mikä on sitten ollut käytännön lopputulos? Olemme pyrkineet selvittämään tätä niin pelastustoimen kuin poliisitoiminnankin näkökulmasta

¹ Tiedot on koottu Pelastustoimen taskutilastosta (Ketola – Kokki 2017 s. 17, 20, 21, 23). Taulukossa vuoden 2014 paloista ovat mukana vain ne, jotka pelastusviranomaisen on arvioinut aiheutuneen ihmisen toiminnasta, luonnollisesti arvio tahallisuudesta kun tehdään vain niistä.

aina syyttäjä- ja oikeuslaitoksen ratkaisuihin asti. Tuottamuksellisten palojen läpileikkaus avautuu meille tässä yhteydessä erityisesti poliisin sekalais- ja rikosilmoitusaineistosta, esitutkintapöytäkirjoista, syytekirjelmistä ja oikeuslaitoksen tuomioista. Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilasto PRONTOa olemme pystyneet hyödyntämään lähinnä muun aineiston tukena. PRONTO-tiedot lähtökohdaksi ottavan tutkimuksen aika onkin vasta tämän pilottitutkimuksen jälkeen, empiirinen tutkimus PRONTO-aineistosta kun on paremmin ajankohtainen vasta sitten, kun tuottamuksellisuuden täsmällisempi määrittely on sisäistynyt osaksi selosteita. Joitakin huomioita tämän kehittämiseksi pystyimme selosteaineiston pohjalta tekemään. Toivomme käsillä olevan tutkimuksen näyttävän suuntaa tuleville tarkasteluille avaamalla sopivasti ilmiötä, mutta herättäen uusia kysymyksiä, uutta keskustelua ja uusia tarkastelun näkökulmia.

1.2 Tutkimus- ja kehittämishankkeen tavoitteet ja asemointi

Tutkimusosuudessa tarkoituksena on ollut selvittää, mitä ovat tuottamukselliset tulipalot ja miten tuottamus tässä yhteydessä määritellään. Tutkimuksen kysymyksenasettelu on ollut yksinkertainen, koska kyseessä on pilottitutkimus.

Tuottamuksen määritelmä on johdettu oikeustieteellisestä määritelmästä, mutta se on pyritty sovittamaan toisaalta varta vasten tulipalojen maailmaan ja toisaalta kaikkeen viranomaistyöhön, ei pelkästään rikosprosessiin liittyvään osuuteen sopivaksi. Määrittelyn avuksi käytännön työhön on tuotu punnittavia aiheita ja apukysymyksiä. Tuottamuksellisten tulipalojen ”yhteiskunnallista hahmoa” on etsitty aineiston avulla rikosprosessin aineistoista ja pelastustoimen tietojärjestelmästä. Varsinaista tekijätarkastelua ei pyritty tällä kertaa toteuttamaan, mutta tapausesimerkkien avulla tekijäprofiilia kyllä näkyy tekojen takana. Tiedostamme, että tekojen ennaltaehkäisy juuret ovat pitkälti muualla kuin tuomarin nuijan alla, mutta oikeudellinen aineisto avaa meille julkisen ja usein melko yksityiskohtaisen kuvauksen tulipaloista, josta on saatavilla tietoa myös ennalta estävyyden tarpeisiin. Tavoitteena on, että aineisto antaa meille eväitä hyödyntää saatuja tietoja myös yhteiskunnallisessa keskustelussa. Perimmäinen tarkoitus on päästä ennalta ehkäisemään tuottamuksella aiheutettuja tulipaloja, joten tällä pilottitutkimuksen aineistolla on lähinnä ilmiötä määrittelevä, kuvaileva ja kartoittava tarkoitus.

Tuottamuksesta on tehty ylipäätään vähän tutkimusta tahallisuuteen verrattuna. Jussi Tapanin ja Matti Tolvasen rikosoikeuden yleisten oppien teokset², Ari-Matti Nuutilan *Rikosoikeudellinen huolimattomuus*³ ja Dan Fränden ja Markus Wahlbergin *Yleisvaaralliset rikokset*⁴ osuus Keskeiset rikokset -teoksessa ovat olleet aiheemme kannalta keskeisiä lähteitä. Matti Tolvanen on käsitellyt julkaisuissaan liikenne rikoksia, jotka nekin usein ovat tuottamuksellisia.⁵ Myös ympäristörikokset ja työrikokset sisältävät tuottamuksellisia tekemuotoja sisältäviä rikoksia. Tuottamukselliset tulipalot eivät ole aikaisemmin olleet kotimaisten tutkimusten kohteina. Lähestymistapana on ollut tarkastella tulipalojen tuottamuksellisuutta käsitteen määrittelemisen tasolla sekä lainopillisesti että empiirisesti. Aineistoa kartoitettiin dokumenttianalyysin⁶ kaltaisesti, joka tarkoittaa tässä tapauksessa tapausten kirjallisen viranomaisessa syntyneen asiakirja-aineiston tarkastelua prosessin eri vaiheissa. Tieteellinen ja teoreettinen ote aiheeseen on kuitenkin ollut käytäntöön suuntautunut, olemme nimenomaan halunneet tuottaa tietoa lain soveltajille ja palojen ennaltaehkäisyn tarpeisiin. Käsitteen määrittely ja aineiston kartoittava, kuvaileva ote on luonnollinen valinta tutkimusotteeksi, kun jotain ilmiötä tarkastellaan ensimmäistä kertaa.

² Tapani – Tolvanen 2013, Tapani – Tolvanen 2016.

³ Nuutila 1996.

⁴ Frände – Wahlberg 2010.

⁵ Tuorein teos: Tolvanen 2018.

⁶ Prior 2004 s. 375–390.

Oikeudellisen aineiston läpivirtaustutkimus ei ole tutkimuksen teossa kovin yleinen menetelmä. Se on empiirisen oikeustutkimuksen yksi mielenkiintoinen alalaji. Läpivirtaustutkimuksessa tavoitteenamme on ollut löytää tapausaineistosta tyypillisiä tuottamuksellisia tulipaloja ja kuvailla niiden avulla tyyppitapauksia. Emme asettaneet tyyppitapauksille etukäteen mitään lukumääräistä tavoitetta, vaan annoimme aineiston määrittää oleelliset, tyypilliset ja usein toistuvat teonkuvaukset. Näistä löytyi lopulta tutkimuksemme neljä tyyppitapausta.

Tavoitteena oli löytää tyyppitapausten lisäksi aiheen tyypillisiä muita mielenkiintoisia teemoja. Nämä aineistolähtöiset teemat liittyvät olennaisiin tapaus- tai ratkaisupiirteisiin, tapauksia yhdistäviin tekijöihin, tulkinnallisiin eroavaisuuksiin tai epäselviin käsityksiin. Teemoja käsittelemällä on pyritty ottamaan askel eri tieteenalojen näkökulmia yhdistävään suuntaan. Teemoissa löytyy oikeustieteellisiin käsitteisiin, palofysiikan elementteihin, ihmisen käyttäytymiseen ja rakenteelliseen paloturvallisuuteen liittyviä piirteitä.

Hankkeen kehittämisosuudessa on kaksi osaa. Niistä ensimmäinen liittyy kiinteästi tuottamuksellisten palojen tutkinta- ja rikosprosessiin ja niiden alkuun lähtemisen edellytyksiin. Kysymys on siitä, miten pelastusviranomaiselle pelastuslain (379/2011, jatkossa: Pell) 41 §:ssä asetettu velvollisuus ilmoittaa tahalliseksi ja tuottamukselliseksi arvioimansa palot poliisille toteutuu. Mahdollisten rikostapausten johdonmukainen eteneminen poliisin tietoon on myös ehdoton edellytys kansalaisten yhdenvertaiselle kohtelulle: että keskenään verrannolliset tapaukset etenevät verrannollisella tavalla prosessissa.

Epäselväksi on jäänyt, kuinka hyvin tämä tutkinnan etenemiselle välttämätön edellytys täytetään, ja miten se käytännössä hoidetaan. Ilmoitetaanko kaikki tahalliset ja tuottamukselliset palot – pienimmätkin, vai ilmoitetaanko vain osa tapauksista? Ilmoitetaanko tapaukset niin, että ilmoittaminen ja sen sisältö on myös myöhemmin todennettavissa? Tiedossa on ollut, että mitään yhteisesti jaettua menettelytapaa tähän ei ole ollut, esimerkiksi kaikkien pelastuslaitosten käytössä olevaa teknistä ratkaisua. Onko jollakin pelastuslaitoksella kehitetty hyväksi havaittu menettely tämän tekemiseen? Voisiko se olla hyödynnettävissä muuallakin? Jos näin ei ole, asetettiin tavoitteeksi laatia käytännössä testattu menettelyehdotus tässä hankkeessa.

Toisessa kehittämisosuudessa olemme kiinnittäneet huomiota tuottamuksellisuuden ja paloriskiasumisen yhteyteen. Paloriskiasumista koskevassa keskustelussa paljon huomiota on saanut vanhusten asumisturvallisuus. Halusimme nostaa tässä hankkeessa paloriskiasumisen esiin juuri siitä näkökulmasta, että ilmiön taustalla oleva tuottamuksellinen toiminta tunnistettaisiin paremmin.

Molempien kehittämisosuuksien pilottilaitoksena on toiminut Varsinais-Suomen pelastuslaitos. Pelastusviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta poliisille on tarkasteltu yhteistyössä Lounais-Suomen poliisilaitoksen kanssa, ja laitosten sekä hankkeen yhteistyönä laadittiin uusi menettelytapa tahallisten ja tuottamuksellisten palojen ilmoittamiseen. Paloriskikysymyksissä pelastuslaitoksen ja hankkeen yhteistyökumppaneina ovat olleet Turun kaupungin hyvinvointitoimiala sekä kaupungin riskienhallintapäällikkö.

1.3 Tutkimusaineistosta ja sen tarkastelun lähtökohdista

Ajallisesti tutkimuksen kohteena on vuosi 2014. Tutkinta- ja oikeusprosessien keston vuoksi jouduimme peruuttamaan muutaman vuoden taaksepäin, jotta esitutkintaan, syyteharkintaan ja tuomioistuinkäsittelyyn päätyneet tapaukset olisivat ratkaisunsa jo saaneet. Tarkastelun alueellisena kohteena on koko Suomi lukuun ottamatta Ahvenanmaata.

Tutkimusaineiston lähtökohdan muodostavat rikosilmoitukset tässä relevanteista rikosnimikkeistä, joita ovat varomaton käsittely, yleisvaaran tuottamus ja vaaran aiheuttaminen. Aineisto kokonaisuudessaan on esitelty liitteessä 2. Kokonaistapausmassasta erottelimme tämän tutkimuksen kannalta relevantit tapaukset, joissa tapaustyyppi liittyy tulipaloon – ei esimerkiksi aseisiin tai räjähdysaineisiin.

Palotapauksista puolestaan erottelimme tarkempaan tarkasteluun ne palot, jotka etenivät syyteharkintaan. Jotta olemme pystyneet seuraamaan tapausten kaaren aina tutkinnan alusta mahdolliseen lainvoimaiseen tuomioon saakka, olemme keränneet ympäri maata poliisin esitutkimustapöytäkirjat, syyttäjien ratkaisut sekä käräjä- ja hovioikeuksien tuomiot (Korkeimpaan oikeuteen tapauksia ei edennyt). Tämä tapausaineisto on keskiössä pääluvuissa 2–5.

Tarkastelumme kuluessa osoittautui aiheelliseksi pohtia, miten pelastusrikkomusta voitaisiin soveltaa nimenomaan tuottamuksellisten tekojen seuraamuksena. Poliisiasiain tietojärjestelmän ominaisuuksista johtuen vuoden 2014 aineisto jäi vajaaksi, sillä osa tiedoista oli jo poistunut järjestelmästä. Pelastusrikkomuksen kohdalla päädyimmekin tuoreempaan aineistoon, ja riittävän tapausmassa kertymiseksi päätimme käsitellä sen kahdelta vuodelta: vuosilta 2016 ja 2017. Pelastusrikkomuksia käsittelemme pääluvussa 6.

PRONTO on Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastojärjestelmä, joka sisältää pelastuslaitosten toimenpiderekisterien tiedot. PRONTO-aineistoa olemme käyttäneet sekä tilastollisina kohteina että pisteittäin. PRONTO-selosteista olemme tarkastaneet yksittäisten aineistoomme liittyvien tapausten kirjauksia, ja olemme myös muun muassa etsineet niille sellaisia verrokkitapauksia, jotka eivät esitutkinta- ja oikeusprosessiin ole edenneet.

Hankkeen kehittämisosuutta varten teimme kesällä 2017 pelastuslaitoksille osoitetun kyselyn pelastuslain 41 ja 42 §:istä. Laitosten vastaukset antoivat meille olennaisen tärkeää tietoa molempien pykälien soveltamisen lähtötilanteesta. Webropol-kyselyn runko löytyy liitteestä 3.

1.4 Tutkimusraportin rakenne ja eteneminen

Ymmärtääkseen aineistoa pitää luonnollisesti ensin ymmärtää ilmiön teoriaa ja määritelmiä. Siitä mekin aloitimme, joten ensin tarkastelemme itse tuottamuksellisuutta teoreettisemmasta näkökulmasta (2. pääluku). Tämän tarkastelun yhtenä suurimpana haasteena oli pyrkiä puhuttelemaan monia yleisöjä samalla kertaa. Luku on kirjoitettu siten, että siitä olisi hyötyä palopaikoilla tuottamuksellisuuden arviota tekeväille pelastustoiminnan johtajalle tai palontutkijalle. Tarkoitus on yhtä lailla hyödyttää poliisia esitutkinnassa ja syyttäjää syyteharkinnassa. Palomiehen, poliisin ja syyttäjän arki saman ilmiön ympärillä on hyvin erilainen. Koulutustausta ja asian tarkastelukulma näillä aloilla on erilainen. Tulipalot kokoavat meitä vain hetkeksi samaan tilaan. Tästä syystä pelastustoimessa työskentelevä lukija saattaa aluksi kohdata sivuja, joiden sanoma tuntuu liian kaukaiselta tai vaikealta. (Näillä sivuilla on pyritty avaamaan tuottamuksen oikeudellista asemaa.) Tämä on jo kirjoittaessa tiedostettu ja se on hinta siitä, että teksti puhuttelee myös oikeustieteen parissa työskentelevää yleisöä. Kannattaa siis jatkaa eteenpäin luottaen siihen, että teksti palautuu myöhemmin tutummalle tasolle.

Seuraavassa, kolmannessa pääluvussa tarkastelemme miltä aineiston esitutkintaan edenneet tapaukset näyttävät ja mikä on niiden rangaistussäännösten tarkempi sisältö. Tarkastelemistamme rikosnimikkeistä – varomaton käsittely, yleisvaaran tuottamus ja vaaran aiheuttaminen – yksityiskohtaisia tietoja kaipaava lukija löytää niitä liitteestä 2.

Aineisto on paljastanut meille tuottamuksellisten tulipalojen tyyppitapauksia, joita käsittelemme neljännessä pääluvussa. Jokainen tapaus on omansa, mutta niitä ryhmitellessä löysimme neljä päätyyppiä, joiden alle

suuri osa tapauksista sijoittuu. Tyypitapausten tarkastelun avulla näemme myös niiden etenemisen koko kirjon: kohdellaanko samanlaisia tapauksia samalla tavalla?

Tyypitapausten tarkastelu avasi meille näkymän useampaankin mielenkiintoiseen ilmiöön. Näitä viidennessä pääluvussa käsiteltäviä samoja teemoja liittyy eri rikosnimikkeisin. Esimerkiksi: onko tulipaloo ilman liekkiä? Tämä ja kuusi muuta aineistosta esiin nostettua teemaa edeltävät pelastusrikkomuksen kokonaisuutta.

Pelastusrikkomuksessa voi olla kyseessä tuottamuksellinen tulipalo tai onnettomuusriskin ennaltaehkäisyn laiminlyöntiin liittyvä rangaistussäännös. Onko mikään säännös kirjavampi, moniulotteisempi ja vähemmän tunnettu kuin pelastusrikkomus? Kuudennessa pääluvussa tarkastelemme kahden vuoden aineistoa ja siitä vedettäviä johtopäätelmiä.

Seitsemännessä pääluvussa siirrymme ensimmäiseen kehittämishankkeeseen: pelastusviranomaisen ilmoitusvelvollisuuden poliisille tahallisista ja tuottamuksellisista paloista. Teemme katsauksen tätä koskevan sääntelyn historiaan ja kaikille maan pelastuslaitoksille osoitetun kyselyn tuloksiin. Sen perusteella osoitautui perustelluksi tehdä ehdotus uudeksi ilmoitusmenettelyksi. Käymme läpi ilmoitusmenettelypilotissa tehtyjä ratkaisuja perusteluineen – myös sitä kohtaan esitettyyn kritiikkiin vastaten. Tahallisten ja tuottamuksellisten palojen parempi tutkinta ja varmempi rikosprosessiin saattaminen ei tokikaan riipu vain tehokkaammasta ilmoitusmenettelystä, vaan edellyttää tehostuvaa yhteistyötä pelastusviranomaisten ja poliisin välillä. Luvun lopuksi käsittelemmekin kahta ilmoitusmenettelyn rinnalla perustettua yhteistyöryhmää.

Toinen kehittämishanke liittyi paloriski-ilmoituksiin ja niiden käsittelyprosessiin erityisesti juuri tuottamuksellisen toiminnan näkökulmasta. Viime vuosien vilkkaan paloriskejä koskevan keskustelun ja hanketoiminnan keskiössä ovat olleet vanhukset, mutta alkujaanhan huomio paloriskikohteisiin sai alkunsa juuri tuottamuksellisen toiminnan aiheuttamista paloista. Tämänkin teeman osalta kartoitimme tilannetta maan pelastuslaitoksilta, ja teimme eri viranomaisten ja hankkeen yhteistyönä Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen käyttöön sekä prosessikaavion että sitä avaavan ohjeen paloriski-ilmoitusten vastaanotosta ja käsittelystä. Tämän kahdeksannen pääluvun loppupuolella käsittelemme joitakin aihepiiriin haasteita, ja epilogissa pohdimme julkisen vallan vastuuta turvallisesta asumisesta.

Johtopäätöslukuun olemme koonneet keskeiset johtopäätökset matkan varrelta, nostaen erityisesti esiin niistä johdettavia näkökulmia palojen ennaltaehkäisemiseen.

2 Tuottamuksellisuuden määrittely

2.1 Mitä tuottamuksella yleisesti ymmärretään?

Tuottamus on niitä käsitteitä, joilla ei ole vain yhtä määritelmää. Käsitteen määrittelyyn vaikuttaa konteksti jossa sitä käytetään. Tässä tutkimuksessa tuottamus pyritään määrittelemään oikeustieteellisen määritelmän lisäksi myös yhteiskunnallisessa kontekstissa: Suomessa tapahtuvien tulipalojen, palovaaratilanteiden ja niiden tutkinnan näkökulmasta. Viranomaisista esimerkiksi pelastus-, poliisi- ja sosiaalitoimi sekä oikeuslaitos ovat työssään tekemisissä tulipalojen kanssa. Muista toimijoista vakuutusyhtiöt, järjestöt, tuotteiden valmistajat, asentajat ja erilaiset asiantuntijat työskentelevät paloturvallisuuden, tulipalojen tutkinnan tai niiden ennalta estämisen parissa.

Tuottamuksesta ei ole kirjoitettu yhteisesti jaettua määritelmää. Tässä työssä on tarkoitus esittää määritelmä, joka on käyttökelpoinen tutkimuksen erilaisiin aineistoihin riippumatta siitä, mikä viranomainen tai taho aineiston on luonut. Määritelmän on tarkoitus auttaa jatkossa käsitteen yhtenäistämistä, jotta kaikkien tahojen *tuottamukselliset tulipalot* käsittäisivät piireiltään yhtenevän joukon palotapauksia.

Tutkimusaiheesta kerrottaessa on käynyt ilmi, että eri ihmisten käsitys tuottamuksellisista tulipaloista vaihtelee. Poliisissa ja oikeuslaitoksessa tuottamus ymmärretään yleensä oikeustieteellisen määritelmän kautta. Muualla sen merkitys saatetaan johtaa enemmän yleiskielestä. Paloteknisiltä suunnittelijoilta pyydettiin muutaman minuutin miettimisellä vastausta kysymykseen: *mitä ovat tuottamuksella aiheutetut palot?* Osa vastaajista on kuulunut aiemmin joko työelämässä tai Pelastusopiston päällystökoulutuksessa PRONTOn kirjaajien potentiaaliseen joukkoon, osa taas on taustaltaan muilta aloilta tulevia. Tässä esimerkkejä saaduista määritelmistä:

- "On aiheuttanut tahallaan / on aiheuttanut huolimattomuudellaan tai tietoisena siitä, että toiminta voi aiheuttaa tulipalon / on aiheuttanut, mutta ei ole ennakolta voinut tietää tai aavistaa, että toiminta aiheuttaa tulipalon."
- "Joko itse tai jonkun toisen toimesta sytytetty tulipalo tai sen alku, jolla on ollut jokin tarkoitus, kuten taloudellinen hyöty tai tarkoituksen mukainen ilkeä."
- "Tahallaan tai vahingossa sytytetty, huolimattomuuden tai tietämättömyyden seurauksena syttynyt palo."
- "kyseessä ei ole tahallinen teko (vrt. tuhopoltto), mutta toiminnan ja etenkin huolimattomuuden / ajattelemattomuuden vuoksi tuli on karannut."
- "--enemmän yritystä ajattelen tähän liittyvän, kuin pelkän huolimattomuuden tai tyhmyyden."
- "on tahattomasti huolimattomuudella / varomattomuudella aiheutettu."
- "vahingossa ja huolimattomuudella (esim. käyttöohjeiden vastaisella toiminnalla) aiheutetut tulipalot"

Vastausten erilaisuus tuli meille yllätyksenä. Monet näyttivät johtavan termille sisältöä suoraan *tuottaa* -verbistä. Tämän ajatusmallin mukaan tulipalo on aiheutettu tuottamuksellisesti, jos ihminen on sen toiminnallaan *tuottanut*, saanut aikaan.

Kotimaisten kielten keskus ylläpitää kielitoimiston sanakirjaa verkossa. Sen mukaan "Tuottamus *oik.* rikoksen tekeminen t. vahingon aiheuttaminen huolimattomuudella t. varomattomuudella."⁷ Suomisanakirja.fi -

⁷ Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy verkkosivusto <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>. [Katsottu 21.6.2018]

sivusto määrittää tuottamuksellisuuden samoin: ”tuottamus 1. (Oikeustiede) rikoksen tekeminen tai vahingon aiheuttaminen huolimattomuudella tai varomattomuudella.”⁸ Wikipedian määritelmä taas pitää huolimattomuutta ja tuottamusta synonyymeina ja menee sisällöllisesti määrittelyssä hieman syvemmälle.” Huolimattomuus eli tuottamus tarkoittaa vahinkojen välttämiseksi vaadittavan huolellisuuden laiminlyöntiä toiminnassa, jossa henkilöllä on velvollisuus estää vahinkojen syntyminen.”⁹

Yleiskielessä tuottamus jää terminä epämääräiseksi sekä sisällöltään että rajapinnoiltaan. Tässä tutkimuksessa tuottamus määritellään käyttäen apuna rikosoikeudesta peräisin olevaa tekojen syyksiluettavuuden kolmijakoa: tahallisuus, tuottamus ja tapaturma. Määritelmä ei ole ristiriidassa näihin sanakirjoista löydettyihin määritelmiin. Tuottamus voidaan ajatella ei-tahalliseksi ja ei-tapaturmaiseksi teoksi. Tuottamuksen määritelmä käsittää huolimattomuuden ja varomattomuuden elementtejä. Tutkimuksessa käytetään tuottamukselle synonyyminä selkeyden vuoksi useimmiten huolimattomuus - sanaa.

Seuraavassa kappaleessa käydään läpi rikosoikeuden syyksiluettavuuteen liittyvät määritelmät, jotta termiä tuottamus voidaan peilata tahallisuuteen ja tapaturmaan.

2.2 Tuottamus rikosoikeuden kontekstissa

2.2.1 Syyksiluettavuuden rakenne

Rikosoikeudessa rikoksen olemusta ja rakennetta voi jaotella erilaisilla tavoilla. Yleinen tapa on jäsentää rikoksen elementit kolmijaon mukaan: tunnusmerkistön mukaisuus, oikeudenvastaisuus ja syyllisyys. Yksi uusimmista jaoista on esitetty *Jussi Tapanin ja Matti Tolvasen* yleisten oppien teoksessa. Sen mukaan rikos voidaan jakaa vastuuperusteisiin ja vastuuvapausperusteisiin. Vastuuperusteet käsittävät perinteisen terminologian tunnusmerkistön mukaisuuden ja tähän kategoriaan taas sijoittuu muun muassa tuottamus.¹⁰

Rikosprosessissa rikoksen tunnusmerkistön mukaisuuden arviointiin kuuluu läheisesti arviointi siitä, onko teko aiheutettu tahallisesti, tuottamuksellisesti vai tapaturmaisesti. Tässä arvioinnissa on viime kädessä kyse siitä, katsotaanko tekoa rikokseksi vai ei. Samalla kyse on myös siitä, kuinka moitittaviksi teot arvioidaan. Rikokset voidaan siis jakaa tahallisiin ja tuottamuksellisiin rikoksiin sen mukaan, miten tekijä on tekoonsa suhtautunut. Tapaturmaiset teot (ns. vahingot) eivät ole rikoksia lainkaan. Tahalliset rikokset ovat ankarammin rangaistavia kuin vastaavan rikostyyppin tuottamukselliset rikokset. Tässä alaluvussa esitellään lyhyesti tähän liittyvä portaikko ja termistö. Esittely ei erityisesti kerro tähän tutkimukseen liittyvistä rikoksista, vaan systematiikasta ylipäätään.

Rikoslain (19.12.1889/39) 3. luku määrittelee syyksiluettavuuden kolmiportaisuuden näin:

6 § (13.6.2003/515)

Tahallisuus

Tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen taikka pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. Seuraus on aiheutettu tahallaan myös, jos tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä.

7 § (13.6.2003/515)

⁸ SuomiSanakirja.fi verkkosivusto <http://www.suomisanakirja.fi/> [Katsottu 21.6.2018].

⁹ Wikimedia Foundation Inc. verkkosivusto <https://fi.wikipedia.org/wiki/Huolimattomuus> [Katsottu 21.6.2018].

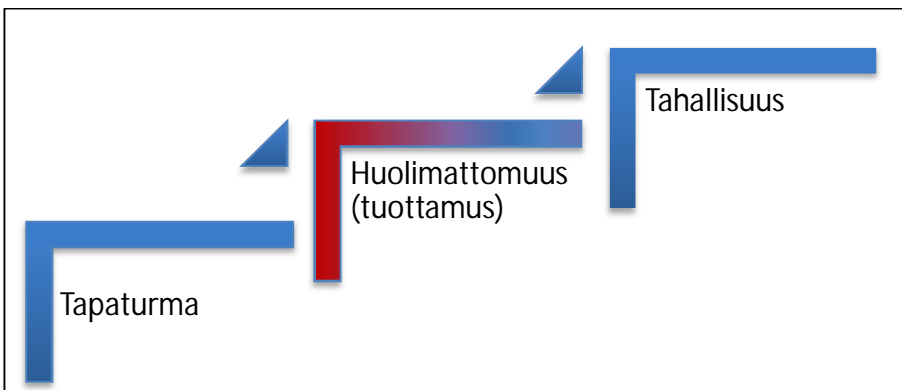
¹⁰ Tapani – Tolvanen 2016 s. 9–12.

Tuottamus

Tekijän menettely on huolimattonta, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan. (*tuottamus*).

Se, pidetäänkö huolimattomuutta törkeänä (*törkeä tuottamus*), ratkaistaan kokonaisarvostelun perusteella. Arvostelussa otetaan huomioon rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyys, vaarannettujen etujen tärkeys ja loukkauksen todennäköisyys, riskinoton tietoisuus sekä muut tekoon ja tekijään liittyvät olosuhteet.

Pikemmin tapaturmaan kuin tuottamukseen perustuvasta teosta ei rangaista.

Kuva 1. Syyksiluettavuuden kolme porrasta.

Teko, joka on rikoksen tunnusmerkistön mukainen, oikeudenvastainen ja tekijälleen syyksiluettava (Kuva 1), on rangaistava, jos se on aiheutettu tahallisesti. Tuottamuksellisena rangaistava tekemuoto edellyttää erityistä mainintaa kyseisessä säädöksessä. Tapaturmainen (ei-tahallinen ja ei-tuottamuksellinen) teko ei ole rangaistava.¹¹ Lievä tuottamus -termiä ei rikoslaisissa ole erikseen. Lievä tuottamus on rangaistavaa¹², mutta kun se lähentelee tapaturmaa, se ei ole rangaistavaa käsitteen *pikemminkin tapaturma* mukaan.¹³

2.2.2 Syyksiluettavuuden skaala

Korkeimpana syyksiluettavuuden skaalassa on tahallisten tekojen joukko. Tahallisissa teoissa voidaan arvioida seurausta tai muita tunnusmerkkejä (vallitsevia olosuhteita). Seuraustahallisuus jakautuu erilaisiin tahtotiloihin riippuen siitä, miten tekijä mieltää tekonsa ja sen seurauksen.

¹¹ Niin sanottu tuottamuksesta riippumaton ankara vastuu voi tarkoittaa vahingonkorvausvastuuta myös tapaturmaisesti aiheutetuissa tulipaloissa, mutta tätä ei tule sekoittaa rikosoikeudelliseen vastuuseen. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 1997:48 turvesuolla oli turpeennostoa suoritettaessa syttynyt tulipalo, joka oli levinnyt suon ulkopuolelle ja aiheuttanut vahinkoa naapurikiinteistölle. Turvetuotannon harjoittajan katsottiin vastaavan vahingon korvaamisesta tuottamuksesta riippumatta. Ankarasta vastuusta voi lukea enemmän yksityisoikeuden vahingonkorvauksia käsittelevästä kirjallisuudesta. Aiheesta on esimerkiksi kirjoitettu Pro gradu -tutkielma, Sirén 2014: Ankara vastuu ja sen soveltamisalan muodostuminen oikeuskäytännössä. Aihetta sivutaan myös rikosoikeuden teoksissa esim. *Melander* 2016 s. 144–145.

¹² HE 44/2002 vp, yksityiskohtaiset perustelut 3 luku 7 § s. 91.

¹³ Huomionarvoista on, että tutkimuksen pohjana on teon rangaistavuuden arvioinnin perusteita, siis rikosoikeudellisia periaatteita. Vahingonkorvausvastuu kuuluu yksityisoikeuteen ja vaikka vakuutusyhtiön korvausedellytykset nivoutuvat tähän samaan arviointiin, ne eivät ole yhteneviä eivätkä kuulu suoraan tutkimuksen aiheeseen.

Tarkoitustahallisuudessa (*dolus determinatus*), tekijän on tarkoitus saada aikaan tietty seuraus.¹⁴ Esimerkiksi tekijällä on tarkoitus polttaa talonsa vakuutuskorvauksia saadakseen. Talo palaa, joka oli tekijän tarkoitus.

Varmuustahallisuudessa (*dolus directus*) tekijä ei suoraan pyri kielletyn seurauksen aikaansaamiseen. Hän ymmärtää pyrkiessään päämääräänsä samalla aiheuttavansa kielletyn seurauksen.¹⁵ Esimerkiksi henkilö haluaa polttaa varastohallin maan tasalle vakuutuskorvauksen saadakseen. Hallissa on vuokrattu tiloja ulkopuolisille. Polttamalla hallin samalla myös ulkopuolista omaisuutta palaa, vaikka tekijä ei sitä seurausta tavoittele. Hän kuitenkin tietää sen seurauksen varmaksi.

Ehdollinen tahallisuus, todennäköisyystahallisuus (*dolus eventualis*) on tahallisuuden alin taso. Siinä tekijä ei ole tarkoittanut seurauksen syntymistä, eikä pitänyt seurausta toimintansa varmana seurauksena. Sen sijaan hän on pitänyt seurausta tekonsa varsin todennäköisenä seurauksena. Jos tekijä pitää seurausta yhtä uskottavana kuin sen syntymättä jäämistä, tahallisuusvaatimus ei täyty ja siirrytään tuottamuksen puolelle.¹⁶ Helpoimmin todennäköisyyksiin pääsee kiinni vaikkapa venäläistä rulettia teoreettisesti ajatellessa: mikä on todennäköisyys, että revolverin laukaisua seuraa luoti otsaan?¹⁷ Tulipaloon liittyessä tilastotieteen laskuja ei pääse yleensä soveltamaan, mutta teorian tasolla arvion periaate on sama.

Olosuhdetahallisuudessa on kyse tietoisuuden tasosta tekoon liittyviin, rikoksen tunnusmerkistön edellyttämiin olosuhteisiin nähden. Esimerkkinä olosuhteesta on metsäpalovaroituksen voimassa oleminen tai muut sellaiset olosuhteet, jolloin avotulen syyttäminen voi olla kielletty. Tarkoitustahallisuutta ei tässä voi soveltaa, koska olosuhteet ovat tekijän tahdosta riippumatta jo tietyllä tavalla olemassa. Pohditaan tekijän tietoisuuden tasosta liittyen näihin olemassa oleviin olosuhteisiin tai asioihin. Pohditaan, millaista tietoisuutta olosuhteista vaaditaan, jotta tekoa pidettäisiin tahallisenä. Laissa ei tätä ole määritelty, vaan määrittely on jätetty tapauskohtaisesti oikeuskäytännössä selvitettäväksi.

Tietoisuuden vaatimuksesta on oikeuskirjallisuudessa erilaisia käsityksiä, esimerkiksi *varsin todennäköinen, yhtä todennäköinen että on kuin että ei ole*, pitää *varteenotettavana ja suhtautuu tähän välinpitämättömästi* tai pitää *varteenotettavan todennäköisenä*.¹⁸ Korkeimman oikeuden (KKO) käytännön perusteella tulkintasäännöksi on muodostunut *varsin todennäköiseksi mieltämisen* taso. Tällöin tekijä pitää seurauksen syntymistä todennäköisempänä kuin syntymättä jäämistä.¹⁹ Olosuhdetahallisuuden käänköpuolena voi pitää rikoslain 4 luvun 1 §:n tunnusmerkistöerehdystä: ”Jos tekijä ei teon hetkellä ole selvillä kaikkien niiden seikkojen käsillä olost, joita rikoksen tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää, tai jos hän erehtyy sellaisesta seikasta, teko ei ole tahallinen.” Teko saattaa olla kuitenkin rangaistava tuottamuksellisenä.

Tahallisuuden jälkeen seuraavana asteena on tuottamus, jota siis nimitetään myös huolimattomuudeksi. Tuottamuksen arvioinnissa kysytään, onko henkilö toiminut huolimattomasti?²⁰ Lain esitöissä rinnastetaan rikosoikeudellinen huolimattomuus ja tuottamus samaa tarkoittavaksi.²¹ Tuottamusta on myös kuvattu laajemmin, sen tarkoittavan ”tahallisuutta lievempää moitittavuutta, joka voi ilmetä huolimattomuutena, varomattomuutena, taitamattomuutena tai muunlaisena piittaamattomuutena toisen oikeudesta.”²²

Huolimattomuudessa on kyse kielletystä riskinotosta. Tekijän huolimattomuus (teon subjektiivinen arvio) jakautuu edelleen kahtia, tietoiseen huolimattomuuteen (*luxuria*) ja tiedottomaan huolimattomuuteen

¹⁴ Tapani – Tolvanen 2013 s. 199–207; Frände 2012 s. 113–117; Nuutila 1997 s. 217–218.

¹⁵ Tapani – Tolvanen 2013 s. 207–209; Frände 2012 s. 117–118; Nuutila 1997 s. 218.

¹⁶ Melander 2016 s. 163–169; Tapani – Tolvanen 2013 s. 209–219; Frände 2012 s. 118–122; Nuutila 1997 s. 219. Frände (2012 s. 89) huomauttaa, että teon huolimattomuuden vaatimus koskee sekä tahallisia että tuottamuksellisia rikoksia.

¹⁷ Jos kuudestilaukeavassa revolverin rullassa on yksi patruuna ja viisi tyhjää, on luodin todennäköisyys n. 17 % luokkaa. Tällainen tilanne on ollut ratkaistavana tapauksessa KKO 2013:82.

¹⁸ Tapani – Tolvanen 2016 s. 115.

¹⁹ HE 44/2002 vp s. 84. KKO 2013:82.

²⁰ Nuutila 1997 s. 141.

²¹ HE 44/2002 vp, yksityiskohtaiset perustelut 3 luku 7 § s. 89.

²² Tulokas 2002 s. 34.

(*negligentia*). Näissä voi olla kyse moitittavuuden aste-eroista, lähinnä tekijän suhteesta seurauksen mieltämiseen. Tietoisessa huolimattomuudessa tekijä ajattelee seurauksen mahdolliseksi, tiedottomassa huolimattomuudessa tekijällä ei ole tietoa seurauksesta tai hän mieltää sen niin vähäiseksi, että katsoo riskin oton sallituksi.²³ Molemmat ovat käytännössä huolimattomuutta, eikä tässä tutkimuksessa pyritä näiden erotteluun. Esimerkki liikenteestä osoittaa, että ylinopeuden ajaminen on moitittavaa, huomattiinpa liikennemerkkiä tai ei. Jos huomasi tarkkailla liikennemerkkejä, olitko keskittynyt liikenteeseen, mutta kuitenkin piittaamaton sen osoittamasta nopeusrajoituksesta? Jos et huomannut, etkö ylipäätään keskittynyt huolelliseen ajamiseen ja liikenteen seuraamiseen?

Tuottamuksen arvioinnissa apuna on myöhemmin tarkemmin selostettava tyyppitapausajattelu. Huolellisuuden rikkominen rikoslain määritelmän mukaan jakautuu kolmeen osaan:

Joka rikkoo

- olosuhteiden edellyttämää ja
- häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvoitetta
- vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan

Kaksi ensimmäistä kohtaa tulee määritettyä pitkälti tyyppitapausten avulla. Kolmas, subjektiiviseen kykyyn liittyvä seikka, rajautuu taas pois tutkimuksen alueesta ainakin siltä osin, miten kyvyt ovat sidoksissa kyseiseen yksilöön. Tämä *toisin toimimisen mahdollisuus* esiintyy tutkimuksessa lähinnä huolellisen toimijan mallin kautta.

Suureen osaan palotapauksia liittyy käsite *on omiaan aiheuttamaan vaaraa*. Onko tätä arvioitava seuraustahallisuuden vai olosuhdetahallisuuden näkökulmasta? Tapani ja Tolvanen pohtivat, että on omiaan kriteeriä voisi ajatella rangaistusvastuun objektiivisena edellytyksenä, eikä liittää sitä suoraan tahallisuusarviointiin lainkaan. Tämä tuntuu perustellulta, koska ei tulipaloissa yleensä tavoitella muiden vaarantamista tai ylipäätään vaarallisen teon tekemistä.²⁴ Varsinkaan tämä ei ole tavoite huolimattomuudella aiheutetuissa tulipaloissa. Olosuhdetahallisuuden arviointia voi soveltaa siltä osin, olisiko tekijän tullut olla tietoinen tästä tekotyypin vaarallisuudesta.

Jos teko ei täytä tahallisuuden tai tuottamuksen määritelmillä, jää jäljelle tapaturma. Tapaturmainen teko ei ole tekijälleen syyksiluettava. Tekijä ei ole toiminut huolimattomasti eikä hänellä ole ollut toisin toimimisen mahdollisuutta. Missä sitten menee lievän tuottamuksen ja tapaturman raja? Esimerkiksi Nuutila on pohtinut, onko ihmiselle asetetulle huolellisuusvelvoitteelle kuitenkin vaadittava äärimmilleen vietyä tarkkaavaisuutta. Yhtenä vaihtoehtona hän esittää, että *pikemminkin tapaturmainen* -arviointia voisi suorittaa tapahtuman kokonaisarvostelun perusteella. Sallitun riskin vain vähän ylittävä vaarantaminen jäisi silloin rankaisematta.²⁵ Aineiston suhteen tuottamuksen ja tapaturman rajapinnan arvioinnissa on kallistuttu tälle kannalle.

2.3 Tekojen rangaistusvastuusta

Rikoslaki (19.12.1889/39) 3. luvussa on säännös syyksiluettavuudesta:

5 § (13.6.2003/515)

Syyksiluettavuus

²³ Melander 2016 s. 192–195; Tapani – Tolvanen 2013 s. 193–200; Frände 2012 s. 191.

²⁴ Tapani – Tolvanen 2016 s. 119–122.

²⁵ Nuutila 1996 s. 612.

Rangaistusvastuun edellytyksenä on tahallisuus tai tuottamus.

Jollei toisin säädetä, tässä laissa tarkoitettu teko on vain tahallisenä rangaistava.

Mitä 2 momentissa säädetään, koskee myös muualla laissa tarkoitettua tekoa, josta ankarimmaksi rangaistukseksi on säädetty enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta tai jota koskeva rangaistussäännös on annettu tämän lain voimaantulon jälkeen.

L 515/2003 tuli voimaan 1.1.2004.

Rikoslain puolella tuottamuksellisuus on mainittu erikseen kussakin säännöksessä, jossa sitä voidaan soveltaa. Edellä olevaa säännöstä tulkiten esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain (5.2.1999/132) rakentamisrikkomuksen rangaistussäännös on rangaistava vain tahallisena tekona, koska huolimattomuutta ei ole mainittu. Pelastuslakiin (29.4.2011/379) on sisällytetty pelastusrikkomuksen rangaistussäännökseen maininta, että teko on rangaistava, jos se on tehty ”tahallaan tai huolimattomuudesta”. Samoin on sähköturvallisuuslaissa (16.12.2016/1135), koskien sähköturvallisuutta koskevien säännösten rikkomista. Sanan sisällyttäminen säännökseen helpottaa sen tulkitsijaa.

Rikoslain teonkuvauksissa puhutaan yleensä huolimattomuudesta silloin, kun kuvataan tekemistä. Rikosnimikkeessä taas saatetaan mainita sana tuottamus (luettelo ei ole tyhjentävä):

- ”Joka huolimattomuudellaan aiheuttaa toisen kuoleman”
(RL 21 luku 8 § kuolemantuottamus)
- ”Joka tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheuttaa”
(RL 21 luku 13 § vaaran aiheuttaminen)
- ”Joka tienkäyttäjänä tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tieliikennelakia”
(RL 23 luku 1 § liikenneturvallisuuden vaarantaminen)
- ”Joka tahallaan tai huolimattomuudesta tekee”
(RL 34 luku 7 § yleisvaaran tuottamus)
- ”Jos virkamies virkaansa toimittaessaan huolimattomuudesta muulla kuin 5 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla rikkoo”
(RL 40 luku 10 § tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen)
- ”Joka tahallaan tai huolimattomuudesta lain tai lain nojalla annetun säännöksen vastaisesti taikka muuten varomattomalla tavalla käyttää, käsittelee tai säilyttää”
(RL 44 luku 12 § varomaton käsittely)
- ”Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo -- tai aiheuttaa”
(RL 47 luku 1 § työturvallisuusrikos)
- ”Joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta puuttuu ympäristöön -- tai rikkoo”
(RL 48 luku 4 § tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen)

Huomionarvoista on, että joskus tuottamus mainitaan säännöksen nimessä (yleisvaaran tuottamus) ja joskus taas ei (vaaran aiheuttaminen). Tämä riippuu siitä, kattaako rikosnimike myös tahalliset tekemuodot. Jotkut rikostyypit sisältävät vain tahallisia rikoksia, eikä esimerkiksi varkausrikoksessa RL 28 luvussa toisen omaisuuden anastamista voi tehdä huolimattomuudella. Sen sijaan esimerkiksi 44 luku terveyttä ja turvallisuutta vaarantavista rikoksista ja 48 luku ympäristörikoksista sisältävät runsaasti myös huolimattomuudella tehtäviä rikoksia.

Tahalliset teot ovat rikoslaissa ankaremmin rangaistavia kuin vastaavanlaiset tuottamuksellisuudessa aiheutetut teot. Tämä on loogista, kun ajattelee asiaa tekijän tarkoituksen näkökulmasta, jossa henkilön ”paha aie” on suurempi paha, kuin turvallisuudesta välinpitämättömän henkilön teot.

Joskus tahallinen teko voi olla kuitenkin vähemmän vaaraa aiheuttava kuin tuottamuksellinen teko. Esimerkiksi metsäpalovaroituksen aikaan tahallaan sytytetty nuotio voi olla vähemmän vaaraa tuottava teko, jos tekijä esimerkiksi vesiämpärein varautuu palon leviämisen estämiseen.

Sen sijaan huolimattomasti tulta käsittelevä henkilö voi tuottaa suurtakin vaaraa, kun ei huolimattomalla toiminnallaan edes ajattele vaaran mahdollisuutta.²⁶

2.4 Aineistoon valikoituneet tapaukset

Yleensä rikosvastuun täytyminen edellyttää teon, seurauksen, syy-yhteyden näiden välillä ja huolimattomuuden, joka yhdistää tekoa ja vahinkoseurausta.²⁷ Tutkimukseen valituista tapauksista arvioidaan seuraavat kriteerit:

- tekijä rikkoo tilanteeseen yleensä liittyvää huolellisuusvelvoitetta
- teko tai laiminlyönti, joka
 - aiheuttaa konkreettisen vaaran (tai konkreettisen seurauksen) tai
 - on omiaan aiheuttamaan vaaraa eli on abstraktia vaarantamista
- teon tulee olla syy-yhteydessä seuraukseen (ja konkreettiseen vaaraan, jos se sisällytetään seuraukseen)

Rikosoikeuteen perehtynyt lukija huomaa, että luettelosta puuttuu rikoksen subjektiivinen arviointi. ”Onko henkilöllä ollut, hänen henkilökohtaiset kykynsä huomioon ottaen, kyky toimia oikealla, vaihtoehtoisella tavalla?” Yksilön arvioinnin sijaan toimintaa arvioidaan yleisellä mittapuulla. Mukaan on otettu lähinnä vain teon objektiivinen arvio. Tähän valintaan on useita syitä. Ensinnäkin aineiston palotapaukset ovat usein selosteiltaan niukkoja. Arviointiin ei ole saatavilla tarpeeksi tietoja. Toinen syy liittyy tutkimuksen tavoitteisiin ja sen yhteiskunnalliseen tarkastelukulmaan. Tutkimuksen näkökulmaksi ei ole haluttu ottaa tekijän syyllisyyden pohtimista. On haluttu löytää kaikki sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti vahingolliset tapaukset – myös ne, joissa tekijä ei ole teostaan rikosoikeudellisesti vastuussa. Palojen ennalta estämiseen pyritään saamaan työkaluja, huolimatta siitä kuuluko toimenkuva pelastus-, poliisi- tai sosiaalitoimeen, asumispalveluihin tai terveydenhoitoon. Tästä syystä myös lasten, muistisairaiden ja syyntakeettomilta vaikuttavien ihmisten teot on haluttu mukaan ensi vaiheen arviointiin.

Tässä tutkimuksessa valittiin aineistoon taulukossa 2 esitetyt rikosnimikkeet. Pelastustoimen aineistosta pyrittiin löytämään tapaukset, jotka tekotyypiltään ovat samanlaisia.

Aineistoon tutustuttaessa kävi ilmi, että vain varomaton käsittely, yleisvaaran tuottamus ja vaaran aiheuttaminen sisälsivät huolimattomuudella aiheutettuihin tulipaloihin tai palovaaraan liittyviä tapauksia. Muiden rikosnimikkeiden sisältämä aineisto ei sisältänyt tutkimusaiheen kannalta relevantteja tapauksia. Näin tutkimukseen mukaan otettu aineisto supistui käsittämään nämä kolme nimikettä: varomaton käsittely, yleisvaaran tuottamus ja vaaran aiheuttaminen.²⁸

Varomattomista käsittelyistä ja vaaran aiheuttamisista jätettiin pois tapaukset, joissa tulielementtiä (tulipaloa tai tulenkäsittelyä) ei esiintynyt merkittävässä määrin. Tällaisia olivat esimerkiksi aseisiin, ilotulitteisiin, paukku- ja savupommeihin liittyvät ja erilaiset räjähdettäisiin tai räjäytyksiin liittyvät varomattomat käsittelyt. Aineistosta jätettiin pois myös mielenosoituksissa tai urheilukilpailuissa käytetyt soihdut, jos ne eivät sytyttäneet tulipaloa. Vaaran aiheuttamisissa oli eniten ammuskeluun liittyviä tapauksia mutta myös kerrostalon asuntojen ikkunasta heitetyn tavaran aiheuttamaa vaaraa. Alas ovat lentäneet niin pienemmät esineet kuten kananmunat, käsipaino ja tietokone tai vähän suurempaa kuten tuoli ja sohva.

²⁶ Ajatuksen esitti Itä-Suomen yliopiston yliopistonlehtori OTT Heikki Kallio kommenttipuheenvuorossaan, jonka hän piti hankkeen 29.8.2018 pidetyssä loppuseminaarissa Pelastusopistolla Kuopiossa.

²⁷ HE 44/2002 vp s. 89.

²⁸ Tutkimuksessa käsitellään myös pelastusrikkomusta pääluvussa 6, mutta aineisto siinä tapausryhmässä on muusta aineistosta poiketen vuosien 2016–2017 tapauksista.

Autolla ja traktorilla on myös ajettu pihamaalla toisia kohti tai muuten vaaraan aiheuttaen. Rajauksella eroteltiin tulen huolimattomaan käsittelyyn liittyvät tapaukset muista, tutkimuksen kannalta epärelevantteistä teoista. Yleisvaaran tuottamuksista jäi tutkimuksen ulkopuolelle kaksi räjäytyksiin liittyvää tapausta.²⁹

Taulukko 2. Tutkimusaineistoon valitut rikosnimikkeet

Rikosnimike	Teko	Syyksiluettavuuden alaraja	Muu rikosvastuun edellytys
Varomaton käsittely Rikoslaki (39/1889) 44 luku 12 §	Tulen käsittely	Huolimattomuus	- Abstrakti vaara toisen hengelle tai terveydelle, - Konkreettinen vaara toisen omaisuudelle, - (teko voi aiheuttaa myös vahinkoja)
Yleisvaaran tuottamus Törkeä yleisvaaran tuottamus Rikoslaki (39/1889) 34 luku 7 §, 8 §	Tulipalon sytyttäminen	Huolimattomuus	- Abstrakti yleinen vaara hengelle tai terveydelle, - Konkreettinen yleinen vaara omaisuudelle - (teko voi aiheuttaa myös vahinkoja)
Vaaran aiheuttaminen Rikoslaki (39/1889) 21 luku 13 §	Ei rajattua tekojoukkoa, tuleen liittyvät tapaukset	Törkeä huolimattomuus	- Toiselle vakava hengen tai terveyden vaara
Tarkastellut, mutta tutkimuksen kannalta epärelevantteiksi osoittautuneet nimikkeet:			
Räjähderikos Rikoslaki (39/1889) 44 luku 11 §	Räjähteiden säännösten vastainen käsittely (myös maahantuonti ja markkinoille saattaminen, varastointi, hävitys jne.)	Törkeä huolimattomuus	
Räjähdesäännösten rikkominen Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005) 125 §	Säännösten rikkominen, ks. säännöksen luettelo	Huolimattomuus	
Sähköturvallisuutta koskevien säännösten rikkominen Sähköturvallisuuslaki (1135/2016) 117 §	Säännösten rikkominen, ks. säännöksen luettelo	Huolimattomuus	

²⁹ Liite 2.

2.5 Huolellisuusvelvoite lain mukaan

Huolimattomuus kuvastaa tapaa toimia tai suhtautua tekemiseen. Tuottamus on se oikeudellinen termi, jonka huolimaton tai varomaton teko toteuttaa. Rikoslain 3. luvun 7 §:n mukaan ”tekijän menettely on huolimaton, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan.” Teon luonteesta se kertoo jotain, mutta konkreettista tekemistä sekään ei kuvaa. Mistä löytyy tämä huolellisuusvelvoite, jota olemme velvolliset noudattamaan? Oikeuslähdeopin mukaan ensi sijassa sen tulisi löytyä laeista, asetuksista tai määräyksistä.³⁰ Rikoslaisissa säännellään toimimisesta tulen tai vaaran suhteen esimerkiksi seuraavin säännöksin:

- Joka 1) syyttää tulipalon, -- siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa taikka että siitä on yleistä erittäin huomattavan taloudellisen vahingon vaaraa -- (Rikoslaki 34 luku 1 § Tuhotyö, johon yleisvaaran tuottamuksessa viitataan).
- Joka tahallaan tai huolimattomuudesta tekee 1, 2 tai 4 §:ssä mainitun teon, on tuomittava, jos asianomaisessa säännöksessä tarkoitettu vaara johtuu tekijän huolimattomuudesta -- (Rikoslaki 34 luku 7 § Yleisvaaran tuottamus).
- Joka tahallaan tai huolimattomuudesta lain tai lain nojalla annetun säännöksen vastaisesti taikka muuten varomattomalla tavalla käyttää, käsittelee tai säilyttää -- tulta -- siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle taikka että siitä on vaaraa toisen omaisuudelle -- (Rikoslaki 44 luku 12 § Varomaton käsittely)

Rikoslain säännökset eivät kuitenkaan täsmennä mitä huolimattomuus tulen käsittelyssä on. Pelastuslaki täsmentää millaiseen toimintaan huolellisuusvelvoite kohdistuu, kenen toiminnasta ja mistä vaarasta on kyse:

- Jokaisen on oltava huolellinen tulipalon tai muun onnettomuuden vaaran ja vahingon välttämiseksi. (Pelastuslaki 4 §)³¹
- Tulta sekä syttyvää, räjähtävää tai muuta vaarallista ainetta on käsiteltävä huolellisesti ja riittävää varovaisuutta noudattaen. (Pelastuslaki 5 §)
- Ryhdyttäessä tulityöhön tai sellaiseen korjaustyöhön tai muuhun työhön, jonka johdosta tulipalon tai muun onnettomuuden vaara tuntuvasti lisääntyy, on huolehdittava riittävästä varotoimista. (Pelastuslaki 5 §)
- Nuotiota tai muuta avotulta ei saa syyttää, jos olosuhteet kuivuuden, tuulen tai muun syyn takia ovat sellaiset, että metsäpalon, ruohikkopalon tai muun tulipalon vaara on ilmeinen. (Pelastuslaki 6 §)³²

³⁰ Aarnio 2006 s. 292–293. Mitä velvoittavammasta lähteestä huolellisuusvelvoite löytyy, sen suurempi painoarvo sille tulee antaa.

³¹ Pelastuslain 106 § pelastusrikkomus kohdistuu tähän säännökseen: Joka – ”olennaisesti laiminlyö 4 §:n 1 momentissa säädetyn velvollisuuden osoittaa huolellisuutta tulipalon tai muun onnettomuuden vaaran ja vahingon välttämiseksi --”.

³² Pelastuslain 106 § pelastusrikkomus kohdistuu mm. tähän säännökseen: Joka -- ”rikkoo 6 §:ssä säädettyä avotulen syyttämiskieltoa--”. Tämä säännöspari sisältää melko helposti johdettavan huolellisuusvelvoitteen sisällön. Huolellinen toimija ottaa selkoa metsäpalovaroituksesta, kuivuusoloista, tuulesta ja muista olosuhteista ja tekee niistä päätelmät. Tulen syyttäminen on johtopäätelmänä joko sallittua tai kiellettyä. Muissa säännöskohdissa tekotapaa ja huolellisuusvelvoitteen sisältöä ei löydy samalla tavoin auki kirjoitettuna.

Rikoksen tunnusmerkistö on toteutettava rikkomalla huolellisuusvelvoitetta.³³ Kielletty toiminta vaihtelee kunkin rikoksen tai rikkomuksen tunnusmerkistön mukaisesti. Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan keinoja, joilla voidaan yksityiskohtaisemmin määritellä huolimattomuuden arvioimista.

2.6 Huolimattomuuden punnintaa

Kielletyn ja sallitun raja arvioidaan huolellisuuskäsitteestä käsin, koska monet teot itsessään eivät ole laissa kiellettyjä.³⁴ Tästä seuraa väistämättä tilanne, jossa ihmisillä on erilaisia huolellisuuskäsityksiä. Korkeimman oikeuden ennakkotapauksia on huolimattomuuden arvioinnista suhteellisen vähän muissa kuin tieliikenteeseen liittyvissä tapauksissa. Näistä vähemmistö on huolimattomaan tulen käsittelyyn liittyviä tapauksia. Arvioinnin avuksi tapahtumat on syytä paloitella osiin. Näin arviointia voidaan kohdistaa yksityiskohtaisemmin ja perustella eri tapauksissa samankaltaisesti. Tämän luvun kaaviossa on pyritty hahmottamaan sitä, millaisia objektiivisia seikkoja arvioinnissa tulee ottaa huomioon ja kumpaan suuntaan ne kallistavat arvioijaa suhteessa huolellisuusvelvoitteeseen.

Teon subjektiivista arviota ei ole tässä yhteydessä käsitelty, koska on haluttu painottaa ensivaiheessa arvion kohdistamista juuri teon objektiivisiin seikkoihin. Teon ensimmäinen arvio tapahtuu usein pelastustoimessa, jonka tulisi pitäytyä tiukan objektiivisten seikkojen arviointiin, arvioitaessa oliko teko tahallinen tai tuottamuksellinen ja tulisiko siitä pelastuslaki 41 §:n mukaan ilmoittaa poliisille. Vasta poliisin tulee ottaa mukaan arviointiin tekijän huolimattomuus eli subjektiivisen puoli, kykyyn ja mahdollisuuteen toimia toisin. Joskus lopullisen päätöksen siitä tekee syyttäjä tai tuomioistuin.

Kuvassa 2 on haluttu esittää millaisista näkökohdista huolimattomuus tulipaloihin liittyvissä teoissa voi koostua. Ylinnä on esitetty arvioinnin keskeisimmät seikat.

Huolellisen henkilön mittapuu ei tarkoita absoluuttista ja täydellistä huolellisuusvelvoitetta. Tosielämän vaaka kallistelee siten, että molemmille puolille tulee painoa. Seuraavaksi on selostettu ylhäältä alaspäin mitä vaakakuva käytännössä tarkoittaa.

Turvallisuuden huomioiminen tarkoittaa tekoa edeltävän ajan ja teon ajan turvallisuutta huomioivia toimenpiteitä. Se voi myös olla paloon varautumista ja varotoimenpiteitä. Sillä on ennalta estävyyden tarkoitus. Sitä voi perustella apukysymyksin:

Avotuli ulkona

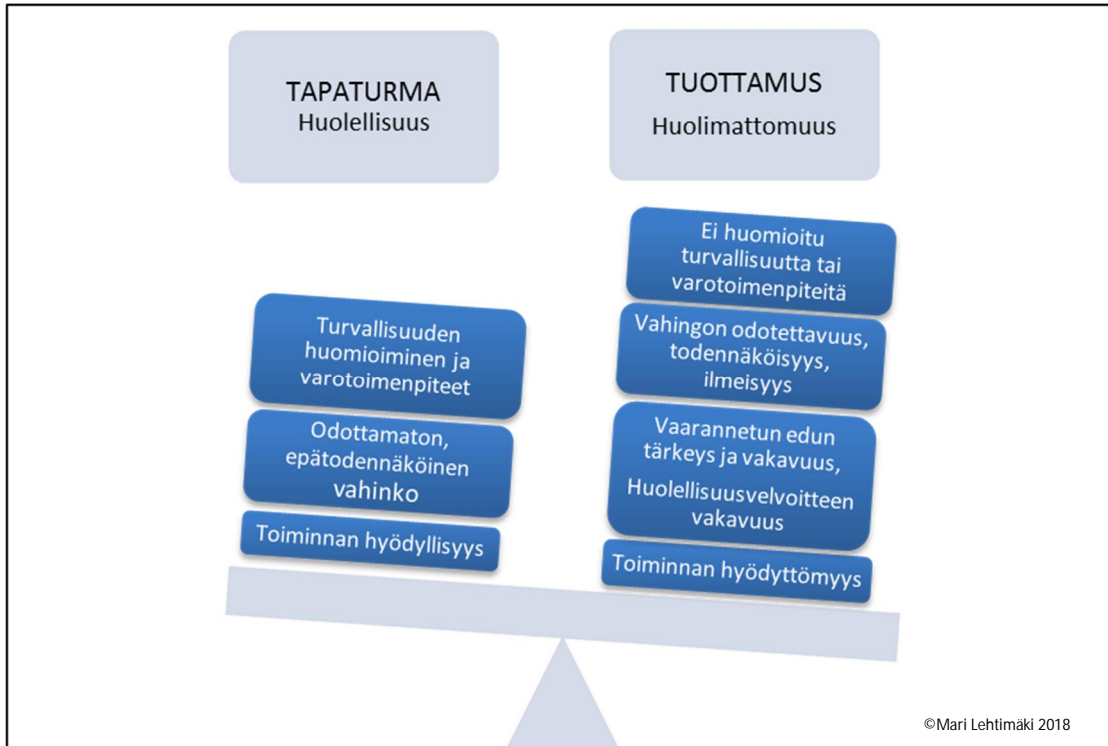
- Onko avotuli tehty ajankohtana, jolloin metsäpalovaroitus voimassa?
- Ovatko olosuhteet sellaiset, että pelastuslain 4 §, 5 § ja 6 § on huomioitu?
- Onko palon leviämiseen varauduttu esimerkiksi vesiämpärein?
- Onko avotulta vartioitu?

Ruuan valmistus

- Onko lieden levyjen läheisyydessä syttyvää materiaalia?
- Valvotaanko liettä sen ollessa päälle kytkettynä tai onko muulla tavalla varmistettu, että tulipalo ei voi syttyä liedeltä?

³³ HE 44/2002 vp Yksityiskohtaiset perustelut 3 luku 7 § s. 96.

³⁴ HE 44/2002 vp, Yksityiskohtaisen perustelut 3 luku 7 § s. 88.

Kuva 2. Teon huolimattomuuden objektiivista arviointia.

Vahingon odotettavuus, todennäköisyys tai ilmeisyys kuvastavat osittain samoja elementtejä kuin edellinen kohta, mutta ennalta estävyyden sijasta tarkastellaan riskin konkretisoitumista. Riskiä tarkastellaan tekohetken tietämyksen valossa.

Avotuli ulkona

- Olivatko sääolosuhteet sellaiset, että palon leviäminen oli odotettavaa, todennäköistä tai ilmeistä?
- Oliko avotulen leviäminen (esimerkiksi alustan kautta) odotettavissa oleva vai yllättävä seuraus?
- Jos avotuli jätettiin valvomatta, kumpi oli todennäköisemmin odotettavissa oleva tapahtuma: tulen leviäminen vai itsestään sammuminen?

Ruuan valmistus

- Lieden läheisyydessä oleva materiaali huomioiden, oliko palon syttyminen odotettavissa oleva vai yllättävä seuraus?
- Oliko liedien käyttötapa tässä suhteessa tavanomainen?
- Kumpi oli odotettavissa oleva seuraus, jos liesi jäi valvomatta: sytyttää palon / ei sytytä paloa?

Vaarannetun edun tärkeys ja vakavuus. Punninnassa tarkastellaan vaaran piirissä olevaa oikeushyvää: henkeä, terveyttä ja omaisuutta. Nämä seikat korottavat muuten normaalia huolellisuusveloitetta. Avotuli leikkimökin vieressä asettaa huolellisuudelle tavanomaisen korkeuden, kun taas avotuli leirikeskukseen seinustalla korottaa huolellisuusveloitetta. Maatilan ladossa auton alustan hitsaaminen asettaa normaalin huolellisuusveloitteen verrattuna sairaalassa hitsaamiseen, jossa huolellisuusveloite on korkeampi.

Huolellisuusveloitteen vakavuus. Tulen koolle ei pitäisi antaa huolellisuusveloitteen arvioinnissa merkitystä. Suuret maastopalot alkavat yhtä lailla tienpenkalle heitetystä palavasta tupakasta kuin

nuotiostakin. ”Suuri ja terävä puukko on vaarallisempi kuin pieni ja tylsä linkkuveitsi” -tyylinen ajattelu ei päde tulen suhteen. Alkujaan pienistä paloista voi kehittyä yhtä suuri lopputulos kuin jo alkujaan suurista paloista. Toki valtavan rovion hallitseminen on lähtökohtaisesti haastavampaa kuin kynttilän valvominen, mutta huolellisuusvelvoitteen ei voi katsoa olevan erityisen vähäinen pienissäkään alkupaloissa, kuten tupakassa tai kynttilöissä.

Huolellisuusvelvoitteen vakavuus viittaa vaarannettujen etujen punnintaan, teon vaarallisuusarvioon ja toiminnan ammattimaisuuteen. Näiden osalta punninta on vaa’assa ainoastaan huolimattomuuden puolella kuvaa. Tämä kuvastaa sitä, että näiden seikkojen vähäisyys ei niinkään kuvasta huolellista toimintaa, vaan ikään kuin normaalia ja neutraalia tilannetta. Sen sijaan tärkeys ja vakavuus raskauttavat tekoa, jos huolimattomuutta esiintyy muutenkin korostetun huolellisuusvelvoitteen tapauksissa. Mitä tärkeämpi ja suurempi oikeushyvä on vaarassa, sen huolellisempi toiminnan pitää olla. Joissain tapauksessa huolimattomuutta voi lieventää vaarallisuusarvion tai vaarannetun oikeushyvän erityinen vähäisyys.

Avotuli ulkona

- Mitä avotulen läheisyydessä oli vaarassa (omaisuus, ihmiset)?
- Oliko toiminta ammattimaista, toistuvaa tai jatkuvaa?

Ruuan valmistus

- Ollaanko ruokaa valmistamassa omakotitalossa vai sairaalassa?
- Uppopaistetaanko munkkeja kertaluontoisesti kotona vai kahvilassa päivittäin?

Toiminnan hyödyllisyys viittaa hieman vaikeammin kuvattavaan punnintaan, nimittäin hyötyjen ja haittojen punnintaan.³⁵ Tätä voidaan ajatella myös eräänlaisena intressipunnintana: vaa’an toisessa päässä on toiminnan hyödyllisyys ja toisessa päässä toiminnasta aiheutunut tilanne. Tulipaloissa toiminnan hyödyllisyyttä on punnittu lähinnä sosiaalisen merkityksen näkökulmasta. Toimintaa ajatellaan tuotetun hyödyllisyyden skaalana. Toisessa päässä on välttämätön toiminta, esimerkiksi hengen vaarassa olevan potilaan kuljettaminen sairaalaan hälytysajona – tulelle on vaikea keksiä tästä ääripäästä esimerkkiä. Se voi olla hyödyllistä, kuten esimerkiksi talon lämmittäminen tulisijalla. Toiminta voi olla tavanomaista, kuten kynttilän polttaminen tai makkaran paisto nuotiolla. Se voi olla myös objektiivisesti ajatellen lähes tarkoituksetonta (nuotio pihalla ilman tarkoitusta) tai ennemminkin vahingollista tai kiellettyä: nuotio toisen maalla ilman lupaa tai bensiinin sytyttely. Rajat tässä skaalassa eivät ole tarkat ja sisältävät subjektiivista punnintaa lähentelevää rajanvetoa; toiminnan hyödyllisyys ei välttämättä näydy kaikille samanlaisena. Tässä punninnassa hyödyllisyys auttaa kallistamaan vaakaa huolelliseen suuntaan ja hyödyttömyys huolimattomuuden suuntaan. Tässä kohdassa on syytä erityisesti painottaa, että hyödyllisyyden punninta on osa kokonaisarviota eikä yksin anna kuvaa huolellisuudesta.

Avotuli ulkona

- Oliko avotulella jokin tarkoitus tai hyöty?
- Oliko avotuli tarkoitukseen tai hyötyyn nähden tavanomainen?

Sähkölaitteen käyttö (liesi tai muu laite)

- Käyttetiinkö sähkölaitetta käyttöohjeiden mukaisesti tai muuten tavanomaisesti?
- Oliko sähkölaitte tiettävästi ehjä ja toimintakuntoinen?

³⁵ Nuutila 1996 s. 325–326.

- Käyttiinkö sähkölaitetta siihen tarkoitukseen, mihin se oli tarkoitettu käytettävän?

Huolimattomuuden punnintaan liittyy erottamatta toiminnassa otetun riskin arviointi suhteessa siihen mitä lopulta tapahtui, mitä toiminnasta aiheutui. Seuraavassa alaluvussa on pohdintaa aihepiirin seuraukseen ja riskikäsitteeseen liittyen.

2.7 Riskistä ja seurauksesta

Rikosoikeuden erään luokittelun mukaan rikokset voidaan jakaa seuraus- ja vaarantamisrikoksiin. Tulipaloihin liittyviä rikoksia voidaan yleisesti jaotella samaan tapaan, esimerkiksi vahingonteot seurausrikoksina ja yleisvaaran tuottamus vaarantamisrikoksena. Tässä yhteydessä on syytä tarkastella seurauksen käsitettä tulipaloissa. Käytännössä tulipalo on sellainen tapahtuma, jossa ainakin konkreettinen vaara tuo muassaan myös jotain silmin nähtävää seurausta. Konkreettinen vaara ikään kuin sisältää seurauksia, vaikka niitä ei käsitelläkään erillisinä (rikosnimikkeinä). Otetaan esimerkkinä kerrostaloissa asunnoissa tuottamuksellisesti syttynyt tulipalo³⁶. Huolimatta siitä mille laajuudelle palo tai savu on ehtinyt levitä, se on vahingoittanut (palovaurioilla, savulla tai noella) joltain osin myös kiinteistöä. Vaikka tekoa ajateltaisiin yleisvaaran tuottamuksena, se tosiasiaa on ollut myös konkreettisten vahinkojen tuottamista vaaran ohella. Mitä sitten itse vaara tulipalossa muiden hengelle, terveydelle tai omaisuudelle on? Se on myrkyllisten tai kuumien palokaasujen hengittämisen vaaraa (henki ja terveys) ja kuumuuden aiheuttamaa vahingoittumisen vaaraa materiaalille (omaisuus, mukaan lukien lemmikit). Edellä selostetun perusteella näemme tulipalojen yhteydessä konkreettisen vaaran seurauksena.

Ajatellessa abstraktia vaarantamista, tyyppitapausta, joka on omiaan aiheuttamaan vaaraa, on tilanne erilainen. Esimerkkinä varomaton tulen käsittely (RL 44 12 § varomaton käsittely). Näissä tapauksissa on laaja skaala siinä, millaiseksi tapahtuma milloinkin kehittyä. Teon jälkeisellä tapahtuman kululla ei ole merkitystä arvioitaessa onko teko ollut omiaan aiheuttamaan vaaraa vai ei, koska pelkkä teko *tekotyyppinä* on omiaan aiheuttamaan vaaraa. Abstraktin vaaran ohella voi aiheutua seurauksia tai sitten ei. Abstraktia vaarantamista tulipaloissa emme näe seurauksena.

Pelastuslain 4 §:n mukaan ”Jokaisen on oltava huolellinen tulipalon tai muun onnettomuuden vaaran välttämiseksi”. Tässäkin puhutaan vaarasta. Vaara on kuitenkin erilainen spesifiin hengen, terveyden tai omaisuuden vaaraan nähden: pyritään välttämään ylipäätään tulipaloa konkretisoitumasta. Säännöksen tarkoituksena on pyrkiä ennaltaehkäisemään onnettomuuksia ja niistä aiheutuvia vahinkoja³⁷. Tulipalon aiheuttamisen vaara on ikään kuin varsinaisen spesifin vaarallisen hetken esiteon vaaraa, jolloin säännöksen sana *vaara* on eri merkityksessä kuin hengen, terveyden tai omaisuuden vaara. Tilanteen, minkä syntymistä pyritään estämään, ei sinänsä tarvitse olla vaarallinen, vaan onnettomuus ylipäätään. Tästä syystä pelastuslain 4 §:n vaarasta puhuttaessa pelastusrikkomuksen yhteydessä, ei puhuta seurauksesta.

Tekoa voidaan arvioida kahdesta eri hetkestä lähtien: *ex ante* ja *ex post*. *Ex ante* -näkökulma tarkoittaa teon tekemisen hetkellä tapahtuvaa arviointia, jossa huomioidaan tekohetkellä tekijän tiedossa olevat asiat. *Ex post* -näkökulma taas tarkoittaa jälkikäteistä arviointia, jossa teon jälkeiset tapahtumat ja seuraukset otetaan huomioon.

Kielletyn ja sallitun riskin rajaa tulisi arvioida tekohetken *ex ante* -näkökulman mukaan.³⁸ Arvioinnissa tarkastellaan sitä näkymää, joka tekijällä tekohetkellä on. Hänellä ei ole tietoa tulevasta eikä teon

³⁶ Tässä yhteydessä tulipalon määritelmänä sen leviämisen suhteen käytetään *muu kuin pienen yksittäisen esineen palo*.

³⁷ HE 257/2010 vp, s. 34.

³⁸ Tapani – Tolvanen 2013 s. 254; Frände 2012 s. 90.

seurauksista. Ex post -arviointia tulee kuitenkin soveltaa siltä osin, ettei esimerkiksi vaarantamisesta voida puhua, jos jälkikäteen havaitaan, että olosuhteita ja edellytyksiä vaaralle ei todellisuudessa lainkaan ollut.

Riskinoton (teon) hetkellä on epävarmuus siitä, miten tapahtumat tulevaisuudessa kehittyvät. Riski on jotain, joka konkretisoituu (tai on konkretisoitumatta) myöhemmin. Seuraus on tekohetkellä tekijän kontrollin ulkopuolella.³⁹

Tekoaika ei ole kaikissa tilanteissa yksiselitteinen käsite. Huolimattomuutta voi olla aktiivisen tekemisen lisäksi laiminlyönti. Esimerkiksi laitteen huollon laiminlyönnin osalta on vaikeaa määrittää tekohetkeä. Pääosassa tapauksia tekemisen hetki on aktiivinen tekeminen: tulen sytyttäminen, tulen tai palavan materiaalin käsittely, avotulen vartiointi (tai vartioimatta jättäminen) tai kuumuutta aiheuttavien laitteiden käsittely. Tulipalon syttymisen hetki ei välttämättä ole sama kuin teon hetki. Korkeimman oikeuden ennakkotapauksen mukaan tulipalon syttymisen hetki on se, kun tuli leviää primäärikohteesta eteenpäin.⁴⁰

2.8 Syy-yhteys

Teolla ja seurauksella on oltava syy-yhteys, jotta teko on rikosoikeudellisesti moitittava. Tämä pätee myös konkreettisen vaaran aiheuttamiseen, jos konkreettinen vaara rinnastetaan seuraukseen. Lisäksi huolimattomuuden tulee yhdistää tekoa ja vahinkoseurausta, riskin ja vahingon on osuttava yhteen.⁴¹ Lain esitöissä puhutaan siitä, että kielletyn riskin tulee sopia yhteen sattuneen vahinkoseurauksen kanssa. Seurauksen tulee olla sellainen, jonka sattumisen estämiseksi riskinotto oli kiellettyä. Otetun riskin ja vahinkoseurauksen tulee sopia yhteen.⁴²

Syy-yhteys on vielä johdettava tietyn teon tunnusmerkistöön. Syy-yhteyttä voi selvittää kysymällä onko henkilö X, teolla T, aiheuttanut seurauksena tapahtuman e.⁴³ Tulipalossa takaperoisesti ajatellen tarkastellaan, että tulipalo e on aiheutunut teosta T, jonka on tehnyt X. Jos jokin näistä kolmesta kohdasta ei sovi ketjuun, ei syy-yhteyttä ole.

Kun ihminen toiminnallaan luo vaaran mahdollisuuden, hänen täytyy toimillaan ehkäistä joko jo vaarallisen tilanteen aktualisoituminen tai seurausten syntyminen. Tähän velvoittaa rikoslain 3 luvun 3 § 4 kohta. Kohtaa on tulkittu eri tavoin; pitääkö estämisen kohdistua seuraukseen vai vaaran ehkäisemiseen. Joskus seuraus olisi syntynyt, vaikka varotoimiin olisi ryhdytty. Vastuu sulkeutuu pois, jos varmuutta lähenevällä todennäköisyydellä tai varsin todennäköisesti relevantti seuraus olisi syntynyt, vaikka laiminlyöty teko olisi tehty.⁴⁴

Oikeustapauksissa esimerkkinä käytetään usein uittotapausta (KKO 1984 II 224), jossa uittotyössä ollut henkilö oli hukkunut. Hänelle ei ollut varattu pelastusliivejä ja esimiesporrasta syytettiin kuolemantuottamuksesta. Olosuhteet olivat kuitenkin Korkeimman oikeuden arvion mukaan sellaiset, että pelastusliivien antaminen ei olisi estänyt seurausta syntymästä ja syyte kuolemantuottamuksesta hylättiin. Vastuuasemassa olleet henkilöt tuomittiin kuitenkin työturvallisuusrikoksesta.⁴⁵ Toinen yleisesti käytetty esimerkki koskee opettajan valvontavastuuta oppilaastaan uimahallissa (KKO 1977 II 11). Oppilas hukkui opettajan ollessa saunassa ja opettaja sai tuomion kuolemantuottamuksesta. Opettajalla katsottiin olevan

³⁹ Frände 2012 s. 90–91.

⁴⁰ Ratkaisussa KKO 2003:83 Korkein oikeus toteaa, että tulipalolle ominaisena voidaan pitää sitä, että tuli on päässyt irti eli tuli itsenäisesti leviää tai uhkaa levitä alkuperäisen tai alkuperäisten kohteiden palamisesta.

⁴¹ HE 44/2002 vp, yksityiskohtaisen perustelut 3 luku 7 § s. 89; Frände 2012 s. 100.

⁴² HE 44/2002 vp, yksityiskohtaiset perustelut 3 luku 7 § s. 96.

⁴³ Melander 2016 s. 126.

⁴⁴ Tapani – ja Tolvanen 2013 s. 173–174; Frände 2012 s. 213.

⁴⁵ Tapaukseen viittaavat mm. Tapani – ja Tolvanen 2013 s. 174; Frände 2012 s. 213; Nuutila 1997 s. 117; Nuutila 1996 s. 214.

asemaan perustuva valvontavastuu. Syy-yhteyttä valvonnan puutteen ja hukkumisen välillä pidettiin riittävän todennäköisenä.⁴⁶

2.9 Varotoimenpiteet, valvonta ja vastuu

Vaaran poistamisen puute ja valvonnan puute on melko selvää, jos toiminta mielletään vaaralliseksi tai vastuuasema on selvä. Tällaisina voidaan pitää monet työntekoon tai vastuuasemaan liittyvät tilanteet, kuten räjäytystyöt, tulityöt, rakennustyömaan turvallisuus ja kiinteistön vastuu alueen liukkauden torjunnassa. Selvää on myös avotulen teko ja sen valvomisen vastuu. Mitä ammattimaisempaa tai vaarallisempaa toiminta on, sen tiukemmin suhtaudutaan myös huolellisuusvelvoitteeseen.

Rajanvetona kotitaloudessa esiintyvien riskien osalta vahinkojen tapaturmaisuuuden ja tuottamuksellisuuden osalta pidämme pääasiassa kahta kriteeriä. Ensinnäkin sitä, onko tuote suunniteltu olemaan päällä niin pitkiä aikoja tai sillä tavalla, että näköyhteydessä valvominen ei ole yleinen edellytys. Toisaalta tulee tarkastella sitä, estäisikö läsnäolo tapahtuman seuraukset.

Kotitalouden toimia on erilaisia, mutta niitä voi tarkastella saman kaavan avulla. Jos laite tai toiminta tuottaa lähtökohtaisen tulipalon syttymisen mahdollistavan palovaaran, sitä pitää joko valvoa tai käyttää siten, että tulipalon vaaraa ei ole. Saunan kiuasta ei yleensä valvota näköyhteydessä, joten ainoa mahdollisuus turvalliseen käyttöön on varmistaa, että syttyvää materiaalia ei ole kiukaan lähellä. Lieden osalta varmistetaan, että syttyvää materiaalia ei ole läheisyydessä ja korkeita lämpötiloja käytettäessä ollaan näköyhteydessä lieteen. Jos ruoka syttyy palamaan, voidaan toimia ennen kuin se sytyttää tulipalon. Matalissa haudutuslämpötiloissa varmistetaan, että palovaaraa ei tule. Näköyhteyttä voidaan joskus täydentää erilaisin äänimerkkejä antavien teknisin laittein (erilaiset palovaroittimet) tai teknisesti siten, että lieden virta katkeaa tietyssä lämpötilassa. Valvontaa ja huolimattomuutta arvioitaessa nämä mahdolliset tekniset järjestelyt tulee ottaa huomioon. Kynttilän polttamisessa ollaan yleensä aina näköyhteydessä kynttilään ja siten välittömästi valmiina toimimaan, jos kynttilä kaatuu tai jokin materiaali sen lähellä kuumenee. Vaihtoehtoisesti varmistetaan palamattomin lyhdyin tai muin järjestelyin, että näin ei voi tapahtua. Aistivammaisten osalta valvonnan merkitystä tulee arvioida tilannekohtaisesti ja tekijäkohtaisesti.

Muiden sähkölaitteiden osalta lähestymme vaikeammin tulkittavaa joukkoa. Monet sähkölaitteet saattavat jonkin vikaantumisen syynä syttyä palamaan. Tällaisia voivat olla käynnissä olevat kylmälaitteet, pesukoneet ja latautuvat akut.

Kylmälaitteita, pesukoneita tai ladattavia akkuja ei yleensä ole tulipalon varalta valvottava samassa tilassa. Kylmälaitteet on suunniteltu olemaan päällä aina. Pesukoneet voivat sijaita kodinhoitohuoneessa tai kellarissa, missä ei muuten oleskella. Akkujen lataus voi kestää pitkään ja osa latureista on ylläpitolatureita eli ne on tarkoitettu olemaan päällä myös aktiivisen latauksen jälkeen. Joidenkin akkujen osalta valmistaja suosittelee valvomaan latausta. Käyttöohjeiden mukaan asennettuina ja käytettyinä, normaalisti toimiessaan nämä laitteet eivät tuota sellaista kuumuutta, joka sytyttäisi paloa. Palotapahtuma edellyttää joko jotain virhettä tai vikaantumista. Vikaantuessaan akkujen syttyminen voi olla voimaperäinen ja palavia roiskeita tuottava tapahtuma, jolloin sellaisen lähestyminen ei ole ehkä turvallista. Samoin on suurien kylmälaitteiden tai pesukoneiden laita, jotka ovat integroituna kaapistojen sisällä. Alkusammutus voi onnistua, mutta ei välttämättä. Kokemus on osoittanut, että aina alkusammutukseen ei ole olosuhteiden edellyttämää mahdollisuutta, kykyä tai oikeita välineitä. Ei ole tarkoitus sanoa, että kylmälaitteiden, pesukoneiden tai akkujen käyttöä ei tulisi lainkaan valvoa tai niiden alkusammutusta ei kannattaisi yrittää. Palon varhainen

⁴⁶ Tapaukseen viittaavat mm. Tapani – ja Tolvanen 2013 s. 155; Frände 2012 s. 215; Nuutila 1997 s. 117–118; Nuutila 1996 s. 214.

havaitseminen on jo arvo sinänsä. Valvontaa ja alkusammutusta ei voida kuitenkaan aina edellyttää pitämällä sellaista automaattisesti huolellisen toimijan mittapuuna.

3 Tuottamukselliset palot rikosilmoitusaineistossa

3.1 Rikosoikeuden merkityksestä tulipaloissa

Rikosoikeuden tekojen kriminalisoinnin taustalla on tärkeitä yhteiskunnallisia intressejä: hyvinvoinnin edistäminen, elämän laatu, turvallisuus ja vapaus.⁴⁷ Rikosoikeuden takana on arvomaailma, jonka voi sanoa ponnistavan perustuslaista ja ehkäpä myös yleisestä moraalista ja oikeusvaltion etiikasta. Tulipalojen vahingollisuutta voi arvioida perustuslain (11.6.1999/731) suojaamien oikeushyvien, perusoikeuksien loukkaamisen näkökulmasta. Jokaisella on oikeus elämään ja turvallisuuteen (7 §). Perusoikeuksiin kuuluu myös, että jokaisen kotirauha (10 §) ja omaisuus (15 §) on turvattu. Julkisen vallan tulee turvata perusoikeuksien toteutuminen (22 §). Tulipalo uhkaa ihmisten elämää, terveyttä, kotia ja omaisuutta. Tulipalon ominaisuuksiin kuuluu, että uhka ulottuu usein välitöntä palokohdetta kauemmas. Yhden elinpiirissä oleva palo uhkaa levitä toisen elinpiiriin. Julkisissa tiloissa tulipalon tiedetään aiheuttaneen paniikkia ja joukkokuolemia.⁴⁸ Tulipalo voi tuntua ympäristölleen arvaamattomalta ja pelottavalta – ja usein se sitä onkin.

On hyvä pysähtyä miettimään, mitä pyritään ennalta estämään, jos puututaan tulen huolimattomaan käsittelyyn. Pyrkimyksenä on esimerkiksi asuntopalon estäminen. Mitä sitten asuntopalo voi aiheuttaa? Seuraavassa on esimerkin omainen listaus asuntopalon vahingoista. Palokunta tulee paikalle (resurssien käyttö), kastelee rakennusta (vesivahingot rakenteissa). Savu mustuttaa asuntojen ja porrashuoneiden pintoja (savuvahingot pinnoissa). Palokunta voi joutua rikkomaan rakenteita (rakenneauriot) ja palossa voi vahingoittua rakenteita ja omaisuutta (omaisuusvahingot, korvattavat), mutta myös tunnearvoltaan korvaamatonta materiaalia, esimerkiksi tauluja, valokuvia ja lemmikkieläimiä (omaisuusvahingot, korvaamattomat). Henkilöt joutuvat selvittämään asioita eivätkä pääse töihin tai voivat joutua sairauslomalle (ansionmenetyt). Toiset voivat loukkaantua ja joutua sairaalahoitoon. Kuolemantapaus aiheuttaa laajempaa kärsimystä omaisissa (elämän menetys, terveyden menetys, hoidolliset kustannukset, kipu, välitön ja välillinen kärsimys). Joissain tapauksissa voidaan joutua oikeusprosessiin (prosessikustannukset, ajanmenetyt). Tapahtumista voi jäädä pelkotiloja, jotka vaikuttavat elämään (henkinen kärsimys, toimintarajoitukset). Korjaustoimenpiteet, uudelleen rakentaminen ja uuden esineistön hankkiminen vievät tunteja ja euroja. Väliaikaiset asumisjärjestelyt vaikuttavat työmatkoihin, lasten hoitopaikka- ja koulumatkoihin ja sosiaaliseen elämään. Tulipalo on kuin lammikkoon heitetty kivi: loiskausta seuraa sarja laajenevia renkaita.

Suomen oikeusjärjestelmässä on sanktioitu tietynlainen tulipalojen sytyttäminen ja tietynlainen tulen käsittely. Yhteistä näille rangaistussäännöksille on, että sellainen toiminta, joka tuottaa tyypillisesti muille vaaraa, ei ole hyväksyttävää. Vaaran kriminalisoinnin perimmäinen tarkoitus lienee estää seurauksia aiheuttavia paloja. Ihmisiä voi kuolla tulipalojen seurauksena tai heidän omaisuuttaan voi tuhoutua. Kriminalisoinnilla pyritään siis estämään näitä seurauksia vaikuttamalla tekijän käyttäytymiseen ennen tekoa. Rankaisemalla pyritään motivoimaan kansalaisia välttämään muille haitallista ja vahingollista käyttäytymistä. Vahingon jälkeen rankaisulla on myös tarkoitus jakaa oikeudenmukaisesti rikollisuudesta aiheutuneet haitat.⁴⁹ Puhutaan rangaistusten yleisestävistä vaikutuksesta, jolloin yhteiskunnassa tulee olla yleinen tietoisuus tällaisen teon rangaistavasta luonteesta.

⁴⁷ Lappi-Seppälä 2009 s. 68.

⁴⁸ Esimerkiksi jalkapallokatsomon palo Bradfordissa Englannissa 11.5.21985 (56 kuollutta) tai The Station yökerhopalo USA:ssa 20.1.2003 (100 kuollutta). Listaa muista yökerhopaloista esimerkiksi sivulta: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_nightclub_fires.

⁴⁹ Anttila – Törnudd 1983 s. 126, 131.

Tulipalojen ennalta estämisen tulee ensisijaisesti toteutua muilla kuin rikosoikeuden ja rangaistusjärjestelmän keinoin. Tämä perustuu rikosoikeuden *ultima ratio* -periaatteeseen, jonka mukaan rikosoikeuden on oltava keinoista viimesijaisin. Tulipaloja ja niiden aiheuttamia haittoja pitäisi pyrkiä torjumaan esimerkiksi sosiaalipoliittisin tai terveystieteellisin keinoin. Käytännössä tämä tarkoittaisi esimerkiksi alkoholin käyttöön liittyviin huolimattomiin tulenkäsittelyihin puuttumista alkoholin käyttöä vähentävillä poliittisilla ratkaisulla, alkoholitien hoitoa tehostavilla tavoilla tai tällaisten henkilöiden asumisratkaisujen paloturvallisuutta tehostamalla. Nämä ovat yhteiskunnallisen tason ratkaisuja. Rikosoikeuden viimesijaisuudella ei siis tarkoiteta niinkään yksilön kohdalla tehtävää tapauskohtaista punnintaa: "lähettääkö hoitoon vai antaako rangaistus". Tästä periaatteesta käsin tulipalojen ja niiden haittojen estäminen vaativat ensi sijassa pelastustoimesta käsin lähtevää toimintaa. Pelastustoimi on myös oman alansa yleisen keskustelun herättäjä ja moottori, tiedon jakaja ja ennalta estämisen keinojen kehittäjä.

Tutkimuksen aineistoa käsittelevässä osassa osoitamme, että samankaltaiset tapaukset eivät tule kohdelluksi rikosprosessin näkökulmasta aina samalla tavalla. Palojen aiheuttajat ovat keskenään eriarvoisessa asemassa: yhtäällä tietystä teosta määrätään joskus rangaistus ja toisaalla samankaltaisesta teosta ei edes aloiteta esitutkintaa.⁵⁰ Millaisen yhteiskunnallisen viestin tällainen menettely antaa? Oikeuspoliittisesti ajateltuna kriminalisoinnin tehtävänä olisi toimia käyttäytymisnormin sääntelyn välineenä.⁵¹ Käyttäytymisnormin noudattaminen estää tulipalojen syttymistä, rangaistus on moite ja kannustus käyttäytymisnormin noudattamiseen.

Eriarvoiseen asemaan joutuvat palon aiheuttaneiden henkilöiden lisäksi tietenkin myös palossa vaarannetut tai vahinkoa kärsineet tahot. Tilanteella on käytännön tasolla yhteyttä vahingonkorvausprosessin kanssa. Jokainen voi itse hakea vahingonkorvauksia siviiliproessin kautta, jos katsoo jonkun toisen aiheuttaneen vahingot. Rikosprosessissa syyttäjä ajaa rikokseen perustuvaa vahingonkorvausvaadetta rikosprosessin ohessa, jos se voi tapahtua ilman olennaista haittaa eikä vaatimus ole ilmeisen perusteeton (laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689). Rikosprosessissa vahinkoa kärsinyt taho pääsee monin verroin helpommalla, kuin jos se nostaisi lopputulokseltaan ennalta arvaamattoman siviilioikeusprosessin omalla kustannuksellaan vaatiakseen vahingonkorvauksia siviilikanteena.

Tulipalovahingoissa osallisia ovat myös vakuutusyhtiöt. Vakuutusyhtiöt noudattavat joskus korvauskäytännössä ja takaisinperinnässä tapauksen rikosoikeudellista arviota. Jos tapaus katsotaan tapaturmaiseksi, vahingot jäävät lähtökohtaisesti vahingon kärsijän tai hänen vakuutusyhtiönsä maksettavaksi. Jos vahingot katsotaan aiheutuneen rikoksella (esimerkiksi tuottamuksellisella tai törkeällä tuottamuksella), jakautuu osa vahingonkorvausvastuusta usein palon aiheuttajalle tai hänen vakuutusyhtiölleen. Rikosprosessilla on vaikutusta myös vakuutusyhtiöiden oikeuteen periä maksamiaan korvauksia takaisin syylliseksi todetulta. Rikosprosessi ei sido vakuutusyhtiötä, mutta usein rikosprosessilla on suuri käytännön korvaustoimintaa ohjaava vaikutus.

Tulipalorikoksilla ja liikenerikoksilla on samankaltaisuuksia. Molempien tuottamukselliset rikokset ovat sellaisia, joissa tyypillisesti tekijä ei tavoittele tiettyä teon seurausta (naapureiden vaarantamista / muiden tienkäyttäjien vaarantamista). Tekijä kuitenkin on huolimaton tai varomaton tai suhtautuu piittaamattomasti tekonsa mahdollisiin seurauksiin. Hän toteuttaa omia tarkoituksiaan muiden turvallisuuden kustannuksella. Molemmissa käyttäytyminen on moitittavaa, vaikka seurauksia ei syntyisi.

Jokainen autoilija on käynyt ajo-opetuksessa ja saanut ajo-oikeuden teoreettiset liikenneasiat opittuaan ja ajokokeen suorittuaan. Jaamme pääosiltaan saman näkemyksen sallitusta ja moitittavasta ajokäyttäytymisestä. Tulenkäsittelyssä saamamme opit saattavat perustua lapsena opittuun ja nykyisiin ajatuksiimme tulen käyttäytymisestä ja tuhoivoimasta. Taustalla vaikuttavat tavat, kokemukset ja

⁵⁰ Alueellisista eroista kertoivat myös haastattelututkimukseen osallistuneet poliisin- ja pelastuslaitoksen palojen tutkijat vuonna 2007, eikä tutkimusaineisto vuonna 2014 osoita suurta muutosta tapahtuneen. Lehtimäki 2007 s. 27, 44, 71–72.

⁵¹ Tapani – Tolvanen 2016 s. 93.

käyttäytymismallit ovat erilaisia. Tulenkäytön sääntöjä löytyy hyvin vähän ja nekin lähinnä pelastuslaista. Joitain sääntöjä löytyy vakuutusyhtiöiden suojeluohjeista, joskaan niitä ei voi pitää sitovina. Käsi sydämelle: miten tarkkaan tiedät oman kotivakuutuksesi vakuutusehdot ja suojeluohjeet? Yleistä opetusta ei aiheesta juuri ole, olemassa oleva opetus liittyy lähinnä ammattimaiseen toimintaan, esimerkiksi tulitöiden tekemiseen.

Kriminologisista tutkimuksista on nähtävissä, että yleensä rikollista käyttäytymistä vähentää erityisesti kiinnijäämisriskin kasvu. Itse rangaistuksen määrällä ja laadulla ei niinkään ole vaikutusta.⁵² Tuottamuksellisesti tulipalon aiheuttanut henkilö odottaa usein palokuntaa ja poliisia tapahtumapaikalla, joten konkreettinen kiinnijääminen on ilmeistä. On kuitenkin aivan eri asia, päätyykö teko rikosprosessiin ja seuraako tilanteesta kiinnijääminen myös juridisesti. Tulipalo ei välttämättä syty ensimmäisestä huolimattoman käyttäytymisen kerrasta. Esimerkiksi huolimattomasti tupakoivalla henkilöllä löytyy usein palojälkiä tekstiileistä tai kalusteista jo ennen varsinaisen tulipalon syttymistä. Ruuan jättäminen liedelle saa aikaan käryä ja vain joskus varsinaisen tulipalon. Pienempien ja vähäisempien tilanteiden kriminalisointia voidaan näin perustella isompien tapahtumien ennalta estämisen pyrkimyksellä.

Voisiko kiinnijäämisriskin rikoksia estävää vaikutusta soveltaa myös muuhun kiinnijäämiseen kuin varsinaiseen rankaisuun? Jos voi, tällaisen ajatusmallin mukaan huolimattomaan tulenkäsittelyyn ylipäätään jollain tapaa puuttuminen vähentäisi huolimattomaa tulenkäsittelyä. Puuttumisen tulisi kuitenkin todennäköisesti ilmentää tekijälleen teon paheksuttavaa tai kiellettyä luonnetta estääkseen käytöksen jatkumisen. Puuttuminen on mahdollista myös niissä tapauksissa, jossa tekijä on lapsi, dementoitunut vanhus tai muusta syystä kykenemätön ymmärtämään tekonsa seurauksia. Vaaraa tuottavia tulipaloja on pyrittävä yhteiskunnan kannalta ennalta estämään kaikissa tekijätyypeissä.

Seuraaviin alalukuihin olemme koostaneet tietoja aineistosta rikosnimikkeittäin. Samalla käsittelemme kunkin säännöksen erityispiirteitä ja tulkinnallisia kysymyksiä. Tapausesimerkit ovat tutkimusaineistosta. Tapauksen tunnistaisissa on käytetty seuraavia lyhenteitä:

- YT = yleisvaaran tuottamus
- VK = varomaton käsittely
- VA = vaaran aiheuttaminen
- PR = pelastusrikkomus

Tapauksen määrällisiä tietoja olemme tarkemmin koostaneet liitteeseen 2. Liitteessä on käsitelty muun muassa muiden kuin tuleen liittyvien tekojen määrällistä osuutta, ristiintaulukoitu syttymissyitä poliisin tutkinnan tilaan sekä syyttäjän ja tuomioistuimen ratkaisuihin. Liitteessä on myös referoitu tapaukset, joissa on tehty joko syyttämättäjäätämispäätös tai syyte on hylätty.

3.2 Yleisvaaran tuottamus

Poliisi teki Suomessa vuonna 2014 esitutkinnan nimikkeellä yleisvaaran tuottamus 45 tapauksen osalta.⁵³ Kahdessa niistä ei ollut kyse tulipaloon liittyvästä tapahtumasta.⁵⁴ Palotapausten osalta tapausjoukko on siis

⁵² Anttila – Törnudd 1983 s. 147–153 sanktiovarmuudesta, 154–155 sanktioankaruudesta. Karvinen 1996 s. 143, 151. Aiheesta myös esimerkiksi O’Block et al. teoksessa Security and Crime Prevention, 1991. Tutkimuksia lukiessa tulee huomioida, että monet tutkimukset käsittelevät esimerkiksi varkausrikoksia, jotka ovat rikoksina hyvin eri lailla ennalta estettäviä kuin tämän tutkimukset teot.

⁵³ Kyseessä ovat sellaiset tapaukset, joissa esitutkinnan valmistumisen aikaan on nimikkeeksi valittuna yleisvaaran tuottamus. Esitutkinta on voitu aloittaa toisella nimikkeellä ja se on saattanut vaihtua esitutkinnan aikana.

⁵⁴ Molemmissa tapauksissa kyseessä oli räjäytystyöstä singonneista kivistä syntynyt vaaratilanne.

43 yleisvaaran tuottamusta. Poliisi teki tapauspäätöksen näistä 13 tapauksessa ja tutkinnan keskeytyspäätöksen 4 tapauksessa. Kaikkiaan 26 tapausta eteni syyttäjälle. Näistä neljässä tehtiin syyttämättäjättämispäätös, ja yhdessä syytetä ei nostettu palotapauksen osalta.

Haastehakemus käräjäoikeuteen lähti 21 tapauksessa. Syyttäjältä tapausten rikosnimikkeet jakautuivat seuraavasti:

- varomaton käsittely: 2 tapausta
- yleisvaaran tuottamus: 17 tapausta
- tuhotyö: 1 tapaus
- vahingonteko: 1 tapaus

Näistä 21 käräjäoikeuteen edenneistä tapauksista henkilö tuomittiin 14 tapauksessa:

- tuomio varomattomasta käsittelystä: 4 tapausta
- tuomio yleisvaaran tuottamuksesta: 9 tapausta
- tuomio tuhotyöstä: 1 tapaus

Loput 7 tapausta jakautuivat seuraavasti:

- syyte hylättiin: 4 tapauksessa
- syyteoikeus vanhentunut: 2 tapausta
- asia jätetty sillensä: 1 tapaus

Yleisvaarallisista rikoksista säännellään rikoslain 34 luvussa. Luvulle tunnusomaista on, että rikoksen tekotapa ei ole yleensä säännelty, vaan teko voi toteutua erilaisilla teoilla. Tutkimuksen aihepiirin tapauksissa pääsäännös on rikoslain 34 luvun 7 §:n yleisvaaran tuottamus, jossa viitataan 1 §:n tuhotyön säännökseen. Yleisvaaran tuottamusta voidaan pitää perussäännöksen tuottamuksellisena tekemuotona. Säännöksiä on seuraavaksi kommentoitu tutkimuksen aihepiirin kannalta merkityksellisestä näkökulmasta.

1 § (21.4.1995/578) Tuhotyö

Joka

- 1) sytyttää tulipalon,
- 2) räjäyttää jotakin taikka
- 3) saa aikaan vedentulvan tai luonnontilan muun mullistuksen

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa taikka että siitä on yleistä erittäin huomattavan taloudellisen vahingon vaaraa, on tuomittava *tuhotyöstä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Tuhotyöstä tuomitaan myös se, joka omaisuutta vahingoittamalla tai tuhoamalla taikka tuotanto-, jakelu- tai tietojärjestelmän toimintaan oikeudettomasti puuttumalla aiheuttaa vakavan vaaran energiahuollolle, yleiselle terveydenhuollolle, maanpuolustukselle, oikeudenhoidolle tai muulle näihin rinnastettavalle yhteiskunnan tärkeälle toiminnolle.

7 § (21.4.1995/578) Yleisvaaran tuottamus

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta tekee 1, 2 tai 4 §:ssä mainitun teon, on tuomittava, jos asianomaisessa säännöksessä tarkoitettu vaara johtuu tekijän huolimattomuudesta, *yleisvaaran tuottamuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Yleisvaaran tuottamuksesta tuomitaan myös se, joka huolimattomuudesta tekee 6 §:ssä tarkoitetun teon.

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta yleisvaaran tuottamuksesta voidaan jättää syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekijä omalla toiminnallaan poistaa vaaran, ennen kuin vaaratilanteesta on aiheutunut olennaista vahinkoa.

Tuhotyön säännös jakautuu kahteen osaan, joista molempien tulee täyttyä. Ensimmäinen vaatimus on tulipalon sytyttäminen. *Sytyttää* -verbiä ei tule tulkita ahtaasti, ajatellen pelkästään tulitikuilla tai sytyttimillä tarkoituksellisesti aikaan saatua tulta. Sytyttäminen on tässä laajassa merkityksessään. Sytyttämällä tulipalon ihminen saa toiminnallaan aikaan syttymän, josta kehittyy tulipalo. Hän voi myös päästää tulen irti hallinnassaan olevasta elementistä (usein kuumuuden lähteestä tai tulesta).⁵⁵ Tutkimusaineiston tapauksissa tulipalo on sytytetty esimerkiksi nuotiosta, kulotuksesta, tupakan tulipäästä, kuumasta tuhkasta, kynttilästä, tulityölaitteesta, lieden levystä tai kiukaasta.

Tapauksessa YT3 henkilö on tupakoinut kerrostalon huoneiston parvekkeella ja mennyt nukkumaan. Hän on herännyt siihen, kun naapuri tulee ilmoittamaan parvekepalosta. Tuli on päässyt leviämään tuhkakupista parvekkeen koko irtaimistoon. Parvekkeen ja asunnon väliset ikkunalasit ovat haljenneet. Tilanteessa on ollut palon leviämisaika sisälle asuntoon ja muihin asuntoihin. Henkilö tuomittiin yleisvaaran tuottamuksesta 40 päiväsakkoon (lainvoimainen tuomio).

Tapauksessa YT15 oli syttynyt asuntopalo lattian tuntumasta. Pelastuslaitoksen tultua paikalle asunnosta oli tullut ulos nokinen ja päihtyneen oloinen asukas. Huoneistossa oli nähtävissä merkkejä tupakoinnista (matolla tupakannatsa ja pöydällä tuhkakuppi, jossa lukuisia tupakannatsoja). Asukas ei kertomansa mukaan käsitellyt tulta asunnossa muutoin kuin tupakoidakseen. Hän on ollut asunnossa palon syttymisen aikaan, mutta ei muista tapahtumia eikä tiedä miksi tulipalo on syttynyt. Hän kiisti syyllistyneensä asiassa rikokseen. Syttymiskohdasta ei tutkinnassa löytynyt runsaan palokuorman lisäksi mitään muuta mahdollista palon aiheuttajaa. Asiassa ei esitetty täyttä varmuutta tulipalon syttymissyystä. Käräjäoikeus toteaa, että syyksilukemiseen riittää, ettei vastaajan syyllisyydestä jää järkevää epäilyä. Asukas tuomittiin yleisvaaran tuottamuksesta 70 päiväsakkoon (lainvoimainen tuomio).

Toinen rikoksen tunnusmerkistön täyttymisen edellytys on, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa tai aiheuttaa yleistä erittäin huomattavan omaisuusvahingon vaaraa. Ensimmäisenä vaatimuksena on, että tulella on mahdollisuus levitä alkuperäisestä syttymispaikastaan (täyttää tulipalon vaatimus) eikä kysymyksessä ollut pelkkä yksittäisen esineen palo. Sen jälkeen tarkastellaan sitä, mikä on vaarassa. Vaarannettuna oikeushyvä on yleinen turvallisuus. Tämä taas jakautuu kahtia: henkeen, terveyteen ja omaisuuteen. Hengen ja terveyden vaarantamisen suhteen riittää, että tekotyyppi kokemuseräisesti on sellainen, joka yleensä on omiaan aiheuttamaan vaaraa (abstrakti vaarantaminen).⁵⁶ Tyypiesimerkki abstraktista vaarantamisesta on tulipalo kerrostalohuoneistossa, jossa satunnaisista ikkunoiden tai ovien sulkemisesta riippuen savu voi päästä leviämään porrashuoneeseen aiheuttamaan vaaraa.⁵⁷ Savun ei tarvitse kyseisessä tapauksessa olla levinnyt tai porrashuoneessa ei tarvitse juuri silloin olla ketään. Riittää, että kokemuseräisesti näin olisi voinut sattua. Tulipalo voi päästä leviämään myös ikkunasta ylempään palo-osastoon tai yläpohjan kautta toiseen palo-osastoon.⁵⁸ Omaisuuden suhteen vaarantamisen

⁵⁵ Tuhotyössä on siis vaatimuksena tahallinen sytyttäminen, yleisvaaran tuottamuksessa tahallisen tai huolimattoman teon seurauksena syttyminen.

⁵⁶ KKO 2014:11, Korkeimman oikeuden ratkaisun perustelut, Korkeimman oikeuden kannanotot, kohta 7; Nuutila 1996 s. 291; Frände – Wahlberg 2010 s. 679; Frände 2013 s. 231.

⁵⁷ Asuntojen kerrostasojen palo-ovi on siitä epätyypillinen palo-ovi, että nykyinen tai aiempi rakentamista ohjaava lainsäädäntö ei vaadi alle 56 m korkeiden rakennusten asuinhuoneistojen kerrostaso-oviin muille palo-oville tyypillistä suljinlaitetta. (Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta 848/2017 3 luku 17 §.)

⁵⁸ Näin kävi esimerkiksi Vaasan Suvilahden kerrostalopalossa 23.9.2017. Ylen uutisointi tapauksesta: <https://yle.fi/uutiset/3-9848020>.

tulee olla konkreettista. Vaaran piirissä tulee konkreettisesti olla eri tahojen omaisuutta (viittaa taloudellisten vahinkojen yleiseen luonteeseen).⁵⁹ Vaarannetun omaisuuden tulee olla arvoltaan erittäin huomattava.

Yleisvaaran tuottamuksessa yleisimmillään molemmat teon osat ovat tapahtuneet huolimattomuudella: sekä tulipalon sytyttäminen että vaaran aiheuttaminen. Tämä on minimivaatimus, kumpikaan ei saa olla tapaturmaisesti aiheutettua.

Tapaus YT11: henkilö A oli polttanut tuikkuja asunnossaan ja mennyt sohvalle lepäämään. Asunnossa oli ollut paljon paloherkkää materiaalia, mm. kuivakukkia, puuta ja taidemateriaalia. Käräjäoikeus toteaa, että jo pelkästään kynttilöiden vartioimatta jättämisestä voidaan pitää huolimattomana menettelyä. A:n mentyä lepäämään ja jättäessään kynttilät palamaan asuntoon jossa on paljon paloherkkää materiaalia, hänen on täytynyt näissä olosuhteissa ymmärtää, että hänen menettelynsä todennäköisenä seurauksena voi olla tulipalon syttyminen asunnossa. Käräjäoikeus katsoi, että huolelliselle henkilölle on ollut yleisen elämäkokemuksen nojalla ennalta-arvattavissa se, että tulipalo syttyy, kun tulta käsitellään ja se jätetään valvomatta tulenarkojen aineiden läheisyydessä. A tuomittiin yleisvaaran tuottamuksesta 50 päiväsakon rangaistukseen (lainvoimainen tuomio).

Tapaus YT23: henkilö K on polttanut tupakkaa sohvalle ja sammunut siihen vahvan humalatilan vuoksi. Tässä yhteydessä palava savuke on päässyt sytyttämään tulipalon, joko suoraan sohvasta tai vajaan jääneen tumppeamisen johdosta. "K:n on tullut ymmärtää paitsi sisätiloissa tupakoinnin vaarallisuus jo sellaisenaan myös se, että saattamalla itsensä alkoholia nauttimalla sellaiseen tilaan, jossa hän ei kykene kontrolloimaan omaa menettelyään, hän lisää riskiä, että tupakointi johtaa tulipaloon asunnossa. K:n on tullut ymmärtää, että hän ei vaaranna ainoastaan itseään tai omaa omaisuuttaan vaan myös kaikkien niiden muiden henkilöiden hengen ja terveyden sekä omaisuuden jotka talossa asuvat tai satunnaisesti oleskelevat." K tuomittiin varomattomasta käsittelystä 50 päiväsakon rangaistukseen (lainvoimainen tuomio).

Vaaran yleisyydestä ei ole selkeää määritelmää. Yleensä määritelmänä käytetään lain esitöistä peräisin olevaa määritelmää: määrältään tai muilta ominaisuuksiltaan määrittelemätöntä, ennalta rajoittamatonta ihmisjoukkoa.⁶⁰ Yleinen vaara ei välttämättä edellytä kovin montaa kohdehenkilöä. Jos vaaran alaiseksi voi joutua vain yksi henkilö, yleisen vaaran vaatimus ei kuitenkaan täyty.⁶¹ Asutun asunnon tuleen sytyttämistä tulisi aina lähtökohtaisesti pitää yleisen vaaran aiheuttamisena, ellei tekijä ole tarkkaan varmistunut asunnon olevan tyhjä.⁶² Mikäli vaaran piirissä on tekijän oma asunto, jossa oleskelee omia perheenjäseniä, on vaaran yleisyys kyseenalaista, vaikka perheenjäseniä olisi useita.⁶³ Ainakaan oma perhe ei vaikuta olevan lain esitöiden tarkoittama *ennalta rajoittamaton ihmisjoukko*. Naapuriasunnot ovat yleensä aina tekijän hallinnan ja tietämyksen ulkopuolella eikä tulipalon aikaansaajan tiedossa ole, keitä naapuriasunnoissa kulloinkin oleskelee. Ihmisjoukko naapuriasunnoissa on siis tekijän näkökulmasta ennalta määrittelemätön. Samoin (yksittäisen ihmisen näkökulmasta) ennalta määrittelemätön ihmisjoukko on yleensä kyseessä yleisötapahtumissa, kokoontumistiloissa, ristellyaluksilla, työpaikkatiloissa, asuntolatyyppisessä majoituksessa, retkeilymajoissa, sairaaloissa, hoitolaitoksissa ja hotelleissa.

On omiaan aiheuttamaan -termi vaatii myös selventämistä. Tätä on pohdittu sekä hallituksen esityksessä⁶⁴ että oikeuskirjallisuudessa. Vaarassa arvioidaan tulipalon ominaisuuksia *vastaavanlaisissa tapauksissa*

⁵⁹ Tapauksessa KKO 2004:95 (Tyrvään kirkon palo) Korkein oikeus katsoi, että pelkästään kirkkoon ja siten vain yhden tahon etuihin kohdistunutta vahingon vaaraa ei voida pitää rikoslain 34 luvun 1 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla yleisenä, etukäteen rajoittamattomana kohteena.

⁶⁰ HE 94/1993 vp s. 119.

⁶¹ KKO 2014:11, Korkeimman oikeuden ratkaisun perustelut, Korkeimman oikeuden kannanotot, kohta 7.

⁶² LaVM 22/1994 (annettu hallituksen esitykseen HE 94/1993), valiokunnan kannanotot, yksityiskohtaiset perustelut, rikoslakiehdotusta koskevat huomautukset ja muutosehdotukset 34 luku 1 § tuhotyö.

⁶³ Kyseessä voi olla kuitenkin toisen henkilön vaarantaminen, eli vaaran aiheuttaminen tai varomaton käsittely. Oikeuskäytäntöä ei tällaisista tapauksista juuri ole, joten tätä tulkintaa tulee soveltaa varovaisesti.

⁶⁴ HE 94/1993 vp s. 119.

yleensä, sen kykyä uhata toisten henkeä ja terveyttä. Sillä ei ole merkitystä onko arvioitavassa tapauksessa teon hetkellä ihmisiä vaaran piirissä tai onko vaaratilanne jo ehtinyt syntyä. Riittää, että vaaratilanteen syntyminen on tyyppillisesti mahdollista.⁶⁵ Kerrostaloasunnon tulipalon vaarallisuus on kokemusperäisesti osoitettu, koska ihmisiä on kuollut savuiseen porrashuoneeseen.⁶⁶

Alkoholin käytön osuutta teoissa tarkasteltiin pienimuotoisesti. Tarkasteluun otettiin kaikki 21 käräjäoikeuteen edennyttä yleisvaaran tuottamusta. Yksiselitteinen kirjaus henkilön päihtymyksestä oli 11 tapauksessa. Viidessä tapauksessa päihtymystieto oli hieman epäselvä, esimerkiksi oli maininta, että tekopaikalle mentiin suoraan ravintolasta. Neljässä tapauksessa oli maininta, että tekijä ei ollut alkoholin vaikutuksen alaisena.

3.3 Varomaton käsittely

Poliisi teki Suomessa vuonna 2014 esitutinnan nimikkeellä varomaton käsittely 258 tapauksen osalta.⁶⁷ Tulipaloon liittymättömiä tapahtumia oli kaikkiaan 62.⁶⁸ Lopuista 196 ilmoituksesta muutamat koskevat samoja tulipaloja. Poliisin varomattomina käsittelyinä tutkimista tapauksista 191 oli tulipaloja. Poliisi teki tapauspäätöksen näistä 68 tapauksessa ja tutinnan keskeytyspäätöksen 48 tapauksessa.

Kaikkiaan 75 tapausta eteni syyttäjälle, joista

- 46 tapausta käsiteltiin rangaistusmääräysmenettelyssä
- 7 tapauksessa tehtiin syyttämättäjäätämispäätös tai syytteen peruuttaminen

Haastehakemus käräjäoikeuteen lähti 22 tapauksessa. Syyttäjältä tapausten rikosnimikkeet jakautuivat seuraavasti:

- varomaton käsittely: 17 tapausta
- yleisvaaran tuottamus: 2 tapausta
- pelastusrikkomus: 2 tapausta
- vahingonteko: 1 tapaus

Nämä 22 käräjäoikeuteen edennyttä tapausta ratkaistiin seuraavasti:

- tuomio varomattomasta käsittelystä: 16 tapausta
- tuomio pelastusrikkomuksesta: 2 tapausta
- varomaton käsittely syyksiluettiin, mutta jätettiin rangaistukseen tuomitsematta (1 tapaus)
- syyte hylättiin: 2 tapauksessa
- oikeuskäsittely oli kesken: 1 tapaus.

Varomaton käsittely on säädetty rangaistavaksi rikoslain 44 luvun terveyttä ja turvallisuutta vaarantavien rikosten joukossa. Tulipalotapausten näkökulmasta varomaton käsittely ja yleisvaaran tuottamus ovat

⁶⁵ Frände – Wahlberg 2010 s. 678–680.

⁶⁶ Näin esimerkiksi kerrostalon palossa Tampereella 22.11.2010. Tapauksessa katutaso liiketiloissa syttyi voimallinen palo. Viereiseen porrashuoneeseen johtaneen ulko-oven ja sitä ympäröineen oviaukon lasit rikkoutuivat, ja palokaasut pääsivät leviämään porrashuoneeseen. Kolme ihmistä kuoli porrashuoneeseen pyrkiessään sitä kautta ulos. Tapauksesta voi lukea esimerkiksi Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostuksesta B2/2010Y.

⁶⁷ Kyseessä ovat sellaiset tapaukset, joissa esitutinnan valmistumisen aikaan on nimikkeeksi valittuna varomaton käsittely. Esitutkinta on voitu aloittaa toisella nimikkeellä ja se on saattanut vaihtua esitutinnan aikana.

⁶⁸ Liite 2.

nimikkeitä, jotka soveltuvat hyvin samankaltaisiin tapauksiin. Nimikkeet sijaitsevat rikoslain eri luvuissa ja ovat kokonaisuudessaan hyvin erilaisia. Tulipalojen näkökulmasta suurin eroavaisuus löytyy kahdessa seikassa. Ensinnäkin vaaran piiristä: yleisvaaran tuottamus on *yleistä* vaaran tuottamista, varomattomassa käsittelyssä vaara kohdistuu *toiseen*. Toisekseen yleisvaaran tuottamuksessa on täytynyt sytyttää tulipalo, kun taas varomattomassa käsittelyssä kyse on tulen varomattomasta käsittelystä. Nimikkeissä keskitytään tulipalojen näkökulmaan, vaikka varomaton käsittely sisältää paljon muitakin kuin tuleen liittyviä tekoja.

12 § (3.6.2005/392) Varomaton käsittely

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta lain tai lain nojalla annetun säännöksen vastaisesti taikka muuten varomattomalla tavalla käyttää, käsittelee tai säilyttää

1) ampuma-asetta, tulta tai räjähdettä,

2) terveydelle tai ympäristölle vaarallista taikka palo- ja räjähdysvaarallista kemikaalia tai muuta vastaavaa ainetta taikka räjähdysvaarallisissa tiloissa käytettävää laitetta tai suojausjärjestelmää taikka muuta vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 5 luvussa tarkoitettua tuotetta taikka

3) radioaktiivista ainetta tai säteilylaitetta siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle taikka että siitä on vaaraa toisen omaisuudelle, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, varomattomasta käsittelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Nimikkeen kirjoitusasu voi hämmentää, koska sen kolmannen kohdan yhteydessä on lisämääre myös kohtien 1–2 tekemuotoihin. Kolmannen momentin jatko, "--siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle taikka että siitä on vaaraa toisen omaisuudelle", koskee kaikkia luettelon kohtia.

Poliisin ns. sakkokäsikirjan mukaan varomattomasta käsittelystä määrätään tyypillisessä tilanteessa 12 päiväsakkoa, liukuman ollessa 6-25 päiväsakkoa. Tämä tarkoittaa sitä, että tapauskohtaisen harkinnan mukaan lievissä tapauksissa rangaistusta voidaan alentaa aina 6 päiväsakkoon asti ja törkeämmissä tapauksissa enintään 25 päiväsakkoon asti.⁶⁹

Varomattomassa käsittelyssä on pitänyt käyttää, käsitellä tai säilyttää nimenomaan tulta, eli huolimaton sähkögrillin käsittely ei täytä tunnusmerkistöä, jos tulta ei ole lainkaan syttynyt. Tulen käsittely voidaan joissain tapauksissa ajatella ajallisesti alkuperäistä toimintaa pidemmäksi. Jos ihmisen käyttämä sähkölaite (esimerkiksi liesi tai kiuas) saa käytössä aikaan tulen, ihmisen voidaan sanoa käsitelleen tulta. Tätä toiminnan ajallista pidentämistä on syytä käyttää varoen. Jos käsittely mielletään aktiiviseksi tekemiseksi, ei sähkölaitteessa myöhemmin syttynyt tuli ole enää *käsittelyä*. Esimerkiksi jatkojohdosta lähtenyt tulipalo on vaikea mieltää enää tulen käsittelyksi, vaikka henkilö olisi käsitellyt johtoa hieman ennen paloa.

Toisaalta tulen ei ole tarvinnut sytyttää tulipaloa (kuten yleisvaaran tuottamuksessa), pelkkä huolimattomuus tulen käsittelyssä riittää. Oikeuskäytännössä on jonkin verran pohdittu mitä tuli ylipäätään on, mutta yksiselitteistä kantaa ei ole. Tupakan poltto on katsottu tulen käsittelyksi. Näin ollen hehkupalo (toiselta termiltään myös kytminen), olisi tulta ja siten tulen käsittelyä. Palofysiikassa tunnetaan palamista myös muuten kuin liekkipalona, enkä näe syytä, että tuli tulisi sitoa näkyvään liekkiin, koska näkyvä liekki ei ole edellytys tilanteen vaarallisuudelle.

Tapauksessa VK169 tapahtumapaikkana oli P2 paloluokan puurakenteinen kerrostalo. Henkilö poltti asuntonsa pöydällä paperia tuhkakupissa, josta palo levisi pöydällä olleisiin lehtiin. Asunnossa oli ollut nukkumassa toinen henkilö, joka oli herännyt palovaroittimen ääneen ja soittanut hätäkeskukseen. Palokunta oli sammuttanut palon. Paikalle tullut pelastustoiminnan johtaja oli luokitellut tapauksen

⁶⁹ Poliisihallitus / Antti Leppilähti, sähköposti 31.7.2018.

rakennuspalovaaraksi. Syyksi, miksi palo ei levinnyt rakennuspaloksi, oli kirjattu palokuorman loppuminen. Henkilö tuomittiin varomattomasta käsittelystä 25 päiväsakon rangaistukseen (lainvoimainen).

Tapauksessa VK198 tapahtumapaikkana oli paritalon terassi ja piha-alue. Paritaloja sijaitsi alueella vierekkäin, viereisen talon terassiin oli matkaa vain 3,7 metriä. Palo oli saanut alkunsa nurmikolta tupakan tumpista. Terassilla oli ollut täysinäinen lautanen tupakantumpeja, vastaaja oli myöntänyt heittäneensä tupakan tumpin nurmikolle. Palo oli tarttunut nurmikosta terassin rakenteisiin ja rakennuksen toisen asunnon terassilla ollut kaasupullo oli sytyttänyt palon räjähdysmäiseksi, jolloin rakennus oli tuhoutunut palosta. Käräjäoikeuden tuomion perusteluissa todetaan, että vastaajan menettely on sinällään ollut syyhteydessä tulipaloon. Yleisen elämäkokemuksen mukaan on kuitenkin sangen epätodennäköistä, että nurmikolle heitetty tupakan tumpi sytyttää niin laajan tulipalon, että siitä on yleistä hengen tai terveyden vaaraa. Nestekaasupullon paloa kiihdyttävää vaikutusta pidettiin rakennuksen palamisen aiheuttajana ja sillä tavoin ennakoimattomana seikkana, jota ei voida katsoa vastaajan aiheuttaneen. Sen sijaan hänen katsottiin käsitelleen tulta sillä tavoin varomattomasti, että on aiheuttanut tulipalon ja syyksi luettiin varomaton käsittely. Hänet tuomittiin 30 päiväsakkoon (lainvoimainen).⁷⁰

Poliisi on joskus antanut varomattomista käsittelyistä rangaistusvaatimuksia joko suoraan paikan päällä tai myöhemmin esitutkinnassa:

Tapauksessa VK230 J oli kulottanut kotipihassaan sillä seurauksella, että noin 3 ha peltoa paloi ja palo oli vaarassa levitä läheiselle maatilalle ja hevostalliin. J:lle annettiin 12 päiväsakon rangaistusvaatimus.

Tapauksessa VK151 päihtyneen oloinen H oli kulottanut nurmikkoa ja mielestään sammuttanut kulon hosalla ja mennyt sisälle katsomaan uutisia. Palattuaan ulos hän oli huomannut palon levinneen talon takana oleville pelloille ja soittanut hätäkeskukseen. H:lle annettiin 15 päiväsakon rangaistusvaatimus.

Tapauksessa VK236 kolme yläkouluikäistä nuorta polttivat koulun läheisyydessä kirjoja nuotiossa siten, että nuotiosta syttyi pieni maastopalo. Kaikki pojat saivat teon johdosta rangaistusvaatimuksena 8 päiväsakkoa.

Tapauksessa VK39 M oli 3,5 promillen humalassa saanut varomattoman tulen käsittelyn seurauksena kerrostalohuoneistonsa sängyn palamaan. Pelastuslaitos murtautui asuntoon, pelasti tiedottoman M:n lattialta ja sammutti asuntopalon. M:lle annettiin 12 päiväsakon rangaistusvaatimus.⁷¹

Varomaton käsittely on tekona lievempi kuin yleisvaaran tuottamus. Tämä johtuu mm. oikeushyvien erosta: toisessa kyse on yhdestä ihmisestä (tekijän lisäksi), toisessa ihmisjoukko, jonka lukumäärää ei tiedetä.

Alkoholin käytön osuutta teoissa tarkasteltiin pienimuotoisesti. Tarkasteluun otettiin kaikki 22 käräjäoikeuteen edennyttä varomatonta käsittelyä. Yksiselitteinen kirjaus henkilön päihtymyksestä oli 14 tapauksessa. Tällaisia oli rikoksesta epäillyn tai paikalla olleen todistajan maininnat kuulusteluissa.

”Seurue oli selvästi päihtynyt, A:lla silmät seisoivat päässä”.

”Olimme aika tavalla juovuksissa”.

”Olin ryypännyt jo vajaan viikon verran.”

”Olin kovassa humalassa enkä muista tapahtumia ollenkaan.”

”Oli otettu viinaa monta päivää.”

⁷⁰ Perustelu tuntuu näin maastopaloikauden jälkeen mielenkiintoiselta. Herää ajatus, että eikö pienestä palonlähteestä voi syntyä suurta paloa tai yleistä vaaraa? Tupakasta on saanut alkunsa moni suurikin kuivan kauden maastopalo. Ulkona maastopalot on yleensä arvioitu juuri varomattomaksi käsittelyksi, joskin tiiviillä asutusalueella ja talon rakenteisiin tarttuneiden palotapausten osalta voisi tulla toisenlaiseenkin johtopäätelmään, kuten LaVM 22/1994 s. 17 mukaan: asuttu asunto täyttäisi yleensä aina lähtökohtaisesti yleisen vaaran vaatimuksen.

⁷¹ Tapauksen ratkaisu ei ollut linjassa muiden vastaavien tapausten kanssa. Yleinen menettely olisi ollut epäillä henkilöä yleisvaaran tuottamuksesta ja lähettää tapaus syyttäjälle.

Kolmessa tapauksessa päihtymystieto oli hieman epäselvä, esimerkiksi oli maininta, että nuotioon heitettiin alkoholia sisältävä viinapullo. Viidessä tapauksessa ei ollut suoria viitteitä alkoholin käyttöön. Yhdessä tapauksessa oli maininta "otin korkillisen konjakkia", mutta muissa tapauksissa alkoholinkäyttö oli hyvin mahdollisesti vaikuttavana tekijänä koko tapahtumaan lisäämällä välinpitämättömyyttä toisten turvallisuudesta, altistamalla huolimattomuudelle tai suoranaistulle järjettömille teoille.

3.4 Vaaran aiheuttaminen

Poliisi teki Suomessa vuonna 2014 esitutkinnan nimikkeellä vaaran aiheuttaminen 328 tapauksen osalta.⁷² Tulipaloon liittymättömiä tapahtumia oli kaikkiaan 296.⁷³ Poliisin tutkimien palotapausten osalta vaaran aiheuttaminen -tapausjoukko on siis 32 vaaran aiheuttamista. Poliisi teki tapauspäätöksen näistä 26 tapauksessa ja tutkinnan keskeytyspäätöksen 6 tapauksessa.

Kaikkiaan 19 tapausta eteni syyttäjälle, joista yhdessä tapauksessa on myös nimike yleisvaaran tuottamus ja tapaus on käsitelty siinä tapausjoukossa. Syyteharkintaan edenneiden tapausten joukko on tässä 18 kappaletta.

- 6 tapauksessa tehtiin syyttämättäjäättämisspätös tai syytteen peruuttaminen

Haastehakemus käräjäoikeuteen lähti 12 tapauksessa. Syyttäjän päätöksissä tapausten rikosnimikkeet jakautuivat seuraavasti:

- vaaran aiheuttaminen: 2 tapausta
- varomaton käsittely: 2 tapausta
- yleisvaaran tuottamus: 4 tapausta
- vahingonteko: 2 tapausta
- tuhotyön yritys: 1 tapaus
- petos: 1 tapaus

Näistä käräjäoikeuteen edenneistä tapauksista ratkaisut:

- tuomio vaaran aiheuttamisesta: 4 tapausta
- tuomio varomattomasta käsittelystä: 3 tapausta
- tuomio yleisvaaran tuottamuksesta: 3 tapausta
- tuomio petoksesta: 1 tapaus
- syyte hylätty: 1 tapaus

Vaaran aiheuttamisesta säädetään rikoslain 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten luvussa. Nimikettä on sovellettu vähäisessä määrin tulipalotapauksissa. Tosin läpivirtauksessa huomataan, että tapausta tutkitaan useammin vaaran aiheuttamisena, kuin mitä syytetään tai tuomitaan, eli nimike vaihtuu useammin kuin yleisvaaran tuottamuksessa tai varomattomassa käsittelyssä.

13 § (21.4.1995/578) Vaaran aiheuttaminen

⁷² Kyseessä ovat sellaiset tapaukset, joissa esitutkinnan valmistumisen aikaan on nimikkeeksi valittuna varomaton käsittely. Esitutkinta on voitu aloittaa toisella nimikkeellä ja se on saattanut vaihtua esitutkinnan aikana.

⁷³ Liite 2.

Joka tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheuttaa toiselle vakavan hengen tai terveyden vaaran, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, vaaran aiheuttamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Tulipalotapauksissa vaaran aiheuttaminen ei ole yleisesti käytetty nimike. Vaaran aiheuttamista ei sovelleta, mikäli muualla laissa on säädetty yhtä ankarasta tai ankarammasta rikoksesta. Näin ollen esimerkiksi tuhotyö säännös syrjäyttää vaaran aiheuttamisen. Yleisvaaran tuottamus tai varomaton käsittely eivät syrjäytä sitä, joten näiden nimikkeiden ohessa voidaan aloittaa tutkinta myös vaaran aiheuttamisesta. Kaikki tapaukseen soveltuvat teonkuvaukset kannattaa pitää mukana tutkinnassa siltä varalta, että myöhemmin selviää, ettei tekoa ole katsottava törkeäksi tai aiheutettua vaaraa konkreettiseksi. Tulipaloissa harvemmin itse vaaran vakavuus on kiistanalaista.

Tutkimusaineistossa vaaran aiheuttamisesta on joskus tuomittu sellaisissa tapauksissa, jossa on aiheutettu yleistä vaaraa ja tämän lisäksi konkreettista vaaraa samassa asunnossa olleelle henkilölle. Vaatimuksena edellä käsitellyistä nimikkeistä poiketen on teon törkeä huolimattomuus.

Törkeä huolimattomuus on lähellä tahallisuutta. Teon törkeysarvostelu ratkaistaan kokonaisarvostelun perusteella. Arvostelussa otetaan huomioon RL 3 luku 7 §:n mukaan:

- *Rikotun huolellisuusvelvoitteen merkittävyys.* Teon huolimattomuus voi olla törkeää, jos rikottu huolellisuusvelvoite on merkittävä.⁷⁴ Tulenkäsittelyn huolellisuusvelvoite on korkeampi tilanteissa, joissa muiden ihmisten henki ja terveys voivat joutua vaaraan, verrattuna tilanteeseen, jossa toiselle ihmiselle ei voisi aiheutua vaaraa. Punnittavaksi tulee myös huolellisuusvelvoitteen rikkomisen olennaisuus. Mitä olennaisemmalla tavalla velvoitetta rikotaan, sitä törkeämmäksi se tekee teon.
- *Vaarannettujen etujen tärkeys.* Vaarannettujen etujen tärkeys viittaa uhattujen tai loukattujen kohteiden arvostukseen. Mitä vakavampi mahdollinen tai toteutunut vahinkoseuraus on, sitä lähempänä ollaan törkeää huolimattomuutta. Kuoleman riskin aiheuttamisessa törkeän huolimattomuuden raja on alempana kuin vammautumisen riskin aiheuttamisessa.⁷⁵
- *Loukkauksen todennäköisyys.* Mitä todennäköisempi vahinkoseuraus oli teon hetkellä, sitä useammin huolimattomuus on törkeää. Todennäköisyys on arvioidaan sen tiedon perusteella, joka tekijällä oli ja joka huolellisella tarkkailijalla olisi ollut teon hetkellä, ei jälkikäteisen tiedon valossa.⁷⁶ Tulipalojen kyseessä ollessa voidaan arvioida sekä tulipalon teko hetken syttymisen todennäköisyyttä ja vaaran tai vahinkoseurauksen syntyminen todennäköisyyttä.
- *Riskinoton tietoisuus.* Tällä viitataan tekijän subjektiiviseen huolimattomuuteen, jossa ollaan lähellä tahallista toimintaa.⁷⁷ Kuinka tietoinen tekijä teko hetkellä on ottamastaan riskistä, kuinka tietoinen omasta toimintansa huolimattomuudesta.
- *Muut tekoon ja tekijään liittyvät olosuhteet.* Tällä viitataan tapahtumaan laajemmalla perspektiivillä. Arvotellaan varsinaista tapahtumaa edeltäneet teot ja mitä tekijän aikomuksena oli jatkaa toimintaansa. Muita tekoon liittyvät olosuhteita ovat tekijän käytössä olleet mahdollisuudet

⁷⁴ HE 44/2002 vp s. 97.

⁷⁵ HE 44/2002 vp s. 97.

⁷⁶ HE 44/2002 vp s. 97–98.

⁷⁷ HE 44/2002 vp s. 98

suurempiin varotoimenpiteisiin. Muita seikkoja voivat olla myös syyllisyyttä vähentävät seikat, kuten toimiminen hätäntyneenä.⁷⁸

Aiheutetun vaaran tulee olla konkreettinen. Mikä sitten tekee vaarasta vakavan tai konkreettisen? Asia ei ole yksiselitteisesti ratkaistavissa. Vaaran vakavuusarvioinnissa on kysymys sekä seurauksen synnyn todennäköisyydestä, että mahdollisten seurausten vakavuudesta.⁷⁹ Konkreettista vakavaa vaaraa on aiheutettu (ja siten on syyllistytty vaaran aiheuttamiseen) ampumalla haulikolla ulkoa asunnon ikkunan keskiosaan, vaikka on ampuja on nähnyt että ampumalinjalla ei ole ollut ketään. Huoneistossa on kuitenkin ollut henkilö, jota ampuja kertoi halunneensa säilyttellä.⁸⁰ Toisessa tapauksessa asunnon oven läpi ammuttiin haulikolla kun sisällä oli useita ihmisiä. Perusteluiden mukaan haulit olisivat voineet tappaa tai vahingoittaa asunnossa oleilevia. Kaikki asunnossa olleet olivat vakavassa hengen ja terveyden vaarassa huolimatta siitä, että kukaan heistä ei sattunut olemaan tapahtumahetkellä haulien ampumalinjalla ja huolimatta siitä oliko osuminen ollut todennäköistä.⁸¹ HIV-positiivisen suojaamaton sukupuoliyhdyntä toisen kanssa kertomatta sairaudesta on arvioitu törkeäksi huolellisuusvelvoitteen merkittävyys, vaarannetun edun tärkeys ja riskinoton tietoisuus huomioon ottaen.⁸²

Tapauksessa VA158 henkilöä S syytettiin vaaran aiheuttamisesta ja yleisvaaran tuottamuksesta. S:n todettiin nukahtaneen päihtyneenä kesken öisen ruuanlaiton. Tästä seurauksena asunnossa syttyi tulipalo ja asunnossa nukkumassa ollut henkilö joutui vakavan hengen ja terveyden vaaraan. S tuomittiin vaaran aiheuttamisesta (samassa asunnossa nukkuneelle) ja yleisvaaran tuottamuksesta (muut samassa kerrostalossa asuvat) yhteensä 6 kk ehdolliseen vankeuteen.⁸³

Tapauksessa VA160 haastehakemus oli tehty nimikkeellä yleisvaaran tuottamus. H oli nukahtanut päihtyneenä palavan savukkeen kanssa ja petivaatteet olivat syttyneet palamaan. Asunnossa ollut M oli herännyt palovaroittimen ääneen ja havainnut eteisessä palavan peiton. Palo oli levinnyt asunnon seinään. H oli ilmeisesti itse jo poistunut asunnosta. H tuomittiin yleisvaaran tuottamuksesta 45 päiväsakon sakkorangaistukseen.

Muutamissa tapauksissa vaaran aiheuttamisena poliisilta lähtenyt teko päättyi syyttäjällä ainoastaan vaaran aiheuttamisen punnintaan. Tapauksissa ei punnittu (tai punnintaa ei kirjattu) yleisvaaran tuottamusta, jossa syyksiluettavuuden raja olisi ollut tavallinen tuottamus. Näissä tapauksissa jätettiin syyte nostamatta, koska kyseessä ei katsottu olleen törkeä huolimattomuus. Tämän jälkeen todettiin, että menettelyllä ei ollut syyllistytty rikokseen. Perustelut jättivät epätietoisuuteen sen, oliko muita rikosnimikkeitä harkittu.

Tapauksessa VA142 henkilöä epäiltiin vaaran aiheuttamisesta. Henkilö oli jättänyt pyyhkeen kuivamaan saunan kiuasta ympäröiville puille siten, että saunatila tuhoutui palossa ja useita henkilöitä altistui savulle. Tapauksessa tehtiin syyttämättäjättämispäätös seuraavin perusteluin:

”Pyyhkeen jättäminen saunaan kiukaan läheisyyteen kaiteelle kuivumaan ei voida katsoa sisältävän sellaista tietoista riskinottoa, että kyseessä voitaisiin katsoa olevan tahallinen tai edes törkeän huolimaton menettely. Katson siten, ettei asiassa ole näyttöä siitä, että H olisi

⁷⁸ HE 44/2002 vp s. 98. Tämä ei useinkaan tulta syyttäessä tule arvioitavaksi, ellei kyseessä ole esimerkiksi lähellä pakkotilaa oleva jäihin pudonneen yritys lämmitellä tyhjän talon tulisijan ääressä, johon kylmissään oleva henkilö tekee tulen, vaikka tulisija näyttäisi palovaaralliselta.

⁷⁹ HE 94/1993 vp s. 99. Matikkala 2010 s. 201–202.

⁸⁰ KKO 1995:143; Matikkala 2010 s. 203.

⁸¹ KKO 1995:115.

⁸² KKO 2015: 83. Hyttinen – Tapani 2017 s. 767–788.

⁸³ Vrt. alaluku 4.3 tyyppitapaukset / tupakointi, jossa tapaus *VK170*. Tapauksessa vastaavanlainen tilanne: asunnossa kaksi henkilöä, joista toinen aiheutti palon. Tapaus käsiteltiin varomattomana käsittelyinä.

menettelyllään syyllistynyt vaaran aiheuttamiseen tai mihinkään muuhunkaan rikokseen, minkä johdosta jätän syytteen häntä vastaan nostamatta.”

Tapauksessa VA228 henkilöä epäiltiin vaaran aiheuttamisesta. S oli laittanut patjoja saunan lauteille loishäätöön saamiensa ohjeiden mukaisesti. Samoin hän oli toiminut edellisenä päivänä. Nyt patjat olivat kaatuneet kiukaan päälle ja sytyttäneet saunan palamaan. Tapauksessa tehtiin syyttämättä jättämispäätös sillä perusteella, että S on pyrkinyt menettelemään saamiensa loishäätöohjeiden mukaisesti ja valvoen tilannetta. S:n ei voitu katsoa menetelleen asiassa törkeän huolimattomasti.

Joissain *läheltä piti* -tilanteissa oli selkeästi vaaran merkit ilmassa, mutta teon ei katsottu täyttävän minkään rikoksen tunnusmerkistöä.

Tapauksessa VA262 henkilö oli laittanut navetassa sijainneen lieden levyt ja uunin päälle. Todistaja oli mennyt yöllä paikalle ja havainnut kuumana hehkuvat levyt ja kuuman uunin, jonka luukku oli ollut auki. Huoneessa oli tuoksunut palaneen haju. Syyttäjä oli päätenyt seuraavin perustein siihen, että tapaus ei ole:

- *vaaran aiheuttaminen*: teko edellyttäisi henkilövahingon vaaraa, lehmiä ei suojata tällä säännöksellä.
- *vahingonteko*: vahingonteon yritys ei ole rangaistava ja tapahtuma oli vahinkojen aiheutumisen osalta jäänyt yrityksen asteelle.
- *yleisvaaran tuottamus*: syyttäjä totesi, että menettely ei täytä näiden rikosten (tuhotyö, yleisvaaran tuottamus) tunnusmerkistöä. Tarkempia perusteluita ei ollut kirjattu.

4 TYYPITAPAUKSET

4.1 Taustaa

Kuten aiemmissa yhteyksissä on mainittu, tuottamuksellisten palojen aineistoa ryhmiteltiin tyyppitapauksiin. Tapaukset on ryhmitelty liitteessä 1 näkyvän taulukon mukaisesti. Aineisto on jaoteltu siten, että kaikki tuottamukselliset tapaukset voidaan ryhmitellä syttymissyyn perusteella viiteen pääryhmään:

- avotuli ulkona (piha-alueet, maasto, tiealueet)
- avotuli rakennuksissa (sisältäen parvekkeet, terassit ja kuistit)
- koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö
- koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin
- tulityöt

Kukin pääryhmä on jaoteltu tarpeelliseen määrään alaryhmiä. Koska luokittelun pohjana olevat ryhmät piti tehdä ennen kuin aineisto oli meille tuttua, teimme alaryhmiä runsaasti, kaikkiaan 37 kappaletta. Meille jäi joitain ryhmiä joihin ei tullut juuri lainkaan tapauksia ja jotkut ryhmät olivat hyvin samankaltaisia. Esimerkiksi tupakointiin liittyviin palon syttymissyihin loimme ryhmän itse tupakoimisesta syttyneisiin tapauksiin, toisen huolimattomasta tupakan tumppaamisesta tai tuhka-kupeista syttyneisiin ja vielä kolmannen joissa tuhkakupit oli tyhjennetty roska-astiaan ja palo oli saanut alkunsa sieltä. Jälkikäteen olemme voineet yhdistellä luokkia, toisin päin ryhmien sisällä tapahtuva tapausten jaottelemisen olisi ollut huomattavasti työläämpää.

Tapausten ryhmittelyjen pohjalta jaottelimme aineistoa kuvaavia tyyppitapauksia. Tyyppitapaukset kuvaavat yhdistellen niitä alaryhmiä, joista aineisto pääosin koostuu. Näiden ulkopuolelle jää elämän sattumusten kirjon pienempiä tapausjoukkoja sekä kaksi alaryhmää ”muut ulkona syttyneet, muut sisällä syttyneet”. Tyyppitapaukset auttavat meitä keskittymään olennaiseen ja näkemään metsän puilta. Näin 37 ryhmän kuvailun sijasta voimme keskittyä neljän laajemman pääryhmän kuvailemiseen, josta aineistomme pääosin koostuu. Tarkemmat ryhmän sisäisen jaottelut auttavat näkemään ryhmän sisäisiä variaatioita. Tyyppitapaukset ovat:

- ympäristöön levinnyt avotuli
- tupakointi
- liesi
- kiuas

Tyyppitapauksille on leimallista se, että samankaltaisissa olosuhteissa samoista syistä syttyneitä tulipaloja löytyy kaikista aineistomme rikosnimikeryhmistä. Sen lisäksi samankaltaisia tapauksia löytyy palonsyyn tutkintailmoituksista ja PRONTO-aineistosta, joista ei ole tehty rikosilmoituksia lainkaan. Tyyppitapaukset auttavat jatkossa tuottamuksellisuuden hahmottamista ja teon osiin jakamista.

4.2 Ympäristöön levinnyt avotuli

Ulkona tapahtuneet huolimattomuudesta lähteneet tulipalot olivat pääsääntöisesti avotulesta lähteneitä, käsistä karanteita tapauksia. Tyypillistä tämän ryhmän tapauksille on, että henkilö tekee avotulen ulos

tarkoituksenaan polttaa jotakin (lehtiä, roskia, kuloa ym.) ja jostain syystä tuli pääsee leviämään joko ympäröivään maastoon tai rakennuksiin. Osa paloista näyttyy tarkoitusettomilta nuotioilta.

Tapauksen huolimattomuutta voi tyypillisimmillään jakaa kolmeen osaan

- Avotulta ei olisi lainkaan pitänyt sytyttää niissä olosuhteissa
- Avotulta ei olisi lainkaan pitänyt sytyttää sille paikalle
- Olosuhteet ja paikka olivat sopivat avotulen sytyttämiseksi, mutta tulen käsittelyssä oli muuta huolimattomuutta

Sopimaton tai kielletty paikka avotulen tekemiselle, liittyy yleensä nuorten tai päihtyneiden ihmisten toimintaan:

Tapaus VK22: Yöllä viisi koulukodin nuorta oli murtautunut siivoustarvikevarastoon ja mahdollisesti anastaneet sieltä tarvikkeita. Lisäksi pojat olivat sytyttäneet koulukodin alueella olevalla pallokentällä nuotioita ja tehneet ns. foliopommeja kemikaaleista. Kentän takana harvennetussa mäntymetsässä oli havaittavissa ainakin kaksi paikkaa, jossa oli tummunutta puuta. Metsässä oli useita aerosolipulloja ja niiden korkkeja, sekä vajaa kodinpuhdistus -pullo. (Tutkinnan tila: TP, sovittelu)

Tapaus VK79: Kaupungin omistaman sosiaalikeskuksen seinustalla on pidetty halkaisijaltaan noin metrin kokoista nuotiota siten, että rakennuksen tiiliseinustaa on nokeentunut n. 180 cm korkeuteen asti. Seinän yläosa on puupaneelista. (Tutkinnan tila: KE)

Sopimaton olosuhde avotulen polttamiselle (esimerkiksi kuivuus tai tuulisuus):

Tapaus VK62: T oli polteltu roskia, paperia ja risuja n. 50 metrin päässä asuinrakennuksesta, kun tuli oli päässyt irti ja levinnyt kuivaa heinikkoa pitkin ja sytyttänyt pihalla ollutta hakkuujätettä. Tuli oli levinnyt n. 25–35 m² alueelle, mutta asuinrakennus ei ollut vielä vaarassa partion saapuessa paikalle. Pelastuslaitos sammutti palon. (Tutkinnan tila: TP SJÄ, rangaistusvaatimus 12 päiväsakkoa)

Olosuhteet avotulen polttamiselle vaikuttavat hyvältä, mutta nuotion polttamisessa on muuta huolimattomuutta:

Tapaus VK111: Maanomistaja oli kaatanut metsää ja polteltu risuja useissa nuotioissa. Nuotiot olivat levinneet 100 m x 70 m maastopaloiksi. Maanomistaja ei ollut paikalla, hän oli jättänyt nuotiot valvomatta. (Tutkinnan tila: TP SJÄ, rangaistusvaatimus 12 päiväsakkoa)

Tapaus PR15: Ilmoituksen mukaan osoitteessa on poltettu useana iltana ja yönä roskia pihalla tulta vartioimatta. Paikalle ajaessa partio havaitsi savua ja kohdeosoitteessa pellolla talon takana näkyi nuotio. Nuotio oli vartioimatta ja ovikelloa soittaessa osoitteessa asuva P tuli ulos ja kertoi, että he polttavat roskia pellolla. Puolisonsa E oli sytyttänyt nuotion mutta oli nyt nukkumassa sisällä. E käytiin herättämässä ja hän sammutti itse nuotion vesiletkulla. Nuotiossa oli havaittavissa myös muovien jäänteitä. (Tutkinnan tila: TP SJÄ)

Tapaus PR206: Pelastuslaitos kävi sammuttamassa noin puolen hehtaarin alueelle levinneen metsäpalon. Myöhemmin päivystävä palomestari ilmoitti poliisille, että palopaikalta oli löytynyt selkeästi ympäri kivetty nuotiopaikka, jonka sijainnista hän oli päätellyt palon saaneen alkunsa. Lisäksi nuotiopaikan viereltä oli löytynyt juomapullo.

PRONTOn onnettomuusseloste 3.5.2014 klo 20:53: Tapauksessa henkilö oli kulottanut ruohikkoa ja kulutus oli levinnyt maastoon noin 300–350 m² alueelle. Voimassa oli metsäpalovaroitus. Arvio tulipalon syttymissyystä oli kulutus ja arvio tahallisuudesta tuottamuksellinen (huolimattomuus / varomattomuus).

Kulottaja oli yrittänyt alkusammutusta takillaan huiskimalla, mutta toimilla ei ollut vaikutusta tulipaloon. Tapausta ei löytynyt poliisiasian tietojärjestelmästä.

4.3 Tupakointi

Rakennuksissa sattuneista tulenkäsittelyyn liittyvistä tuottamuksellisesti syttyneistä paloista suurin yksittäinen syy on tupakointi. Tupakointi sytyttää paloja monessa eri teon vaiheessa: sytyttäessä, polttaessa, polttamisen jälkeen tumppaamisessa (tai tumppaamatta jättämisessä) ja vielä tuhkakupin tyhjentämisen jälkeen.

Valtaosa tapauksista tapahtuu rakennuksissa (sisätilat, parvekkeet, terassit ja kuistit). Tapauksista harvemmat ovat tapahtuneet ulkona. Tähän on kaksi mahdollista syytä. Joko ulkona syttyy ylipäätään vähemmän tulipaloja tupakasta (mahdollista lähinnä kesäkuukausina) tai sitten niiden tapausten selvittäminen ja tekijöiden löytäminen on hankalampaa. Molemmat syyt ovat yhdessä todennäköisiä selittäviä tekijöitä.

Tupakointi sisätiloissa:

Tapaus VA149: H oli nukahtanut tupakoidessaan 2,87 promillen humalassa asuntonsa sänkyyn. Vuodevaatteet olivat syttyneet palamaan tuottaen voimakasta savunmuodostusta. Palohälytín alkoi soida, jolloin naapurit tulivat hakkaamaan ovea. H tuli avaamaan oven, mutta meni uudelleen sänkyyn ja kieltäytyi tulemasta ulos. Naapuri oli sammuttanut palon ämpärillisellä vettä, avannut huoneiston ikkunan ja poistunut tämän jälkeen asunnosta jättäen asunnon oven auki. Paikalle hälytetyt poliisit olivat raahanneet H:n ulos asunnosta paikalle tulleen paloiesimiehen kanssa. Tapausta tutkittiin vaaran aiheuttamisena ja syyttäjä syytti yleisvaaran tuottamuksesta. H tuomittiin yleisvaaran tuottamuksesta 70 päiväsakon rangaistukseen (lainvoimainen). Tuomioissa ei ollut mainintaa vahingonkorvauksista. PRONTOn onnettomuusselosteella arvioitu sytymissyy: savuke tai muu tupakka-aine. Arvio tulipalon tahallisuudesta: tuottamuksellinen.

Tapaus YT26: Palo oli lähtenyt henkilö C:n parvekkeelta muovämpäristä, jossa oli ollut tupakan tumppeja. Tapaus päätettiin kirjauksella "ei ole syytä epäillä tahallista rikosta, vaan kyseessä on ollut vahinko". Tutkinnanjohtaja ei kirjausten perusteella arvioinut oliko tapaus tuottamuksellinen. PRONTOn onnettomuusselosteella arvioitu sytymissyy: savuke tai muu tupakka-aine. Arvio tulipalon tahallisuudesta: tuottamuksellinen.

Tapaus YT38: M kertoo olleensa päihtyneenä asunnossaan ja sammuneensa asuntoonsa. Seuraava muistikuva hänellä on sairaalassa heräämisestä. Naapuri oli kuullut palovaroittimen hälyttämisen ja soittanut hätäkeskukseen. Pelastuslaitos oli tullut paikalle, murtautunut asuntoon ja pelastanut M:n asunnosta, jossa oli palanut olohuoneen pöydällä irtainta materiaalia. M tuomittiin 35 päiväsakon rangaistukseen yleisvaaran tuottamuksesta ja veloitettiin korvaamaan asianomistajalle (taloyhtiölle) vahingonkorvauksia ja oikeudenkäyntikuluja yhteensä noin 2500 euroa. Tuomio on lainvoimainen. PRONTOn onnettomuusselosteella arvioitu sytymissyy: savuke tai muu tupakka-aine. Arvio tulipalon tahallisuudesta: tuottamuksellinen.

Tapaus VK39: A oli käsitelty tulta 3,52 promillen humalassa siten, että vuodevaatteet olivat syttyneet palamaan. A:lle oli annettu 12 päiväsakon rangaistusvaatimus varomattomasta käsittelystä. PRONTOn onnettomuusselosteella arvioitu sytymissyy: savuke tai muu tupakka-aine. Arvio tulipalon tahallisuudesta: ei voida arvioida.

Tapaus VK126: Henkilöt M ja V asunnossa päihtyneinä ja molemmat olivat tupakoineet sisällä nauttiessaan alkoholia. Ainakin V oli sammunut tupakoidessaan vuoteessaan. Syyttäjä teki syyttämättäjättämispäätöksen, koska ei kyetä osoittamaan kumman henkilön tupakoinnista palo oli saanut alkunsa. PRONTOn

onnettomuusselosteella arvioitu syttymissyy: savuke tai muu tupakka-aine. Arvio tulipalon tahallisuudesta: tuottamuksellinen.

Syyttäjän harkinnassa ei otettu huomioon, että molempien henkilöiden teko oli tekotyypinä sellainen, että se oli omiaan aiheuttamaan yleistä vaaraa talon asukkaille ja konkreettista vaaraa toiselle asunnossa olleelle henkilölle. Päätöksen perusteluissa pidettiin siis välttämättömänä, että varomattomasta käsittelystä seuraa seuraus (tulipalo), eikä lukuun otettu pelkkää varomatonta käsittelyä joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan toiselle vaaraa. Olisi perusteltua päätyä myös toisenlaiseen ratkaisuun kuin tapauksen syyttäjä.

Tapaus VK170: Henkilöt J ja H olivat olleet asunnossa päihtyneinä (seulonta-alkometrin tuloksella 0,85 mg/l ja 1,08 mg/l) ja molemmat olivat tupakoineet vuoteissaan. Palo oli saanut alkunsa H:n puolelta parisänkyä, hän oli herännyt sängyn palaessa ja yrittänyt sammuttaa paloa. J oli herännyt H:n sammuttaessa sänkyä. Sammutus ei kuitenkaan onnistunut vaan palo pääsi leviämään muualle asuntoon. Käräjäoikeus arvioi sopivaksi rangaistukseksi 80 päiväsakkoa, joka alennettiin 60 päiväsakkoon H:n omaisuuden palovahinkojen sekä mahdollisten tulevien vakuutusyhtiön korvausten vuoksi. Korvausvelvollisuus rikosprosessin osalta kohdistui kiinteistöyhtiön vakuutuksen omavastuusuuteen (5000 euroa) ja osaan oikeudenkäyntiluista. Tuomio on lainvoimainen.

Tapaus 273 Palonsyyn tutkimus: Aviopari J ja S olivat menneet nukkumaan makuuhuoneen sängylle. S oli herännyt siihen, ettei saa henkeä ja makuuhuoneen sänky oli tulella. S sammutti palon käsisammuttimella. Pariskunta arvioi palon syntyneen tupakan tulipäästä. Makuuhuoneen sänky paloi puoliksi. Tapauksesta ei löytynyt rikosilmoitusta eikä selvitystä siitä, kumman puoli sängystä oli palanut tai kumpi henkilöistä oli tupakoinut vuoteessa.

Tapaus 794 Palonsyyn tutkimus: Henkilö E asui luhtitalo-tyyppisessä pienkerrostalossa, jonka katutasossa sijaitti toimitiloja ja toisessa kerroksessa 4 asuntoa. Hän ja kertoi tupakoineensa sängyssään, kun tupakasta oli pudonnut hehkuva tuhka ja sytyttänyt sängyn tuleen. Naapuri havaitsi asunnosta tulevan savua ja havaitsi ikkunasta katsoessaan, että asunnossa palaa. Hän oli hakannut ovea, kunnes sekavassa tilassa ollut E oli tullut avaamaan oven. Naapuri oli alkanut alkusammutuksen taloyhtiön sammuttimella ja poistanut E:n asunnosta. Sängyn pääty oli palanut pahoin. E:lle tuli palovammoja ja hänet kuljetettiin ambulanssilla sairaalaan. Asunnossa löytyi palovaroitin ilman paristoa. Tapauksesta ei löytynyt aineistosta rikosilmoitusta.

Tapaus 520 Palonsyyn tutkimus: Pelastuslaitos sammutti kerrostalon asunnossa olleen huoneistopalon ja löysi asunnosta ihmisen, jonka siirsi ulos. Henkilö osoittautui kuolleeksi. Olohuoneen lattialla sängyn vieressä oli pahoin palanut patja. Patjan ympärillä oli runsaasti tupakantumppeja ja mm. tulitikkurasia. Pahoin palanut vainaja oli maannut patjan kanssa olohuoneen lattialla. Palopesäke oli kokonaan patjassa ja lattiassa. Muuten asunto oli ehjä, eikä lämpö ollut vaikuttanut juurikaan muihin asunnon materiaaleihin, esim. seiniin. (TP)

PRONTOn onnettomuusseloste 21.7.2014 klo 03:19: Kerrostalon kaksion terassilla syttyi tulipalo. Kerrostalossa oli 11 asuntoa. Palon aiheutti savuke ja arvio tulipalon tahallisuudesta oli *tuottamuksellinen (huolimattomuus / varomattomuus)*. Palo oli tarttunut terassin rakenteisiin ja sen irtaimistoon, savua oli levinnyt eri asuntoihin. Vahingot olivat arviolta noin 50 000 euroa. Tapauksesta ei löytynyt aineistosta palonsyöntutkimusta- eikä rikosilmoitusta.

Kolme viimeksi mainittua tapausta ovat esimerkkejä siitä, miten samankaltaiset tapaukset eivät ylitä esitutinnan aloittamiskynnystä. Muut tapaukset osoittavat, miten samankaltaisia tapauksia tutkitaan vaaran aiheuttamisena, yleisvaaran tuottamuksena ja varomattomana käsittelynä.

Tupakointi ulkotiloissa

Tapaus VK69: 14-vuotias B oli ollut tupakalla pellon reunalla ja heittänyt tupakan tumpin maastoon. Tumpi sytytti ruohikon palamaan ja aiheutti noin 40 neliömetrin maaston palamisen. (TP, rikollisesta teosta epäilty alle 15-vuotias.)

PRONTO on onnettomuusseloste 7.4.2014 klo 13.23: Kesantopelto oli syttynyt palamaan todennäköisesti tien pientareelle sytytetystä tupakasta. Tuli oli levinnyt ennen palokunnan saapumista noin 4 ha alueelle ja tuli oli tarttunut kolmeen ulkorakennukseen. Arvio tulipalon syttymissyystä oli *savuke* ja arvio tahallisuudesta *tuottamuksellinen (huolimattomuus / varomattomuus)*. Tapauksesta ei löytynyt poliisin ilmoitusta aineiston palonsyöntutkinta- eikä rikosilmoituksista.

4.4 Liesi

Valtaosa koneen tai laitteen käyttöön liittyvistä tuottamuksellisista paloista lähtee liesistä. Lieden käyttö jakautuu valvomattomaan ruuanvalmistukseen, valvottuun mutta ruuanvalmistuksessa syttyneisiin ja tapauksiin, jossa liesi on ollut päällä ilman ruuanvalmistusta.

Tapaus VA158⁸⁴: Asunnossa oli ollut kaksi henkilöä, S ja N. Asunnon haltija S oli alkanut yöllä laittaa ruokaa. Hän oli sammunut voimakkaan humalatilan seurauksena kesken ruoanlaiton ja jättänyt hellanlevyn päälle. N oli herännyt siihen, kun keittiön lieden vieressä olevat tapavarat olivat palaneet. Palo oli syttynyt kolmen ja neljän välillä aamuyöllä. Pelastuslaitoksen lausunnossa on todettu, asunnossa olleet henkilöt olisivat menehtyneet tulipalossa, jolleivät olisi heränneet. Seuraukset olisivat olleet siten hyvin vakavat. S:n menettely on ollut käräjäoikeuden mukaan törkeän huolimattonta ja on aiheuttanut vakavaa vaaraa N:n hengelle ja terveydelle. S on siten syyllistynyt vaaran aiheuttamiseen.

Tämän lisäksi hänen katsottiin syyllistyneen yleisvaaran tuottamiseen, koska oli törkeällä huolimattomuudella saanut aikaan tulipalon kerrostalossa, jossa oli 14 asuntoa. Käräjäoikeuden mukaan teko on ollut omiaan aiheuttamaan yleistä hengen ja terveyden vaaraa ja siitä on aiheutunut yleistä erittäin huomattavan taloudellisen vahingon vaaraa. S tuomittiin yhteiseen 6 kk ehdolliseen vankeusrangaistukseen 2 vuoden koeajalla ja noin 5000 euron vahingonkorvauksiin (lainvoimainen). Vahingonkorvaukset perustuivat asianomistajan vakuutuksen omavastuuosuuteen ja osaan oikeudenkäyntikuluista. PRONTO on onnettomuusselosteella arvioitu syttymissy: valvottoman ruuanvalmistus, arvio tulipalon tahallisuudesta: vahinko tai tahaton.

Tapaus VA262: Ä:n epäiltiin kytkeneen entisen puolisonsa kanssa yhteisomistuksessa olevan navetan yhteydessä olevan toimistohuoneen lieden kaikki levyt päälle. Samalla hän oli käynnistänyt muita sähkölaitteita, joiden ei olisi yöllä kuulunut olla päällä. Paikalle meni työntekijä, joka havaitsi punaisena hehkuneen keittolevyt. Hän kytki kaikki sähkölaitteet pois päältä ennen kuin mitään vahinkoja ehti syntyä.

Syyttäjä pohti useita rikoslain eri säännöksiä. Vaaran aiheuttamisen suhteen tapauksessa ei ollut henkilövahingon vaaraa, vahingonteon suhteen teko jäi yrityksen asteelle (vahingonteon yritys ei ole rangaistava), tuhotyön ja yleisvaaran tuottamuksessa vaadittua tulipaloa ei ollut päässyt vielä syttymään. Varomatonta käsittelyä ei pohdittu, mutta toisaalta ei tapauksessa oltu käsitelty tulta lainkaan. Törkeän vahingonteon osalta yritys on rangaistava, mutta koska esitutkinnassa ei oltu selvitetty omaisuuden arvoa, niin ei katsottu olevan näyttöä siitä, oliko vaarassa ollut taloudellinen vahinko erittäin suuri. Syyttäjä teki syyttämättäjättämispäätöksen *ei rikosta* -perusteella.

⁸⁴ PRONTO on onnettomuusselosteella arvioitu syttymissy: valvottoman ruuanvalmistus, arvio tulipalon tahallisuudesta: vahinko tai tahaton.

Tapaus YT33: Asunnon haltija oli laittanut ruokaa ja oli tämän jälkeen poistunut hetkeksi asunnostaan ulos. Hän muisti, että oli unohtanut liedon päälle, kun asiasta häneltä kysyttiin. Palomestari kertoi partiolle, että keittiön yksi liesi oli ollut tuli kuumana ja tästä johtuen kaapit, jotka olivat liedon yläpuolella, olivat kuumentuneet niin voimakkaasti, että ne olivat syttyneet palamaan. Tuli oli levinnyt kauttaaltaan koko keittiöön ja keittiö tuhoutui melko kokonaan. Lisäksi palosta aiheutui savuvahinkoja, jonka johdosta palomiehet olivat joutuneet mm. rikkomaan kohdeasunnon alapuolella olevan asunnon ulko-oven moottorisahaa apuna käyttäen. Palanut kohdeasunto sijaitsi kerrostalon kolmannessa kerroksessa. Pelastuslaitos tuuletti savuja pihalle asunnosta sekä kerrostalon rapusta. Henkilö tuomittiin yleisvaaran tuottamuksesta 35 päiväsakon sakkorangaistukseen. Korvausvelvollisuus oli kiinteistövakuutuksen omavastuuosuus 5 000 euroa ja oikeudenkäyntikuluja n. 135 euroa. PRONTOn onnettomuusselosteella arvioitu syttymissy: valvomaton ruuanvalmistus, arvio tulipalon tahallisuudesta: vahinko tai tahaton.

Tapaus YT7: K kertoi, että hän oli laittamassa ruokaa kotona. K meni ruokakauppaan ostoksille ja unohti paistolevyn päälle, mikä sytytti tulipalon asunnossa. K ei itse ollut asunnossa palon syttyessä. Palo jälkien perusteella syttymiskohdaksi voitiin osoittaa keittokomeron takakulmassa olevan liedon kohta. Tutkimushetkellä liedon keittolevyjen kytkimet olivat 0-asennoissa. Kytkimien pinnassa olevan noen perusteella voitiin todeta, että etulevyn kytkintä oli käsitelty, koska kyseisen kytkimen yläpinnassa ei ollut vastaavaa nokikerrosta kuin kahden muun kytkimen yläpinnassa. Palo oli ehtinyt levitä keittokomeron makuuparven alapintaan, eli keittosyvennykseen kattoeseen ja osittain yläkaappeihin. Asunnon muihin osiin oli aiheutunut savu- ja nokivahinkoja. (Tutkinnan tila: TP SJÄ. Syyttäjän ratkaisu: SJP, henkilö kertoo liedon menneen päälle vahingossa, ei näyttöä rikoksesta) PRONTOn onnettomuusselosteella arvioitu syttymissy: ei voida arvioida.

Tapaus VK114: Palomies S:n mennessä asunnon keittiöön keittiössä sähköliedon yksi liesi hehkui punaisena ja liedon ympärillä oli runsaasti helposti syttyviä materiaaleja kuten muovipusseja, muovipakkauksia, pahvipakkauksia ja papereita sekä palanneita tupakantumppeja. Palomies S oli sammuttanut sähköliedon ja poistanut palavat materiaalit liedon välittömästä läheisyydestä. Palomiehet olivat varmoja, että keittiössä olisi saattanut alkaa mittava tulipalo minuuttien sisällä, jos tilannetta ei olisi saatu muutettua. Asunnon haltija O oli kovin sekavanoloinen eikä hän mieltänyt tehneensä mitään väärä tai aiheuttaneensa minkäänlaista vaaraa itselleen tai muille kerrostalon asukkaille. O kertoi yrittäneensä sytyttää tupakkaa kuumasta liedestä, koska hänellä ei ollut toimivaa sytytintä asunnossa. (Tutkinnan tila: TP) PRONTOn onnettomuusselosteella tapaus oli luokiteltu muuksi tarkastus-/varmistustehtäväksi, joten palon syytä tai arviota tahallisuudesta ei kirjata.

Tapaus VK92: Asunnossa oli päihtynyt B, jonka liedon kaikki levyt olivat päällä, vaikka vain yhdellä oli ruokakattila. Myös uuni oli päällä. Asunnon lattialla matolla paloi farmarihousut. B oli päihtynyt ja hieman sekava eikä halunnut kertoa mitään tapahtumista. (Tapauksen tila: annettu rangaistusvaatimus 12 päiväsakkoa varomattomasta käsittelystä) PRONTOn onnettomuusselosteella arvioitu syttymissy: savuke tai muu tupakka-aine. Arvio tulipalon tahallisuudesta: tuottamuksellinen.

Tapaus PR82: H oli päihtyneenä alkanut valmistaa sähköliedellä popcornia ja jättänyt ne liedon päälle niin, että ne aiheuttivat savunmuodostusta asuntoon. Pelastuslaitoksen saapuessa paikalle H ei ollut ollut yhteistyökykyinen. (Rangaistusvaatimus 10 päiväsakkoa pelastusrikkomuksesta)

Palonsyyn tutkinta 595: Tapauksessa naapuri havaitsee asunnossa liekkejä. Paikalle mennyt palokunta huomasi, että keittiön liedon päällä palaa jotain tavaraa. Liedon takalevy oli kytkettynä päälle täydellä teholla. Asukas kertoo, ettei ollut käyttänyt liettä kahteen viikkoon, joten ei ollut sitä tarkastanut lähtiessään kotoaan, noin 20 minuuttia ennen palon havaitsemista. Liedon päällä oli ollut ruuan muovikääreitä ja megafoni. (Tila: avoin)

Palonsyyn tutkintailmoituksissa oli runsaasti liesipaloja. Kaikki liesipalot eivät selkeästi ole tuottamuksellisia. Joukossa oli vaateliikkeessä, itsepalvelukirpputorilla, sairaalan huoltorakennuksessa ja päiväkodissa olevia

liesiä, jotka olivat menneet päälle tuntemattomasta syystä. Asunnoissa oli muistisairaita vanhuksia, kissoja ja koiria, joiden toimesta liesiä oli kytkeytynyt päälle. Eräässä tapauksessa henkilö oli mennyt viemään roskia ulos kesken ruuanvalmistuksen ja oli unohtanut avaimet sisälle. Näitä tapauksia yhdisti se, että ei tiedetä kuka tai mikä liesien oli kytkenyt päälle tai ei ollut osoitettavissa selkeää huolimattomuutta.

Joskus liesipaloja sattui esimerkiksi häädön jälkeen tai oli muita syitä, minkä takia tapauksissa voitiin epäillä yhdeksi vaihtoehdoksi tahallisuutta. Liesipalojen tapauksista löytyi myös tahallisia paloja.

PRONTOn onnettomuusseloste 1.12.2014 14:28: Kerrostalossa, jossa oli 29 asuntoa, syttyi yhdessä asunnossa tulipalo. Viereisen huoneiston lapset (14 v ja 10 v) olivat haistaneet 3. kerroksen luhtikäytävällä savun hajua ja kuulivat päätyhuoneistosta palovaroittimen hälytysääntä. He soittivat isälleen töihin, joka soitti hätäkeskukseen ja ilmoitti palosta. Myös toinen saman kerroksen naapuri ilmoitti palosta. Hätäilmoituksen jälkeen naapurin asukkaat ja kotieläimet poistuivat ulos. Savusukeltajat murtautuivat asuntoon, sammuttivat vedellä palavan keittiön irtaimiston. Asunnosta löytyi kuollut kotieläin. Ilmeisesti liesien levy oli jäänyt vahingossa päälle ruuanlaiton jälkeen, jolloin läheisyydessä olevaa irtainta ja keittiön kaapisto syttynyt. Arvio tulipalon syttymissyystä: valvottoman ruoanvalmistus, arvio tulipalon tahallisuudesta: tuottamuksellinen. Tapauksesta ei löytynyt poliisin ilmoitusta aineiston palonsyöntutkinta- eikä rikosilmoituksista.

PRONTOn onnettomuusseloste 15.2.2014 klo 23:35: palvelutalon 3. kerroksen huoneistossa rakennuspalovaara. Yli 74-vuotias henkilö laittanut ruokaa paistinpannalla, unohtanut päälle ja nukahtanut. Ilmoitus palosta tuli automaattisesta paloilmoituksesta. Arvio tulipalon syttymissyystä: valvottoman ruoanvalmistus, arvio tulipalon tahallisuudesta: vahinko tai tahaton.

PRONTOn onnettomuusseloste 1.9.2014 klo 0:46: Arvio tulipalon syttymissyystä: valvottoman ruoanvalmistus, arvio tulipalon tahallisuudesta: tuottamuksellinen. Selvitys pelastuslaitoksen toiminnasta ja tuloksellisuudesta: "Kohteessa päihtynyt asukas aloittanut ruoanvalmistuksen, mutta jättänyt ruoan levyille valvomatta. Opastettu asukasta, merkattu paloilmoitinpäiväkirjaan. Tuuletettu asunto. Kohteessa käyty tänä vuonna tätä ennen jo 7 kertaa. Erheellisyysslomake täytetty ja jätetty jo kolmannella kerralla. Alla oleva listaus käynneistä kertonee sen, että palotarkastajilla on tehtävää tässä kohteessa! En täyttänyt uudelleen ko. lomaketta."

PRONTOn onnettomuusseloste 1.9.2014 klo 01:52: Arvio tulipalon syttymissyystä: valvottoman ruoanvalmistus, arvio tulipalon tahallisuudesta: tuottamuksellinen. Selvitys pelastuslaitoksen toiminnasta ja tuloksellisuudesta: "Käytiin samassa kohteessa, saman asukkaan luona jo toisen kerran tunnin sisällä. Yrittänyt uudelleen valmistaa ruokaa - taidot eivät vieläkään yltäneet oikealle tasolle. Kielletty häneltä vastaava toiminta tämän yön aikana. Viedään tämän taloyhtiön tilanne uudelleen tiedoksi palotarkastajille."

Kahden edellisen tapauksen tapahtumaosoitteen perusteella etsittäessä ei löytynyt yhtään ilmoitusta poliisin palonsyöntutkinta- tai rikosilmoitusaineistosta.

4.5 Kiuas

Saunasta syttyvistä tulipaloista valtaosa saa alkunsa sähkökiukaasta ja näistä valtaosaan liittyy ihmisen väärää toimintaa. Saunaa käytetään varastona ja se kytketään jostain syystä päälle. Saunaa voidaan käyttää myös pyykinkuivatukseen ja jostain syystä pyykkiä joutuu liian lähelle kiuasta. Siivouksen yhteydessä kiukaan päälle unohtuu muovimattoja tai -ämpäreitä. Puukiukaisissa saunoissa palot lähtevät vääristä asennuksista (riittämätön suojaetäisyys), viallisesta hormista tai esimerkiksi siitä, että tulipesän luukku on jätetty auki. Jos saunaa käytetään enemmän varastona kuin saunomiseen, kiukaan sulakkeen poistaminen estäisi paloja.

Tapaus VA142: Kerrostaloasunnon saunassa syttynyt tulipalo, päihtyneen asukkaan kiukaan kaiteelle ripustamasta pyyhkeestä. Saunatila tuhoutui palossa ja useita ihmisiä altistui savulle. Esitutkinta oli

toimitettu vaaran aiheuttamisena. Syyttäjä jätti syyttämättä, koska asiassa ei ole näyttöä rikoksesta. "Pyyhkeen jättäminen saunaan kiukaan läheisyyteen kaiteelle kuivumaan ei voida katsoa sisältävän sellaista tietoista riskinottoa, että kyseessä voitaisiin katsoa olevan tahallinen tai edes törkeän huolimaton menettely. Katson siten, ettei asiassa ole näyttöä siitä, että [asukas] olisi menettelyllään syyllistynyt vaaran aiheuttamiseen tai mihinkään muuhunkaan rikokseen, minkä johdosta jätän syytteen häntä vastaan nostamatta."

Syyttäjä pohti tapausta ainoastaan vaaran aiheuttamisena. Tapausta olisi tullut arvioida myös yleisvaaran tuottamuksen näkökulmasta.

Samaa tapausta koskevassa PRONTOn onnettomuusselosteessa oli kuvaus onnettomuustilanteen kehittymisestä: Palo kerrostaloasunnon saunassa. Palo muodosti runsaasti savua, joka tuuletettiin ulos asunnon parvekkeen ovesta. Savua levisi rakennuksen sisäpihan seinustalla niin pitkään, että sitä tunkeutui moneen asuntoon. Palaneen huoneiston asukkaat pääsivät ulos ja veressä mitattu häkämäärä oli vähäinen. Talossa oli myös useita muita asukkaita, joiden häikäpitoisuus mitattiin ja todettiin alhaiseksi. [--] kerroksen asunnoista löytyi 3 henkilöä, joiden häikäpitoisuus katsottiin niin suureksi, että lääkintäjohtaja päätti kuljettaa heidät sairaalaan tarkkailuun.

Tapaus YT9: Päihtynyt vieras oli laittanut kerrostaloasunnon saunan päälle asukkaan poistuttua ravintolaan. Saunassa oli ollut kiukaan päällä pyyhe ja kiukaan kaiteella sekä lauteilla runsaasti vaatteita. Saunan paneloidut seinät ja katto olivat kärsineet palovaurioita tulipalossa. Kylpyhuoneessa oli kuumuden aiheuttamia sulamisvaurioita ja savu/nokivahinkoja. Olohuone, makuuhuone ja keittiö olivat kärsineet savuvahingoista. Palovahingot olivat arviolta 35 000 euroa. Henkilö tuomittiin 60 päivän ehdottomaan vankeustuomioon. Seuraamukseen vaikutti henkilön rikoshistoria, joka käsitti lähinnä törkeitä rattijuopumuksia ja muita liikenne rikoksia.

Tapaus YT37: PRONTOn onnettomuusselosteella arvio tulipalon syttymissyystä: riittämätön suojaetäisyys, arvio tulipalon tahallisuudesta: ei voida arvioida. Kaksikerroksisen rivitalon toisessa kerroksessa olevasta saunasta syttyi tulipalo. Saunaa käytettiin varastona. Saunassa oli mm. patjoja, vaatteita ja muovikanistereita. Kiukaan päällä oli vadillinen vaatteita. Kiuas oli tuntemattomasta syystä mennyt päälle maksimiasentoon. Perheellä ei ollut saunomiskulttuuria. Tapauksesta laadittiin rikosilmoitus nimikkeellä yleisvaaran tuottamus. Asunnossa oli tapahtumahetkellä äiti ja neljä alaikäistä lasta. Äidin puhutuksen perusteella ei saatu selvyyttä siitä, miten kiuas on voinut mennä päälle. Äiti ei tiennyt, että kiukaasta olisi voinut ottaa sulakkeen pois. Tapaus päätettiin ei rikosta -perusteella.

Palonsyöntutkinta ilmoitus 106: Kerrostalon kolmannessa kerroksessa olevan asunnon saunassa oli syttynyt tulipalo. Asunto oli neljän hengen ns. kimppakämpä. Asunnon neljä asukasta olivat päässeet ulos huoneistosta palon alkuvaiheen aikana. Pelastuslaitos joutui murtautumaan sisään asuntoon päästäkseen sisään asuntoon. Asukas kertoi, että hänellä oli ollut pyykkiä tavallista enemmän, joten osa pyykeistä vietiin saunaan kuivamaan. Pyykkiä oli lauteilla ja kaiteilla. Asukas oli ennen poistumistaan yrittänyt alkusammutusta suihkun käsisuihkulla siinä onnistumatta. Tapauksesta ei löytynyt rikosilmoitusta.

PRONTOn onnettomuusseloste 1.7.2014: Rivitalon toisen kerroksen yksiön saunassa syttynyt palo. Saunassa oli ollut pyykkilinet, jossa oli pyykkiä. Teline oli kaatunut kiukaan päälle ja vaatteet olivat syttyneet palamaan. Henkilö oli itse sammuttanut palavat vaatteet vesiämpärin avulla. Tapauksesta ei löytynyt poliisin ilmoitusta aineiston palonsyöntutkinta- eikä rikosilmoituksista.

PRONTOn onnettomuusseloste 3.5.2014: Oppilaitoksen asuntolassa syttyi tulipalo. Sauna ollut lämpenemässä ja sähkökiukaan puisen suojakaiteen päällä oli pyykkiä kuivamassa. Lakanakangas syttyi palamaan ja palo levisi suojakaidetta pitkin saunan seinäpaneeliin. Puupinnoista osa hiiltä ja mustui. Palo eteni seinäpaneelia pitkin ylös katon rajaan ja kattopaneeli syttyi osittain palamaan. Palo kuitenkin sammui

itseksensä. Palanut alue seinäpaneelien alue oli noin 1 m². Asunnossa asuvat lapset olivat kahdestaan kotona ja poistuivat ulos. Automaattinen paloilmoin antoi hälytyksen. Yleiseen hätänumeroon 112 ei soitettu erikseen. Pelastuslaitoksen kirjaus siitä, miten palo olisi ollut ennalta estettävissä: "Saunassa ei tulisi koskaan kuivata pyykkiä. Kytettäessä saunan kiuas lämpenemään tulisi myös löylytilat tarkistaa saman aikaisesti ja kaikki vaaratekijät tulisi poistaa tässä yhteydessä." Tapauksesta ei löytynyt poliisin ilmoitusta aineiston palonsyöntutkinta- eikä rikosilmoituksista.

5 Tapauksista esiin nousseita teemoja

Aineistosta kävi ilmi, että prosessissa etenivät erityyppisiin tulipaloihin liittyvät teot. Ulkona ja sisätiloissa tapahtuneet teot olivat hyvin eriluonteisia. Varomaton käsittely nimike sisälsi useimmiten ulkona tapahtuvaa huolimattonta tulenkäsittelyä. Sisällä tapahtuva varomaton käsittely aiheutti yleensä vaaraa vain yhdelle muulle henkilölle. Yleisvaaran tuottamukset taas olivat tyypillisesti kerrostaloissa syttyneitä paloja, joissa ne tyypillisesti vaaransivat talon muiden asukkaiden turvallisuutta. Vaaran aiheuttamisena tutkitut tapaukset taas olivat joukko, jotka pääosin sisälsivät ammuskeluun liittyviä tapauksia. Tulipaloihin liittyvissä vaaran aiheuttamisissa ei löytynyt tyypillistä joukkoa, vaan ne hajautuivat erityyppisiksi tapauksiksi. Ne arvioitiinkin usein syyttäjällä tai käräjäoikeudessa joksikin muuksi rikokseksi, esimerkiksi yleisvaaran tuottamukseksi tai varomattomaksi käsittelyksi. Tulipaloihin liittyviä tapauksia oli reilu puolet aineiston pelastusrikkomusten tapauksista. Niistä valtaosa oli ulkona avotuleen liittyviä tapauksia. Näissä monissa oli viitteitä varomattomasta käsittelystä.

Jotkut teemat toistuivat tapauksissa yli rikosnimikkeiden rajojen. Tässä alaluvussa käsitellään tällaisia teemoja. Teemat eivät varsinaisesti ole sidonnaisia mihinkään tiettyyn nimikkeeseen, vaan liittyvät aihealueeseen ylipäätään.

5.1 Abstrakti vai konkreettinen vaara

Vaarantamista on kahta lajia, joiden suhteen on hyvä tehdä selvä ero. Abstraktista vaaratilanteesta puhutaan silloin, kun tilanne yleensä senkaltaisissa paloissa on omiaan aiheuttamaan vaaraa. Tekoa ja sen olosuhteita ei tarkastella tapauskohtaisesti. Vaikka kyseisessä tapauksessa jokin olosuhde olisikin ollut estämässä vaaran syntymistä, teon rangaistavuus ei silti poistu.⁸⁵ Otetaan esimerkiksi kerrostaloasunnon tulipalo. Siinä kokemuksen mukaan savu voi aiheuttaa vaaraa porrashuoneeseen tuleville tai palo voi joskus levitä ikkunan kautta tai parvekkeelta toiseen asuntoon. Asunnon ovi tai ikkuna voi olla asunnossa auki. Pelastuslaitoksen paikalle tulo riippuu hälytyksen ajankohdasta suhteessa palon vaiheeseen, matkan pituudesta, kohteen saavutettavuudesta ja monesta inhimillisestä asiasta. Nämä kaikki olosuhteet voivat vaihdella tapauksesta toiseen, mutta kerrostalopalon vaarallisuus tekotyyppinä ei ole kiinni näiden yksittäisten seikkojen tapauskohtaisesta tilanteesta, mikäli ne olisivat olleet mahdollisia vaihtoisia tapahtumankulkuja. Tapauksessa mietitään, onko seurauksen syntyminen varteenotettavalla mahdollisuudella todennäköinen⁸⁶.

Konkreettinen vaara on käsillä silloin, kun vaaran piirissä on kyseisessä tapauksessa henkilöitä tai omaisuutta. Tässäkään tapauksessa ei edellytetä seurauksen syntymistä, vaan liikumme edelleen vaaran asteella. Ainakin samassa tilassa oleminen, missä tulipalo syttyy, on konkreettista vaaran piirissä olemista. Myös ihmiset savuisessa porrashuoneessa ovat konkreettisen vaaran piirissä. Savuinen porrashuone muodostaa konkreettisen vaaran myös asunnoissa oleville ihmisille, koska osalla ihmisistä on taipumus pyrkiä poistumaan asunnosta huolimatta siitä, onko porrashuoneessa savua vai ei tai olisiko poistuminen jälkikäteisten tietojen perusteella ollut hyvä vaihtoehto. Maastossa omalla tontilla irti päässyt tuli uhkaa konkreettisesti leviämistä toisen tontille, jos vain palokunnan väliintulo esti seurauksen syntymisen.

Otetaan esimerkiksi jo aiemmin mainittu kerrostalon palo Tampereella 22.11.2010 (ns. Tampereen pitseriapalo), jossa kerrostalossa katutasossa syttyi raju tulipalo. Palokaasut pääsivät rakennuksen porrashuoneeseen. Osa rakennuksessa olevista ihmisistä lähti porrashuoneeseen ja osa jäi asuntoihinsa. Ihmisiä kuoli porrashuoneeseen hengitettyään myrkyllisiä palokaasuja. Osa henkilöistä teki siis päätöksen

⁸⁵ Frände – Wahlberg 2010 s. 666.

⁸⁶ Tapani – Tolvanen 2016 s. 94.

lähteä savuiseen porrashuoneeseen, osa jäi asuntoihin. Asunnossa olijat olivat konkreettisesti läheltä piti - tilanteessa, vaikka eivät lähteneetkään portaaseen.

Joskus näkee perusteluita, joiden mukaan kerrostalon asunnossa oleva ihminen ei ole hengen tai terveyden vaarassa porrashuoneessa olevan savun johdosta, koska asunnot on palo-osastoitu laskennallisella 60 minuutin rakenteellisella palonkestolla. Ovella taas on tyypillisesti 30 minuutin laskennallinen rakenteellinen palonkesto.⁸⁷ Joillekin pelastustoimen työntekijöille asunto näyttäytyy siis turvallisena paikkana, jos porrashuoneessa on savua. Pysyvätkö kaikki ihmiset asunnoissaan tai pysykö savu aina palo-osaston sisällä? Esimerkit osoittavat, että näin ei ole. Miksi ei, miksi osa heistä lähtee porrashuoneeseen jopa silloin kun se on savuinen? Tulipalo on tyypillisesti tilanne, jossa ihmiset eivät välttämättä toimi siten kuin jälkikäteen tarkasteltuna olisi ollut loogisinta tai järkevintä. Joissain tapauksissa, joissa nopea poistuminen pelastaisi, pelastautumisessa vitkastellaan. Toisissa tapauksissa, missä ulos ei tulisi pyrkiä, sinne pyritään.⁸⁸ Mistä sitten johtuu, että ihmiset toimivat eri tavoin samassa tilanteessa?

Ihmisen toiminta palotilanteessa on käyttäytymis- tai päätöksentekoprosessin tulos. Toiminta ei perustu henkilön näkökulmasta katsottuna sattumanvaraisiin valintoihin. Toimintaa ei voi etukäteen päätellä kaavamaisesti palon aiheuttamista muutoksista ympäristössä, kuten savuinen porrashuone ja palo-osastoitu asunto. Henkilön käyttäytymisen tai päätöksenteon taustalla vaikuttavat kolmenlaiset asiat. Ensimmäinen ryhmä vaikuttavia tekijöitä ovat henkilöön liittyvät, tapahtumaa edeltävät tekijät. Näitä ovat esimerkiksi aiemmat kokemukset tulipalosta, poistumisharjoitukset, poistumisreittien tuntemus, kokemukset vääristä hälytyksistä ja rakennuksen kokeminen turvallisiksi. Toinen tekijäryhmä liittyy palonaikaisiin henkilöön liittyviin tekijöihin. Näitä ovat esimerkiksi stressitaso, aikapaineen kokemus, muiden läsnäolo tai hätätilanteen havaitseminen tulipaloksi. Kolmas tekijäryhmä liittyy tapahtumasta saatuihin havaintoihin tai merkkeihin, esimerkiksi toisten käyttäytymiseen tai omiin näkö- ja kuulohavaintoihin. Nämä saavat aikaan ihmisen käsitykseen tapahtumasta, käsityksen pohjalta tehdään tulkinta siitä mitä on tapahtumassa ja eräänlainen vaara-arvio. Sen jälkeen tehdään päätös siitä, miten toimitaan ja lopulta toimitaan sen päätöksen mukaan.⁸⁹ "Apua, tulipalo!" voi olla toiselle käsky pyrkiä ulos, vaikka savuiseen porrashuoneeseen. Kokemuksesta tiedämme, että joskus kerrostaloasunnon palossa soitetaan naapureiden ovikelloa ja huudetaan poistumaan koska talo palaa.

Jälkikäteen vaaran abstraktiutta tai konkreettisuutta arvioitaessa ei voi ottaa huomioon pelkästään rakenteellisia seikkoja, kuten palo-osastointia, savunpoistoa tai varateiden sijaintia. Päätöstä ei voi tehdä myöskään sen perusteella, miten jälkikäteen tiedon perusteella huolellisen ihmisen prototyyppi toimii. Jos jonkun skenaarion mukaisesti ihminen voi pyrkiä savuiselle tai vaaralliselle alueelle, se vaihtoehto tulee myös ottaa vaara-arviossa huomioon.

5.2 Yleinen vaara vai vaaraa toiselle

Tapausaineistossa on huomionarvoista se, että samanlaiset tai hyvin samankaltaiset tapahtumat jakautuivat eri rikosnimikkeisiin kaikissa prosessin vaiheissa. Vaaran luonnetta on hahmotettu eri tavoin. Kahdessa esimerkkitapauksessa palolla on aiheutettu porrashuoneeseen runsasta savua.

Tapauksen YT22 tapahtumapaikkana oli pienkerrostalo, jossa on ollut viisi asuinhuoneistoa (kirjoilla yhteensä 5 henkilöä) ja kaksi liikehuoneistoa. Henkilö sytytti irtainta tavaraa porrashuoneessa, josta aiheutui sinne savua. Tuomion perusteluissa on erikseen mainittu, että

⁸⁷ Kohdassa 5.6 palataan tarkemmin rakenteiden palo-osastointiin.

⁸⁸ Miller 2005, s. 11–12.

⁸⁹ Xiong et al. 2015b s. 427; Kuligowski 2009 s. 5–9.

kysymys (viitaten porrashuoneeseen tapahtumapaikkana) ei siten ole varomattomasta käsittelystä, vaan tuhotyöstä. Henkilö tuomittiin kahden vuoden ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja lisäksi 80 tunnin yhdyskuntapalvelukseen.

Tapauksessa VK43 henkilö poltti ylipitkiä puita kerrostalon kellarissa sijaitsevassa saunassa siten, että tuli levisi saunanpesän ulkopuolelle ja muodosti runsasta savua porrashuoneeseen. Tapausta tutkittiin esitutkinnassa varomattomana käsittelynä, josta myös syyttäjä vaati rangaistusta. Henkilö tuomittiin varomattomasta käsittelystä (yhteiseen rangaistukseen kaikkiaan kuudesta teosta), yhteensä 100 päiväsakkoon.

Tapausten vaara on keskenään hyvin samankaltainen (savun täyttämä porrashuone, joka toimii asuntojen uloskäytävänä), mutta ensimmäisessä tapauksessa vaaran on arvioitu olevan yleinen ja jälkimmäisessä aiheutuneen "toiselle". Vaaran piirissä oli ollut tekijän lisäksi tuntemattomaksi jäänyt toinen saunan lämmittäjä sekä todistaja, joka oli tullut katsomaan porrashuoneeseen levinneen savun alkuperää. Syyttäjä ei vedonnut abstraktiin yleiseen vaaraan eikä tuomiossa tällaista pohdittu.

Tapauksessa VK134 palo sai alkunsa päihtyneen henkilön tupakoinnista vuoteessa. Rakennus oli kuuden asunnon kaksikerroksinen rivitalo, joka oli rakennettu yläpohjan onteloltaan avoimeksi tilaksi kaikkien asuntojen osalta. Palo pääsi leviämään rakennuksen yläpohjaan. Tapaus on aineistomme ainoa vielä käsitteilyltään keskeneräinen, joten sen ratkaisusta ei ole vielä tietoa. Henkilöä syytetään ensisijaisesti yleisvaaran tuottamuksesta ja toissijaisesti varomattomasta käsittelystä.

5.3 Teon törkeysarvostelusta tapausten valossa

Joissain rikosnimikkeissä, kuten vaaran aiheuttamisessa, on merkitystä tuottamuksen asteella.⁹⁰ Myös vakuutusyhtiöiden näkökulmasta tuottamuksen asteella on merkitystä. Normaaliilla huolimattomuudella vakuutusyhtiöt voivat alentaa palon aiheuttajalle maksettavia vakuutuskorvauksia. Yleinen alennus näissä tapauksissa on 25–30 % korvattavasta määrästä. Jos henkilö on aiheuttanut tapahtuman tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella, korvaukset voidaan jättää kokonaan maksamatta. Tahallisen tai törkeän huolimattomuuden tapauksissa vakuutuslainsäädännön (543/1994) 75 §:n mukaan vakuutetun oikeus vaatia kolmannelta henkilöltä korvausmäärä siirtyy vakuutusyhtiölle. Näin vakuutusyhtiö voi vaatia palon aiheuttajalta korvauksia vakuutuskorvauksista, joita se on maksanut toiselle palosta kärsineelle taholle.

Käytännössä rikostapauksissa vahingonkorvausvaade esitetään usein rikosprosessin yhteydessä. Aineistossa oli jossain määrin nähtävissä huolimattomuuden törkeysarvostelun pohdintaa.

Tapaus YT23

"K:n on tullut ymmärtää paitsi sisätiloissa tupakoinnin vaarallisuus jo sellaisenaan myös se, että saattamalla itsensä alkoholia nauttimalla sellaiseen tilaan, jossa hän ei kykene kontrolloimaan omaa menettelyään, hän lisää riskiä, että tupakointi johtaa tulipaloon asunnossa. K:n on tullut ymmärtää myös se, että menettelyllään hän ei vaaranna ainoastaan itseään tai omaa omaisuuttaan, vaan myös kaikkien niiden muiden henkilöiden hengen ja terveyden sekä omaisuuden, jotka talossa asuvat tai satunnaisesti oleskelevat. Vielä K:n on tullut talon asukkaana ymmärtää sekin, kuinka helposti palavista rakenteista on ollut kysymys ja kuinka helposti kyseisenkaltaisessa rakennuksessa tulipalo leviää. Riskinoton tietoisuus, menettelystä ilmenevä välinpitämätön suhtautuminen ja muut mainitut seikat huomioiden K:n menettelyä on kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeän huolimattomana."

⁹⁰ Vaaran aiheuttaminen on rangaistavaa vain törkeällä tuottamuksella aiheutettuna.

Tapaus YT15

Jo pelkkä tupakointi tai muu tulen käsittely runsaasti epäjärjestyksessä olleita tavaroita käsittävissä huoneissa ja vielä päihtyneenä, on huolimaton. Tulta käsittelevän on sekä syyttäessä että tulenkäsittelyn aikana huolehdittava, ettei tulesta aiheudu vaaraa. Kun samassa talossa on ollut 29 muuta huoneistoa, huomioiden tulipalon voimakkuus, käräjäoikeus katsoo, että teko on ollut omiaan aiheuttamaan yleistä hengen ja terveyden vaaraa sekä aiheuttanut yleistä erittäin huomattavan taloudellisen vahingon vaaraa. Tulipalon mahdollisuuden suuri todennäköisyys vallinneissa olosuhteissa on täytynyt olla asukkaan tiedossa. Asukas olisi voinut huolellisesti toimimalla välttää vahinkojen syntymisen, hän on kuitenkin vallinneissa olosuhteissa tulta huolimattomasti käyttämällä ottanut tietoisesti riskin vahingon aiheutumisesta ja rikkonut yleistä huolellisuusvelvoitetta niin vakavalla tavalla, että kysymyksessä on törkeä huolimattomuus.

Kouvolan hovioikeuden tuomiossa 292/2013 on kyse vakuutusosoikeudesta ja siten tapauksen perusteita ei tule suoraan soveltaa rikosoikeuteen. Tapauksessa oli arvioitu vakuutusosoikeuteen liittyvää tuottamusta. Tapauksessa H oli tupakoinut vuoteessaan yöaikaan päihtyneenä ja nukahtanut. Tästä oli syttynyt tulipalo, jonka savu oli päässyt porrashuoneeseen. Tapauksessa oli loukkaantunut 8 henkilöä.

Tapauksen arvioinnista voi nostaa esiin seuraavat teemat:

- rikotun huolellisuusvelvoitteen merkittävyys (tupakointi yöaikaan päihtyneenä vuoteessa on ihmishenkiä vaarantaneiden kerrostaloasuntopalojen merkittävä syy ja tunnetusti vaarallista toimintaa),
- vaarannettujen etujen tärkeys (talon muiden asukkaiden henki ja terveys),
- loukkauksen todennäköisyys (tulipalon mahdollisuuden todennäköisyys, kun tupakoi vuoteessa päihtyneenä. Toisekseen vaaran todennäköisyys, koska yöaikaan ihmiset yleensä nukkuvat ja siten pelastautuminen on vaikeampaa kuin päivällä),
- riskinoton tietoisuus (tupakoinnin vaarallisuus päihtyneenä vuoteessa on laajalti tiedossa, kuten myös tulipalon vaarallisuus kerrostaloasunnoissa, varsinkin yöaikaan).

”H on ottanut vuoteessa tupakoidessaan vallinneissa olosuhteissa tietoisesti riskin vahingon aiheutumisesta ja rikkonut yleistä huolellisuusvelvoitetta niin vakavalla tavalla, että kysymyksessä on törkeä huolimattomuus.”⁹¹ Ratkaisu on tapauksen vahingonkorvauksien kannalta sikäli merkittävä päätös, että vakuutusyhtiö kykenee tämän perusteella jakamaan korvausvastuuta myös tekijälle.

5.4 Palon itsestään sammumisen merkitys

Palamisen suhteen on syytä arvioida, mitä merkitystä sillä on, jos palo sammuu ilman sammutustoimenpiteitä. Korkeimman oikeuden ainoassa yleisvaaran tuottamusta käsittelevässä ennakkopäätöksessä KKO 2003:83 on seuraava linjaus:

”Korkein oikeus katsoo, että rikoslain voimassa olevan 34 luvun 1 §:n tunnusmerkistön kannalta tulipalo voi olla kysymyksessä siinäkin tapauksessa, että tuli ei ole palanut liekeillä vaan hehkuna tai hiilloksena, kunhan palaminen on niin voimaperäistä, että se ei kokemukseräisesti sammu itsestään.”

⁹¹ Kouvolan HO 28.3.2013 R 12/804.

Itsestään sammuminen on melko hankala käsite. Ajatelkaamme asuntopaloa ja sen normaalin irtaimiston palamista. Esineen palamisessa on kyse kemiallisesta ilmiöstä, jossa kuumuuden vaikutuksesta kiinteä aine höyrystyy pinnaltaan eli pyrolysoituu. Tämä pyrolysoitunut kaasu reagoi kemiallisesti hapen kanssa tuottaen lämpöä, valoa ja aineen palamistuotteita (esimerkiksi hiiltymää ja tuhkaa). Erilaiset aineet tuottavat palamisen tuloksina erilaisia, hyvin myrkyllisiäkin palokaasuja. Kaikki tämä näkyy liekkeinä ja savuna.⁹² Niin kauan kuin ketjureaktio jatkuu, uutta ainetta pyrolysoituu ja liekki jatkaa palamistaan. Liekkipalo ei tarkkaan ottaen sammu itsestään, vaan se tapahtuu jostain seuraavista syistä:

- palamiseen vaadittavaa lämpöä ei ole tarpeeksi (liian alhainen lämpötila kyseisen aineen pyrolysoitumiselle) *tai*
- palava aine loppuu (ei synny enempää pyrolyysikaasua) *tai*
- hapen määrä alenee alle palamiseen vaadittavan tason (kemiallinen reaktio ei pääse jatkumaan) *tai*
- ketjureaktio häiriintyy, palo voi jatkua hehkumisena (kyteminen)

Käytännössä tätä voi havainnollistaa esimerkiksi puukiukaasta. Moni on varmasti yrittänyt sytyttää saunan kiuasta huonoilla sytykkeillä ja todennut että puut eivät syttyneet, vaan sammui pian sytyttämisen jälkeen. Puussa ei syntynyt riittävä lämpöä pyrolysoitumisen jatkumiselle. Sytykkeiden avulla puihin saadaan lisää lämpöä. Sytykkeiden palamisreaktion tuottama kuumuus kuumentaa puun pintaa, jossa pyrolysoituneet kaasut pääsevät jatkamaan palamisreaktiota. Kun saunan pesällisen on polttanut loppuun, se sammuu aikanaan, koska kaikki palamiskelpoinen materiaali on palanut. Jos vielä puiden palaessa sulkee pellin ja tulipesän luukun, palo saattaa tukahtua hapenpuutteeseen. Tämä tuottaa runsaasti myös myrkyllistä häkää. Aivan samoin voi käydä asuntopalossa, jossa tulipesänä toimii asunto ja polttopuina sen irtaimisto, palokuorma.

Jos pelastuslaitos, alkusammutus, hapenpuute tai muu vastaava ei sammuta paloa, kaikki palot sammuvat aikanaan "itsestään". Pelastuslaitoksen paikalle saapumisen ajankohta palon vaiheen suhteen on sattumanvaraista, se riippuu palon havaitsemisen vaiheesta, hälytyksen tekemisestä ja paikalle saapumiseen kuluva ajasta, miehistön määrästä, letkusetvityksestä, kerroskorkeudesta, palokohteeseen pääsystä jne. Palon sammumisella jostain syystä "itsestään" ei ole suoraa yhteyttä siihen, onko palo tuottanut vaaraa tai ollut omiaan tuottamaan vaaraa. Joskus yksittäinen esine palaa siten, että palo ei voi levitä muihin esineisiin, pintakerrokseen tai rakenteisiin. Palo sammuu, kun tämä esine on palanut loppuun. Näissä tapauksissa on mahdollista arvioida, että palo ei aiheuttanut vaaraa eikä olisi voinut aiheuttaa vaaraa, koska palaminen ei voinut jatkua palavan aineen loppumisen vuoksi. Tapaukset, joissa palo on sammunut alhaisen materiaalin lämpötilan vuoksi tai hapen puutteesta, on usein kyse muuttuvasta tai yksittäisestä satunnaisesta olosuhteesta tai olosuhteiden summasta. Palon sammumisella tällaisesta syystä ei ole merkitystä arvioitaessa sitä, olisiko palo voinut aiheuttaa vaaraa. Vaaran arvioinnin tulee pohjautua muihin seikkoihin.

Seuraavassa tapausesimerkissä palo on sammunut ennen pelastuslaitoksen paikalle tuloa, mutta sammuminen on ollut jokseenkin sattumanvaraista.

Tapaus 240, poliisin S-ilmoitus nimikkeellä palonsyyn tutkinta:

Kerrostaloasunnossa on ollut tulipalo. Rakennuksen muihin asuntoihin on tullut savunhajua. Palopaikkaa kuvataan ilmoituksessa seuraavasti: "Olohuoneessa ikkunan edessä ollut kulmasohva oli pahasti palanut ja asunto oli kauttaaltaan noen ja savun peitossa. Kattolamput, valokatkaisijat, jääkaapin muoviosat ym. muu muovi oli sulanut ja osa valunut lattialle. Olohuoneen sisempi ikkunalasi sohvan takana oli mennyt rikki. Pelastuslaitoksen tullessa paikalle tuli oli jo sammunut, ilmeisesti tukahtunut itsestään."

⁹² Kaikkia palon tuottamia palokaasuja ei näe, esimerkkinä tästä on häkä.

Asukas kertoi käyneensä asunnossa aamulla aikaisin ennen töihin menoa. Hän kertoi tupakoineensa asunnossa ja tumpanneensa tupakan sohvalla olleeseen tuhkakuppiin.

Kyseisessä tapauksessa asunto oli tapahtuma-aikaan tyhjä. On selvää, että asunnossa oleville olisi aiheutunut palosta välitöntä vaaraa, koska sen kuvattiin olevan kokonaan savun peitossa. Savussa on mukana vaarallisia palokaasuja ja palokuolemat johtuvat yleensä juuri palokaasujen hengittämisestä. Savua oli kulkeutunut jo rakennuksen muihin asuntoihin ainakin sen verran, että asukkaat pystyivät haistamaan sen. Valokatkaisijan sulaminen palokohteessa tarkoittaa, että reilun metrin korkeudella lattiasta huoneilmassa on ollut lämpöä ehkä noin 160–240 astetta, joka on joidenkin muovien sulamislämpötila. Ylempänä, ihmisen pään korkeudella huoneen ilmatilassa on ollut vielä kuumempaa. Jos pelastuslaitos olisi tullut paikalle aiemmin, palo olisi ollut vielä liekkipalovaiheessa ja saanut oven avaamisesta lisähappea, eikä olisi tukahtunut. Hieman voimakkaampana palo taas olisi rikkonut palavan sohvän takana uloimmankin ikkunan ja palo olisi saanut lisähappea rikkoutuneesta ikkunasta. Tapauksen kirjauksista ei käynyt ilmi, mistä syystä tapauksessa ei aloitettu esitutkintaa yleisvaaran tuottamuksesta.

Näkemyksemme mukaan, jos itsestään sammumista käytetään sellaisena perusteena, että ei katsota kyseessä olleen tulipalo, tulisi tätä kriteeriä soveltaa hyvin rajoitetusti. Itsestään sammunut yksittäinen esine ei ole välttämättä tulipalo. Muut itsestään sammumiset ovat satunnaisista olosuhteista johtuvia itsestään sammuneita tulipaloja, jotka ovat voineet olla vaarallisia tai olisivat voineet olla vaarallisia. Teon moitittavuuteen ei satunnaisella olosuhteella pitäisi olla merkitystä. Satunnaisia olosuhteita ovat esimerkiksi ikkunan tai oven auki oleminen, hapen määrä asunnossa, palokunnan paikalle tulo suhteessa palon vaiheeseen ja tulipalon sammuminen jostain syystä.

5.5 Onko tulipaloa ilman liekkejä

Yleisin käsitys tulipalosta on näkyvä liekkipalo. Materiaali voi palaa myös hehkumalla tai kytemällä. Liekkipalon ketjureaktio voi katketa esimerkiksi siten, että happea ei ole enää tarpeeksi liekkipalon edellytyksille. Aineen palaminen ei välttämättä lopu siihen, jos lämpöä ja palavaa ainetta on riittävästi ja happeakin jonkun verran. Aine voi jatkaa palamistaan kytöpalona jopa vuorokausia ilman liekkejä. Palo voi myös alkaa kytemisellä, joka voi johtaa liekkipaloon, kun jossain vaiheessa kytöpalo saa enemmän happea. Hapen rikastaman kytöpalon lämpötila jatkaa kohoamista ja palo voi muuttua liekkipaloksi. Kytöpalosta asunnossa syntyy joskus mustaa paksua savua. Savu itsessään on vaarallista hengitettynä ja musta paksu savu peittää näkyvyyden ja vaikeuttaa pelastautumista myös sillä tavoin. Rakenteiden sisällä tapahtuvaa kytemistä on joskus vaikeampi havaita, koska näkyvää savua ei välttämättä synny yhtä paljon kuin yksittäisen esineen kytemisessä. Palo kuitenkin voi levitä hehkumalla rakenteiden sisällä.

Tapaus 186, poliisin S-ilmoitus, nimikkeellä palonsyyn tutkinta:

--pelastuslaitoksen henkilöstö löysi asunnosta vainajan makuuhuoneen viereisestä huoneesta. Pelastuslaitoksen henkilöstön kertoman mukaan palo oli saanut alkunsa makuuhuoneen sängyltä, joka oli palanut kytemällä ja näin aiheuttanut mittavaa savua asuntoon.

Kytöpalo (hehkuna, hiilloksena tai savuntuottona näkyvä palo) on vähintään yhtä vaarallinen kuin liekkipalo. Kytöpalon vaara on todettu myös palokonteissa tehdyillä harjoituksilla, jossa palavan tilan hapen saantia rajoitetaan siten että liekit häviävät. Kun happea tuo uudelleen tilaan - esimerkiksi palokunnan tullessa kytöpaloon - palo roihahdaa taas liekkipaloksi.

Joskus tuotteita käsitellään palonsuoja-aineilla. Osa suoja-aineista estää palamisreaktiota hyvin, mutta muodostaa poikkeuksellisen runsaasti savua. Tällainen savuntuotto tuottaa hengen ja terveyden vaaraa paitsi hengitettynä, myös poistamalla näkyvyyttä ja vaikeuttamalla siten poistumista.

Paloa ja sen vaarallisuutta ei tule arvioida pelkästään sen perusteella, näkykö liekkejä. Ennen kaikkea olennaista on palamisen tuottama savu (myrkyllisten palokaasujen vaarallisuus hengitettynä ja näkyvyyttä vähentävänä seikkana) ja sellaisen palokuorman olemassaolo, jonka avulla palo voi jatkaa palamista tai leviämistä.

5.6 Palo-osastoinnin merkitys vaarantamiseen kerros- ja rivitaloissa

Kerrostalon asunnon tulipaloa tulee yleensä arvioida yleistä vaaraa tuottavana. Tutkimuksen aineistossa yleisvaaran tuottamuksen tapauksissa näin oli tehtykin. Pelastusviranomaisen todistajanlausumassa saatettiin tuoda ilmi, että palo ei tuottanut vaaraa, koska kerrostalo asunto on oma palo-osastonsa ja rakennettu kestämaan 60 minuutin palon leviämättä toiseen palo-osastoon. Tämä on kyllä totta, mutta ei koko totuus. Porrashuoneeseen johtava oven palonkeston vaatimus on puolet seinän palonkeston vaatimuksesta eli 30 minuuttia. Tämä 30 minuutin palonkesto voidaan toteuttaa myös porrastaso-ovi ja sisäovi -kokonaisuudella. Jos sisäovi on auki, saattaa porrastaso-oven palonkesto jäädä esimerkiksi 15 minuutin palonkeston laskennalliselle ajalle.

Porrastaso-ovien palonkesto (ja koko palo-osastointi) on siis laskennallista palonkestoja. Tästä ei pidä vetää sellaista johtopäätöstä, että asuntopalosta ei näy merkkejä porraskäytävään puoleen tuntiin. Ovesa oleva merkintä *EI 30* tarkoittaa tiiviyden ja eristävyden 30 minuutin palonkestovaatimuksen täyttävää ovea. Tiiviyden kriteerinä on, että kokeen aikana tulen vastakkaisella puolella ei saa esiintyä yli 10 sekuntia kestäviä liekkejä, eikä pumpulitukko saa syttyä.⁹³

Seuraavaksi esitän esimerkin erään *EI 30* palo-oveksi hyväksytyin oven polttokokeen yhteydessä kirjatuista savuhavainnoista, tulen vastakkaiselta puolelta havainnoissa. Kyseessä oli palo-oven polttokoe, jonka perusteella sen katsottiin täyttävän *EI 30* palonkestovaatimus. Palo-ovia koskee luokitusstandardi SFS-EN 13501-2. Ovia koskeva koemenetelmä on standardin SFS-EN 1634-1 mukainen.

Havainnot

Kokeen aloittamisen jälkeen kahden minuutin kohdalla alkoi tulla savua oven yläkulmasta. Seitsemän minuutin kohdalla savua tuli lisäksi keskisaranan sekä lukon kielen kohdalta. Oven avainpesästä ja oven ovisilmästä alkoi tulla reilusti savua 15 minuutin kohdalla. Savuntulo alkoi lisääntyä 22 minuutin kohdalla oven yläkulmasta, lukon kielen ja varmuuslukon kohdalta. Oven alareunasta tuli useita pistoliekkejä 33 minuutin kohdalla. Jatkuva liekki alkoi tulla testin 37 minuutin kohdalla oven ovisilmästä, jolloin katsottiin oven tiiveyden olleen menetetty.

Ovi voi olla iän myötä kulunut tai rikkiäinen: oven postiluukku voi vuotaa, oven ja karmin välissä voi olla rakoa tai oven tiivistys voi olla puutteellinen. Joskus näkee, että huoneisto-oven postiluukku on auki koska välissä on postia. Tämän lisäksi on vielä vaarana asukkaan oma toiminta, eli ovi voi olla palotilanteessa kokonaan auki.⁹⁴

Palokuolemat porrashuoneissa eivät johdu yleensä liekeistä, vaan myrkyllisten palokaasujen hengittämisestä. Kuten edellä testiraportin havainnoissa on todettu, savua voi päästä porrashuoneeseen jo aikaisessa palon vaiheessa. Ovet itsessään ovat palavaa materiaalia. Myös ilmastointi voi levittää savua asunnosta toiseen. Jos paloasunnon ikkunat ovat auki tai rikkoutuvat, liekit ja savu voivat levitä viereisiin asuntoihin.

⁹³ Ala-Outinen et al. 2007 s. 4.

⁹⁴ Vanhoja palo-ovia on testattu esimerkiksi Pelastusopiston ”lökkäät palo-ovet” -hankkeessa vuonna 2015. Lisää hankkeesta löytyy Pelastusopiston nettisivuilta: <https://www.pelastusopisto.fi/tutkimus-ja-tietopalvelut/tki-palvelut/projekti-ja-hanketoiminta/paattyneet-tutkimus-ja-kehittamishankkeet/huoneisto-ovet/>. [katsottu 21.6.2018]

Tapauksessa YT36 on käräjäoikeuden perusteluissa perusteltu savukaasujen leviämisen vaaraa seuraavasti:

”Käräjäoikeus katsoo, että savukaasujen leviäminen porraskäytävään on voinut muodostaa ainakin abstraktisen yleisen hengen tai terveyden vaaran kaikille niille, jotka ovat oleskelleet rappukäytävässä ja rappukäytävässä sijaitsevilla muissa asunnoissa, koska se, että tulipalo on havaittu ennen kuin savukaasut olivat ehtineet levitä porraskäytävään, on satunnainen seikka.”

Rivitaloissa palon leviäminen sivusuunnassa riippuu useimmiten yläpohjan sivusuuntaisesta palo-osastoinnista tai sen puuttumisesta. Vanhemmissa 1970 -luvun rivitaloissa asuntojen väliset seinät täyttivät EI 60 palokestovaatimuksen, mutta yläpohjassa oli koko rakennuksen levyinen yhteinen ontelo. Monet rivitalot ovatkin asuntopalojen yhteydessä palaneet kokonaan. Nykyisin yhteistä ontelotilaa ei enää rakentamisessa sallita, vaan palo-osastointi tulee viedä vesikattoon asti. Vanhoja rakenteita on kuitenkin olemassa, eivätkä määräykset vaadi näitä jälkikäteen osastoimaan.

Jo aiemmin mainitussa tapauksessa *VK134* palo sai alkunsa päihtyneen henkilön tupakoinnista vuoteessa. Rakennus oli kuuden asunnon kaksikerroksinen rivitalo, joka oli rakennettu yläpohjan onteloltaan avoimeksi tilaksi kaikkien asuntojen osalta. Palo pääsi leviämään rakennuksen yläpohjaan.

Asunto-osakeyhtiöissä, missä osakkaat omistavat oman asuntonsa hallintaan oikeuttavat osakkeet, vastaavat yleensä yhdessä myös kiinteistön kuluista. Näin tapahtuu sekä kerrostaloissa että rivitaloissa. Näitä kuluja ovat esimerkiksi rakennuksen rakenteiden korjaaminen ja kunnossapito. Yhden asunnon rakenteita vaurioitava tulipalo kohdistuu siten asunto-osakeyhtiöön tai kiinteistöosakeyhtiöön ja kaikkien osakkaiden kustannusvastuuseen. Yhtiö huolehtii asuntojen rakenteista, ellei yhtiöjärjestyksessä ole toisin sovittu.

Kerros- tai rivitaloasunnossa oma omaisuus – toisen omaisuus -ajattelutapa tuntuu joskus kääntyvän sellaiseksi, että oman asuntonsa rivitalossa voi polttaa, jos se ei leviä palo-osastosta naapuriasuntoihin. Käsitksemme mukaan kustannusten jakautuminen aiheuttaa sen, ettei rivitaloasuntoa voi katsoa vain yhden osakkaan omaisuudeksi. Rakennuksen kaikki osakkeenomistajat kärsivät palosta taloudellista vahinkoa, eikä siten palovahinkoa tai vaaraa voi katsoa kohdistuvan vain omaan omaisuuteen. Usein vakuutusyhtiö korvaa vakuutuksen omavastuuosuuden ylittävät vahingot, mutta tämä ei muuta omistussuhteita eikä kustannusten jakautumisen periaatetta.

5.7 Tekijälähtöinen näkökulma

Tyyppitapauslähtöisen tarkastelun lisäksi palojen ennalta estävyydessä voidaan hyödyntää tekijälähtöistä tarkastelutapaa. Australialaistutkimuksessa oli verrattu keskenään sellaisia paloja, joissa oli kuolonuhreja ja sellaisia, joista henkilöt selvisivät elävinä. Palotyypeistä löydettiin selviä eroavaisuuksia. Tutkimuksen päähavaintoja oli, että palojen ennalta ehkäisy olisi tehokkainta kohdistaa inhimillisiin ja sosiaalisiin tekijöihin ennemmin kuin säännöksiin ja rakenteelliseen paloturvallisuuteen, koska erot löytyivät ennemmin inhimillisistä ja sosiaalisista tekijöistä.⁹⁵

Australiassa ei-tahallista asuntopalosta selvinneiden henkilöiden parissa tehdyn tutkimuksen mukaan 82 % vastaajista oli kokenut jonkinlaisen paloon liittyvän tapahtuman aikaisemminkin.⁹⁶ Tämä viittaa vahvasti siihen, että tuottamuksellisia paloja ei pelkästään voi ajatella tekojen perusteella jaoteltuihin tyyppitapauksiin vaan tyypillisuus koskee myös henkilöiden elämää laajemmalla aikajänteellä.

⁹⁵ Xiong et al. 2015a, s. 45.

⁹⁶ Xiong et al. 2014, s. 11.

PRONTO tietokannasta tarkasteltiin muutamia osoitteita, joissa oli syttynyt tuottamuksellinen palo vuonna 2014. Osoitteet syötettiin vuosien 2013–2015 tietokantaan.⁹⁷ Joissain tapauksissa palo oli siinä osoitteessa ainutkertainen, joissain löytyi enemmän tehtäviä. Esimerkkiosoitteet osoittavat, että jotkut tuottamukselliset palot eivät aina ole ainutkertaisia henkilöiden elämässä ja kertovat ongelmista jollain elämän alueella. Tuottamuksellisuus näyttää myös ylittävän tyyppitapausrajat, eli tietyille henkilöille tapahtuu erityyppisiä vaarantavia tapahtumia.

Esimerkkiasunto 1, PRONTO-selosteiden kirjausten valossa

Kesäkuu 2013: "Omistajat olivat haistaneet silloin tällöin palaneen käryä asunnossa noin 2-4 viikon ajan ja he päättivät soittaa asiasta hätäkeskukseen perjantaina alkuyöstä."

Helmikuu 2014: Rakennuspalovaara. Vahvassa humalassa olevat asukkaat laittaneet "pellit kiinni" liian aikaisin.

Toukokuu 2014: "Takkaan sytytetty tulet, pölläyttänyt hieman savua sisään."

Joulukuu 2014: Toinen rakennuksessa olijoista tupakoinut sohvalla ja nukahtanut. Tupakka sytyttänyt peiton tuleen, josta palo levisi sohvaan. Tupakoitsija heräsi, kantoi palavan peiton pihalle, sammutti sohvaa ja teki hätäilmoituksen.

Esimerkkiasunto 2, PRONTO-selosteiden kirjausten valossa

Huhtikuu 2014: Kohteessa ruoka palanut hellalla aiheuttaen käryn. Palovaaraa ei ollut sillä asukas oli ollut asunnossa ja sammuttanut varoittimen. Tuuletukset olivat jo käynnissä, joten pelastustoimella ei ollut tehtävää.

Kesäkuu 2014: Asukas ilmoittaa näköhavainnon perusteella vastapäisessä rakennuksessa aseensa kanssa heiluvasta henkilöstä. Tällaista ei löydetä ja ilmoitus arvioidaan asukkaan virhearvioksi.

Joulukuu 2014: Lieden päällä jotain syttynyt palamaan ja palo levinnyt yläpuoliseen kaapistoon ja liesituulettimeen. Yläpuoliset muoviosat sulaneet ja syttyneet palamaan. Todetaan, että huoneistossa on ollut tulipalo. Asukas saanut itse palon sammumaan, mutta alussa ei tule avaamaan ovea. Huoneisto täynnä tavaraa. Kohde vaatii erityisen palotarkastuksen ja sosiaaliviranomaisen käynnin.

Syyskuu 2015: Henkilö on kaatunut lattialle eikä pääse itse ylös.

⁹⁷ Haku tapahtuu Tiedot -> Pelastustehtävät -> Poiminta -kohdasta, jossa Yleiset-välilehdelle syötetään halutut vuodet ja Onnettomuusseloste-välilehdelle kohteen osoite.

6 Pelastusrikkomuksista

6.1 Pelastusrikkomuksen sääntely

Pelastuslain tavoitteena on parantaa ihmisten turvallisuutta ja vähentää onnettomuuksia. Lain tavoitteena on myös onnettomuuksien seurausten rajoittaminen. Lain uudistamisen tarkoituksiin viimeisimmässä uudistuksessa oli kirjattu myös turvallisen elämänlaadun ylläpitäminen.⁹⁸ Pelastusrikkomus on säännelty pelastuslain (379/2011) 106 §:ssä. Säännös sisältää 15-kohtaisen luettelon, jossa on lueteltu ne pelastuslain säännökset, joiden osalta säännöstä voidaan soveltaa. Säännöksen alussa on todettu, että teko on tehtävä tahallaan tai huolimattomuudesta. Säännöksen soveltamisalana ei tule pitää varsinaista *tulen varomatonta käsittelyä*, josta säädetään rikoslaissa. Pelastusrikkomuksesta ei tule tuomita, jos tekoa on pidettävä vähäisenä tai jos teosta on muualla säädetty ankarampi rangaistus.

Teot käsittävät monenlaisia velvollisuuksien laiminlyöntejä. Muutamassa kohdassa kyse on aktiivisesta tekemisestä. Luettelon alkupään säännökset liittyvät lähimmin tulen käsittelyyn tai tulipaloihin. Seuraavissa alaluvuissa on tarkasteltu lyhyesti kahdesta tutkimusaiheen kannalta keskeistä säännöstä.

106 §

Rangaistukset

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

- 1) laiminlyö 3 §:ssä säädetyn toimintavelvollisuuden,
- 2) olennaisesti laiminlyö 4 §:n 1 momentissa säädetyn velvollisuuden osoittaa huolellisuutta tulipalon tai muun onnettomuuden vaaran ja vahingon välttämiseksi,
- 3) rikkoo 6 §:ssä säädettyä avotulen sytyttämiskieltoa,
- 4) kulottaa metsämaata ilman 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua metsäammattilaisen valvontaa,
- 5) laiminlyö 8 §:ssä säädetyn velvollisuuden ilmoittaa pelastuslaitokselle kulutuksesta,
- 6) jättää noudattamatta 9 §:ssä säädettyjä palo- tai poistumisturvallisuusvaatimuksia tai säilyttää pykälässä säädetyn vastaisesti helposti syttyvää materiaalia tai muuta tavaraa,
- 7) laiminlyö 10 §:ssä säädetyn velvollisuuden huolehtia rakennusten uloskäytävistä tai kulkureiteistä, rikkoo kieltoa säilyttää uloskäytävillä ja kulkureiteillä tavaraa tai laiminlyö velvollisuuden tarvittaessa merkitä ja valaista uloskäytävät ja kulkureitit asianmukaisesti,
- 8) laiminlyö 11 §:ssä säädetyn velvollisuuden pitää pelastustiet ajokelpoisina ja esteettöminä tai rikkoo kieltoa pysäköidä pelastustielle tai asettaa sille muutakaan estettä,
- 9) laiminlyö 16 §:ssä säädetyn velvollisuuden toimittaa yleisötilaisuuden pelastussuunnitelma alueen pelastusviranomaiselle määräajassa,
- 10) laiminlyö 22 §:ssä säädetyn velvollisuuden keskeyttää turvetuotanto,
- 11) laiminlyö 37 §:n 1 momentissa tarkoitettua velvollisuuden osallistua pelastustoimintaan,

⁹⁸ HE 257/2010 vp s. 29.

- 12) rikkoo 37 §:n 4 momentissa säädettyä kieltoa lähteä palo- tai onnettomuuspaikalta,
- 13) laiminlyö 61 §:ssä säädetyn velvollisuuden ilmoittaa tulisijoissa ja savuhormeissa olevista vioista tai puutteista,
- 14) laiminlyö 62 §:ssä säädetyn velvollisuuden pitää luetteloa nuohotuista kohteista tai säilyttää tietoja nuohouksen suorittamisesta taikka
- 15) laiminlyö 80 §:n 2 momentissa säädetyn velvollisuuden esittää siinä tarkoitetut asiakirjat,

on tuomittava, jollei tekoa ole pidettävä vähäisenä tai jollei teosta muualla säädetä ankarampaa rangaistusta, pelastusrikkomuksesta sakkoon.

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö 67 §:n mukaisen velvollisuuden osallistua koulutukseen, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, väestönsuojelurikkomuksesta sakkoon.

Rangaistus pelastustoimen laiminlyönnistä säädetään rikoslain 21 luvun 15 §:ssä ja tulen varomattomasta käsittelystä rikoslain 44 luvun 12 §:ssä.

Pysäköintivirhemaksusta pelastustielle pysäköimisen seuraamuksena säädetään erikseen.

Pelastusrikkomus on toissijainen säännös rikoslakirikoksiin nähden, esimerkiksi varomattomaan käsittelyyn. Tästä syystä nimikettä valitessa tulee ensin tarkastella, täyttyykö varomattoman (tulen) käsittelyn tunnusmerkistö (onko teko omiaan aiheuttamaan toiselle hengen tai terveyden vaaraa tai aiheuttaako se toisen omaisuuden vaaraa).

Pelastuslaissa säädetään varovaisuudesta tulen käsittelyssä sen 5 §:ssä:

Tulta sekä syttyvää, räjähtävää tai muuta vaarallista ainetta on käsiteltävä huolellisesti ja riittävää varovaisuutta noudattaen. Ryhdyttäessä tulityöhön tai sellaiseen korjaustyöhön tai muuhun työhön, jonka johdosta tulipalon tai muun onnettomuuden vaara tuntuvasti lisääntyy, on huolehdittava riittävistä varotoimista.

Säännös ei kuitenkaan kuulu pelastusrikkomuksen soveltamisen piiriin. Tämä näyttäisi olevan signaali siitä, että säännöksissä yleisempi huolellisuusvelvoite tulipalon vaaran ehkäisemiseksi (4 §) ja avotulen teon kieltö tulipalon vaaran olosuhteissa (6 §) eivät tarkoita varsinaista varomatonta tulen käsittelyä. Se näyttäisi olevan myös signaali siitä, että varomatonta tulen käsittelyä ei tulisi rangaista pelastusrikkomuksena.

Pelastusviranomainen ilmoittaa poliisille tuottamukselliseksi epäilemästään palosta välittämättä siitä, minkä lain kohdan mukaan teko on sanktioitu. Poliisin on ensi kädessä tehtävä tämä arvio. Vähäiseksi katsotusta teosta ei rangaista. Molemmat nimikkeet voi hoitaa paikan päällä sakotuskäytännöllä. Ns. poliisin sakkokäsikirjan mukaan pelastusrikkomuksesta tyypillisen tapauksen normaali päiväsakon määrä on 6 kun taas varomattomasta käsittelystä se on 12.⁹⁹

⁹⁹ Poliisihallitus / Antti Leppilähti, sähköposti 31.7.2018.

6.2 Pelastusrikkomus tutkimusaineistossa

Tutkimusvuoden pelastusrikkomuksia ei kyetty ottamaan tutkimusaineistoon. Poliisin tietojärjestelmä Patjasta rikosilmoitusten tiedot poistuvat noin vuoden kuluttua syyteoikeuden vanhentumisesta. Pelastusrikkomuksen syyteoikeus vanhentuu kahdessa vuodessa, joten 1.1.2014 tapahtunut pelastusrikkomus poistui Patjasta tammikuussa 2017. Jäljelle jäävät vain tapauksen tunnistetiedot, jolla tapauksia on mahdollista hakea paperiarkistoista. Tutkimuksessa päädyttiin sen sijaan ottamaan tarkasteluun vuosien 2016–2017 pelastusrikkomukset, joita löytyi poliisin tietojärjestelmä yhteensä 98 kappaletta. Seitsemän tapausta oli Ahvenanmaalla tapahtuneita ja ne jätettiin pois tutkimusaineistosta, koska tutkimusaineisto muutoinkin käsittelee vain Manner-Suomea. Kahdessa tapauksessa oli kyse samasta teosta, joten eri tapauksia oli kaikkiaan 89.

Tapaukset jakaantuivat seuraaviin kokonaisuuksiin¹⁰⁰:

- Avotuli, jossa palon leviämisen vaara ilmeinen: 12 tapausta
- Avotulesta jo levinnyt maastopalo: 8 tapausta
- Avotulesta jo levinnyt maasto- ja rakennuspalo: 5 tapausta
- Avotuli häiritsevästi tai luvattomassa paikassa: 16 tapausta
- Kannabiskasvattamon voimakkaisiin valaisimiin liittyvä palovaaratilanne: 2 tapausta
- Tulitöihin liittyvät palovaaratilanteet: 2 tapausta
- Pelastustiehen liittyvä reitin tukkiminen (joko ajoneuvolla tai tavaralla): 19 tapausta
- Poistumisreitit (rakennuksen uloskäytävät, poistumisreitit tai varatiet) tukkiminen: 7 tapausta
- Yleisötilaisuuksien järjestämiseen liittyvät turvallisuuspuutteet: 4 tapausta
- Muut: 14 tapausta

Poliisin ns. sakkokäsikirjan mukaan pelastusrikkomuksen muoto ”rikkoi avotulen sytyttämiskieltoa olosuhteissa, joissa metsäpalon, ruohikkopalon tai muun tulipalon vaara on ilmeinen kuivuuden, tuulen tai muun syyn vuoksi” tyyppillinen rangaistus on 6 päiväsakkoa, liukuman ollessa 4-10 päiväsakkoa.¹⁰¹

Avotuliin liittyvät tapaukset muodostivat suurimman tapausjoukon, joten seuraavaksi on käsitelty kahta pelastuslain pelastusrikkomuksen kohtaa näihin liittyen.

6.2.1 Huolellisuusvelvoite tulipalon tai muun onnettomuuden vaaran ja vahingon välttämiseksi

Pelastusrikkomuksen (106 §) toisessa kohdassa on säädetty huolellisuusvelvoitteesta tulipalon tai muun vaaran ja vahingon välttämiseksi. Sen mukaan on rangaistavaa, jos tahallaan tai huolimattomuudesta:

”2) olennaisesti laiminlyö 4 §:n 1 momentissa säädetyn velvollisuuden osoittaa huolellisuutta tulipalon tai muun onnettomuuden vaaran ja vahingon välttämiseksi,”

Säännös viittaa 4 § 1 momenttiin:

4 § Huolellisuusvelvollisuus

¹⁰⁰ Arviointi perustuu tapauksen kirjauksesta ilmi käyneeseen arvioon. Jaottelu on kirjoittajien.

¹⁰¹ Poliisihallitus / Antti Leppilähti, sähköposti 31.7.2018.

Tulen käsittelyn osalta tämä tarkoittaa sellaista huolimattonta tulen käsittelyä joka ei ole kuitenkaan omiaan aiheuttamaan toiselle hengen tai terveyden vaaraa tai ei aiheuta omaisuusvahingon vaaraa. Tulipalon vaaran lisäksi säännöksessä tarkoitetaan myös muuta vaaraa kuin tulipalon vaaraa. Vaara tulisi välttää toimimalla huolellisesti. Tällaisia huolimattomia tekoja voivat olla esimerkiksi erilaisten *kuumuuden lähteiden* huolimaton käsittely, jos

- teko ei ole varomatonta tulen käsittelyä¹⁰² ja
- teko ei ole vähäinen ja
- teosta ei muualla säädetä ankarampaa rangaistusta.

Vuoden 2016—2017 aineistosta löytyi ainakin kaksi tuleen tai savuun liittyvää tapausta, joita voidaan katsoa kuuluvaksi tähän kategoriaan.

Tapaus PR82 H oli päihtyneenä alkanut valmistaa sähköliedellä popcornia niin, että ne aiheuttivat savunmuodostusta asuntoon. Pelastuslaitoksen saapuessa paikalle H ei ollut yhteistyökykyinen. H:lle annettiin rangaistusvaatimus 10 päiväsakkoa.

Tapaus PR86 A oli tyhjännyt tuhkasangon paikkaan, mistä se oli päässyt kytemään ja sytyttämään metsän pohjaa palamaan. Metsä, missä palo oli ollut, oli A:n omaa metsää. Rikkoi avotulen sytyttämiskieltoa olosuhteissa, joissa metsäpalon, ruohikkopalon tai muun tulipalon vaara on ilmeinen kuivuuden, tuulen tai muun syyn vuoksi.” A:lle annettiin sakkovaatimus 4 päiväsakkoa.

Tapauksessa PR82 popcornia oli valmistettu sähköliedellä ja se oli aiheuttanut savua. Tapauksessa ei kuvattu tarkemmin, millainen vaaratilanne savusta oli syntynyt. Jos popcornia valmistetaan sähköliedellä normaalilla tavalla, kattilaan laitetaan öljyä ja maissinjyviä. Mikäli kuumentumisen annetaan jatkua täydellä teholla normaalia pidempään, on vaara, että öljyiset poksahaneet maissinjyvät liikaa kuumennuttuaan syttyvät palamaan. Palo voi päästä joskus leviämään lieden yläpuolella oleviin kaapistoihin myös ilman liekkejä, pelkästään lämmön säteilyn mekanismilla. Savuntuotto voi joka tapauksessa olla hyvin runsasta. Katsomme mahdolliseksi, että tilanteessa on ollut käsillä tulipalon syttymisen vaara tai vaara, että runsas savu leviää porrashuoneeseen. Kuitenkin teon johdosta käsillä oleva vaara tulisi kuvata rangaistuksen perusteisiin nyt kirjattua täsmällisemmin.

Tapauksessa PR86 rangaistuksen määräämisessä oli käytetty perusteena avotulen sytyttämiskieltoa metsäpalovaroituksen aikaan. Teknisesti ajatellen henkilö sytytti kuumilla tuhkillla metsään avotulen. Tässä tapauksessa olisimme päätyneet samaan lopputulemaan, mutta kuitenkin lähtenyt tulkitsemaan tapausta siitä lähtökohdasta, että tuhkan käsittely oli huolimattonta muuta tekoa, kuumuuden lähteen käsittelyä. Henkilö kuumen tuhkan käsittelyllä sai aikaan tulipalon (konkreettisen) vaaran, koska tuhka sytytti maastopalon, joka oli jo levinnyt henkilön omaan metsään. Tuli oli hallitsematon ja sammuttamatta se olisi ollut vaarassa levitä myös toisen maille. Tekoa pidämme rangaistavana myös muuhun kuin metsäpalovaroituksen aikaan.

Toiset tilanteet ovat sellaisia, että niissä ei ole varsinaista palon syttymisen vaaraa, mutta (useimmiten juuri elintarvikkeiden palaminen) aiheuttaa runsaasti savua. Savuvaaratilanteessa savua tulisi jo olla syntynyt sellainen määrä, että se voi aiheuttaa vaaratilanteen, useimmiten kerrostaloissa porrashuoneen savustumisen tilanteen. Yhden asukkaan rakennuksessa ei välttämättä aiheuta toiselle vaaraa, ellei paikalla ole muita. Ulkotilassa esimerkiksi grillin savuttaminen ei yleensä aiheuta vaaraa, koska savu sekoittuu ilman kanssa. Suuri savumäärä voi aiheuttaa aineellisia vahinkoja niin ulkona kuin sisällä. Katsoisimme, että esimerkiksi pyykin savustuminen ei niinkään ole pelastuslain mukainen vaaratilanne, vaan aiheutunutta

¹⁰² Teko ei ole omiaan aiheuttamaan toiselle hengen tai terveyden vaaraa tai ei aiheuta vaaraa toisen omaisuudelle.

vahinkoa. Tulkinnanvaraista on, katsotaanko omaisuuden savuvahinkojen olevan perusteena vahingonkorvauksiin, vai yhteydessä myös pelastusrikkomuksessa tarkoitettuun *vahingon välttämiseen*.

Varsinaisesta varovaisuudesta tulen käsittelyssä säädetään pelastuslain 5 §:ssä:

5 §

Varovaisuus tulen käsittelyssä

Tulta sekä syttyvää, räjähtävää tai muuta vaarallista ainetta on käsiteltävä huolellisesti ja riittävää varovaisuutta noudattaen.

Ryhdyttäessä tulityöhön tai sellaiseen korjaustyöhön tai muuhun työhön, jonka johdosta tulipalon tai muun onnettomuuden vaara tuntuvasti lisääntyy, on huolehdittava riittävästä varotoimista

Tätä säännöstä ei ole otettu mukaan pelastusrikkomukseen. Tämän rajauksen johdosta tulkitsemme, että tulen varomattomasta käsittelystä ei pääsääntöisesti tule rangaista pelastusrikkomuksena, vaan varomattomana käsittelynä. Pelastusrikkomukseen on myös kirjattu toissijaisuuslauseke ”jollei teosta muualla säädetä ankarampaa rangaistusta” ja lisäksi huomautus ”tulen varomattomasta käsittelystä [säädetään] rikoslain 44 luvun 12 §:ssä.” Poikkeuksen voi siis muodostaa tulen sellainen varomaton käsittely, joka ei ole omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle eikä aiheuta vaaraa toisen omaisuudelle.

6.2.2 Olosuhteista johtuva avotulen sytyttämiskielto

Pelastusrikkomuksen (106 §) kolmannessa kohdassa on säädetty olosuhteista johtuva avotulen sytyttämiskielto. Sen mukaan, joka tahallaan tai huolimattomuudesta:

3) rikkoo 6 §:ssä säädettyä avotulen sytyttämiskieltoa

Säännös viittaa:

6 § Avotulen teko

Nuotiota tai muuta avotulta ei saa sytyttää, jos olosuhteet kuivuuden, tuulen tai muun syyn takia ovat sellaiset, että metsäpalon, ruohikkopalon tai muun tulipalon vaara on ilmeinen.

Avotulta ei saa tehdä toisen maalle ilman maanomistajan lupaa.

Alueen pelastusviranomaisen voi perustellusta syystä kieltää avotulen teon pelastustoimen alueella tai osassa sitä määräajaksi. Päätöksestä tulee tiedottaa tarpeellisessa laajuudessa.

Tämä säännös ei edellytä avotulen sytyttämistä tai tulen käsittelyä mitään varsinaisesta käyttäytymisestä johdettavaa huolimattomuutta, kuten valvomatta jättämistä. Säännös sanktioi ylipäätään avotulen teon, jos avotuli sytytetään sellaisissa olosuhteissa, että tulipalon vaara on ilmeinen. Viittaus metsäpaloon ja ruohikkopaloon viittaa siihen, että Ilmatieteen laitoksen antama metsäpalovaaran tai ruohikkopalovaaran varoitus on osoitus tulen leviämisen otollisista kuivista olosuhteista. Tällöin on lähinnä osoitettava, että tulen leviämisen vaara on muuten estetty.

Metsäpalovaroitusjärjestelmän tavoitteena on tiedottaa suurelle yleisölle ja paloviranomaisille maaston kuivuuden aiheuttamasta metsäpalovaarasta. Metsä- ja ruohikkopalovaroituksen voimassaolosta päättää Ilmatieteen laitoksen turvallisuussäätöpalvelun päivystävä meteorologi. Varoitukset annetaan käyttäen apuna indeksiä, joka lasketaan maanpinnan ylimmän kerroksen kosteusoloja kuvaavan mallin avulla. Mallin

lähtötietoina käytetään mm. sademäärää ja ilman lämpötilaa. Ruohikkopalovaara ilmoitukset annetaan vastaavissa olosuhteissa huhti-toukokuussa, kun ruohikko ei ole täysin viheriöitynyt.¹⁰³

Olosuhteet voivat myös esimerkiksi puuskaisen tuulen takia olla sellaiset, että avotulesta on vaara lentää palavia kipinöitä. Vaikka maan pinta olisi kosteampikin, jokin muu kohde, esimerkiksi rakennus, voi tällaisissa olosuhteissa olla vaarassa syttyä kipinöistä. Tästä syystä Ilmatieteen laitoksen antamien varoitusten lisäksi on jätetty mahdollisuus muustakin syystä arvioida, että olosuhteet aiheuttavat ilmeisen tulipalon vaaran.

Säännös sanktioi myös avotulen syöttämisen toisen maalle ilman maanomistajan lupaa. Tällaisia tapauksia olivat aineiston julkisille paikoille sytytetyt nuotiot (skeittipuistot, alikulkutunnelit) ja jotkin luvatta yksityisen maille sytytetyt nuotiot. Näihin ei välttämättä tarvitse liittyä varomatonta käsittelyä. Jos avotuleen liittyy lisäksi tulen varomatonta käsittelyä, tulee pelastuslain sijasta soveltaa varomattoman käsittelyn rikoslain säännöstä.

Tapaus VK93 lähti syyttäjälle nimikkeellä varomaton käsittely. Tapauksessa Y oli kaatanut polttoaineen jakeluasemalla bensiiniä kaupungin omistamalle maalle ja sytyttänyt sen palamaan. Palon leviämisen vaaraa ei lopulta todettu ja syyttäjä vaati rangaistusta pelastusrikkomuksesta. Syytteessä vedottiin nimenomaan avotulen luvattomaan syöttämiskieltoon toisen maalla. Y tuomittiin käräjäoikeudessa pelastusrikkomuksesta 15 päiväsakon sakkorangaistukseen.

Alueen pelastusviranomaisen voi perustellusta syystä kieltää avotulen teon pelastustoimen alueella tai osassa sitä. Perusteiden tulee olla tähän määräaikaan liittyviä. Mm. Varsinais-Suomessa, Pohjois-Savossa, Uudellamaalla, Pirkanmaalla, Keski-Suomessa ja Lapissa annettiin määräaikainen avotulen syöttämiskielto keväällä 2018, pitkään jatkuneen kuivuuden ja jo syttyneiden runsaiden maastopalojen vuoksi.¹⁰⁴

¹⁰³ Ilmatieteen laitos, verkkosivusto <http://ilmatieteenlaitos.fi/metsapalovaroitukset> [katsottu 21.6.2018].

¹⁰⁴ Asiasta uutisoitiin eri medioissa keväällä näyttävästi. <https://www.kuopio.fi/-/avotulen-teko-kielletty-pohjois-savossa-11-5-2018-klo-15-14-5-2018-klo-12>; <https://www.aamulehti.fi/uutiset/pirkanmaan-pelastuslaitoksen-kielto-voimaan-heti-metsapalovaara-on-nyt-niin-suuri-ettei-kevytgrillejakaan-saa-ena-sytytta-200978148/>; <https://www.helsinginutiset.fi/artikkeli/671237-metsapaloriski-edelleen-todella-korkea-avotulen-sytyttaminen-pysyy-kiellettyyna> [katsottu 26.7.2018]

7 I kehittämisspilotti: Pelastusviranomaisen ilmoitusvelvollisuus poliisille

7.1 Ilmoitusvelvollisuus osana tätä tutkimusta

Aiemmassa tutkimuksessa olemme analysoineet poliisin palonsyyn tutkintaa ja tahallisesti sytytettyjen palojen rikosprosessia, eli ketjua poliisi–syyttäjä–tuomioistuin/-istuimet.¹⁰⁵ Ongelmakohtina havaittiin esimerkiksi abstraktin vaarantamisen tunnistaminen palonsyyn tutkimuksessa, ja yksittäisissä tapauksissa poliisin taktiseen ja ajoittain tekniseen tutkintaan liittyvät ongelmat¹⁰⁶.

Pelastusalan keskusteluissa olemme jo pitkään kuulleet kritiikkiä ja arvioita, ettei Pell 41 §:n mukainen pelastusviranomaisen ilmoitusvelvollisuus poliisille tahallisista ja tuottamuksellisista tulipaloista toteudu kunnolla tai edes tyydyttävästi. Tämän hankkeen kohdalla tuntuikin perustellulta ottaa tämä tahallisten ja tuottamuksellisten palojen läpivirtauksen alkupää tarkastelun alle. On riittämätöntä kiinnittää huomiota vain läpivirtauksen loppupäähän, jos virtaukseen kuuluvia tapauksia ei sen alkuun edes päädy.

Päätimmekin kehittämisspilottissa paneutua siihen, voisiko ilmoitusvelvollisuuden hoitaa nykyistä paremmin. Tuon ehdotuksen luominen puolestaan edellytti kartoitusta ja varmistusta siitä, koetaanko asiaa ylipäänsä pelastuslaitoksilla ongelmaksi, mitä toiveita tai ehdotuksia tämän suhteen olisi, ja onko pelastuslaitoksilla sellaisia hyviä käytäntöjä joita olisi syytä saattaa muidenkin tietoon.

Tarkastelemme tässä pääluvussa aluksi ilmoitusvelvollisuuden normipohjaa ja sen historiaa. Sen jälkeen käymme läpi ilmoitusmenettelyn nykytilaa pelastuslaitoksille osoitetun kyselyaineiston sekä PRONTO-tietojen pohjalta. Tämän jälkeen esittelemme yhden menettelyehdotuksen ilmoitusvelvollisuuden hoitamiseksi. Se valmisteltiin hankkeen, Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen ja Lounais-Suomen poliisilaitoksen yhteistyönä.

7.2 Ilmoitusvelvollisuuden ja pelastusviranomaisen palontutkinnan oikeushistoriaa

Voimassa olevan pelastuslain (379/2011) 41 § (Palontutkinta) mukaan

Pelastuslaitoksen on suoritettava palontutkinta. Palontutkinnan tavoitteena on vastaavien onnettomuuksien ehkäisy ja vahinkojen rajoittaminen sekä pelastustoiminnan ja toimintavalmiuksien kehittäminen.

Palontutkinnassa arvioidaan tulipalon syttymissyy ja selvitetään tarvittavassa laajuudessa palon syttymiseen ja leviämiseen vaikuttaneet tekijät, palosta aiheutuneet vahingot ja vahinkojen laajuuteen vaikuttaneet tekijät sekä pelastustoiminnan kulku. Selvityksen laajuuteen vaikuttaa erityisesti palon seurausten vakavuus.

Tiedot palontutkinnasta tallennetaan 91 §:ssä tarkoitettuun toimenpiderekisteriin.

Jos on aihetta epäillä, että tulipalo tai muu onnettomuus on aiheutettu tahallisesti tai tuottamuksellisesti, pelastusviranomaisen on ilmoitettava asiasta poliisille. Poliisille on ilmoitettava myös palontutkinnan yhteydessä havaituista palo- ja henkilöturvallisuusrikkomuksista.

¹⁰⁵ Mäkelä et al. 2013.

¹⁰⁶ Lehtimäki 2013.

Poliisin on toimitettava poliisilain (872/2011) 6 luvun 1 §:n mukainen poliisitutkinta palonsyyn selvittämiseksi sellaisissa tulipaloissa, joista seurauksena on ollut henkilön kuolema, vakava henkilövahinko tai huomattava omaisuusvahinko. (30.12.2013/1171)."

Miten tähän sääntelyyn on vuosien ja lakiuudistusten varrella edetty? Lainsäädäntöön ilmoitusvelvollisuus tuli pelastustoimilain (561/1999) 86 § (Onnettomuuden selvittäminen) 1 momentissa:

Kunnan pelastusviranomaisen on arvioitava tulipalon syttymissyy. Jos on aihetta epäillä, että tulipalo tai muu onnettomuus on aiheutettu tahallisesti tai tuottamuksellisesti, on pelastusviranomaisen ilmoitettava asiasta poliisille.

Aivan tuoreesta asiasta ei näin ollen ole kysymys¹⁰⁷, vaan ilmoitusvelvollisuus on ollut olemassa liki 20 vuotta.

Vuonna 2003 vahvistetun pelastuslain (468/2003) 87 §:ssä (Onnettomuuden selvittäminen) oli pelastusviranomaisen ilmoitusvelvollisuus mainittu aivan samoin sanoin kuin edeltäjässään. Sen sijaan oli terävöitetty tulipalon syttymissyyn selvittämistä, tavoitteena ennaltaehkäisyn tehostaminen¹⁰⁸:

Alueen pelastusviranomaisen on arvioitava ja tarvittaessa myös selvittävä tulipalon syy. Jos on aihetta epäillä, että tulipalo tai muu onnettomuus on aiheutettu tahallisesti tai tuottamuksellisesti, on pelastusviranomaisen ilmoitettava asiasta poliisille.

Hallituksen esityksistä voimme etsiä perusteluja ja lisätietoja säännöksen tarkoituksesta. Vuoden 1999 pelastustoimilakia koskeneessa hallituksen esityksessä todetaan ytimekkäästi, että *"poliisi tutkii palon syyn, jos on aihetta epäillä rikosta. --- Tulipalojen syistä on kunnan pelastusviranomaisen säännöksen mukaan aina tehtävä arvio."*¹⁰⁹

Tämän suurempaa johtoa ei lain tarkoituksesta ole hallituksen esityksestä saatavissa. Vuoden 2003 lakimuutoksen kohdalla pykälä onnettomuuden selvittämisestä pysyi poliisin roolin osalta ennallaan, mutta onnettomuuksien ennaltaehkäisyn tehostamiseksi pelastusviranomaisen tuli tarvittaessa myös selvittää tulipalon syttymissyy:

*"Pelastustoimilain mukaan kunnan pelastusviranomaisen on arvioitava tulipalon syttymissyy. Alueen pelastusviranomaisen voisi lisäksi tarvittaessa selvittää tulipalon syyn. Muutoksen tavoitteena on tehostaa tulipalojen ennaltaehkäisyä. Arviota laajemman selvityksen avulla voidaan saada pelastustoimen käyttöön tietoja, joilla on merkitystä tulipalojen ehkäisyssä. Selvityksen tarpeen päättää alue itse. Säännös ei muuttaisi käytäntöä, jonka mukaan poliisi tutkii palon syyn, jos on aihetta epäillä rikosta."*¹¹⁰

Voimassa olevaa lakia koskevassa hallituksen esityksessä kiinnitetään huomiota siihen, että jo vakiintuneen tahalliseksi tai tuottamukselliseksi arvioitujen palojen ilmoittamisvelvollisuuden rinnalle lainsäädäntöön asetettiin nyt velvollisuus myös ilmoittaa palontutkinnan yhteydessä havaituista palo- ja henkilöturvallisuusrikkomuksista. Palontutkintaa koskevat tavoitteet pysyivät hallituksen esityksen mukaan sinänsä ennallaan vuoden 2003 pelastuslakiin verrattuna, mutta nyt niitä sekä PelL 41 § 3 momentissa että hallituksen esityksessä avattiin. Sen mukaan palontutkintavelvoitteen vähimmillään täyttäisi

"pelastustoiminnan johtajan ammattikokemukseen perustuva arvio tulipalon syttymissyystä ja sen leviämiseen vaikuttaneista tekijöistä, palosta aiheutuneista vahingoista, vahinkojen laajuuteen vaikuttaneista tekijöistä kuten asukkaiden ja henkilökunnan toiminnasta palotilanteessa sekä pelastustoiminnan kulusta."

¹⁰⁷ Palolaissa (465/1960) tai sitä seuranneessa laissa palo- ja pelastustoimesta (559/1975) ei vastaavaa sääntelyä vielä ollut.

¹⁰⁸ HE 192/2002 vp s. 29.

¹⁰⁹ HE 76/1998 vp s. 52.

¹¹⁰ HE 192/2002 vp s. 28.

Säännöksen yksi tavoite oli sisällyttää jo käytännössä vakiintunut käsite palontutkinta myös lainsäädäntöön, sekä korostaa palontutkinnan merkitystä palojen ennaltaehkäisyssä ja pelastustoiminnan kehittämisessä.¹¹¹ Nyt muun muassa tässä pääluvussa käsiteltävä ilmoitusvelvollisuus löytyykin pykälän *Palontutkinta* alta, aiemmassa sääntelyssä vastaava löytyi pykäläotsikon *Onnettomuuden selvittäminen* alta.

7.3 Ilmoittamisen nykytila

Miten pelastuslainsäädännössä jo liki kaksi vuosikymmentä vuotta ollut ilmoitusmenettely sitten käytännössä toimii? Kartoitimme tätä kahta eri reittiä: pelastuslaitosten itsearviointien ja PRONTO-kirjausten kautta.

7.3.1 Kysely pelastuslaitoksille PeL 41 § -ilmoitusvelvollisuuden toteutumisesta

Laadimme ja lähetimme kesällä 2017 kaikille pelastuslaitoksille Webropol-kyselyn PeL 41 ja 42 §:iä koskevista teemoista¹¹². Pitkästä vastausajasta ja lukuisista muistutuksista huolimatta kolme pelastuslaitosta ei vastannut kyselyyn, ja näin vastaukset saatiin 19 pelastuslaitokselta. Vastajille on luvattu, ettei sen paremmin vastaajien henkilö kuin vastaava pelastuslaitos käy tuloksista ja tutkimuksesta ilmi.

Kysely oli varsin laaja ja todennäköisesti tavallista työläämpi vastata. Vastajia ohjeistettiin miettimään pelastuslaitoskohtaista vastauskokonaisuuttaan kollektiivisesti: yhden ihmisen takana tuskin oli tietoa kaikista kysymyksistä, ja toisaalta yhdessä tehden työ jakautui useammalle. Kyselyn yhtenä tarkoituksena oli myös palvella pelastuslaitosten omaa kehittämistyötä; tavoitteena oli välttää tilannetta, että laitoksilta syötetään tietoja hankkeen tarpeisiin, mutta tuo vaivanäkö ei millään tavalla palvele vastaajia.

Paikoin varsinaisen kyselyn jälkeen oli tarpeen esittää tarkentavia kysymyksiä. Tämä toteutettiin täydennyskyselykierroksella, mikä toi moniin asioihin merkittävää lisäinformaatiota – niin PeL 41 kuin 42 §:iin liittyen.

Kyselyn ensimmäinen puolisko koski PeL 41 §:stä (PeL 42 §:ää koskevia vastauksia käsitellään luvussa 8.3.). Ensimmäinen kysymys koski sitä, miten vastaajalaitoksella oli ohjeistettu PeL 41 §:een perustuvan ilmoituksen tekeminen. Vastanneista 19:sta pelastuslaitoksesta kolme ilmoitti, ettei PeL 41 § - ilmoitusvelvollisuutta ole ohjeistettu sen paremmin suullisesti kuin kirjallisestikaan. Yhdeksällä pelastuslaitoksella ohjeistusta PeL 41 § -ilmoittamisesta löytyi kirjallisessa muodossa, mutta niistä neljässä tapauksessa ohjeistus oli käytännössä joko sitaatti ko. pykälästä tai muu listaus ilmoituskynnyksen ylittävistä tapauksista. Näistä ei toisin sanoen käynyt ilmi, miten ilmoittaminen *käytännössä* on tarkoitettu tai suunniteltu tehtäväksi. Loppujen seitsemän pelastuslaitoksen osalta ohjeistusta oli annettu joko

- suullisesti; "*päälylystön koulutuspäivillä asia käy läpi ja kerrottu pykälän tarkoitus*", "*ohje on annettu suullisesti sisäisillä koulutuspäivillä lukemalla/näyttämällä kyseinen pykälä ja keskustelemalla aiheesta*",
- asiaan on viitattu muussa yhteydessä; "*tiedotusohjeessamme on maininta*", tai

¹¹¹ HE 257/2010 vp s. 57–58 (sit. s. 58). (Hallituksen esityksellä on virhe sivulla 57, viitattaessa pelastuslain (468/2003) 87 §:ään. Velvollisuus ilmoittaa poliisille *tuottamukselliseksi* arvioidut palot on tippunut pois seuraavasta kappaleesta: "Voimassa olevan pelastuslain 87 §:ssä säädetään onnettomuuden selvittämisestä. Säännöksen mukaan alueen pelastusviranomaisen on arvioitava ja tarvittaessa myös selvitettävä tulipalon syy. Jos on aihetta epäillä, että tulipalo tai muu onnettomuus on aiheutettu tahallisesti, on pelastusviranomaisen ilmoitettava asiasta poliisille.")

¹¹² Kysely löytyy liitteestä 3.

- ohjeen laatua (suullinen/kirjallinen) tai sisältöä ei vastauksessa ja täydennyskyselykierroksella täsmennetty.

Tiivistäen voidaan koota, että vastanneista 19:stä pelastuslaitoksesta viidellä on sellainen kirjallinen ohjeistus, joista käy ilmi että ohjeistusta ja ilmoitusvelvollisuuden käytännön toteuttamista on pohdittu yhdessä poliisin kanssa, ja joissa on kirjattu mihin ja miten poliisille ilmoitus tehdään. Näistä viidestä pelastuslaitoksesta kahdessa ilmoituksen tekemisestä on ohjeistettu tekemään maininta PRONTOn onnettomuusselosteelle¹¹³. Suurimmalla osalla vastanneista pelastuslaitoksista ohjeistus oli käytännössä pykäläsitaatti tai ranskalaisin viivoin tehty listaus ilmoituskynnyksen ylittävistä tapauksista ilman sen avaamista, miten ilmoittaminen käytännössä tehdään ja kirjataanko sen tekemistä mihinkään. Kolmella vastaajalaitoksella asia oli suullisen ohjeistuksen varassa.

Vakinaisen henkilökunnan osalta ohjeistusta oli jaettu perehdytysvaiheessa, koulutuksissa ja esimerkiksi intranetistä saatavista dokumenteista. Omaan kysymykseen oli se, miten sopimuspalokuntalaiset saavat ohjeesta tai ylipäättään ilmoitusvelvollisuudesta tietoa. Näiden vastausten vaihteluväli oli "koulutuksissa asiaa käyty läpi" – "ei ehkä nykyisin mitenkään".

Yleisimmäksi ilmoitustavaksi vastauksissa mainittiin suullinen ilmoittaminen joko paikalla olevalle partiolle, hätäkeskukseen tai esimerkiksi kenttäjohtajalle. Mainintoja saivat myös puhelimitse tehtävät yhteydenotot poliisin tilanne- tai johtokeskukseen, tutkinnan tai tekniikan päivystysnumeroon, ja sähköpostit esimerkiksi poliisilaitoksen kirjaamoon tai esimerkiksi kenttäjohtajalle tai entuudestaan tutulle poliisille.

Kysyttäessä ilmoitusten tekemisen seuranta kahdeksan pelastuslaitosta vastasi, ettei asiaa seurata. Kuudella pelastuslaitoksella ilmoitusten tekemistä seurattiin PRONTO-kirjausten perusteella, kahdella P3- eli palomestarien palaverissa, viikkopalaverissa tai päivystysvuoroa vaihdettaessa ja yhdessä kyselyin, mikä tässä tapauksessa tarkoittaa yksittäisiä tapauksia koskevien tietojen kysymistä. Kahden pelastuslaitoksen vastauksesta ei käynyt ilmi, toteutettiinko seuranta – ja jos niin miten.

Kysimme myös arviota siitä, mitä ongelmia ilmoittamisessa on. Kymmenen pelastuslaitoksen arvio kyselyssä oli, että ilmoittaminen toteutuu hyvin. Mainittakoon, että näistä neljä myös vastasi, ettei ilmoitusten tekemistä mitenkään seurattu. Viiden pelastuslaitoksen arvion mukaan ilmoittaminen toteutui kohtuullisen hyvin, kahden pelastuslaitoksen vastauksessa onnistumista arvioitiin korkeintaan kohtalaiseksi ja niin ikään kahdella pelastuslaitoksella ilmoittamisen arvioitiin toteutuvan huonosti tai heikosti.

Erityisesti kolmessa viimeksi mainitussa vastaajaryhmässä – jotka toisin sanoen eivät arvioineet ilmoittamisen toteutuvan hyvin – pohdittiin ilmoittamisen ongelmia muun muassa seuraavasti:

- *"Ilmoittaminen voi evätä 'uhriksi joutuneen' vakuutuskorvauksen ja aiheuttaa rikosoikeudellisia seuraamuksia. Yksittäinen henkilö ei halua ottaa tätä kontolleen."*
- *"Rajatapauksista ei ehkä halua ilmoittaa -> itsensä nolaamisen pelko (?)"*
- *"Joskus pelastusviranomaisen välinpitämättömyys voi aiheuttaa haasteita ilmoittamisen suhteen."*
- *"Ei ole rutiinia, ei nähdä tarvittavaa hyötyä asiasta, pelastustoimen johtaja ei ilmoita palontutkinnalle."*
- *"Toisinaan on havaittu, ettei poliisin partiolle tehtävällä annettu suullinen ilmoitus ole edennyt heidän organisaatiossa eteenpäin (esim. yleisjohdolle tai tutkintaan)."*
- *"Palontutkinnan puolella ongelmana nähtiin poliisin resurssipula sekä se, että pelastusrikkomuksiin ei puututa."*

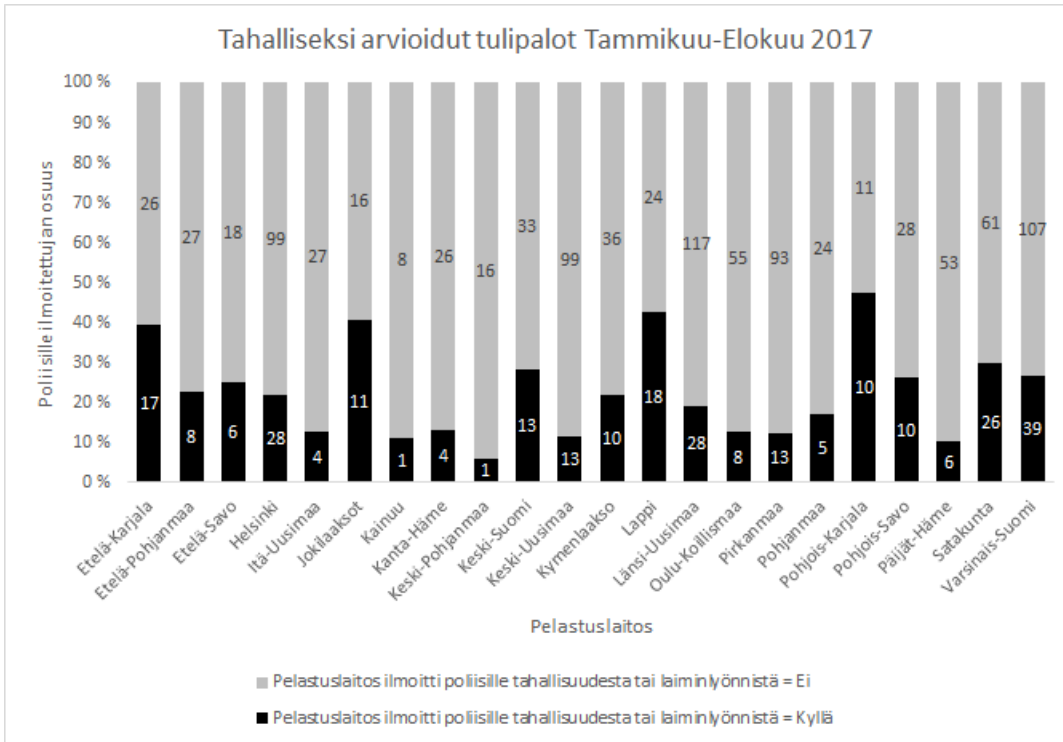
¹¹³ Kyseisten pelastuslaitosten ohjeet ovat ajalta, jolloin PRONTOn onnettomuusselosteella ei vielä ollut omia kohtiaan poliisille ilmoittamisesta (*Pelastuslaitos ilmoitti poliisille tahallisuudesta tai laiminlyönnistä; Syy, miksi ilmoitettu; Kenelle ilmoitettu ja ilmoitustapa*). Näissä kahdessa ohjeessa ilmoituksen tekeminen poliisille on ohjeistettu kirjaamaan kohdan *Arvio tulipalon syttymissyystä* kenttään *Syttymissyyn tarkempi sanallinen kuvaus*.

- *”Ei ole vielä vakiintunutta käytäntöä. Lisäksi pelastusviranomaiselle jää monesti sellainen käsitys, ettei tapaus kiinnosta paikalla käynyttä poliisia. Siksi rima ilmoittamiselle voi olla aika korkealla. Poliisi on usein paikalla, mutta hyvin monesti jää epäselväksi ottaako poliisi asian tutkittavakseen.”*
- *”Ilmoitus mielletään liittyväksi vain tahallisiin tekoihin. Huolimattomuuttaan aiheutetuista paloista ei useinkaan ilmoiteta. Samoin palontutkinnan yhteydessä havaitut puutteet palo- ja henkilöturvallisuussäädösten noudattamisessa jää usein ilmoittamatta.”*
- *”Kokemusten mukaan vähäiset rikkomukset eivät johda poliisin puolelta jatkotoimiin => vaikuttaa korottavasti ilmoituskynnykseen.”*

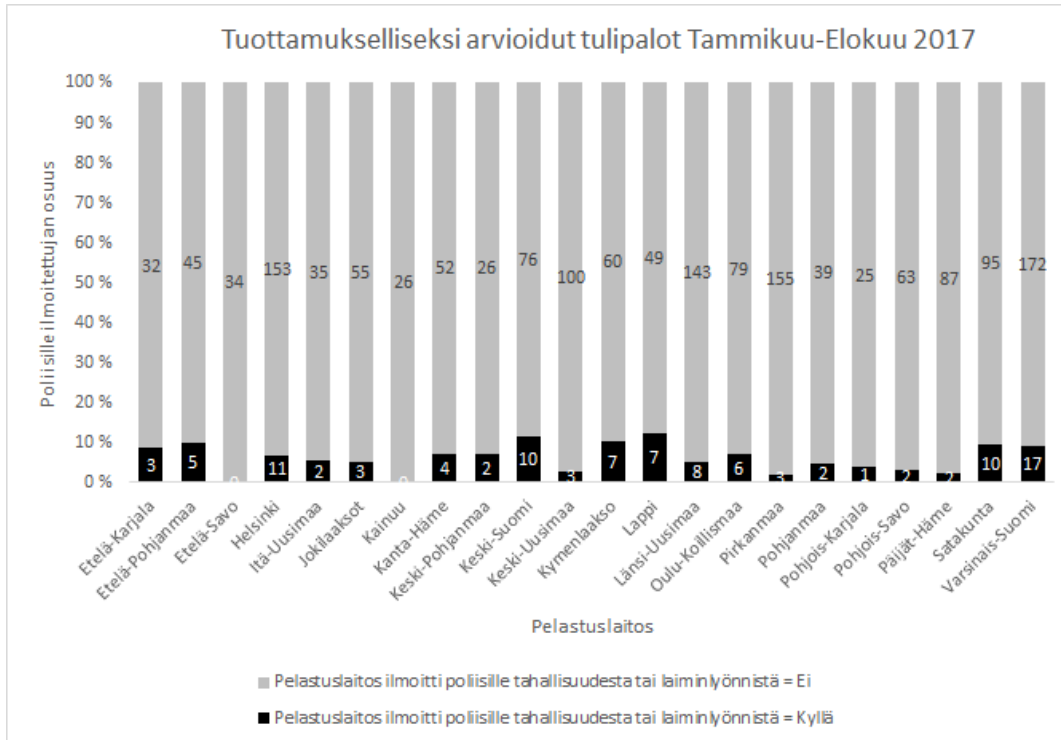
7.3.2 Ilmoitusvelvollisuuden toteutuminen PRONTO-tietojen valossa

Kyselyn lisäksi ilmoitusmenettelyn toimivuutta arvioitiin PRONTO-hakujen kautta. Kun kyselyn viimeinen vastauspäivä oli elokuun lopulla 2017, haimme PRONTOsta tiedot ilmoituskirjauksista vuoden 2017 kahdeksalta ensimmäiseltä kuukaudelta. Oma merkintäkohtansa tälle asiallehan tuli PRONTOon juuri vuoden 2017 alusta.

Seuraavissa pylväsdiagrammeissa värit osoittavat prosentuaalisia osuuksia. Alempi pylvään osa kuvaa niiden tahallisiksi tai tuottamuksellisiksi arvioitujen tapausten prosentuaalista määrää, mistä poliisille on tehty ilmoitus, ylempi vastaavasti niiden tapausten osuutta, joissa ilmoitusta ei ole tehty. Pylväiden sisällä olevat lukumäärät puolestaan absoluuttisia tapausmääriä, jotka on ilmoitettu tai jätetty ilmoittamatta. Ensimmäinen pylväsdiagrammi (Kuva 3) koskee pelastusviranomaisen tahallisiksi arvioimia paloja, toinen (Kuva 4) puolestaan tuottamuksellisiksi arvioituja paloja.

Kuva 3. Tahalliseksi arvioitujen palojen ilmoittaminen pelastusviranomaiselta poliisille pelastuslaitoksittain tammikuun alusta elokuun loppuun 2017.

Kuva 4. Tuottamuksellisiksi arvioitujen palojen ilmoittaminen pelastusviranomaiselta poliisille pelastuslaitoksittain tammikuun alusta elokuun loppuun 2017.

Edellä mainitsimme, että *vastanneista laitoksista kymmenen arvioi ilmoittamisen toteutuvan hyvin*. Tarkasteltaessa näiden laitosten PRONTO-kirjauksia, poliisille niiden mukaan ilmoitettiin

- tahalliseksi arvioituista paloista n. 10–40 %, ja
- tuottamuksellisiksi arvioituista paloista n. 2–12 %

Hyvin samanlaisia lukemia saamme, kun *tarkastelemme niiden laitosten ilmoitusosuuksia, jotka vastasivat seuraavansa PRONTO-kirjauksista ilmoitusten tekemistä*. Niiden mukaan poliisille ilmoitettiin

- tahalliseksi arvioituista paloista n. 10–45 %, ja
- tuottamuksellisiksi arvioituista paloista n. 2–12 %

PRONTO-aineistoon on tässäkin yhteydessä syytä tehdä varauksia. PRONTOssa täyttökohta on elokuun 2017 loppuun mennessä ollut käytössä vasta reilun puoli vuotta, mikä ei välttämättä riitä uuden täyttökohdan sisäistämiseen. Täyttökohta ei myöskään nouse PRONTO:n täyttäjille erityisen selvästi esille, ja todennäköisesti myös siitä informoimisessa ja ”markkinoinnissa” on ollut toivomisen varaa. Sinänsä täyttökohta on pakollinen, mutta oletusarvona siinä on *ei* eli ilmoitusta ei ole tehty. Tämä ei-valinta tulee, jos täyttökohtaan ei reagoi mitenkään.

Toinen merkittävä syy PRONTOon kirjattujen ilmoittamisen vähäiseen määrään on seuraava: jos palon syytymissyytä pohditaan pelastusviranomaisen ja poliisin kesken palopaikalla, voidaan tilanne mieltää niin, ettei pelastustoimen näkemystä enää erikseen tarvitsisi *ilmoittaa* poliisille. Eri virhelähteiden keskinäistä jakaumaa on vaikeaa arvioida, mutta yhtä kaikki PRONTOon kirjattu maininta ilmoittamisesta ei tätä nykyä luotettavasti kerro tosiasiallisesta toiminnasta.

Noin puolet vastanneista laitoksista siis arvioi Pell 41 §:n ilmoittamisen toteutuvan hyvin ja ongelmattomasti. PRONTO-tietoihin tehtävistä varauksista huolimatta ilmoitusten määrällistä kattavuutta ei voida pitää

hyvänä. Vähemmälle huomiolle ovat kuitenkin *jääneet ilmoittamisen muotoon liittyvät ongelmat*. Käsittelemme seuraavaksi tarkemmin näitä sekä määrällisiä että laadullisia kysymyksiä.

7.4 Nykytilan ongelmia ja niistä johdettavia kehittämistavoitteita

On syytä vielä palata perusasioiden äärelle. Miksi kyseinen ilmoitusvelvollisuus pelastuslaissa on? Kysymys on siitä, että mahdolliset rikosepäilyt saatetaan poliisin tietoon. *Pohjimmiltaan ilmoitusvelvollisuuden johdonmukainen toteuttaminen on välttämätön – mutta ei vielä riittävä – ehto kansalaisten ja tekojen yhdenvertaiselle kohtelulle ja sille, että keskenään verrannolliset tapaukset lähtevät yhdenmukaisesti eteenpäin tutkintaan ja mahdolliseen rikosprosessiin – pelastusrikkomusseuraamusta unohtamatta*. Kuten edellä olemme osoittaneet, näin ei nykytilanteessa ole, vaan tapausten eteneminen on epäjohdonmukaista. – Inhimillisen toiminnan arvioinnissa luonnollisesti syntyy omia tulkintaerojaan ja vaihteluvälejään esimerkiksi poliisin, syyttäjän ja tuomioistuimen toimesta, mutta tässä käsiteltävän ilmoitusmenettelyn yhteydessä kiinnitämme huomiota sen varmistamiseen, että tapaukset etenevät läpivirtauksen alkupäässä, eli PeL 41 §:n mukaisesti pelastusviranomaiselta poliisille.

Edellisestä tarkastelusta voidaan vetää se johtopäätös, että ilmoittamiskysymyksen kohdalla on monia epävarmuustekijöitä. Osalla laitoksia ohjeistus on pelkästään suullisessa muodossa, mikä herättää kysymyksiä sen kattavuuden, levinneisyyden, samalla tavoin mieltämisen ja näin myös toiminnan yhtenäistämisen ja käytännön ohjaamisen kannalta. Vastaajat toivat esiin epävarmuudet siitä, ovatko kaikki vakinaisesta henkilökunnasta saaneet kattavasti tietoa ilmoitusvelvollisuudesta, mutta sopimuspalokuntien osalta asia herätti vielä paljon suurempia epäilyksiä. Osalla ohjeistus oli pelkkä pykäläsitaatti ilman ohjeistusta siitä, miten ilmoittaminen käytännössä tehdään.

Pitkästi ilmoittaminen on yhtä kuin poliisin kanssa käydyt keskustelut tapahtumapaikoilla. Keskustelut tuoreeltaan pelastus- ja poliisiviranomaisen välillä ovat tietenkin itsestään selvästi aiheellisia, mutta PeL 41 § -ilmoituksen tekeminen suullisesti on monessa suhteessa ongelmallista. Kysymys on ensinnäkin kaikkeen – mutta erityisesti suulliseen – viestinvälittämiseen liittyvistä ongelmista, riskeistä ja tulkinnanvaraisuuksista. Mieltääkö viestin vastaanottaja – poliisi – asian samalla tavalla kuin viestin lähettäjä eli pelastusviranomainen? Tilanteessa luonnollisesti ollaan aivan ensihavaintojen varassa, jolloin informaatio sisältö on usein ohut. Viestiä vastaanottavan poliisipartion näkökulmasta suullinen ilmoittaminen sisältää myös riskin tapauksen tai sen yksityiskohtien unohtamisesta, työvuoro kun on usein tehtäviä täynnä.

Edellisestä johdettava suuri kysymys on: miten ilmoituksen tekeminen on jälkikäteen todennettavissa? Kuten todettua suullinen ilmoittaminen on väärinkäsityksille riskialtista, eikä PRONTOon tehty merkintä ilmoittamisesta vielä tarkoita sitä, että poliisi olisi välttämättä mieltänyt asian samalla tavoin. Kun usein PRONTOonkin tehtävä kirjaus on jäänyt tekemättä, on lopulta mahdotonta saada jälkikäteen käsitystä tai luotettavaa tietoa siitä, onko ilmoitusvelvollisuus tosiasiallisesti täytetty, sen sisällöistä puhumattakaan.

Tämän hankkeen suunnitteluvaiheessa olimme kysyneet Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen kiinnostusta osallistua ilmoitusmenettelyä koskevan pilotin laatimiseen ja käyttöönottoon. Tiedossamme oli, että laitoksen piirissä oli esitetty kritiikkiä tuolloista ilmoituskäytäntöä kohtaan, mitä ei pidetty toimivana ja luotettavana. Voimassa olleessa ohjeen ja yhdessä poliisin kanssa sovitun menettelyn mukaisesti ilmoitukset tehtiin puhelimitse poliisilaitoksen tilannekeskukseen¹¹⁴. Ongelmaksi tässä koettiin se, että toisinaan ilmoituksen tekijä sai ikävää palautetta, mikä puolestaan nosti kynnystä ilmoituksen tekemiseen. Samalla se siirsi ilmoittamisen suullisesti onnettomuuspaikalla hoidetuksi asiaksi. Uutta ilmoitusmenettelyä pohdittaessa kiinnitettiin huomiota siihen, että tilannekeskuksen näkökulmasta ei akuutteja toimenpiteitä

¹¹⁴ Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen palontutkintaohje, liite 3.

vaativien tehtävien ilmoittaminen puhelimitse keskellä tehtävien ja yhteydenottojen paljoutta voi tuntua "hälyääneltä", mihin ilmoittamisen muodossa tuli kiinnittää huomiota.

Eri kautta todetuista ongelmista oli ilmoitusmenettelykokeilulle johdettavissa seuraavat tavoitteet:

- PeL 41 § -ilmoittamisen tulee olla johdonmukaista: kaikista sen piiriin kuuluvista tapauksista ilmoitus myös tehdään.
- ilmoituksen tekemisen tulee olla myöhemmin todennettavaa, ja siitä tulee jäädä jälki sekä lähettävälle että vastaanottavalle organisaatiolle.
- menettelytavassa on sovittava yhteen sekä pelastus- että poliisilaitoksen näkökulma niin, että menettely on mielekäs ja tarkoituksenmukainen puolin ja toisin. Muussa tapauksessa uuteen menettelyyn ei sitouduta, eikä se silloin voi olla kestävällä pohjalla.
- ilmoitusmenettely ei itsessään vielä riitä, vaan lisäksi muuhun tiedonvaihtoon ja palontutinnan yhteistyön kehittämiseen on kiinnitettävä huomiota.

7.5 Ilmoitusmenettelypilotti – logiikkaa ja piirteitä

Uuden ilmoitusmenettelyn tarpeesta keskusteltiin Lounais-Suomen poliisilaitoksen edustajien kanssa ensimmäisen kerran loppukeväästä 2017. Kesälomakauden ja muiden viivästysten jälkeen asiaa työstettiin loppusyksyllä ja asiaa koskeva ohjeistus pääosin valmistui joulukuussa 2017. Uusi menettely oli tarkoituksenmukaista ottaa käyttöön vasta Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen tilannekeskuksen aloitettua toimintansa, mikä viivästyti muutamaan otteeseen.

Ohjeistus ilmoitusmenettelystä vahvistettiin Lounais-Suomen poliisilaitoksen ja Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen välisessä yhteistyösopimuksessa palon- ja palonsyöntutkinnassa¹¹⁵. Uusi menettely otettiin käyttöön 4.5.2018 alkaen. – Viivästyksiä tuli matkan varrella useaankin otteeseen, mutta näitä väliaikoja pystyttiin käyttämään hyödyksi sekä uuden menettelytavan tarkentamistyössä että kouluttamisessa. Jälkeenpäin tarkastellen osoittautui hyväksi, että ilmoitusmenettelyä ei otettu käyttöön aivan samanaikaisesti tilannekeskuksen liikkeellelähdön kanssa – sen sisällä uusien toimintamallien ja -roolien muodostamisessa ja omaksumisessa oli riittävästi ilman, että päälle olisi samanaikaisesti tullut uuden työtehtävän haltuunotto.

Ehdotus ilmoituksen tekemisen päälogiikasta tuli Lounais-Suomen poliisilaitokselta.

Ehdotuksen päärungon esitti ylikomisario, OTM Aki Lahtinen, jonka aktiivisuus ja paneutuminen ilmoitusmenettelyyn on ollut ratkaisevan tärkeää. Poliisilaitokselta ohjeistuksen laatimiseen ja tarkastamiseen Lahtisen ohella osallistuivat komisariat Kai Loukkaanhuhta ja Joonas Tikka. Varsinais-Suomen pelastuslaitokselta ohjeistusta ovat olleet työstämässä johtava palotarkastaja Knut Lehtinen, palopäällikkö Pasi Paloluoma, palopäällikkö Markus Rautio, suunnittelija, tilannekeskuksen esimies Hanna Ritvanen ja vuoropalomestari Olli Suominen, ja hankkeesta tutkija Päivi Mäkelä. Menettelyn käyttöönotossa muun muassa aluepalopäällikkö Kari Alangon, vanhemman konstaapelin Ville Jyräntin, palvelevan palotarkastajan Jaripetri Kinnusen ja komisario Joni Saarimäen osallistuminen on ollut olennaisen tärkeää. – Kiitämme lämpimästi

¹¹⁵ Lounais-Suomen poliisilaitoksen poliisipäällikkö Tapio Huttunen ja Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen pelastusjohtaja Jari Sainio allekirjoittivat yhteistyösopimuksen 27.4.2018. Sopimus on jatkoa 10.11.2011 allekirjoitetulle yhteistyösopimukselle; uudella kaudella mukaan yhdessä sovittuun toimintaan ovat tulleet PeL 41 § -ilmoitusmenettely ja palontutinnan yhteistyöryhmän perustaminen. PeL 41 § -ilmoitusmenettelyn pilottiluonteesta johtuen sopimus on voimassa vuoden 2018 loppuun, mihin mennessä arvioidaan mahdolliset muutostarpeet ja sopimuksen jatko.

kaikkia ilmoitusmenettelyn suunnitteluun ja käyttöönottoon osallistuneita ja myötävaikuttaneita.

Määrittelimme ensin ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat tapaukset. Pilotti on ohjeistettu niin, että pelastusviranomaisen tulee ilmoittaa poliisille *kaikki* palot tai muut onnettomuudet, jotka pelastusviranomaisen tekemän arvion mukaan

- ovat aiheutuneet tahallisesta toiminnasta
- ovat aiheutuneet tuottamuksellisesta toiminnasta
- joissa syttymissyy (tai muu onnettomuuden syy) jää epäselväksi
- joista on aiheutunut huomattava omaisuusvahinko (vähintään 200 000 euroa)
- palot, joissa on aiheutunut palokuolema tai vakava loukkaantuminen
- pelastustoiminnan tai palontutkinnan yhteydessä havaitaan rikollista toimintaa tai merkkejä siitä¹¹⁶

SyTTYmissyyiltään epäselviksi jääneet tapaukset sisällytettiin ilmoitusvelvollisuuden piiriin, koska niissä voi olla kyse tahallisesta tai tuottamuksellisesta toiminnasta. Tämä on myös linjassa Pelastusopiston palontutkintaopetuksen kanssa, missä korostetaan että PRONTOssa yhdistelmä palon syTTYmissyytä ei voida arvioida ja palosta ei ole ilmoitettu poliisille on kirjauksena epäjohdonmukainen. Olennaista on ylipäättään huomioida hallituksen esityksen kannanotto: *”Ilmoitusperusteeksi riittää rikoksen mahdollisuus, esimerkiksi tulipalo, jolle ei löydy luonnollista syTTYmissyytä”*¹¹⁷.

Erityistä huomiota ilmoitusohjeessa haluttiin kiinnittää siihen, että esimerkiksi tekijän subjektiivisia kykyjä ja niiden mahdollisesti asettamia rajoitteita arvioidaan vasta myöhemmässä vaiheessa mahdollista prosessia. Pelastusviranomaisella ei ole toimivaltaa ottaa niihin kantaa, vaan tässä vaiheessa arvioinnin kohteena on teko, ei tekijä. Lieventävät asianhaarat otetaan huomioon mahdollisen rikosprosessin myöhemmässä vaiheessa, siinä toimivaltaisten viranomaisten toimesta¹¹⁸. *Esimerkiksi tekijän terveydentila, ikä ja muut henkilökohtaiset ominaisuudet, tekijälle koituvat taloudelliset menetykset tai muut mahdolliset seuraukset eivät vaikuta pelastusviranomaisen ilmoitusvelvollisuuteen.*

Ilmoitusvelvollisuuden alaiset tapaukset puolestaan jaetaan kahteen haaraan: kiireellisiin ja ei kiireellisiin tapauksiin. Näistä molemmissa käytetään aina kirjallista ilmoitustapaa muun muassa ilmoittamisen myöhemmän todennettavuuden varmistamiseksi. Kiireellisiä toimia vaativissa tilanteissa ilmoitus tehdään sen lisäksi myös puhelimitse ilmoittaen tapaus hätäkeskuksen kautta poliisille (jos poliisi ei ole jo tapahtumapaikalla). Tarvittaessa voidaan toki konsultoida myös poliisin tilannekeskusta tai kenttäjohtajaa esimerkiksi poliisin toimien kiireellisyydestä, jälkien suojaamisesta ja pelastuslaitoksen omasta dokumentaatiosta.

¹¹⁶ Kyseinen kohta listaukseen tuli poliisiin aloitteesta. Esimerkiksi käy vaikkapa palokohteessa havaittu aseiden epäasianmukainen säilytys.

¹¹⁷ HE 257/2010 vp s. 58.

¹¹⁸ Tässä yhteydessä olennaisia ovat esimerkiksi rikoslain

- 3 luku: rikosoikeudellisen vastuun yleisistä edellytyksistä (esim. 4 § vastuuikäraja ja syyntakeisuus)
- 4 luku: vastuuvapausperusteista (esim. 2 § tehokas katuminen, 7 § rangaistusvastuun lievennys)
- 5 luku: yrityksestä ja osallisuudesta (esim. 7 § erityiset henkilöön liittyvät olosuhteet)
- 6 luku: rangaistuksen määräämisestä (esim. 6 § lieventämisperusteet, 7 § kohtuullistamisperusteet).

lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa

- 1 luku: syyteoikeudesta ja syyteharkinnasta (7–8 § koska syyttävä saa jättää syytteen nostamatta)

ja esitutkintalain

- 3 luku: esitutkinnan toimittamisen yleiset säännökset (9 § esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen, 10 §, 10a § säännökset esitutkinnan rajoittamisesta).

Kiireellisesti ilmoitettaviksi määriteltiin palot, joissa

- henki ja terveys ovat uhattuina
- on mahdollisuus saada epäilty kiinni (huomioitava mahdollisuudet käyttää koirapartiota tekijän jäljestämiseen erityisesti samalle alueelle tai samankaltaisiin kohteisiin sijoittuvissa paloissa)
- on uusimismahdollisuus
- on syntynyt merkittäviä vahinkoja
- palo aiheuttaa merkittävää vaaraa ympäristölleen
- pelastustoiminnan työturvallisuus on uhattuna
- pelastusviranomaisen katsoo muusta syystä asian olevan kiireellinen

Ei kiireellisistä paloista osoittautui vaikeaksi tehdä vastaavaa listausta. Käytännössä tämä luokka muodostuikin edellisen listauksen avulla poissuljettujen tapausten ryhmäksi. Esimerkiksi huomattava osa maastopaloista kuuluu käytännössä ei kiireellisesti ilmoitettaviin paloihin.

Kuten todettua, molemmissa tapauksissa ilmoittamiseen kuuluu kirjallinen, myöhemmin todennettavissa oleva osuus. Tuo kirjallinen ilmoitus lähetetään salattuna sähköpostina pelastuslaitoksen tilannekeskuksesta poliisin tilannekeskukseen, missä se välitetään eteenpäin tutkintaan.

Toivottavaa luonnollisesti olisi, että eri viranomaisten järjestelmät olisivat yhteydessä toisiinsa niin, että ilmoitukset menisivät PRONTOsta automaattisesti poliisille. Tällaista teknistä mahdollisuutta ei toistaiseksi ole näköpiirissä. Toiselta puolen on huomioitava, että automaattinen ilmoitusjärjestelmä saattaa kuitenkin kaivata rinnalleen manuaalista varmistusta ainakin ilmoittamisen tarkoituksenmukaisen ajankohdan suhteen. Asia liittyy palontutkinnan tasoihin.

Taso 1 eli palontutkinnan perustaso suoritetaan kaikista tulipaloista, ja siitä vastaa pelastustoiminnan johtaja. Tasolla 1 arvioidaan tulipalon syttymissy ja muun muassa sen leviämiseen vaikuttaneet tekijät, aiheutuneet vahingot sekä pelastustoiminta. Taso 2 on palontutkinnan laajempi taso, missä selvitetään palon syy ja tarkemmin onnettomuuden laajuuteen vaikuttaneet tekijät.

Lähtökohtaisesti tason 1 palontutkinnan tulee valmistua 14 päivän kuluessa tulipalon jälkeen, ja tason 2 tapauksessa puolestaan 2 kuukauden sisällä palosta.¹¹⁹ Jos automaattisen ilmoituskyvyn laukaisevat merkinnät PRONTOon tehtäisiin vasta näin myöhään, olisivat poliisin tutkinnalliset edellytykset jo huomattavasti heikentyneet.

Molemmille, sekä kiireellisen että ei kiireellisen ilmoittamisen tapauksille yhteistä on sähköposti-ilmoituksen runkona sama vakioitu saatepohja. Sen tarkoituksena on toimia muistilistana ilmoituksen laatijalle, yhdenmukaistaa ilmoituksia ja tehdä ne helppolukuisiksi ja tutuiksi myös vastaanottajalle. Saatepohjasta käy ilmi muun muassa ilmoitusvelvollisuuden perustava syy (palon on esimerkiksi arvioitu saaneen alkunsa tuottamuksellisesta toiminnasta) ja peruste sille jos ilmoitus on tehty kiireellisenä (esimerkiksi kun on syntynyt huomattavia vahinkoja).

Omana kategorianaan on saatekirjeeseen listattu Pell 106 §:ssä luetellut pelastusrikkomukset¹²⁰. Edellä käsitellyssä kyselyssä joissakin vastauksissa poliisia kritisoitiin siitä, ettei se tartu pelastusrikkomuksiin.

¹¹⁹ Palontutkinnan raami pelastuslaitoksille. Palontutkintakirje 2/2011, liite 1, 2–3.

¹²⁰ Merkittävä tekijä myös pelastusrikkomusten huomioimiselle tässä yhteydessä oli Pirkanmaan pelastuslaitoksen ja silloisen Pirkanmaan poliisilaitoksen yhteistyössä laatima ohje palontutkinnasta (päivätty 12.1.2012), missä on listattu ja kiinnitetty huomiota myös pelastusrikkomuksiin. Ohjeiden laadinnassa hyödynsimme myös Päijät-Hämeen pelastuslaitoksen ja Hämeen

Pelastusrikkomusten vaatimaton vuosittainen määrä – viime vuosina alle 50 ilmoitusta vuodessa – antaa viitteitä siitä, etteivät pelastusviranomaisetkaan olisi pelastusrikkomukseen kovin aktiivisesti tarttuneet. Poliisin näkökulmasta on kysymys sille lähtökohtaisesti vieraasta lainsäädännöstä, ja lakia soveltavan viranomaisen tulee olla omassa asiassaan aloitteellinen. Jos pelastusrikkomusta halutaan nykyistä aktiivisemmin hyödyntää, on pelastusviranomaisen tuotava sen soveltamismahdollisuutta esiin sen sijasta, että odottaa poliisin oma-aloitteisesti tarttuvan sen näkökulmasta erityislainsäädäntöön.

Edellisten rasti ruutuun -kohtien lisäksi saatekirje sisältää seuraavat vapaat täyttökentät:

- lyhyt kuvaus ilmoituksen syystä
- pelastustoiminnan johtaja (johon yhteys pelastuslaitoksen tilannekeskuksen kautta)
- tilannepaikan johtaja (jos pelastustoiminnan johtaja ei ole ollut kohteessa)
- paikalla olleen poliisipartion tunnus (jotta poliisissa tutkintaan etenevistä tapauksista on mahdollista vaivatta saada myös paikalla käyneen partion näkemys)

Saatekirjeen lisäksi ilmoituksen mukana poliisin tilannekeskukseen lähetetään *kiireellisissä ilmoituksissa* kuvaleike PRONTO:n hälytysselesteesta. Kiireellisissä tapauksissa muita selosteita ei vielä ole lähetettävissä, ja vaikka hälytysselesteen informaatio sisältö on varsin niukka, sieltä on kuitenkin saatavissa mm. hätäkeskukseen ilmoittaneen tiedot ja tapahtumapaikan koordinaatit.

Ei kiireellisen ilmoituksen kohdalla saatekirjeen oheen sähköpostin liitetiedostona lähetetään PRONTO:n onnettomuusseleste kokonaisuudessaan pdf-tiedostona. Seleste voidaan lähettää keskeneräisenä, mutta sen tulee sisältää täytettyinä ainakin seuraavat kohdat:

- kuvaus onnettomuustilanteen kehittymisestä
- palon syttymiskohta ja arvio tulipalon laajuudesta¹²¹
- arvio tulipalon syystä

Vajaastikin täytetty onnettomuusseleste sisältää poliisin ilmoituksen kirjaamisen kannalta olennaisia tietoja. Poliisihallituksen ensimmäisessä alaa koskevassa ja 1.2.2018 voimaan tullessa ohjeessa *Palonsyyn selvittämiseksi tehtävä tutkinta* poliisi veloitetaan kirjaamaan pelastusviranomaisen ilmoituksen johdosta ilmoitus poliisiasiain tietojärjestelmään, sekä käynnistämään muut asiassa tarvittavat esitutkintalain mukaiset toimet¹²². Kirjallinen aineisto ja ilmoitusmuoto luonnollisesti tukevat poliisia ilmoituksen laadinnassa suullista ilmoittamista paremmin. Poliisin puolelta esitettiin toive PRONTO:n onnettomuusselesteen saamisesta sellaisessa muodossa, mikä mahdollistaa joidenkin tekstiosuukien suoran kopioinnin rikosilmoituksen tekstiksi.

PRONTO-seleste ilmoituksen osana palvelee myös PRONTO-järjestelmän ja siitä saatavien tietojen tekemistä poliisille tutummaksi. Asia on nyttemmin toivon mukaan korjaantunut, mutta aiemmin merkittävä osa syyttäjien lisätutkintapyyntöistä ainakin tahallisissa palotapauksissa koski esitutkinta-aineiston täydentämistä nimenomaan PRONTO-selesteillä sekä pelastusviranomaisten asiantuntijalausunnoilla¹²³.

Pelastuslaki edellyttää ilmoittajan olevan viranomainen. Pelastuslaitoksen tilannekeskus onkin se taho joka ilmoittaa ei-vakinaisten yksikönjohtajien hoitamista onnettomuuksista poliisille. Ylipäätään tilannekeskusten roolia sekä ilmoitusten lähettäjänä/vastaanottajana että yleensä tiedonvaihdon solmukohtina on haluttu menettelyssä korostaa. Pelastuslaitoksen tilannekeskuksesta esimerkiksi kysytään lisätiedot tutkittavaksi otetun palon sammutustöitä johtaneen pelastustoiminnan johtajan vapaapäivinä.

poliisilaitoksen yhteistyössä laatimaa ja 20.4.2015 päivättyä asiakirjaa *Poliisin ja pelastuslaitoksen palontutkintayhteistyö*. Molemmat dokumentit saimme käyttöömmehän hankkeen tekemän kyselyn kautta.

¹²¹ Täyttökohhta on käytössä onnettomuustyypeissä rakennuspalovaara ja rakennuspalo.

¹²² Poliisihallituksen ohje *Palonsyyn selvittämiseksi tehtävä tutkinta*, s. 6.

¹²³ Mäkelä 2013b, 227; Lehtimäki 2013, 33–35.

Jotta sekä viestien lähettäminen, vastaanottaminen että jälkikäteinen sähköpostiliikenteen seuranta olisi mahdollisimman selkeää ja vaivatonta, salatulla sähköpostilla lähetettävät ilmoitukset otsikoidaan siten, että jo otsikosta käy ilmi

- ilmoituksen kiireellisyys / ei kiireellisyys
- tapahtumapäivämäärä
- tapahtumapaikan osoite
- onnettomuustyyppi (rakennuspallo, rakennuspalovaara, liikennevälinepallo, maastopallo, muu tulipalo)

Pelastuslaitoksella lähetetyt ilmoitukset kirjataan sekä PRONTOon että tilanpäiväkirjaan. Lisäksi ne löytyvät sähköpostista omasta kansiostaan.

Muutaman kuukauden kokeilun jälkeen saatekirjettä ja ilmoitusmenettelyä täydennettiin niin, että sama saate- ja sähköpostimuoto sopii muun muassa valvontatoiminnan yhteydessä todettujen laiminlyöntien ilmoittamiseen. Tuolloin liitteeksi voidaan laittaa vaikkapa palotarkastuspöytäkirja.

7.6 Vastaväitteitä ja kritiikkiä ilmoituspilottia kohtaan

Ilmoituspilottin suunnittelun ja käyttöönoton varrella olemme useasti törmänneet erilaisiin vastaväitteisiin, joissa ilmoittamisen tehostamisen tarve on kyseenalaistettu – välistä sitä on pidetty peräti haitallisena. On ehdottomasti syytä korostaa, että näitä vastaväitteitä ei suinkaan ole esitetty ainoastaan – eikä välttämättä edes pääasiallisesti – pilottilaitoksella, vaan saimme näitä kommentteja myös monilta muilta tahoilta. Onkin syytä käydä tarkkaan läpi nämä vastaväitteet ja niiden kestävyys.¹²⁴

Ensin on aiheellista jälleen muistuttaa lainsäädännöllisestä lähtökohdasta. Pelastuslain 41 § velvoittaa *kategorisesti* ilmoittamaan pelastusviranomaisen tahallisiksi tai tuottamuksellisiksi arvioimat palot. Laissa ei tällä kohtaa ole jätetty mitään harkinnanvaraisuutta esimerkiksi palon arvioidun vakavuuden suhteen, vaan ilmoitusvelvollisuus on poikkeukseton: kaikista ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista paloista tulee ilmoitus myös tehdä. Se, että käytännössä kaikista tahallisista ja tuottamuksellisista paloista ei poliisille ole ilmoitusta tehty, on näin ollut lain tarkoituksen vastainen tilanne. Vastaavasti se, että kaikista ko. paloista ilmoitus tehdään, on kyseisen lainsäädännön noudattamista. Kattavaa ilmoitusmenettelyä kritisoivissa puheenvuoroissa on toisin sanoen kannatettu, ettei lakia noudatettaisi. Miksi näin sitten on toimittu ja haluttaisiin edelleenkin toimia?

¹²⁴ Kuten todettua ilmoituspilotti otettiin käyttöön 4.5.2018. Kesälomakausi ja hankkeen kestoaika (31.8.2018 saakka) huomioiden ei ollut tarkoituksenmukaista järjestää esimerkiksi Webropol-kyselyä pilottin kokemuksista, vaan sen tyyppinen kattava kysely olisi perustellumpaa pitää hiukan pidempään kertyneiden kokemusten perusteella.

Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella 13.6.2018 pidettyä koulutusta varten kokemuksia ilmoituspilottista kysyttiin sähköpostitse 4.6. eli vasta tasan kuukauden käytön jälkeen. Sähköpostitse kysymykset lähetettiin yhteensä 15 palomestarille, paloiesimiehelle ja tilannekeskuksen operaattorille. Viestissä tuotiin esiin, että sitä saa mieluusti välittää eteenpäin mahdollisille vastaamisesta kiinnostuneille, ja ainakin 5 henkilöä sai viestin jatkolähetettynä. Vastauksia saimme kuitenkin vain yhden missä mainittiin, että viestissä esiin nostettuja kysymyksiä ja kritiikkiä on käsitelty myös yleisemmin keskusteluissa.

Tässä alaluvussa vastaamme eri vaiheissa tulleisiin kysymyksiin, kritiikkiin ja kyseenalaistuksiin. Edellä mainittua yhtä sähköpostia lukuun ottamatta olemme saaneet ne suullisesti erilaisissa keskusteluissa, kuten ohjausryhmän kokouksissa tai Pell 41 § - ilmoitusmenettelyä koskevissa koulutuksissa. Olemme myös suullisesti kysyneet esimerkiksi tilannekeskuksen operaattorien näkemyksiä mahdollisista ongelmakohtista ja kehittämistarpeista. – Jatkossa ilmoitusmenettelystä on luonnollisesti hyvä saada jäsentyneempää tietoa ja kokemuksia.

7.6.1 Poliisin resurssien kuormittaminen

Ehkä yleisimmin meille esitetty vastaväite liittyy poliisin resursseihin ja siihen, että ilmoittamisen tehostaminen aiheuttaa poliisin näkökulmasta kohtuutonta lisävaivaa. Ääneen lausumaton ajatus tässä siis on, että lakia noudattava pelastusviranomaisen kuormittaa poliisia liikaa. Kyselyssä tämä puettiin sanoiksi muun muassa seuraavasti:

”Meiltä menee varmasti riittävästi ilmoituksia heidän [poliisin] resursseihin nähden.”

Tämän väitteen olemme kuulleet huomattavasti useammin pelastustoimen edustajien kuin poliisin esittämänä.

Ensinnä on syytä tarkastella, pitääkö tämä väite paikkaansa. Tarkastelemme sitä kahdella alueellisella tasolla, pilottialueemme Varsinais-Suomen ja koko maan näkökulmasta (Taulukko 3). Myös koko maan tarkastelu on tarpeen, jotta mahdollinen alueellinen poikkeama tulee huomioiduksi. Otamme tarkastelun kohdevuodeksi vuoden 2017 ja tarkastelemme kolmea lukumääräisesti suurinta ilmoitusvelvollisuuden täyttävää kategoriaa – paloja, jotka

- pelastusviranomaisen arvion mukaan ovat aiheutuneet tahallisesta toiminnasta
- pelastusviranomaisen arvion mukaan ovat aiheutuneet tuottamuksellisesta toiminnasta
- joissa syytymissyy (tai muu onnettomuuden syy) on jäänyt epäselväksi (PRONTOssa: syytymissyytä ei voida arvioida)

Taulukko 3. Kolme suurinta PeIL 41 § -ilmoitusvelvollisuuden kategoriaa vuonna 2017 Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella ja koko maassa.

Ilmoitusvelvollisuuden peruste	Varsinais-Suomen pelastuslaitos	Koko maa
Arvioitu tahalliseksi	193	1 854
Arvioitu tuottamukselliseksi	245	2 273
Syytymissyytä ei voida arvioida	113	1 360
Yhteensä	551	5 487

Tarkastelemme seuraavaksi (Taulukko 4) poliisin tehtävämääriä sekä Lounais-Suomen poliisilaitoksella Varsinais-Suomen alueen osalta, että koko maasta:

Taulukko 4. Poliisille ilmoitetut rikokset 2017 Lounais-Suomen poliisilaitoksella Varsinais-Suomen alueella sekä koko maassa.

Tunnusluku	Lounais-Suomen poliisi, Varsinais-Suomen alue ¹²⁵	Koko maan poliisilaitokset ¹²⁶
Poliisille ilmoitetut kaikki rikokset	75 225	790 691
- joista rikoslakirikoksia	34 065	429 031
- joista rikoslakirikoksia pois lukien liikenne-rikokset	24 748	320 395

¹²⁵ Poliisin tulostietojärjestelmä PolStatin tiedot Lounais-Suomen poliisilaitokselta Varsinais-Suomen alueelta, ks. https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/67580_Varsinais-Suomi.pdf?3de620f05e8ed588 (viitattu 20.7.2018).

¹²⁶ Poliisin tulostietojärjestelmä PolStatin tiedot koko maata koskien, ks. https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/67634_Poliisin_tilastot_1.1.-31.12.2017.pdf (viitattu 20.7.2018).

Yhdistäessämme kahden edellisen taulukon luvut saamme suhteutettua suurimpien PelL 41 § - ilmoituskategorioiden summan poliisille ilmoitettuihin rikoksiin (Taulukko 5):

Taulukko 5. Kolmen suurimman PelL 41 § -ilmoituskategorian summan suhde poliisille ilmoitettuihin rikoksiin Varsinais-Suomen alueella ja koko maassa vuonna 2017

Kolmen suurimman PelL 41 § -ilmoitusvelvollisuuskategorian summa suhteessa	Varsinais-Suomen alueella	Koko maassa
- poliisille ilmoitettuihin kaikkiin rikoksiin	0,7 % (551 / 75 225)	0,7 % (5 487 / 790 691)
- rikoslakirikoksiin	1,6 % (551 / 34 065)	1,3 % (5 487 / 429 031)
- rikoslakirikoksiin pois lukien liikenne-rikokset	2,2 % (551 / 24 748)	1,7 % (5 487 / 320 395)

Näissä vuotta 2017 koskeissa esimerkkilaskelmissa kolme suurinta ilmoituskynnyksen ylittävää ryhmää muodostavat – tarkastelutavasta riippuen – 0,7–2,2 %:n osuuden poliisille ilmoitetuista rikoksista. Määrä on maltillinen poliisin tehtävä- ja ilmoitusmääriin nähden. Näin voidaan todeta siitä huolimatta, että tässä ei huomioitu esimerkiksi palokuolemaan tai vakavaan loukkaantumiseen liittyviä tapauksia tai sitä, että myös muista kuin edellä viitatuista PRONTOn luokista voi löytyä ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvia tapauksia. Tuottamuksellisia paloja löytyy esimerkiksi vahingoiksi luokiteltujen palojen joukosta. Myös muissa kuin ihmisen aiheuttamiksi luokitelluissa paloissa voi löytyä tapauksia, joiden ilmoittamista poliisille olisi syytä harkita¹²⁷.

Huomioitavaa tietenkin on, että osa tapauksistahan on jo toki saatettu poliisiin tietoon. Kukaan ei osaa sanoa, miten suuri osuus on jäänyt ilmoittamatta – eikä käytännössä parempaa tietoa ole liioin siitä, mitä nämä tapaukset ovat laadullisesti. Näistä kysymyksistä ilmoitusmenettelyn tehostamista kritisoineet eivät ole olleet huolissaan – vaikka syytä kyllä olisi.

Edellä tuli jo todistetuksi, että merkittävästä tehtävämäärän lisäyksestä poliisille ei ole kysymys. *Mutta onko lopulta poliisinkaan intressissä, että muut viranomaiset alkaisivat säännöstellä omien lakisääteisten ilmoitusvelvollisuuksiensa täyttämistä sillä perusteella, etteivät poliisin resurssit kuormittuisi?*

Länsi-Uudenmaan poliisilaitos on julkaissut internetsivuillaan tähän liittyen hyvän kirjoituksen otsikolla *Rikosilmoitus kannattaa tehdä – aina!* Vaikka alla olevassa tekstissä korostetaan nimenomaan rikosilmoituksen tekemisen tärkeyttä, muutettavat muuttaen se sopii myös tähän kontekstiin:

”Enenevässä määrin kuulee kommentteja siitä, että: ”Ei sitä rikosilmoitusta kannata tehdä, ei siitä seuraa mitään.” Väärin. Kyllä pitää ja kyllä kannattaa tehdä. Rikosilmoitus. Aina, kun rikos on tapahtunut.

Ilman rikoksen kirjaamista tilastot vääristyvät ja seuraa ketjureaktio, jossa tehdään villejä johtopäätöksiä siitä, miten kyseisen tyyppiset rikokset ovat tilastollisesti vähentyneet, joten resursseja ei enää tarvita entiseen malliin ja taas voidaan poliisien määrää vähentää. Ilman kirjaamista ei voida nähdä alueellisia ilmiöitä ja kohdentaa resursseja sinne missä tulipalo on syttymässä tai liekit jo roihuavat. Ilman kirjaamista ei voida jäljittää omaisuuden oikeita omistajia. Jos rosvolta löydetyn omaisuuden ei voida toteen näyttää rikoksella viedyn, ei myöskään voida nostaa syytettä saatikka rikoksesta tuomita.

Ilman kirjaamista ei voida sarjoittaa rikoksia eikä analysoida syy-seuraussuhteita, rosvon tunnusomaisia tekotapoja, tehdä rikospaikkatutkintaa tai tehdä tehokasta viranomaisyhteistyötä. Ilman riittävän tarkkoja

¹²⁷ Yleisimmän tapausryhmän tästä muodostanevat kone- tai laiteviat, joiden takana on *tosiasiallisesti* esimerkiksi huollon laiminlyönti tai väärä käyttö.

tietoja varastetusta omaisuudesta ei voida kirjata laadukkaita rikosilmoituksia, joiden avulla omistajan suhde löydettyyn omaisuuteen voidaan toteen näyttää. "Valkoinen miestenpyörä" tai "punainen porakone" ei riitä. Tarvitaan tunnistetietoja. Sarjanumero, tarkka merkki ja malli, valmistenumero, koko jne.

*Ei anneta turhautumiselle tilaa. Tehdään yhteistyötä. Se alkaa laadukkaasta rikosilmoituksesta.*¹²⁸

7.6.2 Miksi pienimmätkin palot ilmoitetaan?

Entä onko *kaikkien tahallisiksi ja tuottamuksellisiksi arvioitujen palojen ilmoittaminen poliisille muusta syystä epätarkoituksenmukaista? Hallituksen esityksessä viitataan siihen, että poliisi tutkii palon syyn, jos on syytä epäillä rikosta. Entä jos kyse on sellaisesta huolimattomuudesta minkä rikollisesta luonteesta ei ole varmuutta – voisiko sen jättää ilmoittamatta?*

Laissa ilmoitusvelvollisuuteen ei tällaista harkintaa ole jätetty – siellä ei säädetä, että ilmoitus poliisille tehdään jos pelastusviranomaisen epäilee asiassa rikosta. Tämä tulkinta on perusteltu myös siksi, että erityisesti tuottamuksellisiin rikoksiin liittyvät kysymykset ovat hankalia ja usein vieraita myös poliiseille, syyttäjille ja tuomioistuimillekin. PelL 41 §:n velvoittamassa ilmoituksessa ei olekaan kyse rikosilmoituksesta vaan pelastuslain velvoittamasta ilmoituksesta.

On myös huomioitava, että tapauksen mahdollinen rikosulottuvuus voi paljastua vasta pitkällisenkin tutkinnan jälkeen. Pelastusviranomaiselle säädetty velvollisuus tutkia palot ei tällaista rikosulottuvuuden tutkintavelvollisuutta tai edes tutkintaoikeutta sisällä, vaan se on poliisin tehtävä. Kysymyksessä on näin viranomaisten välinen työnjako.

Huolimaton ja varomaton toiminta on laajempi ilmiö kuin rikosoikeudellinen huolimattomuus, tuottamus. Pelastusviranomaisen arvioi teon huolimattomuutta ja varomattomuutta omasta näkökulmastaan. Siinä vaiheessa ei tarvitse pohtia täyttääkö teko mahdollisesti jonkun rikostunnusmerkistön, tai varsinkaan sitä onko tekijä ymmärtänyt tekonsa ja toimintansa niin, että teko on tekijälleen syyksiluettava.

On totta, että pilottikokeilussa tiukasti määritellyn ilmoittamisen piiriin kuuluu myös tapauksia, joiden ei olisi lähtökohtaisesti pitänyt aiheuttaa toimia edes pelastuslaitokselle. Ongelma on ollut nähtävissä jo pitkän aikaa: uusavuttomuuden, matkapuhelinten alentaman ilmoituskynnyksen ja jonkinlaisen "hoitakoot viranomaiset" -asenteen johdosta pelastustoimen tehtäväkenttään kuuluu liikaa tehtäviä, jotka olisivat olleet kätevien kansalaisten itsensäkin hoidettavissa¹²⁹. On ymmärrettävää, jos pelastusviranomaisen koee näistä ilmoittamisen turhauttavaksi; poliisi ei välttämättä ole yhtään sen innostuneempi ilmoitusta vastaanottaessaan.

Yksittäisen tapauksen merkityksellisyys saattaa kuitenkin käydä ilmi vasta liittyessään muihin vastaaviin: esimerkiksi yksittäistapauksena tarkastellen vahingon ja tuottamuksellisuuden rajamaille sijoittuvan pienen tolpparoskis- tai maastopalon merkitys saattaa näyttäytyä uudessa valossa, jos samalle alueelle alkaa kohdistua enemmänkin vastaavan kaltaisia paloja. Näin "turhana ilmoitettavana" pidetty tapaus saattaakin myöhemmin osoittautua poliisin kannalta aiheelliseksi informaatioksi.

Vähäpätöisiksi koettujen tapausten ilmoittamisen voi ajatella aiheuttavan tietynlaista "ilmoittamisen ylijäämää", jotka eivät poliisissa välttämättä aiheuta juuri muuta kuin nopeasti tehtyjä tapaus- tai tutkinnan keskeytyspäätöksiä. On kuitenkin huomattava, että näissäkin tapaus-, aika- ja paikkatiedot ovat

¹²⁸ Länsi-Uudenmaan poliisilaitos: Rikosilmoitus kannattaa tehdä – aina! Ks. <https://www.poliisi.fi/lansiuusimaa> (viitattu 21.7.2018).

¹²⁹ Ks. esim. Mäkelä – Laitinen 2008, 271.

ilmoittamisella ja Patjaan kirjaamisella turvattu mahdollisen myöhemmän sarjoittamisen ja/tai geoprofiloinnin käyttöön. Niitä hyödynnetään erityisesti tahallisesti sytytettyjen palojen selvittämisessä.

Rikosten sarjoittamisella pyritään erottelemaan ratkaisemattomien rikosten joukosta ne, jotka ovat saman tekijän jäljiltä. Sarjoittamisen lähtökohtana on ajatus siitä, että rikosentekijöiden toiminnassa on siinä määrin pysyviä elementtejä teosta toiseen, että ne ovat tunnistettavissa saman tekijän aikaansaannoksiksi. Toisaalta edellytyksenä on myös se, että eri tekijöiden välillä on jonkinlaista variaatiota, muutenhan tekijäkohtaisia tunnuspiirteitä ei olisi nähtävissä.¹³⁰

Geoprofiloinnissa lähtökohta on yleensä sama kuin sarjoittamisessa: lähtökohtana on useamman rikoksen kokonaisuus, joiden tekijä pyritään löytämään. Nyt viimesijaisena tavoitteena on vetää johtopäätöksiä tekijän asuinpaikan sijainnista rikosten tekopaikkojen perusteella.¹³¹

”Ilmoittamisen ylijäämän” rinnalla on korostettava sitä, että kaikki ilmoitukset menevät poliisille järjestäytyneessä ja kirjallisessa muodossa, mikä osaltaan kompensoi lisääntyntä työmäärää. Pilotissa jako kiireellisiin ja ei kiireellisiin ilmoituksiin välittää osaltaan tietoa tapausten painoarvosta, mikä jäsentää ilmoitusmassaa paremmin kuin aiempi suullinen ilmoittaminen.

Mitä kaikkein vähäpätöisimpien tapausten ilmoittamatta jättämisestä seuraisi? Lievimpien tapausten ilmoittamatta jättäminen erittäin helposti vesittäisi yritykset saada ilmoitusmenettely kattavaksi. Ilmoittamiselle jätetty harkintavalta johtaisi nähdäksemme väistämättä siihen, että nykytilan kaltainen epätydyttävä menettely jatkuisi. Miten vähäpätöinen ja ei-ilmoitettava tapaus määriteltäisiin? Väistämättä se aiheuttaisi kirjavuutta ja myös laajentavaa tulkintaa. Mitä todennäköisimmin seurauksena olisi se, että jatkossakaan merkittävä osa niistä tapauksista, joissa esimerkiksi pelastusrikkomuksen soveltaminen voisi tulla kysymykseen, ei menisi poliisin tietoon.

Edellä kuvattu ”ilmoittamisen ylijäämä” on hinta, mikä ilmoitusmenettelyn johdonmukaisesta toteuttamisesta tulee maksettavaksi. On kuitenkin syytä huomioida vähintään kaksi asiaa. Ensinnäkin ilmoitusmenettely on tehty niin kevyeksi kuin mahdollista: vakiomuotoisen, valtaosin rasti ruutuun - tyyppisen saatteen laatimisen, PRONTO-tietojen lisäämisen ja ilmoituksen lähettämisen sekä kirjaamisen vaatima työmäärä on kohtuullinen.

Toiseksi pelastustoimen ei pidä problematisoida *lakisääteisen* ilmoitusvelvollisuutensa täyttämistä myöskään vähäpätöisissä tapauksissa. Poliisin vastaanottamassa ilmoitusmassassa on epäilemättä paljon sellaisia ilmoituksia, joiden tekemiseen on ollut huomattavasti vähemmän aihetta¹³². Huomattavaa onkin, että pienimmistä tapauksista ilmoittamista on kritisoitu nimenomaan pelastustoimen, ei poliisin piiristä. Poliisin puoltava näkemys vähäpätöistenkin tapausten ilmoittamiseen on tuotu esiin sekä Poliisihallituksessa¹³³ että myös paikallistasolla¹³⁴.

¹³⁰ Santtila 2010 s. 157. Empiiristä aineistoa koskeva tutkimus tahallisesti sytytettyihin paloihin liittyen ks. esim. Santtila – Fritzson – Tamelander 2004.

¹³¹ Santtila 2010 s. 162–163. Geoprofiloinnista laajemmin ks. Fritzson 2001, Laukkanen 2007. Suomeen sijoittuneen palosarjan tutkinnasta geoprofiloinnin avulla ks. Santtila – Häkkänen – Fritzson 2003. Tiivistys sekä sarjoittamisen että geoprofiloinnin lähtökohdista ks. Mäkelä 2013a, 278–279.

¹³² Näiden määrää saatiin rajattua, kun verkossa tehtävän rikosilmoituksen vuorokautista jättöaikaa rajattiin. Niitä ei ole mahdollista enää tehdä ympäri vuorokauden, ja yöllä klo 23–06 palvelu ei ole käytettävissä. Tämä vähensi yön tunteina pikaistuksissa ja usein päihneiden vaikutuksen alaisena tehtyjä ilmoituksia. Ks. Yle: ”Niin minä mieleni pahoitin” – turhat yöaikaiset rikosilmoitukset saatiin vähenemään, <https://yle.fi/uutiset/3-9296117> (viitattu 25.7.2018).

¹³³ Poliisitarkastaja Antti Leppilahden, Mari Lehtimäen ja Päivi Mäkelän keskustelu Poliisihallituksessa 21.2.2018.

¹³⁴ Lounais-Suomen poliisilaitoksen ja Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen yhteistyöryhmän kokous 27.10.2017, pöytäkirja (3 §); Lounais-Suomen poliisilaitoksen ja Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen edustajien palaveri PelL 41 § -ilmoitusmenettelystä 17.7.2018, muistio (2 §).

7.6.3 Miksi ilmoitus tehdään kirjallisessa muodossa – miksi suullinen ilmoittaminen ei riitä?

Pelastuslaitoksille osoitetun kyselyn mukaan valtaosa PeLL 41 § -ilmoituksista – tai niiksi koetuista tiedonannoista – annetaan suullisesti tapahtumapaikalla, usein paikalla olevalle poliisipartiolle. Ennen pilottia PeLL 41 § -ilmoittaminen oli Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella ohjeistettu niin, että ilmoitukset tehtiin poliisin tilannekeskukseen suullisesti (Virve, muu puhelinyhteys)¹³⁵. Käytännössä ilmoitukset on kuitenkin tehty kuten maassa yleensäkin, eli usein paikalla olevalle poliisipartiolle tapahtumapaikalla.

Ehkä suurinta kritiikkiä ja kysymyksiä pienimpienkin tapausten ilmoittamisen lisäksi on herättänyt se, miksi ilmoitus tehdään vielä kirjallisesti senkin jälkeen, kun asiasta on keskusteltu kenttäpartion kanssa ja tämä on kirjattu ilmoittamisena PRONTOon.

Ensimmäinen syy liittyy jo edellä käsiteltyyn ilmoittamisen myöhempään todennettavuuteen. Suullisen ilmoituksen tekeminen on myöhemmin vaikeaa osoittaa; vuoden 2017 alusta tulleet PRONTOon poliisille ilmoittamista koskevat täyttökohdat ovat ehdottoman tarpeelliset ja hyvät, mutta ne eivät poista riskiä että poliisin puolelta ilmoituksen vastaanottaminen ei ole myöhemmin todennettavissa. Näin voi käydä, jos käydyn keskustelun laadusta jää epäselvyyttä tai partiolta jää ilmoituksen kirjaaminen muusta syystä tekemättä. Tutkimuksemme kohdevuodeltakin löytyy tapauksia, joissa PRONTOon on kirjattu suullisesta ilmoittamisesta poliisille, mutta tuottamukselliseksi arvioitava tapaus ei löydy sen paremmin palonsyyn tutkintailmoituksista kuin relevanttien rikosnimikkeiden rikosilmoituksissakaan.

Esimerkiksi käy tapaus¹³⁶, missä asukas oli laittanut vahingossa päälle väärän levyn liedestä, ja liedellä ollut paperi ja leivänpaahtin olivat syttyneet palamaan. Asukas oli pystynyt rajoittamaan palon leviämistä sammutuspeitteellä. Vuonna 2014 PRONTOssa ei ollut vielä omaa paikkaansa kirjata poliisille ilmoittamisesta, maininta ilmoituksesta poliisin kenttäjohtajalle ja päivystävälle palomestarille on tässä tapauksessa mainittu onnettomuusselosteen kohdassa Selvitys pelastuslaitoksen toiminnasta ja tuloksellisuudesta. Tapausta ei löydy palonsyyn tutkintailmoituksista, eikä tässä käsitellyistä rikosilmoituksista (varomaton käsittely, yleisvaaran tuottamus, vaaran aiheuttaminen).

Vertailun vuoksi voidaan huomioida tutkimusaineiston *tapaus YT42*, missä asuntoon muuttoa tehnyt henkilö oli laskenut lieden päälle leivänpaahtimen muovipussissa. Asukkaan lähtiessä asunnosta lieden kaksi levyä olivat vahingossa tämän huomaamatta vahingossa kytkeytyneet päälle, ja lieden päällä syttynyt palo oli sytyttänyt keittiökaapistot palamaan. Asukas sai 40 päiväsakon tuomion yleisvaaran tuottamuksesta.

Vertailuasetelman tarkoituksena *ei* ole väittää, että ensin mainitusta tapauksesta olisi pitänyt tulla tuomio yleisvaaran tuottamuksesta. Tapauksissa on kuitenkin siinä määrin yhteneviä piirteitä, ettei perustellulta ja johdonmukaiselta vaikuta se, että ensimmäinen tapaus ei johtanut edes poliisin palonsyyn tutkintaan.

Emme liioin väitä, että tapauksen etenemättömyys olisi johtunut juuri tässä käsiteltävistä (suullisen) ilmoittamisen ongelmista. Se on kuitenkin yksi mahdollinen syy, toinen puolestaan on tuottamuksellisten palorikosten huono tuntemus. Kuinka vain, näihin molempiin ongelmakohtiin on haluttu tällä tutkimus- ja kehittämishankkeella puuttua.

¹³⁵ Varsinais-Suomen pelastuslaitos: Palontutkintaohje pelastustoimintatehtävissä toimivalle henkilöstölle (ensimmäinen versio 27.6.2012, viimeisin päivitys 26.5.2016, liite 3).

¹³⁶ 13.2.2014 15.37.

Pelastusviranomaisten näkökulmasta ongelmaksi on koettu se, että ilmoitusten tekeminen voi tapausten kerääntyessä ruuhkautua, ja sopimuspalokuntien hoitamien tehtävien osalta asia vaatii varsinkin alkuvaiheissa erityistä aktiivisuutta. Sama muistamisen ongelma lienee kuitenkin myös paikasta toiseen työvuoronsa aikana kiirehtivällä poliisipartiolla. Kysymys ei olekaan vain myöhemmästä todennettavuudesta vaan myös siitä, että on tarpeetonta jättää tärkeiden asioiden eteenpäin menemistä vain muistin varaan, vaan muistamista on syytä tukea käytettävissä olevin keinoin. PRONTOon kaikki hälytystehtävät kuitenkin kirjautuvat automaattisesti, ja viimeistään selosteita täytettäessä tulee heräte mahdollisesta ilmoittamistarpeesta.

Kirjallinen ilmoittaminen on osaltaan myös varmistamassa sitä, että tutkintaan kuuluvat tapaukset sinne myös etenisivät. Kyselyvastauksissa asia pohdittiin muun muassa seuraavasti: *”--- pelastusviranomaiselle jää monesti sellainen käsitys, ettei tapaus kiinnosta paikalla käynnyttä poliisia. Siksi rima ilmoittamiselle voi olla aika korkealla. Poliisi on usein paikalla, mutta hyvin monesti jää epäselväksi ottaako poliisi asian tutkittavakseen.”*

Kysymys kiertyy mahdollisten inhimillisten muistivirheiden lisäksi poliisien koulutukseen ja palojen osuuden ohuuteen siinä. Taktisen tutkinnan opetusta on parhaiten suuria tapausmassoja tuottavissa rikoslajeissa, kuten liikenne- ja omaisuusrikoksissa sekä pahoinpitelyissä. Sen sijaan esimerkiksi rikoslakikohtaista erikoisosaamista vaativissa tehtävyytyypeissä – kuten juuri esimerkiksi palorikoksissa sekä ympäristö- ja työrikoksissa – taktisen tutkinnan koulutus on liian vähäistä niin peruskoulutuksessa kuin johtamiskoulutuksessa (YAMK-koulutus ja alipäällystökoulutus).¹³⁷

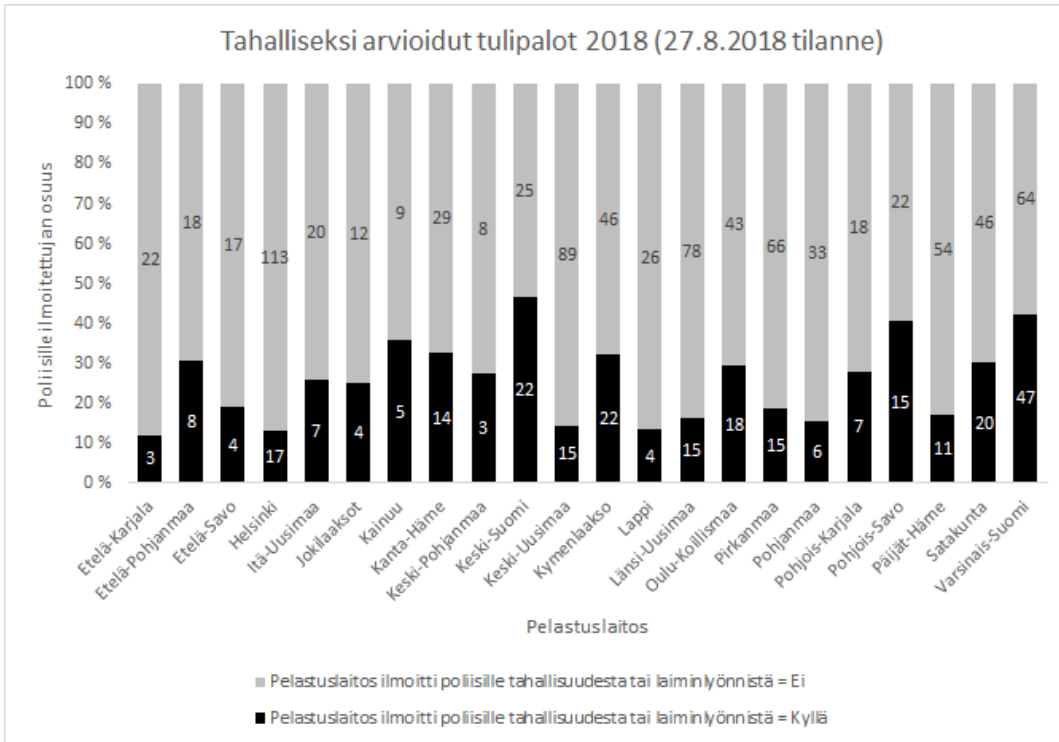
Tarkoituksena ei ole vähätellä poliisin kenttäpartioiden ammattitaitoa. Tosiasia on kuitenkin se, että esimerkiksi palonimikkeiden tuntemus voi olla huonoa, koska siinä on selvästi puutteita myös taktisen tutkinnan puolella. Näin ollen se, että kenttäpartio ei katso jonkin palotapauksen aiheuttavan poliisille toimenpiteitä ei välttämättä tarkoita sitä, että paloihin erikoistunut taktinen tutkija ajattelisi näin. Ja kuten edellä olemme todenneet, palojen merkityksellisyys ei välttämättä käy ilmi aina tapahtumahetkellä, vaan se syvenee jos palo myöhemmin osoittautuukin osaksi palosarjaa: esimerkiksi lasten tulenkäyttökokeilujen ensimmäisiksi merkeiksi tai tuhopolttosarjan ”alkusoitoksi”.

Kirjallisessa muodossa tehty ilmoittaminen myös jo edellä mainituilla tavoin tukee poliisin sekalais- tai rikosilmoituksen kirjaamista paremmin kuin suullisesta keskustelusta muistinvaraisesti tehtävä ilmoitus, minkä lähtökohtana ovat usein aivan ensimmäiset arviot paikalta. Kirjallinen ilmoitus antaa hiukan väliaikaa miettiä ilmoituksen ja ei kiireellisen ilmoituksen tapauksessa myös PRONTOon onnettomuusselosteen sisältöä, vaikka muutaman päivän sisällä se olisi aiheellista saada poliisille toimitettua. Hankalaksi arvioitujen tapausten kohdalla punnintaan ja tulkintaan esimerkiksi tapaturman ja tuottamuksellisuuden välillä on mahdollista hakea apua ja näkökulmia myös muilta, pilottilaitoksen kokemusten perusteella vaikkapa tilannekeskuksessa päivystävältä palomestarilta tai ilmoituksia lähettävältä operaattorilta.

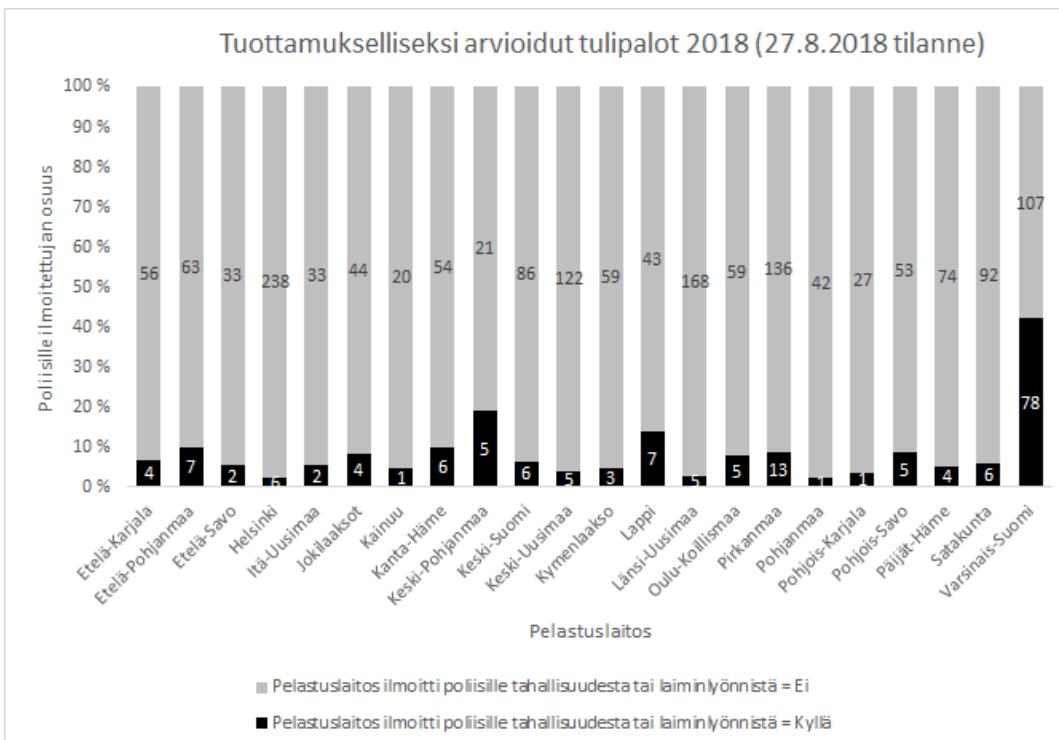
7.7 Ilmoitusmenettelypilotin alku: kokemuksia ja ensimmäisiä arvioita vaikuttavuudesta

Edellä (luvussa 7.3.2) tarkastelimme PRONTO-kirjausten perusteella PeIL 41 § -ilmoitusvelvollisuuden toteutumista vuoden 2017 kahdeksan ensimmäisen kuukauden aikana. Seuraavissa pylväsdiagrammeissa (Kuva 5 ja Kuva 6) esitetään tilanne samoilta kuukausilta – tammikuusta elokuun lopulle – vuodelta 2018.

¹³⁷ Poliisitarkastaja Antti Leppilahden, Mari Lehtimäen ja Päivi Mäkelän keskustelu Poliisihallituksessa 21.2.2018. Ks. myös Lehtimäki 2013, 165.

Kuva 5. Tahalliseksi arvioitujen palojen ilmoittaminen pelastusviranomaiselta poliisille pelastuslaitoksittain 1.1.2018–27.8.2018.

Kuva 6. Tuottamukselliseksi arvioitujen palojen ilmoittaminen pelastusviranomaiselta poliisille pelastuslaitoksittain 1.1.2018–27.8.2018.

Erityisen kiinnostuksen kohteena on luonnollisesti pilottialue Varsinais-Suomen ilmoitusaktiivisuuden muutos:

- vuoden 2017 tammi-elokuussa tahalliseksi arvioiduista paloista PRONTO-kirjausten mukaan poliisille ilmoitettiin 26,7 %, vuonna 2018 samalla ajanjaksolla 42,3 % (erotus 15,6 prosenttiyksikköä)
- vuoden 2018 tammi-elokuussa tuottamukselliseksi arvioiduista paloista poliisille PRONTO-kirjausten mukaan ilmoitettiin 9,0 %, vuonna 2018 samalla ajanjaksolla 42,2 % (erotus 33,2 prosenttiyksikköä).

Muutos on merkittävä eritoten tuottamuksellisten palojen osalta. Muutoksen merkityksellisyyttä alleviivaa se, että pilotti saatiin otettua käyttöön vasta 4.5.2018, eli ilmoitusmenettely on tätä kirjoitettaessa – elokuun 2018 lopussa – ollut voimassa vain hiukan vajaat neljä kuukautta. Käynnistysvaiheessa on ollut paljon työtä, ja tämän kaltaisissa menettelyuudistuksissa sisäistäminen ja kunnollinen vauhtiin pääseminen vie väistämättä aikaa. Huhtikuun alussa voimaan tullut tilannekeskusuudistus johti sekin uusiin toimintatapoihin; PeIL 41 § -ilmoitusmenettely osui näin aikaan, jolloin uusia toimintakäytäntöjä muutoinkin oli opeteltavana, omaksuttavana ja myös luotavana. Oman haasteensa asetti myös uudistuksen käyttöönoton osuminen pelastuslaitoksen kesälomakauden alkuun.

Edellä pylväsdiagrammeissa oleviin Varsinais-Suomen pelastuslaitosta koskeviin lukumääriin on syytä tehdä muutama tarkennus. Ennen ilmoituspilotin käyttöönottoa käytännössä kaikki ilmoitukset poliisille tehtiin suullisesti, mutta osa on ohjeistuksesta huolimatta tehty näin myös ilmoitusmenettelyn käyttöönoton jälkeen. Kaikkia 4.5.2018 lähtien PRONTOon kirjattuja ilmoituksia ei näin ollen löydy kirjallisessa muodossa. Toisaalta kirjallisia ilmoituksia on kuitenkin tehty enemmän kuin niitä on juuri PRONTOon kirjattu. Salatulla sähköpostilla lähetetyt ilmoitukset tulee ohjeistuksen mukaisesti kirjata sekä PRONTOon että pelastuslaitoksen tilanpäiväkirjaan, mutta toisinaan kirjaus lähettämisestä on tehty ainoastaan tilanpäiväkirjaan. Näitä ei lukumääräisesti ole touko-elokuussa paljon, mutta tämän suuruusluokan perusjoukoissa niiden prosentuaalinen vaikutus olisi kuitenkin huomionarvoinen.

Olennaista ei kuitenkaan ole kiinnittää huomiota ainoastaan ilmoitusten määrään vaan myös laatuun. Varsinais-Suomen osalta poliisille lähetetyt ja PRONTOon kirjatut ilmoitukset ovat laadultaan huomattavasti parempia kuin tapahtumapaikoilla esitetyt suulliset ilmoitukset. Niiden kohdalla merkittävä ongelma on se, että pelastusviranomaisen kokee ilmoittaneensa mutta poliisi ei välttämättä koe ilmoitusta vastaanottaneensa. Kuten jo edellä on todettu, uudella menettelyllä on varmistettu, että asian eteneminen ei pysähdy kenttäpartion mahdollisesti puutteelliseen palorikosten ja pelastuslain ilmoitusvelvollisuuden tuntemukseen, kirjalliset ilmoitukset tukevat poliisin kirjaamista ja tutkintatoimia alkutilanteessa suullisesti annettua informaatiota paremmin, ja ilmoituksen tekeminen on ylipäätään myöhemmin todennettävissä.

Tähänastinen kokemus on osoittanut sen, että asiaan liittyvää koulutusta on oltava runsaasti. Ensimmäinen koulutus uuden menettelyn perusteluista ja käytännön lähtökohdista pidettiin tammikuussa 2018. Kaikille neljälle miehistöjaksolle annettiin tiivis koulutus ilmoituksen käytännön tekemisestä maaliskuun lopussa. Tässä yhteydessä kirjalliset ohjeet, saatekirjepohja ja koulutuksen esitysmateriaali on jaettu sähköpostitse palomestareille, paloiesimiehille sekä päivystysringeille (P2:t, P30:t). Tämän jälkeen infoja ja muistutuksia asiasta on pidetty lukuisia kertoja erityisesti työvuoron alkamisen yhteydessä. Toukokuussa menettelyn käyttöönoton jälkeen on pidetty tiivis koulutus sopimuspalokuntien yksikönjohtajille, minkä jälkeen heille on sähköpostitse jaettu sama materiaali kuin vakituiselle henkilökunnalle. Kesäkuussa pidetyssä koulutuspäivässä on annettu välineitä tuottamuksellisuuden arviointiin sekä käsitelty ilmoitusmenettelyä ja sen suurempaa kontekstia (ilmoitusmenettely osana pelastustoimen ja poliisin yhteistyön tehostamista).

Toinen selkeä kokemus tähänastisesta on, että ilman seuranta menettelyn toteuttaminen vesitty ja ilmoituksia jää tekemättä. Pidemmällä aikavälillä ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen tehostunee, kun sen tulokset alkavat näkyä. Seuraavaksi käsiteltävät yhteistyöryhmät poliisin kanssa toimivat hyvin, ja varsinkin

jatkossa yksi niiden funktio on saada pelastusviranomaisille takaisinsyöttönä tietoa siitä, miten tapaukset ovat tutkintaan edenneet.

7.8 Yhteistyöryhmät

Hankkeen aikana perustettiin kaksi yhteistyöryhmää Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen ja Lounais-Suomen poliisilaitoksen kesken. Molemmat ryhmät olennaisesti liittyvät edellä kuvattuun ilmoitusmenettelyyn ja sen valmisteluun. Seuraavassa kokoamme ryhmistä kertyneitä kokemuksia.

7.8.1 Yleinen yhteistyöryhmä

Jo varhaisessa vaiheessa ilmoitusmenettelyä suunniteltaessa Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella kiinnitettiin huomiota siihen, että poliisin kanssa säännöllinen kokoontuminen oli hiipunut. Lounais-Suomen poliisilaitokselle toimittamaamme ilmoitusmenettelyä koskevaan keskustelualoitteeseen oli helppoa liittää myös ehdotus säännöllisesti kokoontuvan yhteistyöryhmän perustamisesta. Jotta saisimme tietoa myös tästä teemasta ja mahdollista hyvistä käytännöistä, kysyimme pelastus- ja poliisilaitosten yhteistyöstä pelastuslaitoksille osoitetussa kyselyssä.

Palojen tutkintaan liittyvä yhteistyö erityisesti poliisin teknisen tutkinnan koettiin hyväksi ja tiiviiksi. Sen sijaan taktisen tutkinnan tavoittamisessa koettiin ongelmia. Muutamilla laitoksilla nämä hankaluudet ovat lisääntyneet poliisin organisaatiomuutosten vuoksi, mitkä paikoin pelastuslaitosten näkökulmasta ovat vieneet tutkinnanjohtajat kauemmas. Samoin poliisin resurssipulan koettiin vaikeuttavan yhteistoiminnan kehittämistä. Yhteisiä palavereita ilmoitettiin pidettävän joko säännöllisesti mutta harvoin (esim. kerran vuodessa), tai satunnaisesti. Yhteistyön perustana usein mainittiin toimivat ja pitkäkestoiset henkilösuhteet. Yksittäisissä vastauksissa toivottiin poliisilta parempaa tiedottamista tulipalojen tutkinnan lopputuloksista.

Koska säännöllisesti kokoontuvia palontutkintaan tai yleisempiin kysymyksiin keskittyviä yhteistyöryhmiä ei vastausten perusteella juurikaan ole, lienee perusteltua jakaa hankkeen yhteydessä perustettujen Lounais-Suomen poliisilaitoksen ja Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen yhteistyöryhmien kokemuksia. Niistä ensin käsiteltävä yleinen yhteistyöryhmä ehti kokoontua hankkeen aikana kahdeksan kertaa.

Sekä poliisin että pelastuslaitoksen näkökulmasta toimivan ja toteuttamiskelpoisen ilmoituspilotin suunnittelu vei merkittävästi yhteistyöryhmän aikaa, laitosten välisen palon- ja palonsyöntutkinnan yhteistyösopimuksen päivittäminen vähemmässä määrin. Kuitenkin myös monia muita asioita on ehtinyt olla kokousaiheina, kuten:

- tiedonkulun parantaminen pelastusviranomaisten ja poliisin taktisen tutkinnan välillä
- pelastusviranomaisen dokumentoinnin (esim. valokuvien tai videoiden) parempi ja käytännöllisempi saatavuus osaksi poliisin tutkintamateriaalia
- tietojen luovuttamisen ja jakamisen käytännöt puolin ja toisin
- poliisin eri yksiköjen – kuten esimerkiksi rikosten esikäsittely-yksikön (REK) tai rikostiedustelu- ja analyysitoiminnan (RTA) – tietotarpeet ja -toiveet pelastusviranomaisilta
- ilmoitusvelvollisuudet puolin ja toisin: esimerkiksi pelastusviranomaisten ilmoitukset poliisille pelastusrikkomuksista tai rakennusmääräysten rikkomisista, poliisin ilmoitukset pelastusviranomaisille paloriskikohteista; prosessikaavioiden laatiminen siitä, missä tapauksissa ja miten ilmoitukset tehdään
- pelastuslaitoksen ja poliisin yhteistyö paloriskiasumisen kysymyksissä – poliisin rooli 1) paloriskikohteista ilmoittajana, 2) yhteistyöviranomaisena mahdollisissa työturvallisuutta uhkaavissa kohteissa, 3) mahdollisena yhteistyöviranomaisena niissä tapauksissa, missä paloriskiä ei

saada pelastusviranomaisen toimin vähennettyä. Keskustelun kohteena ovat olleet käytännön ratkaisut palotarkastajien työturvallisuuden lisäämiseksi (esimerkiksi poliisin arvio kohteessa mahdollisesti olevasta uhasta).

- Tulipysäkki-toiminnan edistäminen pelastuslaitoksen ja poliisin yhteistyönä
- poliisin ja pelastuslaitoksen yhteistoiminta 18.8.2018 Turussa tapahtuneessa terrori-iskussa
- yhteisten harjoitusten tarve, niiden päivittäminen uusiin turvallisuusuhkiin
- yhteiset koulutusmahdollisuudet esimerkiksi palojen tutkintaan liittyen
- työturvallisuus ja siihen liittyvän tiedon (esim. kohdetta koskevan tiedon) välittäminen
- tilannekeskusten välisen yhteyden ja tiedonvaihdon tiivistäminen. Kokousten yhteydessä on myös tehty tutustumiskäynnit molempien organisaatioiden tilannekeskuksiin.
- yhdessä sovittu tiukempi puuttuminen usein juuri tuottamuksellisen toiminnan seurauksena syttyneisiin maastopaloihin (avotuli metsä- tai ruohikkopalovaroituksen aikaan tai muuten huonoissa olosuhteissa, valvottoman avotulen poltto jne.). Tähän haluttiin panostaa, jotta seuraamuksilla voitaisiin osaltaan ohjata käyttäytymistä vähemmän riskialttiiseen suuntaan. – Pelastustoimen näkökulmasta maastopalot ovat usein kohtuuttoman työläitä: jo palon paikantaminen voi olla hankalaa ja palon äärelle pääseminen työlästä (ajoneuvoille(kin) vaikeakulkuinen maasto, pitkät letkuselvitykset ym.). Niin vakinaisia työntekijöitä kuin sopimuspalokuntalaisiakin saatetaan tarvita paljon ja he ovat pitkään tehtävässä kiinni, ja samaan aikaan tulevien – mahdollisesti vakavampien – tehtävien hoitaminen vaikeutuu. Vielä palopaikalta palattua edessä on työläs kaluston jälkihuolto. Työläyden lisäksi kaikki tämä on turhauttavaa, kun monet riskit olisivat vältettävissä – yksinkertaisesti oikealla ajoituksella.

Kokouksista tehtiin pöytäkirjat, joihin kirjattiin päätösten lisäksi myös käydyt keskustelut. Pöytäkirjat toimitettiin kokoukseen osallistuneiden lisäksi sovittuun sekä pelastuslaitoksen pelastusjohtajalle ja pelastuspäälliköille että poliisilaitokselle apulaispoliisipäällikölle ja muutamille ennalta sovituille esimiestason päällystöviranhaltijoille. Yleensä pöytäkirjat liitteineen saatettiin toimittaa tavallisena sähköpostina, salassa pidettävät asiakirjat toimitettiin salattuna sähköpostina¹³⁸.

Kokousten pitäminen ei luonnollisestikaan ole itsetarkoitus. Toistaiseksi keskustelunaiheista ei ole ollut pulaa, ja jatkossa kokoontumistiheyttä voidaan tietenkin harventaa jos siihen katsotaan aihetta. Säännöllisellä kokousmenettelyllä on kuitenkin huomattavia etuja. Säännöllinen yhteydenpito jännevöittää asioiden käsittelyä ja vireillä pysymistä. Kokouksen järjestämisestä vastaavan näkökulmasta aivan vähäpätöistä ei ole se, että säännöllinen kokousrytmi huomattavasti vähentää kokousten ajankohdista sopimiseen menevää aikaa ja vaivaa.

Ensimmäisissä kokouksissa pelastuslaitokselta mukana oli edustus palontutkinnasta ja pelastustoiminnasta, nyttemmin ryhmässä on myös valvontatoiminnan (riskienhallinnan) edustaja. Ryhmän laventamisen lähtökohtana oli seuraava huomio: jos valvontatoiminnan keinovalikoimassa pelastusrikkomuksen soveltamista halutaan tehostaa, on sen linjaukset syytä sopia yhdessä poliisin – mielellään myös syyttäjän – kanssa¹³⁹. Tämä ryhmän laajentaminen on osoittautunut erittäin aiheelliseksi.

¹³⁸ Salassapitoperusteena näissä tapauksissa oli lain viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621) 34 §:n 5)-kohta:

”24 § Salassa pidettävät viranomaisten asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

5) poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen sekä vankeinhoitoviranomaisen taktisia ja teknisiä menetelmiä ja suunnitelmia koskevia tietoja sisältävät asiakirjat, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden taikka rangaistuslaitoksen järjestyksen ylläpitämistä;”

¹³⁹ Hanke järjesti Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella 16.5.2018 keskustelutilaisuuden pelastusrikkomuksesta, jonka asiantuntijavieraana oli kihlakunnansyyttäjä Kimmo Virtanen Länsi-Suomen syyttäjänvirastosta. Tilaisuuden tarkoituksena oli keskustella pelastusrikkomuksesta ”kolmikannassa” poliisin kanssa, mutta aikatauluongelmista johtuen tämä ei onnistunut. Tästä rajoituksesta huolimatta tuloksena oli hyvä keskustelunavaus, johon osallistuttiin aktiivisesti varsinkin valvontatoiminnan puolelta.

7.8.2 Palontutkinnan yhteistyöryhmä

Edellä käsitelty ilmoitusmenettely on olennaisen tärkeä osa tahallisten ja tuottamuksellisten palojen aiempaa varmempaa ja johdonmukaisempaa viranomaisprosessia. Kysymys ei kuitenkaan ole siitä, että tavoitteeksi tulisi asettaa vain yksipuolinen ilmoitusten lähettäminen poliisille, vaan kysymys on olennaisesti laajemmasta toimintakentästä. Ilmoitusmenettely tarvitsee ehdottomasti rinnalleen myös muita toimia, ja niistä keskeisin on palontutkintayhteistyön ja tiedonvaihdon tehostaminen palontutkinnan yhteistyöryhmässä. Tämä perustettiin Varsinais-Suomen alueella edellä kuvatun yleisryhmän rinnalle keväällä 2018 ilmoitusmenettelyn käyttöönoton jälkeen.

Pelastuslaitoksille osoitetun kyselyn mukaan myös säännöllisesti kokoontuvat palontutkinnan yhteistyöryhmät ovat siis todellinen harvinaisuus, poikkeuksena Helsingissä jo vuodesta 2008 kuukausittain kokoontunut palontutkintaryhmä. Sen etuina ovat olleet mahdollisuus käsitellä useamman ihmisen voimin tapahtuneita tulipaloja, sekä tiedon parempi liikkuminen molempiin suuntiin ilman, että tämä rasittaisi liikaa tiettyjä henkilöitä. Ryhmä on edistänyt myös pitkän työkokemuksen kartuttaman hiljaisen tiedon siirtämistä paloja tutkiville yli organisaatorajojen.¹⁴⁰ Kokouksista tehtiin pöytäkirjat, joiden vakio-osuuksia olivat sitten viime kokouksen mahdollisesti tulleet palokuolemat ja vakavat loukkaantumiset tulipaloissa sekä muut tulipalot harkinnan mukaan. Näiden lisäksi käsittelyssä olivat muut ajankohtaiset asiat kummankin organisaation näkökulmasta.¹⁴¹

Hankkeen aikana vasta kolme kertaa kokoontumaan ehtineen Varsinais-Suomen alueen palontutkintaryhmän tehtäväkenttää luonnollisesti on leimannut ilmoitusmenettely. Kokonaiskuvan saamiseksi kuukauden sisällä tapahtuneista paloista laadimme PRONTO-haun, joka sisältää seuraavat tiedot sarakkeittain:

- onnettomuusselosteen numero
- ilmoitusaika
- kohteen osoite
- onnettomuustyyppi 1
- voimassa olevat palovaroitukset
- rakennustyyppi
- arvio, mikä aiheutti tulipalon
- aiheuttajan sukupuoli
- aiheuttajan ikä
- arvio tulipalon syttyisyydestä
- arvio tulipalon tahallisuudesta
- syttyisyyden tarkempi sanallinen kuvaus
- onnettomuudessa osallisena olleet henkilöt
- onnettomuudessa kuolleet (lkm)
- onnettomuudessa vakavasti loukkaantuneet (lkm)
- onnettomuudessa lievästi loukkaantuneet (lkm)
- kuvaus onnettomuustilanteen kehittymisestä
- selvitys pelastuslaitoksen toiminnasta ja tuloksellisuudesta
- pelastuslaitos ilmoitti poliisille tahallisuudesta tai laiminlyönnistä
- kenelle ilmoitettu ja ilmoitustapa

¹⁴⁰ Vanhemman palotarkastajan Katja Seppälän sähköpostiviesti Päivi Mäkelälle 8.1.2018.

¹⁴¹ Mari Lehtimäen sähköpostiviesti Päivi Mäkelälle 9.5.2018.

- syy, miksi ilmoitettu¹⁴²

Koska ilmoitusmenettelyn käyttönotosta on tätä kirjoitettaessa vasta muutama kuukausi, sen kattavuudessa on luonnollisesti puutteita. Excel-taulukon muotoon haetuista tiedoista on helppo kootusti tarkastella poliisille ilmoitettujen tapausten määrää ja kattavuutta. Alkuvaiheessa tätä on ollut pakko täydentää ja tarkastaa ristiin tilanpäiväkirjan kirjauksilla, koska toisinaan merkintä on puuttunut jommastakummasta.

Kaikki palot sisältävän taulukon tarkastelu vaatii vaivannäköä, mutta siitä ja kertyvästä taulukkojen sarjasta on saatavissa paljon informaatiota. Koontia voi käyttää työkaluna esimerkiksi PelL 43 §:n mukaisessa onnettomuuskehityksen seurannassa¹⁴³. Excel-muotoisen yhteenvedon kautta huomiota kokouksissa on kiinnitetty muun muassa lasten ja nuorten osuuteen palojen syyttäjinä ja siihen, mitä seurauksia sillä on ilmoitusten käsittelyn kannalta. Poliisissa nämä ilmoitukset ohjataan erityiselle nuorten rikoksia tutkivalle ryhmälle.

Kun haku sisältää onnettomuusselosteen numeron, poliisilta saatavat tiedot on helppo lisätä PRONTO-selosteisiin vaikka heti kokouksen aikana. Suullisesti vaihdettava tieto on olennaisesti sisällökkäämpää kuin lyhyet tiedonannot tapauspäätöksistä ja niiden perusteista, ja se on tärkeä syy tiedonvaihdolle nimenomaan kokouksen muodossa. Poliisin tutkinnassa saamien tietojen takaisinsyöttöön pelastusviranomaisille on kiinnitetty huomiota niin paikallistasolla kuin valtakunnallisestikin. Tässä on yksi tärkeä peruste ilmoitusmenettelyn tekemiseen varmemmaksi: pelastusviranomaisen on helpompaa kysyä poliisin tutkintatulosten perään, jos on varmuus siitä että tapaus ylipäättään on poliisille ilmoitettu, ja kun ilmoituksen olemassaolo ja sisältö on myös myöhemmin todennettavissa. Toisaalta ilmoitusmenettelyn motivaation kannalta on tärkeää saada tietää, mitä seurauksia tehdyillä ilmoituksilla on ollut ja mihin ne ovat johtaneet. Poliisin näkökulmasta mahdollisuus tietojen luovuttamiseen luonnollisesti riippuu tutkintaprosessin vaiheesta¹⁴⁴. Osassa tapauksia informaatio jää väistämättä vähäiseksi – poliisi aloittaa esitutkinnan ilmoitetuista tapauksista vain niistä, joissa syytä epäillä -kynnys täyttyy¹⁴⁵. Palojen kohdalla tutkintaa voidaan toki tehdä palonsyyn tutkintana; jos sen johtopäätöksenä asiassa on syytä epäillä rikosta tapausta koskeva S- eli sekalaisilmoitus päätetään ja R- eli rikosilmoitus avataan.

Helmikuun alussa 2018 voimaan tulleessa Poliisihallituksen ohjeessa *Palonsyyn selvittämiseksi tehtävä tutkinta* poliisilaitokset veloitetaan luomaan paikallisten pelastuslaitosten kanssa yhteistyöverkosto palontutkinnan ja palonsyyn tutkinnan yhteistyön ja toimintatapojen kehittämiseksi. Näin paikalliselta tasolta aloitteensa saanut ryhmä saa tukea myös Poliisihallituksen tavoitteesta ”lisätä viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistoimintaa palonsyyn selvittämisessä”, ja täyttää sen yhden konkreettisesti asetettaman veloitteen¹⁴⁶.

¹⁴² Hakukaava on tallennettu PRONTO:n yleisiin tilastoihin: Tilastot > Vapaa poiminta > Onnettomuustiedot > Valmiit tilastot > Yleiset tilastot > Palontutkinnan yhteistyöryhmä_Varsinais-Suomi (tilanne 24.7.2018). Luotuun hakukaavaan on helppo haluttaessa tehdä lisäyksiä tai muita muutoksia. – Alun perin listaus sisälsi myös kohdat ilmoitusnumero poliisin järjestelmässä sekä palontutkintaselosteen numero. Nämä palontutkintaselosteelta haettavat tiedot alkoivat kuitenkin haitata tietojen hakuvarmuutta.

¹⁴³ PelL 43 §, Onnettomuuskehityksen seuranta: *Pelastuslaitoksen tulee seurata onnettomuusuhkien sekä onnettomuuksien määrän ja syiden kehitystä ja niistä tehtävien johtopäätösten perusteella ryhtyä osaltaan toimenpiteisiin onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja niihin varautumiseksi sekä tarvittaessa tehdä esityksiä muille viranomaisille ja tahoille.*

¹⁴⁴ Muun muassa esitutkinta-aineiston julkiseksi tuleminen ajankohdista ks. Springare – Rantaeskola 2014 s. 263–264.

¹⁴⁵ Lönnroth – Rantaeskola 2014 s. 83.

¹⁴⁶ Poliisihallituksen ohje Palonsyyn selvittämiseksi tehtävä tutkinta, s. 1 (sit.), 10.

7.9 Mihin suuntiin jatkossa?

Tätä raporttia kirjoitettaessa PelL 41 § -ilmoitusmenettelyssä ja siihen liittyvästä kokonaisuudesta ollaan vielä alkuvaiheessa. Tulevaisuus näyttää mihin suuntiin jatkossa eri toimia kannattaa kehittää. Ainakin joitakin suuntaviittoja on toki nähtävillä.

Tehostuvan PelL 41 § -ilmoittamisen tarkoituksena ei ole se, että pelastusviranomaiset yksisuuntaisesti lähettävät ilmoituksia poliisille ja jäävät odottamaan, että niiden tutkinta poliisissa tehostuu. Yhteistyöryhmä on välttämätön molemminpuolisen tiedonkulun, toisilta oppimisen ja keskusteluyhteyden kannalta. Olennainen kysymys on kuitenkin myös se, mitä seurauksia tehostuvalla ilmoitusmenettelyllä on pelastuslaitosten palontutkinnan kannalta.

Ensimmäinen kysymys liittyy PelL 41 § -ilmoitusten laatuun ja sisältöön. Pelastusviranomaisen näkökulmasta haasteellista on luonnollisesti se, että ei kiireellisissä tapauksissa ilmoituksen tekemisen aikaikkuna lasketaan päivissä, kiireellisissä tapauksissa se tulee tehdä vielä nopeammin. Vaikeuserrointa on lisännyt, että erityisesti tuottamuksellisten palojen osalta arvioinnin työkaluja ei tähän asti ole juuri ollut saatavilla.

Tarkoituksena ei tokikaan ole se, että pelastusviranomainen alkaisi tehdä poliisille kuuluvia töitä. Relevantti kysymys ilmoitusvelvollisuuden täyttymisen huomaavalle tilannepaikan tai pelastustoiminnan johtajalle kuitenkin on: *mitä informaatiota tästä tapauksesta haluaisin pelastusviranomaiselta sekä ilmoitus- että mahdollisessa tutkintavaiheessa saada, jos olisin PelL 41 § -ilmoituksen vastaanottava poliisi ja kirjaisin tästä ilmoitusta Poliisiasian tietojärjestelmään?* Toki saman kysymyksen esittäminen on yhtäläillä aiheellista minkä muotoisen tahansa – esimerkiksi suullisen – ilmoittamisen oloissa. Ensimmäisenä paikalle tulevan yksikön havainnot voivat kantaa aina kärjäsaliin saakka, ja niiden mahdollisimman viiveetön dokumentointi on luonnollisesti tärkeää. Pahimmillaan oikeuskäsittelyt voivat olla vuosien päästä tapahtuneesta, jolloin huonon dokumentoinnin pohjalta todistajaksi meneminen on vaikeaa¹⁴⁷.

Tilannepaikalla palomestari tai palo esimies ei voi vetäytyä kirjaamaan täydellisiä PRONTO-selosteita. Miten sekä pelastuslaitoksen palontutkinnan että poliisin palonsyöntutkinnan – tai rikostapauksessa: esitutkinnan – edellytyksiä voitaisiin näissä olosuhteissa tukea mahdollisimman hyvin?

Yksi näkökulma liittyy koulutukseen. Mitä esimerkiksi tuottamuksellisissa paloissa ovat ne kysymykset, joiden näytön keräämiseen poliisin tutkintakokemuksen, syyttäjien näkemyksen ja oikeuskäytännön valossa tulee erityisesti kiinnittää huomiota? Esimerkiksi yhteiset koulutukset pelastusviranomaisten ja poliisin välillä syyttäjä- ja tuomarivahvistuksilla ja konkreettisin tapausesimerkein veisivät tätä asiaa eteenpäin. Samalla tavoin olisi syytä käsitellä tuottamuksellisuuden vaikeita määrittelykysymyksiä.

Toinen näkökulma liittyy pelastusviranomaisten kuva- ja videotallenteisiin. Aihepiiri on tietysti tuttu sekä poliisin että pelastustoimen näkökulmasta, mutta maanlaajuisesti käytössä olevia yhtenäisiä ja toimivia ratkaisuja kuvatuun materiaaliin hallintaan ei ilmeisesti ole luotu. Kysymyksiä liittyy esimerkiksi kuvien tallentamiseen ja säilyttämiseen niin, että ne ovat myöhemmin helposti saatavilla, sekä sopimuspalokuntien kuvaus- ja kuvien tallentamismahdollisuuksiin.¹⁴⁸

Pelastusviranomaisen dokumentointi korostuu tietenkin erityisesti niissä tapauksissa, joissa poliisi ei ole paikalla. Esimerkiksi maastopalojen kohdalla poliisipartion mahdollisuudet paikalle tulemiseen ovat usein hyvinkin rajalliset, mutta sakottaminen on silti mahdollista. Pelastusviranomaisen dokumentoinnista riippuu, löytyykö jatkossa riittävä tieto ja selkänöjä mahdolliselle seuraamuksen määräämiselle (päivasakot) tai tutkintaan saattamiselle (esimerkiksi varomatonta käsittelyä epäiltäessä).

¹⁴⁷ Tutkinta- ja oikeusprosessien läpivirtausajoista tahallisten palojen osalta ks. Mäkelä 2013b, 209–228.

¹⁴⁸ Erit. kuvaamisen oikeudellisia lähtökohtia käsitellään sisäministeriön pelastusosaston muistiossa *Kuvaaminen pelastustoimintatehtävissä*.

Seuraavassa pääluvussa käsittelemme paloriskiasumisen problematiikkaa. Yksi kysymys siihen liittyen on pelastuslaitoksen sisäisen tiedonkulun varmistaminen: että pelastustoiminnassa havaituista paloriskikohteista informoidaan valvontatoimintaa. Sama koskee myös esimerkiksi lasten ja nuorten luvattomaan tulenkäsittelyyn puuttumista. Laitoksen sisäistäkään tiedonkulkua ei ole syytä perustaa suullisen, muistin- ja sattumanvaraisen ilmoittamisen pohjalle. Poliisille osoitettava PelL 41 § - ilmoitussähköposti voisi toimia hyvin myös valvontatoiminnan suuntaan.

Ilmoituspilottissa PelL 41 § -ilmoituksen välittämisen välineenä on salattu sähköposti. Toivottavaa tietysti on, että ajastaan ilmoittamiseen saadaan joku automaattisempi ja teknisesti elegantimpi vaihtoehto¹⁴⁹. Tässä vaiheessa salattu sähköposti kuitenkin parhaiten täyttää ne tarpeet, mitkä ilmoittamisen välineeltä vaaditaan: se on tuttu ja kaikkien käyttämä, salattuna tietoturvallinen, siihen on mahdollista saada riittävä määrä informaatiota, lähetettyjen ilmoitusten tallentaminen on helppoa, ja se on mahdollista helposti jakaa eri käyttöyhteyksiin (vrt. ed. valvontatoiminnan informointi).

¹⁴⁹ Tulevaisuudessa yksi vaihtoehto voisi olla pelastustoimen ja poliisin kenttäjohtojärjestelmään (Peke ja ja Poke) laadittava blogi. Nikunoja 2018 s. 59.

8 II kehittämispilotti: Paloriskikohteiden ilmoitusvelvollisuus ja käsittelyprosessi

8.1 Miksi paloriskiasumisen problematiikka on osana tätä tutkimusta?

Pelastusalan keskustelussa kuumimpia puheenaiheita viime vuosina ovat olleet paloriskikohteisiin ja niiden ilmoitusvelvollisuuteen liittyvät kysymykset. Aiheeseen liittyviä hankkeita on ollut runsaasti. Miksi sitten yksi paloriskihanke lisää?

Tämä tutkimus- ja kehittämishanke ei ole varsinainen paloriskihanke, vaan tematiikka otettiin mukaan pienemmällä osuudella ja tavoitetasolla kuin esimerkiksi edellisessä pääluvussa käsitelty PelL 41 § - ilmoitusmenettely. Tuottamuksellisia paloja koskevan tutkimus- ja kehittämishankkeen olisi toki voinut toteuttaa ilman tätäkin osuutta, mutta sen mukaan ottaminen näytti hankkeen suunnitteluvaiheessa keväällä 2016 aiheelliselta. Työn valmistuessa tämä valinta tuntuu entistäkin perustellummalta.

Paloriskikysymyksiin liittyvät hankkeet ovat painottuneet ikääntyneiden asumiseen¹⁵⁰. Paljon vähemmälle huomiolle on sen sijaan jäänyt se, että osa paloriskikysymyksistä kietoutuu nimenomaan tuottamukselliseen toimintaan – huolimattomuuteen, varomattomuuteen, piittaamattomuuteen, laiminlyönteihin.

Huomiomme tähän kysymykseen kiinnittivät erityisesti muutamat useamman uhrin vaatineet palot, joista Onnettomuustutkintakeskus on tehnyt omat tutkintaraporttinsa:

- Asumiskäytössä olleen koulurakennuksen palo Jyväskylän maalaiskunnassa 24.4.2003, jossa kuoli kolme ihmistä. Vanhassa koulurakennuksessa asui vuokralla yhteensä kuusi henkilöä, joista ainakin yksi asui rakennuksessa kunnan sosiaalitoimen asuttamana. Kaikki asukkaat tupakoivat ja käyttivät säännöllisesti runsaasti alkoholia. Talonmiehen asunnon eteisessä olevaa käsisammutinta lukuun ottamatta rakennuksessa ei ollut erillisiä turvallisuusjärjestelyjä. Palon syttymissy ei selvinnyt, todennäköisimpänä syynä pidettiin tupakointia. Palotarkastus oli pidetty viimeksi 12 vuotta ennen onnettomuutta. – Tutkintaselostuksessa käytiin läpi kaikki vuonna 2003 sattuneet 95 kuolemaan johtanutta tulipaloa, joissa kuoli 105 ihmistä. Tiedossa olevat syttymissyt suuruusjärjestyksessä olivat tupakointi (n. 30 %), huolimattomuus tulenkäytössä (n. 15 %), tahallinen sytyttäminen (n. 15 %) ja sähkölaitteet (alle 15 %).¹⁵¹
- Päihdeongelmaisten tukiasuntona käytetyn puisen rintamamiestalon palo Espoossa 27.3.2008, jossa kuoli viisi ihmistä, yksi loukkaantui vakavasti ja neljä lievästi. Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostuksesta ei sinänsä käy ilmi palon syttymissy, mutta huomioon ottaen sekä asukkaiden (paikalla neljä henkilöä) ja heidän vieraidensa (kuusi henkilöä) pitkäaikaiset päihdeongelmat ja päihtymystila myös tapahtumahetkellä, syttymismekanismiin on voinut vaikuttaa toiminnan huolimattomuus ja varomattomuus. Toinen puoli asiasta on se, että päihtymystila on vähintäänkin vaikuttanut rakennuksessa olleiden toimintakykyyn ja poistumismahdollisuuksiin, joita olennaisesti heikensivät rakennuksen suorastaan räikeät palotekniset puutteet varsinkin käyttötarkoitus

¹⁵⁰ Esimerkiksi seuraavat hankkeet ovat painottuneet ikääntyneiden kotona asumisen turvallisuuteen: EVAC-mittari, Hemma bäst – Kotona paras, Ikäkotikuntoon, IkäOte, Kotiturva, Kotona asumisen turvallisuus (KAT, meneillään kolmas hankevaihe), PaloRAI, Turvallisesti kotona, Valmuska. – Iäkkäitä ja muistisairaita koskevia hankkeita on hyvin koonnut Ojala 2017 s. 109–111. Osallistava turvallisuus erityisryhmille (OTE) -hankkeen ensimmäinen julkaisu (Ojala 2017) käsittelee iäkkäitä ja muistisairaita, mutta hankkeen kohteiksi on otettu myös muut erityisryhmät. Tarja Ojalan sähköpostiviesti Päivi Mäkelälle 20.8.2018.

¹⁵¹ Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus D12003Y s. 4, 6, 39–53, 59.

huomioiden (vrt. ed. Jyväskylän maalaiskunnassa tapahtunut palo).¹⁵² – Kuten myöhemmin käy ilmi, tällä Espoon palolla on ollut merkittäviä seurauksia paloriskikysymysten käsittelyyn.

- Omakotitalon tulipalo Naantalissa 9.10.2009, jossa viisi nuorta kuoli, yksi loukkaantui vakavasti ja kahdeksan lievästi. Tulipalon välitöntä syttymissyötä ei tutkintaraportin mukaan saatu varmuudella selvitettyä, ilmeistä kuitenkin on että kyseessä oli huolimaton tulenkäsittely¹⁵³.
- Puisen pienkerrostalon palo Turun Raunistulassa 4.11.2014, jossa kaksi ihmistä kuoli ja kuusi loukkaantui lievästi. Rakennuksessa muiden asukkaiden ohella asui päihderiippuvaisten yhteisö, joka oli aiheuttanut runsaasti tehtäviä ensihoidolle ja poliisille. Palon syttymissyynä oli voimakkaassa päihtymystilassa aloitettu ruoanvalmistus, minkä seurauksena lieden päällä olleet tavarat ja roskat olivat syttyneet palamaan.¹⁵⁴

Tutkimus- ja kehittämishankkeen suunnittelun jälkeenkin onnettomuustutkinnan piiriin on tullut tapauksia, joiden piirteet ovat kovin tuttuja tuottamuksellisten palojen joukossa:

- Rivitalopalo Raahessa 13.9.2016, jossa kaksi lasta kuoli. Palon aiheutti vahingossa päälle kytkettyneellä liedellä ollut kahvinkeitin, joka syttyi levyn kuumennettua palamaan.¹⁵⁵
- Pienkerrostalon palo Turun Hirvensalossa 10.5.2016, jossa kaksi ihmistä kuoli. Tutkintaraportin mukaan palo syttyi todennäköisesti varomattoman tulenkäsittelyn seurauksena.¹⁵⁶
- Kerrostaloasunnon palo Helsingin Vuosaarella 9.12.2016, jossa aikuinen ja kolme lasta kuolivat. Palo sai alkunsa sähkökiukaasta, joka oli kytketty päälle joko tarkoituksella tai vahingossa. Saunassa ja kiukaan tuntumassa oli vaatteita kuivumassa.¹⁵⁷

Tämä katsaus viittasi siihen, että paloriskikysymysten tarkastelukentälle – missä painotus on ja on ollut hyvin vahvasti ikäihmissä – perustellusti kuuluisi myös tuottamuksellisten palojen näkökulma.¹⁵⁸

8.2 Sääntelyn taustaa

Onnettomuustutkintakeskuksen tekemän turvallisuustutkinnan funktio on luonnollisesti turvallisuuden parantaminen tulevaisuudessa. Tarkoin tehtyjen onnettomuustutkintojen tärkeimmät lopputulokset ovatkin annetut toimintasuositukset.

¹⁵² Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus B1/2008Y s. 1, 53. Onnettomuustutkintaa varten tilatussa, 23.3.2009 päivätyssä VTT:n palosimulointiraportissa todetaan, että "VTT:n saamien tietojen perusteella ei voida sanoa, mikä olisi aiheuttanut palon syttymisen eteisessä". Hietaniemi – Karhula 2009 s. 16.

¹⁵³ Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus B1/2009Y s. 3.

¹⁵⁴ Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus Y2014-03 s. 3, 11–13.

¹⁵⁵ Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus Y2016-03 s. 5, 14. (Mainittakoon, että huoneistossa ollutta ja palosta yhden lapsen kanssa selvinnyttä aikuista vastaan on nostettu syyte yleisvaaran tuottamuksesta, kahdesta kuolemantuottamuksesta ja vammantuottamuksesta. Ks. Yle: *Kahden lapsen kuolemaan johtaneesta tulipalosta nostettiin syyte*, <https://yle.fi/uutiset/3-9541240> (viitattu 26.7.2018).

¹⁵⁶ Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaraportti Y2016-E1 s. 11. Myös PRONTOn palontutkintaselosteessa (10.5.2016 22:38) kirjataan poliisiin ja pelastusviranomaisen yhteisenä arviona olevan, että syttymissyynä oli joko tupakointi tai kynttilöiden polttaminen.

¹⁵⁷ Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus Y2016-05 s. 5.

¹⁵⁸ Edellä käsitellyissä esimerkitapauksissa on ollut kysymys paloista, joista on aiheutunut palokuolema. Jos tarkastelua laajennettaisiin myös vakaviin loukkaantumisiin, tapausten joukkoon voitaisiin lisätä esimerkiksi palo asuin- ja palvelukeskuksessa (Turku 17.3.2010). Siinä yksi asunto tuhoutui palossa täysin, useaan asuntoon tuli savuvahinkoja. Sairaalaan vietiin kolme ihmistä, joista kaksi oli vakavasti loukkaantuneita. Kaikkiaan talosta, jonka asukkaiden keski-ikä oli 79 vuotta, evakuoitiin 13 ihmistä. Todennäköisin syttymissyö oli tupakointi vuodesohvalla. Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus D1/2010Y s. 2–3, 6–7.

Keväällä 2003 Jyväskylän maalaiskunnassa tapahtuneesta palosta tehdyn tutkinnan suosituksessa *Tulipalokuolemariskin tiedostaminen* on tuttua asiaa sille, joka on seurannut viime vuosina pelastusalan keskustelua paloriskiasumisesta:

”Ihmisen asumiseen liittyviin päätöksiin liittyy myös vastuu turvallisuudesta. Työryhmän mielestä asukkaalla on oikeus olettaa, että päätöksiä tekevä taho ottaa huomioon asiaan vaikuttavien myönteisten seikkojen lisäksi avoimesti myös turvallisuusriskit. Jotta turvallisuusriskit tunnistettaisiin ja niiden aktiivinen poistaminen olisi mahdollista, paikallisten viranomaisten tulisi kehittää ja lisätä keskinäistä yhteistyötä.”

Paloturvallisuuskysymykset tulisi ottaa huomioon jo asumisen suunnittelun alkuvaiheessa. Tällöin päätöksiä on vielä mahdollista muuttaa ja suunnitella, millä keinoin asukkaalle saadaan hyväksyttävälle tasolle. Toisinaan entistä asumistapaa ei suuren paloturvallisuusriskin vuoksi voi enää jatkaa, vaan asukkaalle on joko muutettava turvallisempaan asuntoon tai asunnossa on tehtävä teknisiä tai muita paloturvallisuutta edistäviä parannuksia.”¹⁵⁹

Viisi vuotta myöhemmin niin ikään päihdeongelmaisten asuttamassa ja turvallisuustasoltaan vaatimattomassa rintamamiestalossa syttyneessä palossa Espoossa kuoli viisi ihmistä. Jyväskylän maalaiskunnassa tutkittua vastaavan kaltaista tapausta selvemmin nyt esiin nousi se, että tietoa kohteen riskeistä oli ollut, mutta se ei ollut kanavoitunut riskejä minimoivaksi tai poistavaksi toiminnaksi. Suosituskohta *Paloriskikohteiden jatkuvan tunnistamisen kehittäminen* kuuluu raportissa seuraavasti:

”Talo, jossa tulipalo tapahtui, oli selkeästi erityisryhmien asumiskäytössä. Virallisesti tämä seikka ei ollut välittynyt niiden viranomaisten tietoon, jotka vastasivat Espoon kaupungissa turvallisuusselvitysten laadinnasta ja sen ohjauksesta. Espoon kaupungin useat organisaatiot tunsivat talon ja sen todellisen käytön, mutta ne eivät tunteneet turvallisuuteen liittyviä vaatimuksia eikä niillä ollut motivaatiota ja resursseja tilanteen parantamiseksi.

Kohteen ominaisuudet olivat tiedossa myös poliisilla ja hätäkeskuksella. Tieto kohteen luonteesta ei välittynyt dokumentoidusti myöskään näiden toimijoiden kautta kohteen turvallisuudesta vastaaville tahoille. Useat haastatellut henkilöt totesivat tunnistaneensa kohteen riskit. Reitit tämän tiedon välittämiseksi asiasta vastaaville tahoille olivat kuitenkin heikosti tiedossa tai arveltiin, että ne ovat esimerkiksi salassapitosäädösten vuoksi mahdottomia käyttää.

Yleisesti tämänkaltaiset riskikohteet voivat tulla tietoon muun muassa tukiasuntopäätöstä tehtäessä, rakennuslupia myönnettäessä, asukkaiden kanssa työtä tekevien ihmisten kautta tai paikallisen turvallisuussuunnittelun yhteydessä. Kohteita on mahdollista tunnistaa myös hätäkeskusten hälytysmääriä tarkastelemalla, sillä niihin näyttäisi tulevan poliisin, pelastustoimen ja sairaankuljetukset hälytyksiä tavallista enemmän.

Selkeät vastuut ovat turvallisuuden kehittämisessä tärkeitä. Vastuu esimerkiksi työturvallisuudesta on selvä. Samoin muun muassa lastensuojelussa ilmoitusvelvollisuus ja ilmoituksiin reagointi on selvästi säädeltyä. Selvien paloturvallisuusriskien ilmoittamisessa vastaavista järjestelyistä olisi hyötyä.

[Suositus] Sisäasiainministeriön tulisi yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa luoda järjestelyt, jotka mahdollistavat eri viranomaisien järjestelmiin kertyvän tiedon sekä havaintojen välittämisen asiasta vastaavalle viranomaiselle siten, että tieto tallentuu ja velvoittaa toimivaltaisen viranomaisen reagoimaan tarvittavalla tavalla. [B1/08Y/S2]”¹⁶⁰

Valtioneuvoston oikeuskansleri Jaakko Jonkka otti omasta aloitteestaan osan Espoon paloa edeltäneistä viranomaistoimista tutkittavakseen. Perusteellisessa päätöksessään oikeuskansleri huomioi monen eri

¹⁵⁹ Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus D 1/2003Y s. 63.

¹⁶⁰ Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus B1/2008Y s. 56–57.

viranomaisen toiminnassa ongelmia. Espoon kaupunki ei tukiasumisen järjestäjänä ja rintamamiestalon omistajana ollut huolehtinut sille kuuluneen pelastussuunnitelman ja turvallisuusselvityksen tekemisestä. Kaupungin sosiaali- ja terveystoimi oli tietoinen vuokralaisten puuttuvista mahdollisuuksista huolehtia palovaroittimien hankinnasta ja toimintakunnosta; oikeuskansleri ei pitänytään asianmukaisena, että kaupunki oli jättänyt asian vuokralaisten hoidettavaksi.

Rakennuksen virallinen luokitus kahden asunnon asuinrakennukseksi ei vastannut sen tosiasiallista käyttöä, vaan kysymys oli tässä tukiasumiseen käytetystä erityisryhmän asuinrakennuksesta tai vastaavasta tilasta, *"missä olevien ihmisten kyky havaita vaaratilanne tai mahdollisuudet toimia vaaratilanteen edellyttämällä tavalla olivat mitä ilmeisimmin heikentyneet"*. Tämän perusteella taloon olisi tullut laatia pelastussuunnitelma ja siihen liittyvä turvallisuusselvitys.

Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksella ei ollut *virallisesti tietoa* talon tosiasiallisesta käyttötarkoituksesta, vaan pelastuslaitos oli toiminut kaupungin kiinteistörekisteristä saamiensa tietojen pohjalta. Kahden asunnon asuinrakennuksen palvelutasopäätöksen mukainen palotarkastusväli oli 10 vuotta. Edellinen palotarkastus kohteeseen oli tehty elokuussa 1986. Seuraavaa oli yritetty toukokuussa 2001, mutta kohteeseen ei ollut päästy, kun kukaan ei ilmeisesti ollut kotona. Uutta yritystä ei ollut tehty, ja pelastuslaitoksen antaman selvityksen mukaan seuraava palotarkastus olisi ollut vuonna 2011. Oikeuskansleri totesi pelastuslaitoksen jättäneen täyttämättä pelastuslaissa sille säädetyn viranomaisvelvollisuuden.

Oikeuskansleri tukeutui tapauksen tutkintaselostukseen todetessaan, että rintamamiestalon todellinen käyttötarkoitus oli kyllä eri viranomaisten tiedossa. Hätäkeskuksen välittämiä tehtäviä kohteesta eri viranomaisille tuli lähes viikoittain. Ongelmana oli kuitenkin se, että hajanainen tieto ei keskittynyt oikeille päätösvaltaisille tahoille ja näin toimenpiteetkin jäivät puuttumaan. Oikeuskansleri summasi Espoon palon johtopäätökset meneillään olleeseen pelastuslain uudistamistyöhön seuraavasti:

*"Yleisesti voidaan arvioida, että keskeinen tekijä tukiasumisen turvallisuudessa on viranomaisten ja viranomaisen eri toimialojen välinen yhteistyö ja oikeanlaisen sekä riittävän tiedon kulkeminen eri alojen asiantuntijoiden välillä. Pelastusviranomaisilla on oltava sellaiset tiedot niiden toimialueeseen kuuluvista kohteista, että ne voivat tehdä tarkastus- ja muuta valvontatoimintaansa säädettyjen velvoitteiden mukaisesti. Tiedon välittämisen kannalta oleellista on se, että esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat osaavat kiinnittää huomiota turvallisuuteen liittyviin seikkoihin. Edelleen on oleellista, että organisaatioissa on sovitut toimintatavat tiedon välittämisestä niille tahoille, jotka voivat tehdä päätöksiä ja puuttua konkreettisesti turvallisuutta koskeviin puutteisiin ja ongelmiin. Tarvittavan tiedon välittäminen ei saisi myöskään estyä salassapitosäännösten vuoksi. Lainsäätäjän tehtävänä on huolehtia siitä, että säännökset antavat mahdollisuuden tarpeellisten tietojen välittämiseen eri toimijoiden kesken."*¹⁶¹

Espoon palo tuli merkittävästi vaikuttamaan hallituksen esitykseen uudeksi pelastuslaiksi, vaikkei siihen aivan suoraan viitattukaan: tapaus heijastui esityksessä juuri Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostuksen ja oikeuskanslerin päätöksen kautta. Esitystekstissä huomioitiin entistä painokkaammin riskikohteiden aiheuttamat vaarat myös lähiympäristölleen:

*"Onnettomuuksien ehkäisyn kannalta on tietyissä tapauksissa osoitettavissa kohonnut riskitaso, joka vaikuttaa merkittävästi paitsi kohteessa ja sen välittömässä läheisyydessä olevien henkeen ja terveyteen, myös yleiseen turvallisuuteen. Tällaisten erityisten riskikohteiden osalta tulisi viranomaisten ja muiden tahojen välisellä yhteistyöllä vähentää onnettomuusriskiä."*¹⁶²

¹⁶¹ Valtioneuvoston oikeuskansleri: Tukiasunnon paloturvallisuus (2010) s. 4–10 (I sit. s. 4, missä viitattu pelastustoimesta annetun valtioneuvoston asetuksen 9 §:n 1 momentin 2 kohtaan; II sit. s. 9–10).

¹⁶² HE 257/2010 vp s. 59–61, sit. s. 60.

Lopputuloksena lainvalmistelusta ja sitä edeltäneistä vaiheista oli seuraava pelastuslain pykälä:

42 § Yhteistyö onnettomuuksien ehkäisemisessä

Pelastuslaitoksen tulee onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja turvallisuuden ylläpitämiseksi toimia yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja asukkaiden kanssa sekä osallistua paikalliseen ja alueelliseen turvallisuussuunnittelutyöhön.

Jos viranomaiset virkatoimiensa yhteydessä havaitsevat tai muutoin saavat tietää rakennuksessa, asunnossa tai muussa kohteessa ilmeisen palonvaaran tai muun onnettomuusriskin, heidän tulee mahdollisten salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa asiasta alueen pelastusviranomaiselle. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös kuntaa, muuta julkisyhteisöä ja näiden palveluksessa olevaa henkilöstöä sekä 18 §:n 2 momentissa tarkoitettua hoitolaitoksen ylläpidosta ja palvelu- ja tukiasumisen järjestämisestä huolehtivaa toiminnanharjoittajaa ja tämän palveluksessa olevaa henkilöstöä.

Problematiikka on lain voimaantulon jälkeen entisestäänkin ajankohtaistunut, terveydenhuollon palveluja kun on alettu enenevästi tuottaa hoitolaitosten sijasta asiakkaiden kodeissa. Näin aiemmin suojatuissa laitosympäristöissä hallitut asumisen riskit ovat siirtyneet muun asutuksen sisään ja keskelle.

8.3 Pelastuslaitoksille osoitetun kyselyn tuloksia

Kuten edellä (luvussa 8.3.1) totesimme, lähetimme kesällä 2017 kaikille pelastuslaitoksille kyselyn myös Pell 42 §:n toteuttamisesta¹⁶³. Kyselyyn vastasi 19 pelastuslaitosta, eli kolmen tiedot jäivät puuttumaan. Tässäkin tapauksessa vastaajille ilmoitettiin, että vastaajalaitos tai -henkilö eivät käy tutkimuksessa ilmi; otimme kuitenkin vapauden tuoda esiin hyviä käytäntöjä. Vastaajille kerrottiin myös kaikista vastausten käyttöyhteyksistä: niitä on tämän hankkeen ohella hyödynnetty pelastustoimen uudistushankkeen *Onnettomuuksien ehkäisyn yhdenmukaistaminen* -työryhmässä, sekä Lassi Kylälämmin ja Severi Uurasmaan sekä Outi Salon Pelastusopiston palopäällystön koulutusohjelman opinnäytetöissä.¹⁶⁴

Vastausten perusteella Pell 42 §:ään liittyvässä toiminnassa on pelastuslaitosten välillä suuria eroja. Osalla laitoksista ei ollut toimivaa seurantajärjestelmää vuonna 2016 tehtyjen ilmoitusten määrästä; kuuden laitoksen vastaukset olivat niin epätarkkoja, ettei niitä voi käyttää arvioinnin pohjana. Lopuilla 13 laitoksella vastaukseksi annettiin joku numeraalinen tieto/arvio. Pelastuslaitoksittain alueen väkimäärään suhteutettuna alin arvo oli 0,4 ilmoitusta / 100 000 asukasta¹⁶⁵, ylin arvo 110 ilmoitusta / 100 000 asukasta. Tätä kirjavuutta ei mitä ilmeisimmin voi johtaa pelastuslaitoksittain vaihtelevaan asukas pohjaan, vaan se kertonee ennen kaikkea pelastuslaitosten panostuksesta asiaan: mitä enemmän laitokset ovat pitäneet asiaa esillä ja informoineet ilmoitusvelvollisuudesta ja sen toteuttamisesta yhteistyöviranomaisia, sitä enemmän ne ilmoituksia myös saavat.

Osalla laitoksista ei ollut mitään aukikirjoitettuja prosessi- tai toimintakuvauksia paloriski-ilmoitusten vastaanottamisesta tai sen jälkeisistä toimenpiteistä. Päijät-Hämeen pelastuslaitos oli tästä erityinen poikkeus: siellä prosessi oli avattu sekä tarkasti kaavioksi että kirjalliseksi prosessikuvaukseksi, missä oli hyvin yksityiskohtaisesti ohjeistettu myös asiakirjojen säilytys- ja julkaisuus-/salassapitokysymykset.

¹⁶³ Kysely löytyy liitteestä 3. – Kyselyä laadittaessa oli tärkeää ottaa huomioon, että varsin äskettäin pelastuslaitokset olivat osallistuneet Pell 42 §:ään liittyvistä asioista esitettyyn Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston kyselyyn. Sen taustalla oli Onnettomuustutkintakeskuksen pyyntö antaa kuvaus, kuinka tutkintasuositukseen sisällytynyt pelastuslain 42 §:n soveltaminen on toteutettu.

¹⁶⁴ Uurasmaa – Kylälämmi 2017; Salo 2018.

¹⁶⁵ Alin arvo saattaa olla liian matala. Kyseisen pelastuslaitoksen vastauksessa mainittiin ilmoituksia tulleen arviolta 1–3 kappaletta; jos suhteutus pelastusalueen väkimäärään lasketaan kolmen ilmoituksen mukaan arvoksi tulee 1,1 ilmoitusta / 100 000 asukasta. Se pitää alimman valtakunnallisen osuuden samalla pelastuslaitoksella. Laskentaan tarvittu pelastustoimen alueiden asukasmäärät Ketola – Kokki 2018 s. 3.

Käytännössä millään laitoksella ei ollut säännöllisesti kokoontuvaa moniviranomaistyöryhmää, jossa olisi tulevaisuuteen orientoituen suunniteltu yhteistoimintaa tai ratkottu erityisen vaikeiksi osoittautuneita tapauksia.¹⁶⁶ Yhteistyö oli yksittäisiin tapauksiin liittyvää, ad hoc-tyyppistä sekä muotonsa että kulloistenkin osallistujien näkökulmasta. Vain noin kolmannes vastanneista pelastuslaitoksista ilmoitti, että ne tekivät alueellaan yhteistyötä päihde- mielenterveyspalvelujen kanssa.

Erityisesti paloriskitarkastuksiin keskittyneitä ja siihen koulutettuja tarkastajia ei kyselyn aikaan juuri ollut. Varsin yleinen menettelymuoto oli se, että muutama työntekijä teki näitä tarkastuksia, ja joku heistä pyrki kehittämään prosessia eteenpäin.

Mitä enemmän pelastuslaitoksella tehtiin paloriskitarkastuksia, sitä enemmän tunnistettiin koulutustarpeita (joita on käsitelty alempana luvussa 8.5.1). Muutamilta laitoksilta sen sijaan vastattiin, että erilliselle koulutukselle ei ole tarvetta: *”Asian sisäistäminen ei mielestämme edellytä erillistä kurssia, vaan on osa pelastusviranomaisen perusosaamista”*.

Lyhyesti sanottuna kysely osoitti, että *paloriskiasuntojen hoitamisessa on ongelmia ja menettelytavoissa sellaista kirjavuutta, mikä on ongelmallista myös kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta*.

Tämän hankkeen kyselyllä oli yllättävän laajakantoiset seuraukset: se oli sysäys yhdenmukaisen menettelyn luomiseen paloriski-ilmoitusten vastaanottoon ja käsittelyprosessiin. Tässä ratkaisevassa roolissa oli pelastuspäällikkö Mika Viljanen (Varsinais-Suomen pelastuslaitos), joka hankkeen vastauksia Onnettomuuksien ehkäisyn yhdenmukaistaminen -työryhmälle koostettuaan nosti selkeästi esiin PeIL 42 § soveltamiskäytännön laajan kirjon ja ongelmat. Seurauksena Viljasen tekemästä aloitteesta oli, että Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto haki ja sai rahoituksen kehittämishankkeelle *Paloriski-ilmoitukset ja viranomaisyhteistyön kehittäminen*, joka on parhaillaan (elokuussa 2018) meneillään. Sen valmistelussa otettiin huomioon myös tämän hankkeen yhteydessä merkille pantu seikka: erillisten hankkeiden tulokset ja hyvät käytännöt eivät yhdisty, eivätkä näin yhteisesti jaetuiksi.

Kumppanuusverkoston hankkeen tavoitteena on

- laatia pelastuslaitoksille yhtenäinen toimintamalli riski-ilmoitusten käsittelyyn
- laatia malli yhteistoimintaan muiden viranomaisten kanssa, eri toimivaltakysymykset huomioiden
- muodostaa paloriskiasumiseen liittyvät yhteistyöverkostot niin kansallisella kuin alueellisella tasolla
- järjestää alueellisia seminaareja paloriski-ilmoituksista

Samalla kumppanuusverkoston hanke tulee toteuttaneeksi painopisteen muutosta, mikä on nähtävillä Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintasuosituksista. Kun vielä Espoon palon (2008) jälkeen katse paloriskikysymyksiä ratkaisussa kohdentui sisäministeriön pelastusosastoon¹⁶⁷, vuonna 2014 Turussa tapahtuneen puisen pienkerrostalon tutkintasuosituksissa esitettiin, että *”Suomen kuntaliitto kehittää Pelastuslaitosten kumppanuusverkostoa hyödyntämällä*

¹⁶⁶ Vertailun vuoksi voidaan mainita, että vuosien 2015–2016 laajamittaisen maahanmuuton kohdalla moniviranomaisyhteistyön muodot löydettiin – pakon edessä ja kiivaasti edenneiden tapahtumien paineessa. Ojala – Kokki 2017 s. 38–44.

¹⁶⁷ Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus B1/2008Y s. 56–57.

viranomaisyhteistyömenettelyjä siten, että pelastuslain 42 §:n yhteistyö toteutuu ja paloriski-ilmoituksia osataan tehdä ja tehdään”¹⁶⁸.

8.4 Kehittämistyö Varsinais-Suomessa

Edellisessä pääluvussa kuvasimme PelL 41 §:n mukaisen ilmoitusmenettelyn kehittämistä Varsinais-Suomessa. Nyt käsittelyssä olevan PelL 42 §:n osalta kehittämisosuuden tavoitteenasettelu oli huomattavasti väljempi, samalla myös tavoitetaso oli matalampi. Tavoitteena oli yksinkertaisesti viedä asiaa eteenpäin siten kuin Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen toiminnan ja alan yleisemmän kehittämisen kannalta olisi perusteltua, ja missä mukana olisi hankkeen näkökulma. Sen muodostivat tuottamuksellisten palojen ja palovaarojen teema sekä sen huomioiminen, että paloriskiasumista koskevaa hankekehitystä oli perusteltua täydentää muulla kuin nimenomaan vanhuksiin keskittyvällä tarkastelulla.

Ennen kuin tarkastelemme, mitä hankkeen toiminta-aikana Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen alueella tehtiin, on syytä luoda silmäys siihen, mitä oli jo tehty. Pelastuslaki tuli voimaan heinäkuun alusta 2011, mutta jo saman vuoden keväällä otettiin ensiaskleet problematiikan parissa. Silloin hamstraus- ja siivottomuusongelmien kanssa jo vuosia painanut Turun kaupungin vuokrataloyhtiö (TVT-asunnot) toivoi yhteistyötä pelastuslaitoksen kanssa, ja palotarkastaja Kari Kummunsalo nimettiin asiassa pelastuslaitokselta yhdyshenkilöksi. Myös muita hamstrauskohteiden tarkastuksia alkoi kertyä Kummunsalolle. Sairaankuljetus toivoi niin ikään vuonna 2011 koulutusta paloriskeistä ilmoittamiseen, ja tuota koulutusta varten Kummunsalo laati ensimmäisen version ilmoituslomakkeesta. Seuraavana ilmoittajatahona kuvioon tuli mukaan Turun kaupungin terveystarkastaja.¹⁶⁹ Juuri Turun kaupunkia ajatellen pelastuslaitos osallistui myös niin sanottuun siivottomuusryhmään, minkä toimintaa on myöhemmin pyritty laventamaan juuri paloriskien tunnistamista kohti¹⁷⁰.

Esimerkiksi sairaankuljetuksen tekemän ilmoituksen takaa usein paljastui tapaus, jossa kotipalvelu tai kotisairaanhoido kävi päivittäinkin, ja ilmoituksen olisi pitänyt tulla jo aikaisemmin.¹⁷¹ Vuonna 2015 pelastuslaitos piti ensimmäisen maksuttoman Sosiaali- ja terveysalan turvakorttikoulutuksen kotihoidon esimiehille. Sittemmin koulutus on laajentunut koskemaan myös kotihoitajia. Alussa nimenomaan paloriskeistä ilmoittamisen painotusta ei valmiissa materiaalissa ollut, mutta pelastuslaitoksen kouluttajat toivat sen koulutuksessa esiin. Tätä kirjoitettaessa (elokuussa 2018) tavoitteena on, että vuonna 2019 koulutus kattaa kaikki Varsinais-Suomen kunnat. Pitkään tarkastukset pelastuslaitoksella olivat lähinnä yhden tarkastajan vastuulla, vuonna 2016 perustettiin erillinen paloriskitarkastajien ryhmä, joka ottaa vastaan ilmoituksia ja tekee näitä koskevat tarkastukset.¹⁷² Vuodesta 2015 käytössä on ollut laitoksen nettisivuilta löytyvä sähköinen ilmoituslomake paloriskikohteesta.¹⁷³

¹⁶⁸ Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus Y2014-03 s. 56. – Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston hankkeen ansiosta paloriskihaasteisiin tarttuminen on parhaillaan etenemässä laajalla rintamalla. Tästä johtuen kyselyn PelL 42 § -osuus on käsitelty varsin kursorisesti, koska se on monelta osin jo vanhentunutta tietoa.

¹⁶⁹ Kummunsalo 2014, 28.

¹⁷⁰ Siivottomuusproblematiikassa keskeinen työkalu on ollut *Valviran ohje asuntojen siivottomuustapauksissa* (2011).

¹⁷¹ Kummunsalo 2014, 29.

¹⁷² Johtavan palotarkastajan Knut Lehtisen sähköpostiviesti Päivi Mäkelälle 20.8.2018.

¹⁷³ Sekä ilmoituslomake että yhteistyöviranomaisille osoitettu Ohje palovaaran tai onnettomuusrisin ilmoittamisesta asunnosta olivat osa Kari Kummunsalon toiminnallista opinnäytetyötä (ks. Kummunsalo 2014). – Jo edellä mainittujen Uurasmaan, Kylälämmin ja Salon paloriskiasumiseen liittyvien opinnäytetöiden lisäksi on syytä huomioida Tiina Kielisen (2013) ja Veli-Matti Huuhkan (2014) palopäällystön koulutusohjelmaan tehdyt opinnäytetyöt.

Tuottamukselliset tulipalot -hankkeen käynnistymisvaiheessa tilanne oli se, että ilmoituksia tuli kolmesta neljään kappaletta viikossa, eli vuositasolla noin 200 ilmoitusta. Näistä haastavia oli noin puolet, ja erityisen haastavia oli 20–30 vuodessa. Viimemainittujen hoitaminen voi kestää kuukausia.¹⁷⁴

Pelastuslaitos oli ensimmäisen kerran keväällä 2016 järjestänyt poikkihallinnollisen seminaarin paloriskikysymyksistä. Osallistujia oli yli 200 henkeä, ja aiheina olivat muun muassa onnettomuustutkinnan vaikutukset, ilmoitusvelvollisuus ja paloturvallisuusosaaminen sosiaali- ja terveystoimessa sekä keräilypakko psykiatrisena sairautena.

Pelastuslaitoksen näkökulmasta *ilmoittamismenettelyä* sinänsä ei enää koettu suurimmaksi haasteeksi. Haasteet liittyivät yhteistyöviranomaisten informoimiseen, aktivoimiseen ja sitä kautta parempaan ilmoitusten kattavuuteen, mutta erityisesti ilmoituksen jälkeiseen toiminnan polkuun ja prosessiin. Prosessikuvaukselle ja sen avaamiselle oli tarvetta useammastakin syystä. Paloriski-ilmoitusten määrä oli kasvussa, mikä tarkoitti myös tarkastuksiin kiinnitettävien henkilöresurssien lisäämistä. Uusina tähän työhön paneutuvien tarkastajien kouluttamiseksi ja toimintakäytäntöjen yhdenmukaistamiseksi oli tarpeen kirjoittaa auki menettelytavat, jotka vielä aiemmin olivat toimineet vain osin kirjattuna kokemustietona. Vaikeimpien ongelma-asumistapausten ratkominen on pitkäkestoista, mikä alleviivaa menettelyn jäsentämisen ja etukäteisen suunnittelun tarvetta.

Suurin osa – noin kaksi kolmannesta – koko Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen paloriski-ilmoituksista tulee Turun kaupungin alueelta. Tämän vuoksi tuntui järkevältä pohtia kaupungin hyvinvointitoimialan ja riskienhallinnan edustajien kanssa toimintakäytäntöjen raameja, joita voidaan hyödyntää ja tarpeen mukaan soveltaa myös muilla paikkakunnilla. Toiselta puolen paloriskikohteita koskeva yhteistyö tuki myös *Turun kaupungin turvallisuussuunnitelman (2017–2020)* tavoitteita. Turvallisuuskyselyn ja asiantuntija-analyysin pohjalta sen kärkihankkeiksi olivat muodostuneet asumisturvallisuuden parantaminen, kiinteistöjen turvallisuusdokumentointi viranomaisten käyttöön sekä turvallisuuden tunteen lisääminen.¹⁷⁵

Myös yhteistyöviranomaiset painottivat yhteisesti jaetun prosessikuvauksen tärkeyttä: heillä on syytä olla käsitys siitä, miten pelastuslaitoksen osalta paloriskikohdetta koskeva prosessi etenee, ja miten muut viranomaiset siihen solmiutuvat. Kysymys on niin valvontatyötä tekevien kuin asiakkaiden oikeusturvasta: jos toteutettu menettely riitautetaan, pitää toimien taakse ja perusteluksi olla esittää vahvistettu toimintaohje.

Lopputuloksena oli pelastuslaitoksella laadittu graafinen prosessikuvaus ja sen aukikirjoitettu versio, jotka löytyvät liitteistä 4 ja 5.¹⁷⁶

Kaavio ja ohje laadittiin pelastuslaitoksella. Tähän työryhmään kuuluivat johtava palotarkastaja Kari Kummunsalo, riskienhallintapäällikkö Petri Tassila ja palotarkastaja Eerik Virtanen, sekä hankkeesta tutkija Päivi Mäkelä. Turun kaupungin edustajista erityisesti hallintoylihoitaja Taina Soinilla (hyvinvointitoimiala) ja riskienhallintapäällikkö Heikki Vähäkuopuksella oli tärkeä rooli ohjeiden ja uusien yhteisesti sovittujen toimintakäytäntöjen laadinnassa. Pelastuspäällikkö Mika Viljanen tuki työtä ja oli laittamassa sitä liikkeelle. – Kiitämme lämpimästi kaikkia kehittämistyöhön osallistuneita.

Lähtökohdaksi otettiin jo olemassa olevan käsittelyprosessin runko, koska se oli jo käytännössä koestettu ja toimivaksi koettu. Prosessikaaviota koottaessa ja ohjetta kirjoittaessa huomasimme, ettei tehtävä kuitenkaan ollut helppo: on luonnollisesti aivan eri asia antaa esimerkiksi suullista ohjeistusta kuin kirjoittaa sellainen kirjallinen ohjekokonaisuus, josta asiaan ensimmäistä kertaa tutustuvakin saa otteen.

¹⁷⁴ Johtava palontarkastaja Kari Kummunsalo, suullinen tiedonanto Päivi Mäkelälle 20.8.2018.

¹⁷⁵ Turun kaupungin turvallisuussuunnitelma 2017–2020 s. 21.

¹⁷⁶ Alla oleva käsittely perustuu mainittujen liitteiden lisäksi kolmeen kokoukseen (16.6.2017, 1.9.2017 ja 16.2.2018), joissa yhteisiä menettelytapoja ja ohjeita käsiteltiin pelastuslaitoksen, kaupungin sekä hankkeen edustajien kesken.

Luonnollisesti kaikkia elävän elämän variaatioita ei voi vangita yhteen prosessikaavioon ja tarpeen mukaan menettelyä on sovellettava, mutta kuvaus osoittaa toiminnan peruslähtökohdat. Tässä ei ole tarpeen referoida liitteistä 4 ja 5 löytyvää kuvausta ja tekstiä, vaan tuomme esiin sen suunnitteluvaiheessa käydyn keskustelun näkökulmia.

Lähtökohtana on se, että pelastusviranomaisen näkökulmasta yhteistyö esimerkiksi sosiaali- ja terveysviranomaisten kanssa on välttämätöntä, koska paloriskiasumiseen liittyvät ongelmat lähes aina edellyttävät useamman eri viranomaisen toimia. Kunnan (kaupungin) näkökulmasta olennaista on puuttua asumisongelmiin ajoissa: mitä varhaisemmassa vaiheessa asioihin päästään puuttumaan sitä helpommalla todennäköisesti puolin ja toisin päästään. Kuntatalouden näkökulmasta kysymys on usein pienituloisista ihmisistä, jolloin erilaisten toimien maksaminen lankeaa kunnalle. Kaikista edellä mainituista näkökulmista voitiin johtaa tavoite, että viranomaisten kesken pitää löytää *yhteinen toimintamalli*. Tehtävä oli näin käytännönläheinen ja samalla konkreettisella tasolla tavoitteellinen.

Moniviranomaiskokouksissa kiinnitettiin huomiota erityisesti seuraaviin paloriskiasunnon ilmoitus- ja käsittelyprosessin vaiheisiin ja haasteisiin:

Paloriskistä ilmoittavan motivointi: ilmoituksen jättäneen motivointiin ja informointiin on kiinnitettävä huomiota. Esimerkiksi ensihoidon ilmoitusten osalta oli tullut kokemusta siitä, että palautteen antamatta jättäminen johtaa ilmoitusaktiivisuuden hiipumiseen. Informointi tehdään luonnollisesti niissä rajoissa mihin asianomistaja on suostunut, muita salassapitoaspekteja unohtamatta.

Prosessikaaviossa ja -kuvauksessa on viitattu mahdollisuuteen, että pelastuslaitoksen valvontakäyntiin ei aina ole tarvetta. Syitä tähän voivat olla, jos

- kohteesta on jo aikaisempi ilmoitus ja asian käsittely on jo vireillä
- kohteesta tiedetään, että asia on jo ennen valvontakäyntiä korjaantunut (esimerkiksi isännöitsijän kautta tullut tieto)
- kohteesta on voitu tehdä ilmoitus myös toiselle viranomaiselle (esimerkiksi terveystarkastajalle). Tällöin tarkastuksille pyritään menemään yhdessä, mutta jos tarkastusaika ei sovi yhteen, toinen viranomainen voi käydä kohteessa ensin ja arvioida tarvitaanko pelastusviranomaisen tarkastusta.

Tätä kirjoitettaessa kaikissa kohteissa kuitenkin käydään, koska ilmoitusvolyymi sen mahdollistaa. On myös huomioitava, että pelastusviranomaisella on velvollisuus ilmoittaa toiselle viranomaiselle, jos arvioi tämän toimia tarvittavan (ks. alempana kohta Pelastusviranomaisen ilmoitusvelvollisuus).¹⁷⁷

Muiden ongelma-asumistapakukseen liittyvien viranomaisten helpompi tavoittaminen: paloriskikohteiden kanssa työskentelevien pelastusviranomaisten näkökulmasta toivottiin, että paloriskiasukkaan sosiaalityöntekijän tai lääkärin kiinni saaminen helpottuisi. Tähän saatiin selvät, uudet ja käytännönläheiset toimintaohjeet.

Yhteinen diariointijärjestelmä: sekä Varsinais-Suomen pelastuslaitos että Turun kaupunki käyttävät samaa asianhallintajärjestelmää (JoutseNet). Erityisesti kaupungin puolelta korostettiin sitä, että paloriskikohteita koskeville asiakirjoille – tuotettiin ne sitten kaupungin tai pelastuslaitoksen toimesta – on luotava johdonmukainen diariointimenettely. Yhtäältä saman paloriski-otsikon alta löytyvät tapaukset on helppo löytää määrällistä tarkastelua varten, mutta tärkeämpää diariointi on yksittäisen ongelmatapauksen kohdalla. Sieltä on osoitettavissa kaikki tehdyt toimenpiteet, jos niitä myöhemmin esimerkiksi onnettomuuden jälkeen selvitetään tai menettelystä valitetaan. Diarista löytyvät vain otsikotasoiset ja lyhyet kuvaavat tiedot, varsinaiset asiakirjat löytyvät eri viranomaisilta.

¹⁷⁷ Riskienhallintapäällikkö Petri Tassilan ja johtavan palotarkastaja Kari Kummunsalon sähköpostiviestit Päivi Mäkelälle 21.8.2018.

Pelastusviranomainen toimii diarioivana viranomaisena ja huolehtii siitä, että ilmoitukset tulevat johdonmukaisesti saman otsikon alle. Esimerkiksi: sosiaaliviranomainen tekee paloriski-ilmoituksen, pelastuslaitos ottaa sen vastaan, muodostaa tapaukselle oman diaarinumeron minkä alle liittää myös sosiaaliviranomaisen ilmoituksen. Tämän jälkeen kaikki viranomaiset diarioivat kaikki tapausta koskevat asiakirjat saman diaarinumeron alle, ja voivat seurata mitä muut ovat asiassa tehneet. Diaariin ei viedä tarkkoja tietoja, vaan lyhyt kuvaus mitä asiassa on tehty (esimerkiksi *varattu aika sosiaalityöntekijä A:lle, pelastusviranomainen tehnyt valvontakäynnin*).

Pelastusviranomaisen ilmoitusvelvollisuus: myös pelastusviranomaisella on omat ilmoitusvelvollisuutensa. Lastensuojeluilmoituksen tekemisen tarve ja velvoite on saanut paljon julkisuutta osakseen – ja hyvä niin. Vähemmälle huomiolle ovat jääneet muut ilmoitusvelvoitteet. Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) 4. luvun 35 §:ssä säädetään siitä miten toinen viranomainen – tai yksityishenkilökin – saattaa tiedon sosiaaliviranomaisille tuen tarpeesta:

35 § Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi

Jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikirjuri tai sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoiton, pelastuslaitoksen, Häätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työ- ja elinkeinoviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen tai ulosottoviranomaisen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin.

Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä.

Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä ilmoituksen häntä koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Erityisesti vanhuksia koskien käytännössä sama sääntely löytyy laista ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuuista (28.12.2012/980, 5. luvun 25 §: Ilmoittaminen iäkkään henkilön palvelutarpeesta).

Näitä ilmoitusvelvollisuuksia koskien laadittiin pelastuslaitoksella lomake, jolla henkilön palvelutarpeen arviointi ilmoitetaan sosiaaliviranomaisille. Tämä prosessi noudattaa yllä kuvattua diariointikäytäntöä.

Syrjäinen omakotitalo riskikohteena: miten toimia tilanteessa, jossa paloriskin muodostaa syrjäinen omakotitalo, minkä palaminen ei vaaranna naapureita ja talossa asuu vain yksi ihminen? Jos asukas ei ole halukas ryhtymään toimiin palo- tai muun onnettomuusriskin poistamiseksi, olisiko mahdollista velvoittaa asukas allekirjoittamaan ilmoitus, jossa tämä toteaa olevansa tietoinen riskeistä ja jatkavansa niistä huolimatta asumista kuten ennenkin (vrt. ennenaikaisen sairaalasta kotiutumisen yhteydessä tehtävä sitoumus)? Tärkeää on korostaa, että tällainen mahdollisuus ei tule kysymykseen kerros- tai rivitaloasuntojen kohdalla, eikä läheskään kaikissa omakotitaloissa. Huomattavaa toki on, että syrjäinenkin ongelma-asuminen voi vaarantaa esimerkiksi kylässä käyvien turvallisuuden.

Hallintopakkeinojen käytön tai muun raskaan prosessin mielekkäisyys näissä tilanteissa on kyseenalainen. Kysymys ei ole siitä, etteikö pelastusviranomainen pyrkisi näissäkin tapauksissa tyydyttävään lopputulokseen, mutta kokemus on osoittanut, että myös muu asiassa eteneminen on usein vain lyhytaikaista: palo- ja poistumisturvallisuutta vaarantavaa tavaraa kerääntyy uudestaan. Riskiasukkaan "pelastaminen" pois syrjäisestä kodistaan voi pahimmillaan johtaa siihen, että onnettomuusaltis elämäntapa viedään muiden ihmisten keskelle – vaikkapa yläpohjaltaan osastoimattomaan rivitaloon.

8.5 Haasteita

8.5.1 Koulutukselliset tarpeet

Pelastuslaitoksille osoitetussa kyselyssä pyysimme arvioimaan ja listaamaan koulutustarpeita paloriskikohteiden käsittelyä koskien. Seuraavassa ryhmittelemme teemoittain saamiamme vastauksia, pitkälti suoran vastaussitaatein. Lisäksi koulutustoiveita on kerätty Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen piiristä. Huomioitavaa luonnollisesti on, että kyselyvastaukset ovat jo kesältä 2017, ja esimerkiksi edellä mainittu kumppanuusverkoston hanke on parhaillaan osaltaan vastaamassa näihin kysymyksiin.

Lähtökohdat

- tietoa *"yleisesti pelastuslain 42 §:n mukaisesta ilmoitusmenettelystä ja toiminnasta sekä syitä siihen miksi tällainen lakipykälä on ja mitä se velvoittaa"*

Paloriskiasukkaan piirteet

- aiheellista *"selventää erilaisia tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa asunnon/asukkaan ajautumisen siihen kuntoon, että ilmoitusvelvollisuus täyttyy"*

- erilaiset psyykkiset sairaudet ja niiden piirteet jotka ovat useimmin paloriskiasukkaan taustalla, hoarding ja sen määrittely

- tuntuma siihen mitä esimerkiksi muistisairaus tai joku mielenterveysongelma tarkoittaa, ja miten se vaikuttaa henkilön toiminnanohjaukseen ja toimintakykyyn ylipäätään. On tuloksetonta antaa korjausmääräyksiä jos on selvää, että asukkaalla ei esimerkiksi masennuksen vuoksi ole voimavaroja niitä toteuttaa.

Yhtenäinen valtakunnallinen toimintamalli – (tämän tarvetta painotettiin moneen otteeseen monessa vastauksessa)

- yhtenäinen toimintatapa myös selkeyttäisi jatkossa koulutustilannetta – kaivattiin *"valtakunnallista mallia, joka koulutetaan kaikille oppiasteille (miehistö, alipäälylystö, päälylystö)"*

- *"valtakunnallinen malli koko prosessiin. Ei kannata miettiä asiaa 22 eri tavalla."*

- *"yhdenmukaiset toimintaohjeet ja prosessikuvaukset (tarkat/valtakunnalliset)"*

- *"tarvitsisimme valtakunnallisia malleja/määritelmiä/ohjeita miten määritellään esim. suuri palokuorma asunnossa"*

Pell 42 § -tarkastusten käytäntö

- *"syventävää koulutusta 42§ ilmoitusten mukaisten tarkastusten suorittamiseksi. Esim. laaja tietämys soten toimintamalleista 42§ tapauksissa, työturvallisuus, mt-potilaiden kohtaaminen, hygienia, rakennusvalvontakäytännöt, salassapitosäädökset, muiden viranomaisten ilmoitusvelvollisuudet, yksilösuoja, lainsäädäntö, toimintavaltuudet, jne. 42§ mukainen tarkastus poikkeaa ns. "perinteisestä kiinteistöön kohdistuvasta palotarkastuksesta". 42§ tarkastus edellyttää valvontatoimintaa suorittavalta henkilöstöltä laajempaa osaamista sekä soveltuvuutta tehtävän hoitamiseksi."*

- *"koulutusta voitaisiin antaa esimerkiksi tyypillisistä ilmoituksista, tapauksista ja lopputuloksista. -- Koulutusta voisi myös antaa siitä, mitä asialle/ongelmalle voi tehdä jo kohteessa ollessa (esim. ensihoito ja pelastustoimi). Joskus jo paikan päällä annettu kehotus voi toimia, eikä kohteeseen tarvitse saada palotarkastajan erillistä käyntiä."*

- *"prosessikuvaus ilmoituksesta ja sen käsittelystä (yleisellä tasolla)"*

Pell 42 § -tarkastusten ongelmatilanteet

- täydennyskoulutusta pelastuslaitoksen työntekijöille, miten kohdataan hankala/haasteellinen/ei-yhteistyökykyinen asiakas
- *"koulutusta siitä, millaisia henkilöitä kohteissa voi kohdata sekä erilaisia työkaluja tilanteiden selvittämiseen. Jo tarkastajan omilla toimilla voidaan tilanne rauhoittaa tai se voi eskaloitua."*

Oikeudelliset kysymykset

- *"lainsäädäntöön liittyvää koulutusta (hallintolaki)"*
- *"koulutusta kaivattaisiin yleisesti ilmoitusvelvollisuudesta ja kattavasti riskeistä, joita tässä tulee huomioida (ei ainoastaan paloriskiasunnoista). Kaivattu, laaja ja haastava täsmäkoulutuksen aihe olisi perus- ja ihmisoikeudet sekä salassapitoon ja yksityisyyden suojaan liittyvät kysymykset. Vastaajat kokivat, että kaikki koulutus pelastuslain 42 § liittyen pysyy tällä hetkellä hyvin yleisellä tasolla. Esimerkiksi Pelastusopisto ei kykene vastaajien näkemysten mukaan kovin paljoa koulutuksella auttamaan pelastuslaitoksen työntekijöitä tai tarkastuksia tekeviä henkilöitä. Suurin osa pykälän mukaisista ilmoituksista koskee yksityisten henkilöiden asuntoja. Tarkastuksilla mennään hyvin lähelle yksittäisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta, joka vaatii keskimääräistä parempaa perus- ja ihmisoikeuksien tuntemista tarkastajalta. Vielä sitä enemmän se vaatii eri viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistyötä. Yhteistyötä ei voida rakentaa koulutuksella, vaan siihen tulee saada kullakin alueella resursseja ja koordinoitua. Lisäksi tietysti tavanomaisista palotarkastuksista poikkeavat ylimääräiset tai asuntoon tehtävät palotarkastukset vaativat hyvän koulutuksen juridiikan näkökulmasta."*
- *"julkisuus-/salassapitoasiat"*
- *"eri viranomaisten toimivaltuudet ja toimenpiteet käytännössä"*
- *"mitkä ovat pelastuslain perusteella meidän mahdollisuudet yleensäkin vaikuttaa? mitä voidaan määrätä ja mitä ei?"*
- *"lainsäädännön velvoitteet ja rajoitteet sekä yleinen prosessikaavio jatkotoimenpiteistä ja niiden käsittelystä sekä ohjeistus erilaisten yhteistyökumppaneiden kanssa toimimisesta."*
- *"pelastuslain uudistamisen yhteydessä tulee nykyistä tarkemmin pohtia pelastusviranomaisen toimintavaltuuksia puuttua paloriskiasukkaan toimintaan omassa asuinympäristössään. 42§ mukainen valvontatyö on nimenomaan riskiperusteisesti kohdistettua valvontatyötä, jolla oikeasti voidaan vaikuttaa tulipalojen aiheuttamien henkilövahinkojen pienentämiseen."*
- pelastusviranomaiselle kuuluvat ilmoitusvelvollisuudet

Koulutustarpeet muille viranomaisille

- Pell 42 § *"tulisi olla muiden viranomaisten peruskoulutuksessa (täydennyskoulutuksessa) huomioitu asia"*.
- yhteistyö poliisin ja sairaankuljetuksen kanssa, jotta esim. päihteidenkäyttäjien asunnot tulisivat paremmin pelastusviranomaisen tietoon
- *"milloin asia koskee kutakin viranomaista. Aina ei olla ihan selvillä siitä, milloin asia kuuluu esimerkiksi palotarkastajalle ja milloin terveydensuojelutarkastajalle. Usein kohdataan huoneistoja, joissa on vaan paljon sotkua ja jätettä, mutta ei varsinaista palonvaaraa"*
- *"pykälän tunnettavuuden lisääminen, ilmoitusprosessin luominen"*
- *"koulutusta onnettomuusriskeistä ja niiden seurauksista. Koulutusta ilmoitusmenettelystä ja käytössä olevista vaihtoehdoista. Muiden viranomaisten vastuut asiassa."*
- *"viranomaisyhteistyön kehittämistä sekä ilmoitusvelvollisuuden painottamista."*
- *"koulutusta tulisi järjestää myös sopimuspalokunnille, rakennusvalvonnoille sekä sosiaali- ja terveystoimen henkilöstölle."*
- *"koulutuksia ilmoitusvelvollisuudesta ja siitä koska kynnys ylittyy (näitä pidetään osana muita koulutuksia)"*
- *"ohjeistus siitä miksi 42 § on niin tärkeä ja miten muiden viranomaisten tulisi toimia tilanteessa."*
- *"valtakunnallisen mallin läpikäynti [sitten kun se on olemassa], vastuun korostaminen."*

- *"vanhustyön parissa toimiville laajempaa koulutusta kotona asumisen palveluntarpeen arvioimiseen ja tähän tehtävään lisättävä myös asumisen paloturvallisuuden arviointi."*

Viranomaisten välinen työnjako

- *"Ilmoituksen lisäksi [yhteistyöviranomaiset] voisivat jo miettiä itsekkin ratkaisuja asioihin. Tuntuu, että pallotellaan asiaa ja haetaan pelastuslaitokselta määräys, jotta saadaan raha esim. siivoamiseen."*

- *"pelastusviranomainen ei yksin omilla toimintamahdollisuuksilla saa asioita kuntoon, vaan tähän pitäisi kytkeä kaikki asiaan kuuluvat viranomaiset. Sosiaali-/terveysasiat ovat yleensä perussyinä korotettuun onnettomuusriskiin."*

- *"vaatii resursointia ja erityisesti laajempaa viranomaisten kouluttamista (erityisesti sosiaalipuoli, suurin osa näistä tapauksista on sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaita, mutta putoavat pelastuslaitoksen syliin)."*

- *"kokonaisuus velvoittaa "isön pyörän pyörähtämistä", jotta valtakunnallisesti asia saadaan etenemään. Myöskään pelkkä pelastuslaitoksen toiminnan kehittäminen ei tule riittämään, vaan vastuu ilmoitusvelvollisuudesta on jalkautettava kaikille lain pykälässä mainituille toimijoille."*

8.5.2 Muita haasteita ja näkökulmia kootusti

Ihmisen ja elinympäristönsä kokonaisuus. Tietoon tulleissa paloriskitilanteissa on usein niin, että sosiaali- ja terveydenhoitoviranomaiset tuntevat ihmisen terveydentilan, pelastusviranomaiset puolestaan perehtyvät tarkastuskäynnillään tämän asumiseen. Yksityiskohtaiset terveystiedot eivät pelastusviranomaiselle kuulu, mutta jonkinasteinen tieto auttaa hahmottamaan paloriskiasumisen syytekijöitä ja tätä kautta myös sitä, millaisia mahdollisuuksia siihen on puuttua. Esimerkiksi korjauskehotusten antaminen ilman ulkopuolista apua ei johda mihinkään, jos henkilön terveydentila ei mahdollista omaehtoista toimintaa ja aktiivisuutta.

Ihmisen ja tämän asuinolosuhteiden kokonaisuudesta olisikin oltava tieto – vain näistä toista koskevilla tiedoilla voi käsitys tilanteesta jäädä ohueksi ja pahimmillaan harhaanjohtavaksi. Pelastusviranomaisten valtuudet päästä kohteisiin mahdollistavat myös muille viranomaisille paremman tiedon asiakkaansa elinolosuhteista. Yhteiskäynti tai muu tietojen vaihto voi tuoda merkittävää lisäinformaatiota. Yksi kyselyyn vastannut kuvasi omakohtaista esimerkkitapausta näin: *"Olen ollut itse yhdellä keikalla jossa mielenterveyspalvelujen edustaja pyydettiin paikalle koska henkilö oli heidän asiakkaansa. Henkilö oli siihen asti käynyt vastaanotolla eikä mt-palvelujen edustajalla ollut tietoa miten asiakas asuu, hän oli hyvin hämmentynyt tapauksesta koska luuli asiakkaan olleen toipumassa, mutta otti heti kopin asiasta."*

Katveeseen jääneet riskiryhmät ja lainsäädännön implementaation puutteet. Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella on suomalaisittain jo pitkään tehty työtä paloriskiasumisen vähentämiseksi. Tämän kokemuksen mukaan vanhuksia eivät ole haasteista suurin, koska heidän kohdallaan avunsaanti on kuitenkin organisoituneinta. He myös tarvitsevat eniten palveluja – kuten kotihoitoa ja sairaankuljetusta – ja näin heidän tilanteensa tulee helpommin esille. Vanhuksia lukumääräisesti pienempi mutta haastavampi ryhmä ovat nuoret mielenterveysongelmista kärsivät ihmiset. Näiden kohdalla tavaramäärä ei välttämättä ole suurin pulma, vaan elämänhallinnan ongelmat – tässä nimenomaan paloriskin näkökulmasta. Esimerkiksi huolimaton tupakointi kääntää problematiikan juuri tuottamuksen suuntaan.¹⁷⁸

Pelastusviranomaiset ovat riippuvaisia muista viranomaisista paloriskikohteiden esiin nostamisessa. Jos painotus on pelkästään vanhuksissa, kuten alaa koskevassa hankemaailmassa ainakin näyttää olevan, paloriskikohteina paljastuu pelkkiä vanhustalouksia – jos haetaan vanhuksia, saadaan vanhuksia. Kyselyssä erään laitoksen vastauksessa asiaa pohdittiin seuraavasti: *"Vastaajat kokivat, että kovinkaan paljon ei nouse esille ilmoituksia, jotka kohdistuisivat esimerkiksi päihdekäyttäjien asuntoihin tai vastaaviin, joissa*

¹⁷⁸ Johtava palontarkastaja Kari Kummunsalo, suullinen tiedonanto Päivi Mäkelälle 20.8.2018.

onnettomuusriski todennäköisesti on korkeampi. Vastaajat peräänkuuluttivat yhteistyötä erityisesti poliisin ja sairaankuljetuksen kanssa, jotta myös tällaisia kohteita saataisiin tunnistettua.”

Jos päihde- ja mielenterveysongelmaisten paloriskiasuntoja halutaan saada tietoon, on heitä kohtaavat viranomaiset saatava mukaan asiaan. Kuten kyselyn tuloksia käsitellessämme toimme esiin, juuri näiden viranomaisten perehdyttämisessä problematiikkaan on monilla laitoksilla vielä tekemistä.

Voidaan toki kysyä, millainen olisi ollut tarkoituksenmukainen työnjako sisäministeriön pelastusosaston ja pelastuslaitosten kesken alettaessa soveltaa PelL 42 §:ää.

Palatkaamme vielä edellä pitkästi viitattuun Espoon palon tutkintaraporttiin ja sen yhteen tutkintasuositukseen (B1/08Y/S2): *Sisäasiainministeriön tulisi yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa luoda järjestelyt, jotka mahdollistavat eri viranomaisien järjestelmiin kertyvän tiedon sekä havaintojen välittämisen asiasta vastaavalle viranomaiselle siten, että tieto tallentuu ja velvoittaa toimivaltaisen viranomaisen reagoimaan tarvittavalla tavalla.*

Hankkeen aikana emme ole pyynnöistämme huolimatta saaneet sisäministeriön pelastusosastolta asiakirjoja, joista olisimme saaneet selville millaista informaatiota sosiaali- ja terveysministeriöön on asiasta lähetetty, ja miten asiaa on ministeriöiden kesken yhdessä edistetty.

Oma mielenkiintoinen tutkimusaiheensa olisikin PelL 42 §:n implementointiprosessi¹⁷⁹. Tutkimushypoteesina voitaisiin perustellusti esittää, että pelastuslaitoksilla on jouduttu tekemään paljon sellaista työtä, jota suunnitelmallinen ministeriöiden välinen yhteistyö ja niiden alle kuuluvien viranomaisten keskitetty ohjeistaminen olisi olennaisesti helpottanut.¹⁸⁰ Eri informanttien mukaan esimerkiksi sosiaaliviranomaisten käsitykset omien salassapitovelvoitteidensa alisteisuudesta paloriskikohteiden ilmoittamisvelvollisuudelle on ollut pitkän ja työlään asennemuokkauksen takana, mikä on turhauttanut yhteistyöhön pyrkineitä palotarkastajia ja olennaisesti viivästyttänyt paloriskikysymyksissä etenemistä¹⁸¹. Käytettävissä ei ole myöskään dokumentteja, miten sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö ovat ohjeistaneet eri viranomaisille kertyvän riskitiedon jakamisen. Ministeriön pelastusosastolta ei liioin ole saatu apua yrityksiin määrittää ilmoitusvelvollisuuden rajaa¹⁸².

Päihde- ja mielenterveystapauksissa ilmoitusta seuraava toiminnan polku näyttää olevan usein haastavampi kuin vanhusten kohdalla, varsinkin jos vanhusten kohdalla omaisverkosto on mukana. Esimerkiksi *sekä* päihde- *että* mielenterveysongelmaisen ihmisen hoitaminen on usein hyvin haastavaa siihen paneutuneille terveydenhuollon ammattilaisille. Myös työturvallisuuteen liittyvät haasteet voivat näissä kohteissa tulla todennäköisemmin vastaan kuin vanhusten kohdalla, jo asiakkaiden fyysiseen toimintakykyyn liittyen.¹⁸³

¹⁷⁹ Talan (2005 s. 2) mukaan *”lain implementoinnilla tarkoitetaan viranomaisten ja tuomioistuinten toimia lain toteuttamiseksi sekä sitä vuorovaikutusta, joka syntyy tällöin sääntelyn toteuttajan ja sen kohteen välillä.”*

¹⁸⁰ Myös esimerkiksi vuoden 2015 laajamittaisen maahanmuuton yhteydessä on ollut nähtävissä sisäministeriön ohjeistuksen viiveet ja niukkuus. Ojala – Kokki 2017 s. 48.

¹⁸¹ Tältä osin merkittävä sosiaali- ja terveysviranomaisten paloriskitietoisuutta ja ilmoitusvelvollisuutta esiin nostanut hanke on ollut STEP eli *Sosiaali- ja terveydenhuollon paloturvallisuuteen liittyvät käytännöt ja pelastuslaki*. Ks. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/step-hanke> [viitattu 23.8.2018].

¹⁸² Ministeriön kantaa ilmoitusrajan määrittelyyn yrittivät opinnäytetyönsä yhteydessä selvittää Uurasmaa ja Kylälampi (2017 s. 43–44), jotka eivät kysymykseensä kuitenkaan vastausta saaneet.

¹⁸³ Ks. esim. *Palotarkastaja vaati vähentämään asunnon palokuormaa – mies heitti tavaraa parvekkeelta pihalle Naantalissa* (<https://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/3766940/Palotarkastaja+vaati+vahentamaan+asunnon+palokuormaa++mies+heitti+tavaraa+parvekkeelta+pihalle+Naantalissa>; viitattu 30.8.2018).

Soveltuvan lainsäädännön selvittäminen. Suurin osa asuntojen paloriskeistä saadaan hoidettua kohtuullisella vaivalla, mutta osassa prosessi on pitkä ja haastava¹⁸⁴. Asiaa ovat tähän asti haitanneet epäselvyydet siitä, mitä mahdollisuuksia lainsäädäntö tarjoaa kaikkein ongelmallisimpien tapausten hoitoon – esimerkiksi asunnon haltuunotto kun on kovin hidas ja raskas prosessi. Keskitettyä selvitystä oikeudellisten keinojen mahdollisuuksista ja rajoista esimerkiksi sisäministeriön taholta ei ole tehty, vaan ratkaisuja kysymykseen on haettu eri puolilla Suomea esimerkiksi kaupunginlakimiesten kanssa. Tässä yhteydessä ei valitettavasti ole mahdollista kartoittaa tätä kysymystä kovin laajasti, enemmänkin avata joitakin näkökulmia.

Pelastuslain osalta eniten pohdintoja lienee aiheuttanut 81 §:

81 § Korjausmääräys ja toiminnan keskeyttäminen

Jos alueen pelastusviranomaisen valvontatehtävää suorittaessaan havaitsee puutteita tässä laissa säädettyjen velvoitteiden toteuttamisessa, pelastusviranomaisen on määrättävä ne korjattaviksi. Jos puutteita ei voida heti korjata, korjaamiselle tulee antaa määräaika.

Jos alueen pelastusviranomaisen tämän lain mukaista valvontatehtävää suorittaessaan havaitsee puutteita muussa laissa säädettyjen velvoitteiden noudattamisessa ja arvioi puutteiden aiheuttavan vakavaa vaaraa henkilöturvallisuudelle, pelastusviranomaisen voi määrätä puutteet korjattaviksi. Jos puutteita ei voida heti korjata, asiasta tulee ilmoittaa asianomaiselle valvontaviranomaiselle.

Jos valvontatehtävissä tai muutoin havaittu puutteellisuus tai virheellinen menettely aiheuttaa välittömän tulipalon tai muun onnettomuuden vaaran, pelastusviranomaisella on oikeus tarvittaessa heti keskeyttää toiminta ja määrätä onnettomuuden ehkäisemiseksi välttämättömistä toimenpiteistä. Määräystä on heti noudatettava.

Epäselväksi on jäänyt, voiko tätä pykälää soveltaa asumiseen – ja jos ei, mitä voi.

Jo edellä mainittua Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen ja Lounais-Suomen poliisilaitoksen yhteistyöryhmää perustettaessa keskusteltiin paloriskikohteista ja niiden liittymäpinnoista poliisiin työhön¹⁸⁵. Ylipäätään poliisilla voidaan nähdä kolme eri roolia suhteessa paloriskikysymyksiin:

- poliisilla on ilmoitusvelvollisuus pelastusviranomaiselle paloriskikohteista
- poliisi on pelastustoimen yhteistyöviranomaisen mahdollisissa työturvallisuutta uhkaavissa kohteissa
- poliisi on pelastustoimen mahdollinen yhteistyöviranomaisen niissä tapauksissa, missä paloriskiä ei saada pelastusviranomaisen tai sosiaaliviranomaisen toimin vähennettyä.

Viimeisellä kohdalla viitataan em. kokouksessa poliisiin esiin nostamaan mahdollisuuteen, että kärjistyneimpien paloriskikohteiden ratkaisemissa kysymykseen voisi tulla poliisilain 9 luvun 6 §:

6 § Teettämisoikeus

Jos joku poliisin kehotuksesta huolimatta laiminlyö tehtävän, jonka hän lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla on velvollinen suorittamaan, ja jos laiminlyönnistä saattaa aiheutua huomattavaa haittaa liikenteelle taikka yleiselle järjestykselle, turvallisuudelle tai terveydelle, poliisilla on oikeus asianomaisen kustannuksella huolehtia tehtävän suorittamisesta. Päätöksen toimenpiteestä tekee päällystöön kuuluva poliisimies.

Jos omaisuuden suojaaminen onnettomuuden tai rikoksen jälkeen lisävahingoilta sitä edellyttää, poliisi voi omistajan lukuun tehdä tai teettää kiireelliset, välttämättömät toimenpiteet, jollei omistaja tai haltija ole välittömästi tavoitettavissa.

¹⁸⁴ Kuten edellä totesimme, esimerkiksi Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen alueella näitä erityisen haastavia tapauksia on viime vuosina ollut muutamia kymmeniä vuodessa. Niiden ratkaiseminen voi kestää kuukausia (johtava palotarkastaja Kari Kummunsalo, suullinen tiedonanto Päivi Mäkelälle 20.8.2018). Esimerkiksi edunvalvontaan määräämisen prosessi lasketaan yleensä ennemmin kuukausissa kuin viikoissa.

¹⁸⁵ Muistio Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen, Lounais-Suomen poliisilaitoksen ja Tuottamukselliset tulipalot -hankkeen edustajien kokouksesta 8.5.2017, kohta Keskustelua Pell 42 §:ään liittyen (s. 2).

Kustannukset 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä voidaan ennakolta suorittaa valtion varoista. Ne saadaan periä tehtävän laiminlyöneeltä taikka omaisuuden omistajalta siten kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään.

On luonnollisesti toivottavaa, että ratkaisut riskikohteisiin löytyvät muuten kuin järeiden oikeudellisten keinojen kautta. Toisaalta oikeustapaukset pyykittäisivät soveltamislinjaa. Samaa ohjausvaikutusta on myös lainvalvontaviranomaisten päätöksillä. Eduskunnan oikeusasiamies on antanut ainakin kaksi ratkaisua liittyen tilanteisiin, joissa edunvalvonnassa olevan henkilön asunnosta on poistettu tavaraa. Molempien päätösten perusteluissa on pohdittu käytännössä toteutettavissa olevia ratkaisuja hankaliin raivaussiivoustilanteisiin.¹⁸⁶

Valvontatoiminnan seuranta. Pelastuslaitoksilla on esitetty kritiikkiä sitä kohtaan, että valvontatyön seurannan mittarit eivät ole ottaneet huomioon paloriskiasumisen haasteita. Voimassa oleva ohje pelastuslaitoksen valvontasuunnitelmasta (v. 3.0, 31.12.2014) kirjaa kohteet, joihin on määritettävä säännöllinen valvontaväli. Tämän listauksen kohdat A1–A6¹⁸⁷ ovat pitkälti määrittäneet pelastuslaitosten valvontamäärien seurantaperusteet. Toisaalta niin voimassa oleva pelastuslaki kuin ohjekin korostavat riskiperusteisen valvonnan merkitystä¹⁸⁸, mihin paloriskiasunnot eittämättä kuuluvat. Seurantaperusteet eivät ole riittävästi seuranneet aikaa: paloriskiasumiseen resursseja kohdistaneilla laitoksilla on perustellusti herännyt kysymys, mitataanko enää oikeita asioita. A1–A6 -kohteita painottava suoritteiden lukumäärän seuranta ei tavoita enää nyt vaadittavaa riskiperusteista valvontaa.

Haasteet uudis- ja korjausrakentamiseen. Keskusteluissa Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen ja Turun kaupungin edustajien välillä hyvinvointitoimialalta toivottiin pelastuslaitosta kumppaniksi siihen, että erityisesti kaupungin asuntotuotannossa huomioitaisiin turvallisuusnäkökohdat nykyistä paremmin ja aikaisemmassa vaiheessa. Rakentamisessa tulisi pohtia aiempaa perusteellisemmin tulevaisuuden tarpeita ja rakennuksen elinkaareen mahtuvaa moninaista asukaskuntaa, ja tämän ajattelun tulisi vaikuttaa koko rakentamisen kokonaisuuteen aina kaavoittamisesta lähtien. Ennakoinnista koituisi myös säästöjä: tilojen varustaminen jälkiasennuksina esimerkiksi riskiasujia varten on kallista ja hankalaa. Hyvinvointitoimialalla koettiin, ettei sen ääni kanna riittävästi vaikuttamaan kaupungin rakentamispäätöksiin, ja seurauksena ovat muun muassa ongelmat rakennushankkeiden kustannuslaskennassa: turvallisuusnäkökulmia yritetään mahduttaa rakentamisbudjetteihin liian myöhään.¹⁸⁹

Hyvin oletettavaa on, että vastaavaa keskustelua on käyty – tai sille olisi tarvetta – myös monilla muilla paikkakunnilla kuin Turussa. Kenties Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston hankkeessa ja muilla pelastuslaitosten yhteisillä foorumeilla voitaisiin pohtia parhaita keinoja päästä vaikuttamaan näissä kysymyksissä, ja myös yleisemmin esimerkiksi rakennusteollisuuden piirissä.

Velvoitteinen avohoito. Aiemmissä tutkimuksissamme¹⁹⁰ tahallisesti sytytetyistä paloista aineistosta on esiin noussut tapauksia, joissa mielenterveyspotilaan avohoito ei ole toteutunut toivotulla tavalla. Esimerkiksi potilas on oma-aloitteisesti jättänyt hoitokäyntejä väliin, tai on kokenut esimerkiksi käyntiaikojen saamisen kohtuuttoman hankalaksi. Aineistoissamme on ollut muun muassa tapauksia, joissa kaksisuuntaista

¹⁸⁶ Ks. eduskunnan oikeusasiamiehen päätökset *Yleisen edunvalvojan olisi tullut kuulla päämiestä ennen tämän kodin suursiivousta* (2015) ja *Edunvalvoja laiminlöi yhteistoiminnan päämiehensä kanssa* (2016).

¹⁸⁷ A1: ympärivuorokautisessa käytössä olevat kohteet, A2: opetusrakennukset ja päiväkodit, A3: kokoontumis- ja liiketilat, A4: teollisuus- ja varastorakennusten valvonta, A5: maatalouden tuotantotilat, A6: muut rakennukset (esim. Seveso-kohteet ja kulttuurihistoriallisesti tärkeät kohteet). Asuin- ja vapaa-ajankiinteistöt mainitaan toki myös säännöllisen valvontavälin määrittelyn kohteina, mutta niiden osalta väljyyttä on enemmän ja painotus on kohti omavalvontaa. Ohje pelastuslaitoksen valvontasuunnitelmasta 2014 s. 13–23.

¹⁸⁸ Ohje pelastuslaitoksen valvontasuunnitelmasta 2014 s. 8.

¹⁸⁹ Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen, Turun kaupungin hyvinvointitoimialan ja riskienhallinnan sekä Tuottamukselliset tulipalot -hankkeen kokous PeIL 42 § -ilmoitusvelvollisuuden toteuttamisesta 1.9.2017, kokousmuistion 2 § (s. 4).

¹⁹⁰ Mäkelä – Laitinen 2008; Mäkelä 2013a.

miellalahäiriötä sairastavien hoitotasapaino on pahasti järkkynyt, ja tilanne on eskaloitunut erittäin dramaattisiin seurauksiin.

Näiden tapausten kohdalla olemme johtuneet pohtimaan, pitäisikö hoitokontaktin olla tiiviimpi. Esimerkiksi juuri kaksisuuntaisen miellalahäiriön kohdalla sairauden luonteeseen varsinkin sen alkuvaiheessa kuuluu sairauden hyväksymisen vaikeus ja lääkitysmuutosten puute. Sairaus itsessään vaikeuttaa oman tilan ja toimintakyvyn arviointia (erit. maaniset vaiheet), ja lääkkeiden sivuvaikutukset eivät ole omiaan kehittämään myönteistä suhtautumista lääkehoitoon. Millaisen signaalin tällöin antaa mahdollisesti hataraksi jäävä hoitosuhde?

Keskustelu velvoitteisesta avohoidosta on keskittynyt kriminaalipotilaisiin, joilla tarkoitetaan sellaisia rikokseen syyllistyneitä henkilöitä, jotka on todettu syyntakeettomiksi ja määrätty tahdosta riippumattomaan sairaalahoitoon. Sairaalahoitoa seuranneen valvotun avohoidon jälkeen hoitokontaktit ovat usein katkenneet, ja tähän ratkaisuksi on esitetty velvoitteista avohoitoa, missä henkilö velvoitetaan esimerkiksi käymään säännöllisesti avohoidon tapaamisissa. Velvoitteiden laiminlyönti mahdollistaisi sairaalahoitoon määräämisen ilman muussa tapauksessa raskasta hoitoonmääräämisprosessia.

Kriminaalipotilaiden kohdalla velvoitteista avohoitoa asiallisesti ottaen jo toteutetaan niin, että puolen vuoden valvonta-aikaa voidaan jatkaa erillisin hakemuksin. Aiheellista on kuitenkin kysyä, onko velvoitteista avohoitoa syytä rajata vain kriminaalipotilaisiin ja heidän aiheuttamiinsa riskeihin. On myös hyvä huomata, että velvoitteinen avohoito ei velvoita vain potilasta, vaan se asettaa myös terveydenhoitojärjestelmälle velvollisuuden tarjota näitä palveluja ja resursoida niihin. Kalliita laitoshoidojaksoja ennalta estäessään se olisi myös taloudellisesti perusteltu toimintatapa.¹⁹¹

Rikosilmoitusaineistostamme löytyy tapaus (VK206), jossa viranomaisyhteistyönä on luotu yhdenlainen velvoitteisen avohoidon sovellutus. Vaikka kyseinen tapaus onkin luonteeltaan tahallinen, sama voisi tulla kysymykseen myös tuottamuksellisten paloriskien kohdalla.

Psykoottisuuden vuoksi sairaalahoitossa ollut T oli heittänyt palavan peiton alas kerrostalon ikkunasta. Peitto tarttui palotikkaisiin ja poltti kerrostalon seinää. Syyksi toiminnalleen T kertoi sen, että ahdistui kuulemistaan äänistä ja halusi viranomaiset paikalle päästäkseen hoitoon. T toimitettiin M1-lähetteellä psykiatriseen sairaalahoitoon.

Taloyhtiön edustaja toivoi, että T pitäisi hoitosuunnitelmastaan kiinni, jotta tämä ei joutuisi uudestaan vaaratilanteita aiheuttavien harhojen valtaan. Poliisi otti yhteyttä alueen psykiatrisen sairaalan päivystävään lääkäriin, joka totesi T:n pitäneen tähän asti hyvin kiinni viikoittaisista käynneistään psykiatrisella poliklinikalla. "Sovittu lääkärin sekä poliisin kanssa, että jos T ei ilmaannut sovittuihin käynteihin poliklinikalla, niin henkilökunta X:n psykiatrisesta sairaalasta käy T:n luona ja tarvittaessa on poliisiin yhteydessä, jos hoitojaksotus katkeaa tai siihen tulee muutoksia. Tämä sopimus myös siksi, ettei mikään vaaratilanne P-tiellä uusiutuisi T:n toimesta jatkossa enää uudelleen."

Pell 41 § -ilmoituksen riskiasumisulottuvuuden tunnistaminen. Edellisessä pääluvussa kävimme läpi pelastusviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta poliisille tahallisista ja tuottamuksellisista paloista. Pelastusviranomaisen toimivaltaan ei kuulu arvioida tai ottaa kantaa palon aiheuttaneen henkilön toimintakykyyn. On sinänsä ymmärrettävää, että esimerkiksi vanhusten aiheuttamista paloista poliisille ilmoittamista ei koeta mitenkään miellyttäväksi toimeksi. *Pell 41 § ilmoitusvelvollisuudella ei kuitenkaan ole sanottu, että "poliisilinja" olisi tarkoituksenmukaisin väylä tai painotus edetä asian käsittelyssä.* Siksi Pell 41 § -ilmoituspilotissa on kiinnitetty huomiota siihen, että riskiasumista koskevat Pell 41 § -ilmoitukset tulevat myös pelastuslaitoksen valvontatoimen tietoon ja toimenpiteiden kohteeksi. Edelleen on pohdittava ja

¹⁹¹ Velvoitteisen avohoidon järjestelmästä katsauksenomaisesti Suontaka et al. 2007 ja populaaristi: Kellokosken yllääkäri: "Pakkoavohoito" käyttöön mielenterveyden riskiryhmille (<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005384129.html>; viitattu 29.8.2018).

kehitettävä, miten näin alkuun lähtenyt asian käsittelemisen ketju saadaan tarkoituksenmukaisesti jatkettua esimerkiksi päihde- ja mielenterveysshoidosta vastaavien viranomaisten suuntaan. Säännöllisesti kokoontuvat moniviranomaistyöryhmät voisivat olla yksi ratkaisu asiaan.

8.6 *Epilogi: Julkisen vallan vastuu turvallisesta asumisesta?*

Palataan lopuksi jo edellä käsiteltyyn valtioneuvoston oikeuskanslerin päätökseen Espoon palosta. Päätöksessä tehdystä lainsäädäntökatsauksesta voidaan koota, että

- perustuslain mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut, sekä edistettävä väestön terveyttä (PL 19 §)
- julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä; erityistä huomiota on kiinnitettävä asumisen terveellisyyteen (PL 19 §)
- sosiaalipalvelujen ”tarkoituksena on edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä” (ShL 1 §)¹⁹²

Edellisestä voitaneen johtaa, että terveellinen asuminen on myös turvallista asumista – turvallisuus kun lienee terveellisuuden välttämätön ehto.

Nyttemmin julkisen vallan intressissä – taloudellisiin syihin vedoten – on ollut vähentää laitoshoidoa. Miten julkinen valta pystyy hoitamaan sille asetetut edellä esitetyt velvoitteet asuttaessaan esimerkiksi vanhuksia, päihde- ja mielenterveysongelmaisia ihmisiä yhä enemmän kodeissaan? Miten turvataan naapureiden oikeudet terveelliseen ja turvalliseen asumiseen? Entä jos ihmisen toimintakyky ei ole sillä tasolla kuin sen omassa kodissa asuvalla tulisi olla, mutta ihmisellä ei asiallisesti ottaen ole muuta vaihtoehtoa kuin jatkaa kotona asumista – omat varat eivät muuhun vaihtoehtoon riitä, eikä kunnalla ei ole osoittaa turvallisempaa asuntoa tai hoitopaikkaa? Entä jos tämän jälkeen sattuu onnettomuus? Joutuuko tapahtumasta vastuuseen henkilö, joka on joutunut tämän vastuun ottamaan vasten tahtoaan ja pystymistään? Kääntyvätkö rakenteellisen ja poliittisen tason ratkaisut silloin yksilösyllisyydeksi? Vetäytyykö julkinen valta vastuustaan, ja puuttumattomuus samastetaan yksilön itsemääräämisoikeuden loukkaamattomuuteen?

Vuonna 2009 julkaistussa selvityksessä *Hoitolaitosten ja erityisryhmien asumisyksiköiden paloturvallisuus* todettiin, että vanhustenhuollon tai kehitysvammaisten asumispalveluissa päädytään selvästi useammin automaattisen sammutuslaitteiston hankintaan kuin mielenterveys- ja päihdekuntoutujien sekä lastensuojelun toimipaikoissa. Tämän painotuksen arvoitiin olevan sidoksissa siihen, miten kunkin asukasryhmän fyysinen toimintakyky arvioidaan. Kuten raportissa hyvin aiheellisesti todetaan, mielenterveyskuntoutujilla sekä psyykinen sairaus että lääkitys voivat huomattavasti heikentää havainto- ja toimintakykyä. Samat ongelmat koskevat päihdehuollon asumispalvelujen asukkaita, varsinkin kun he valtaosin ovat päihteiden pitkäaikaiskäyttäjiä.¹⁹³

Voiko tästä laitosmaailmaa koskevan painotuksen syystä vetää myös muita kuin fyysiseen toimintakykyyn liittyviä johtopäätöksiä? Asuminen(kin) on poliittista. Kuten todettua, paloriskiasumista koskevassa keskustelussa on vahvasti korostunut vanhusten asumisturvallisuus. Onko turvallinen asuminen kaikkien oikeus, vai kuuluuko se vain joillekin? Kuuluuko oikeus turvalliseen ja terveelliseen asumiseen myös päihde- ja mielenterveysongelmallisille? Onko päihde- ja mielenterveysongelman riskiasuminen henkilön oma vika¹⁹⁴? Entä onko hänen naapurillaan oikeus turvalliseen ja terveelliseen asumiseen? Jos turvallinen

¹⁹² Valtioneuvoston oikeuskansleri: Tukiasunnon paloturvallisuus (2010) s. 1–2 (sit. s. 2).

¹⁹³ Hoitolaitosten ja erityisryhmien asumisyksiköiden paloturvallisuus 2009 s. 56.

¹⁹⁴ Nykyään yhteiskuntapolitiikan professorina Helsingin yliopistossa työskentelevä Heikki Hiilamo käsitteli tuoreeltaan Espoon palosta (2008) Helsingin Sanomien keskustelupalstalla käytyä debattia. Hän jakoi keskustelun kolmeen kategoriaan: ”kirjoittajien

asuminen kuuluu kaikille, on paloriskiasumisen näkökulmaa määrätietoisesti laajennettava vanhusten ohella myös muihin asukasryhmiin.

mielestä tapahtuma oli 1) osoitus yhteiskunnan piittaamattomuudesta ja epäoikeudenmukaisuudesta, 2) oikeudenmukainen seuraus alkoholistien omista valinnoista (tai yhteiskunnan liiallisesta holhoamisesta), 3) osoitus yhteisöllisyyden rapautumisesta.” Yllättävää ei liene, että toinen kategoria sai anonyymissä nettikeskustelussa eniten kannatusta. Hiilamo 2008 s. 332–334 (sit. s. 332).

9 Johtopäätöksiä ja punaisen langan pätkiä ennaltaehkäisyyn

9.1 Tuottamuksellisuuden määrittely tulipaloissa

Tuottamuksen termiä ei ole yleisesti ymmärretty samalla tavalla. Tässä tutkimuksessa tuottamukselliset tulipalot on määritelty *teoiksi, jotka kuvastavat huolimattomuutta, varomattomuutta ja piittaamattomuutta toisen oikeuksista*. Käyttäytymistä voi tarkastella vertaamalla henkilön toimintaa lakiin, asetuksiin, määräyksiin ja ohjeisiin. Niiden puuttuessa ja niiden rinnalla verrataan vastaavanlaiseen toiseen, tavanomaiseen tekoon ja tavanomaiseen tekijään, "huolelliseen naapuriin".

Palopaikalla tapahtuva arvio pysyy kokonaan teon objektiivisen arvion puolella, eli henkilöön liittyviä subjektiivisia seikkoja ei tule ottaa aivan alkuvaiheessa huomioon. Pelastustoimen tulee ilmoittaa huolimattomasta käyttäytymisestä tulen tai tulipalon vaaran suhteen, huolimatta siitä onko teko tekijälleen syyksiluettava vai ei. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat yhtä lailla humalaisten toilailut kuin muistisairaana vanhuksen tai lasten teot. Vasta poliisi arvioissaan siirtyy subjektiivisen arvion puolelle. Tämä raja on niin tärkeä, että sitä päädyttiin pitämään myös tutkimuksen rajaavana seikkana, eli tuottamuksen arvioinnissa otettiin huomioon ainoastaan teon objektiiviset seikat, teon subjektiivisen puolen jäädessä tulevien tutkimusten huomioitavaksi.

Huolimattomuuden arviointi tulipaloissa tai tulipalon vaaran tilanteissa alkaa Suomen perustuslain, rikoslain ja pelastuslain säädöksistä. Arvioinnissa verrataan käsillä olevaa tekoa vastaavanlaiseen tavanomaiseen tekoon ja tavanomaisen huolelliseen tekijään seuraavissa kriteereissä:

- muiden turvallisuuden huomioiminen
- varotoimenpiteiden laiminlyönti
- teon johdosta vaaran tai vahingon odotettavissa oleminen, todennäköisyys tai ilmeisyys
- huomioidaan vaarannetun edun tärkeys ja vakavuus
- huomioidaan huolellisuusvelvoitteen vakavuus
- arvioidaan toiminnan hyödyllisyyden suhde aiheutettuun vaaraan tai vahinkoon

Tietynlainen *vaaran spekulointi* voi tuottaa joskus vaikeuksia. Milloin tulipalon vaara oli odotettavissa, todennäköinen tai ilmeinen? Apua voi löytyä vertaamalla tehtyä tekoa samankaltaiseen huolelliseen tekoon ja toisaalta päätellä, mitä sitten seuraisi, jos aiheutunut tilanne olisi jatkunut eteenpäin ilman että kukaan olisi puuttanut asiaan. Olisiko vaara konkretisoitunut? Esimerkiksi oliko nuotio poltettu olosuhteissa, joissa huolellinenkin henkilö olisi sen polttanut? Olisiko näissä olosuhteissa palon syttyminen varsin todennäköistä tai mahdollista?

9.2 Empiirisestä tarkastelusta johdettavia tulkintasuosituksia ja päätelmiä

Tulipaloihin ja aineistoon liittyy useita piirteitä, joiden tulkinta ei ole yksinkertaista eikä siksi säännönmukaista. Seuraavassa tyyppilliset hajontaa tuottavat punittavat seikat on nostettu esiin.

1. Sekä konkreettinen vaaratilanne että *tekotyyppi, joka tyyppillisesti aiheuttaa vaaraa hengen ja terveyden suhteen*, kuuluvat yleisvaaran tuottamuksen soveltamisalan piiriin. Näin myös sellaiset

- tulipalot, jotka eivät kyseisessä tapauksessa *vielä* aiheuttaneet vaaraa, ovat yleisvaaran tuottamusta.
2. Savuinen asuintalon porrashuone, jota kautta poistutaan useammasta kuin yhdestä asunnosta, tulisi aina nähdä konkreettisenä yleisen vaaran tilanteena, jos näissä muissa asunnoissa on asukkaita paikalla.
 3. Tulipalon abstraktia vaarallisuutta arvioitaessa ei tule kiinnittää huomiota satunnaisiin seikkoihin. Satunnaisia seikkoja ovat esimerkiksi asunnon ovien ja ikkunoiden asennot, ovien tiiviys ja kunto, palokunnan paikalle tulemisen ajankohta suhteessa palon vaiheeseen, ihmisen käyttäytyminen tulipalossa (erityisesti poistumisreittien valinta), tulipalon alkusammutuksen onnistuminen ja tulipalon kehittyminen (tietyin poikkeuksin, joista enemmän myöhemmin).
 4. Kerrostalon asuinhuoneistopalo tulisi aina nähdä abstraktina vaarana rakennuksen muiden asukkaiden osalta, huolimatta siitä, onko savua porrashuoneessa vai ei tai ovatko asukkaat kotona vai eivät. Porrashuoneen *savuisuus / ei savuisuus* on satunnainen tulipaloon liittyvä seikka, jolle ei tulisi abstraktin vaaran suhteen antaa painoarvoa.
 5. Palon itsestään sammumiselle tulee antaa painoarvoa vain, jos palo sammuu palokuorman loppumisen seurauksena tai kyseessä on pienen yksittäisen esineen palo, joka on sammunut itsestään. Muut tilanteet ovat satunnaisia tulipaloon liittyviä seikkoja, kuten hapen loppuminen, lämpötilan lasku ja palon sammuminen siitä syystä, ketjureaktion häiriintyminen ja liekkipalon muuttuminen kytöpaloiksi tai pelastustoimen sammutustoimenpiteet.
 6. Tulipalon määritelmää ei tule sitoa liekkien näkymiseen. Kytöpalo, jossa aine palaa hehkuen, on yhtä lailla tulipaloo kuin liekkipalokin. Kytöpaloasunnoissa on monesti enemmän savua ja siten se on yhtä paljon tai enemmän vaaraa tuottava kuin liekkipalo.
 7. Palo-osastointi on vaatimus rakenteellisesta palonkestosta tyyppillisissä paloissa, jonka mukaan rakennus rakennetaan. Palo-osastointi on aikansa lapsi, eli se on toteutettu rakentamisajankohdan määräysten ja käsitysten mukaisesti. Se ei tarkoita, että kyseisessä tulipalossa palo-osastointi aina toimii tai osaston rajan aukot (ovet ja ikkunat) ovat käytännössä suljettuja. Se ei tarkoita, että savua ei voi päästä palo-osastosta toiseen jo ennen laskennallisen palonkeston loppumista. Se ei tarkoita, että rakentaminen on alun perinkään tehty määräysten mukaisesti. Näistä syistä palo-osastointi vaaran poistavana argumenttina tulee tutkia erityisen huolellisesti.

Pelastusrikkomus ja vaaran aiheuttaminen olivat nimikkeinä selvästi enemmän tulkinnallista hajontaa aiheuttavia kuin yleisvaaran tuottamus ja varomaton käsittely – joissa niissäkin kyllä hajontaa näkyi. Kautta linjan kaikissa aineistoissa näkyi ratkaisujen epäjohdonmukaisuuksia ja erilaisia tulkintoja samanlaisista tosiseikoista. Erityisesti oli nähtävillä seuraavia:

8. Tuottamuksellisten palojen ilmoittamisessa ja siitä tehdyistä kirjauksissa oli vaihtelua. Jos poliisin sekalais- tai rikosilmoitusta ei löytynyt, kyse oli joko siitä, että palosta ei ilmoitettu poliisille tai siitä, että poliisi ei kirjannut asiasta ilmoitusta.
9. Viranomaisten ratkaisut tuottamuksellisuuden arvioinnissa vaihtelivat. Tyyppitapauksista *ympäristöön levinnyt avotuli, tupakointi, liesi ja kiuas* saimme havaita, että samankaltaisia tapauksia löytyy jokaisesta tapausryhmästä: ei edennyt poliisille – eteni poliisille, mutta ei toimenpiteitä – palonsyyn tutkinta / esitutkinta – erilaisia rikosnimikkeitä – nimikkeen vaihtelu tuomioistuimen ratkaisuun verrattuna.
10. Pelastusrikkomusten teonkuvausta ei ollut ymmärretty oikein ja varomattomia käsittelyitä oli käsitelty pelastusrikkomuksina. Pelastusrikkomuksen säännös on vaikeasti ymmärrettävä. Sen valmisteluaineistosta ei löydy riittävästi tukea kiperien tilanteiden tulkintaan. Säännöstä uudistettaessa tulisi kiinnittää huomiota säännöksen aukottomaan ja yksinkertaiseen tulkintaan. Säännöstä tulisi voida soveltaa ilman erityistä perehtyneisyyttä oikeustieteisiin. Lähtökohtaisesti pelastustoimen tulee olla aktiivinen omassa asiassa eli pelastusrikkomusten ilmoittamisessa

poliisille, mutta tätä ilmoitusaktiivisuutta voi hillitä säännöksen vaikeaselkoisuus ja erilaiset tulkintavaihtoehdot.

11. Vaaran aiheuttamista törkeällä huolimattomuudella voisi tutkia useammin silloin, kun asunnossa on tulipalon aiheuttajan lisäksi muita henkilöitä *tai* asuinkerrostalon porrashuoneessa on savua ja muissa asunnoissa on asukkaita. Molemmissa tapauksissa on kyse konkreettisesta vaarantamisesta. Asukkaiden käyttäytyminen (pysyäkö asunnossa vai paeta porrashuoneen kautta ulos) näyttäytyy kokemusten perusteella jälkikäteen satunnaisena valintana.
12. Poliisi tutki 32 palotapausta vaaran aiheuttamisena vuonna 2014. Näistä syyttäjä syytti vaaran aiheuttamisesta vain kahdessa tapauksessa. Muut syytteet hajautuivat varomattomiin käsittelyihin, yleisvaaran tuottamukseen, vahingontekoon, tuhotyön yritykseen ja petokseen. Tuomiot tulivat vaaran aiheuttamisesta neljässä tapauksessa, muut jakautuivat varomattomiin käsittelyihin, yleisvaaran tuottamukseen ja petokseen. Verrattuna yleisvaaran tuottamukseen ja varomattomaan käsittelyyn nimike näyttää olevan poliisissa vaikea soveltaa. Syyttäjä ja käräjäoikeus eivät nekään olleet samoilla linjoilla tapausten ratkaisemisen suhteen.

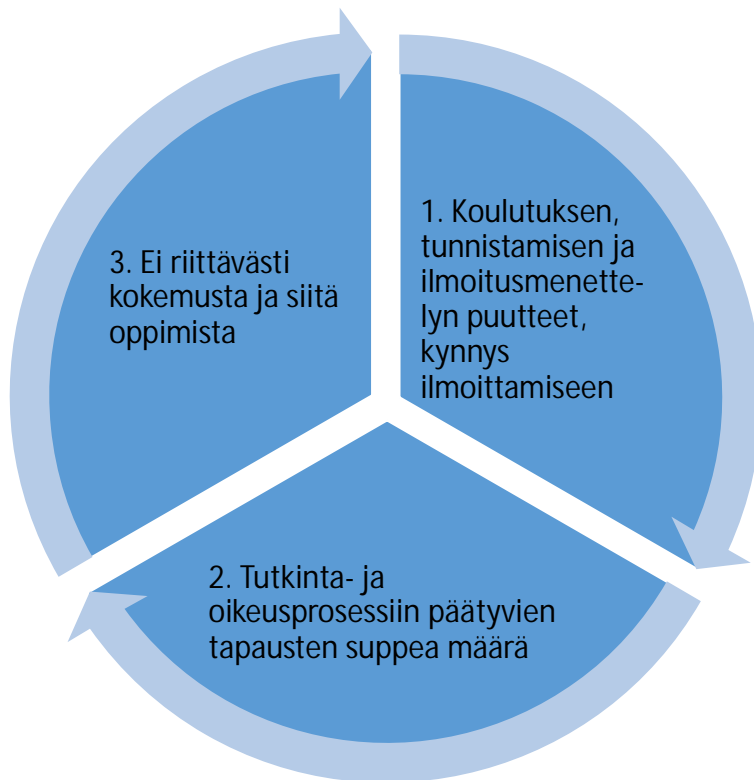
Näiden huomioiden ”likainen tusina” osoittaa, että tuottamuksen arvioinnissa on paljon hajontaa jokaisessa viranomaisportaassa. Arvioinnin avuksi tarvitsemme tietämystä ainakin rakenteellisesta paloturvallisuudesta, ihmisen käyttäytymisestä, turvallisesta toiminnasta ja vaaran arvioimisesta.

Suosituksena tämän johdosta esitämme, että tuottamuksellisuuteen liittyvää koulutusta lisätään kaikille viranomaistahoille. Esitutkintaan liittyvissä asioissa juuri tietämys ja asiantuntemus on osoittautunut ensiarvoisen tärkeäksi, tästä syystä palotapahtumia tulisi tutkia niihin enemmän perehtynyt viranomainen yhtä lailla poliisissa kuin syyttäjälaitoksellakin. Tavoitteena ja lopputulemana tulee olla, että ihmisten yhdenvertaisuus lain edessä toteutuu: samanlaisia tapauksia kohdellaan samalla tavalla.

Pelastusrikkomuksen säännös kaipaa selkeyttämistä. Jos säännöksen sanamuodon yksiselitteisyys tuottaa ongelmia, voi tulkintaohjeita lisätä lainvalmistelun asiakirjoihin. Vaaran aiheuttamisen rikosnimike tulee ottaa huomioon, kun tulipaloasunnoissa tai muuten vaaran piirissä on muita henkilöitä tekijän lisäksi.

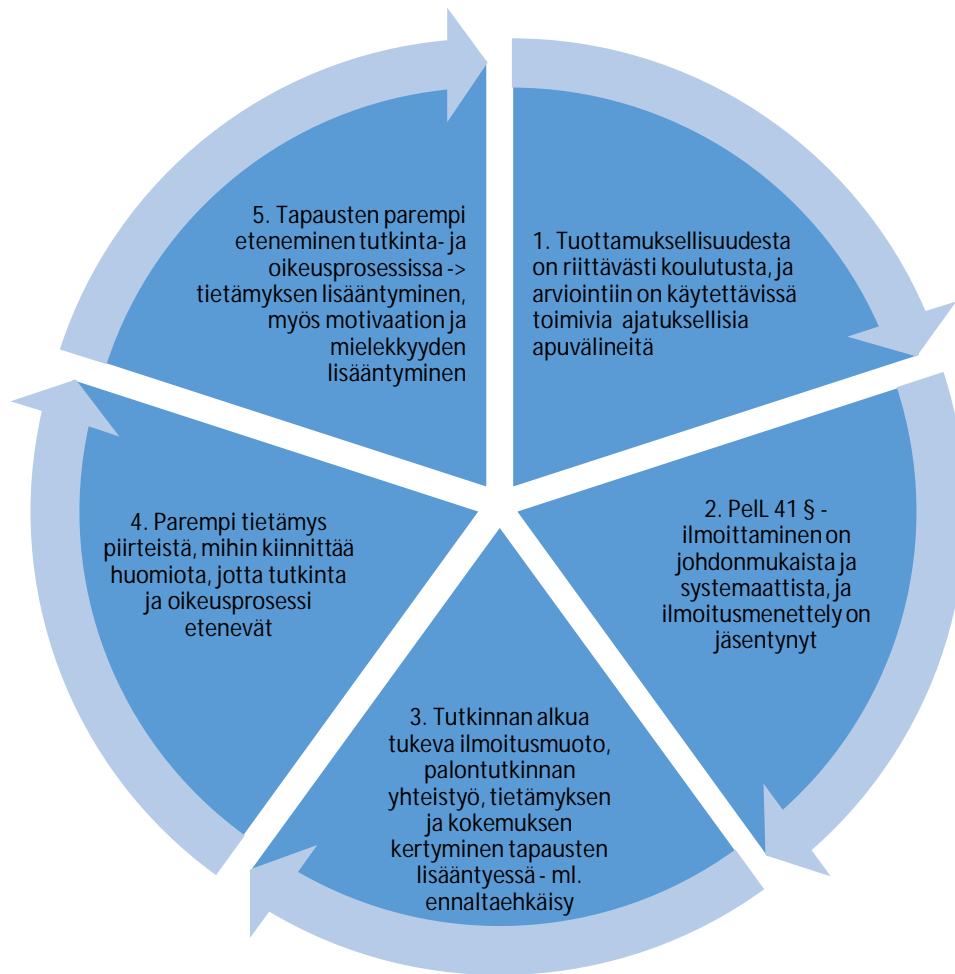
9.3 *Huonolta kehältä hyvälle kehälle*

Tuottamuksellisista paloista tähän asti puuttuneet määrittelyt sekä tulkinnan ja punninnan apuvälineet ovat vaikeuttaneet koko tematiikkaan tarttumista sekä koulutuksessa että eri viranomaistoiminnan tasoilla. Tästä on seurannut negatiivinen kierre (Kuva 7). Palojen eteneminen tutkintaan ja oikeusprosessiin on ollut jopa sattumanvaraista, tapausten vähäinen määrä ei ole kerryttänyt kokemusta, mikä osaltaan on edesauttanut määrittelyn ja arvioinnin suuntaviivojen jäämistä hämäräksi.

Kuva 7. Tuottamuksellisten palojen huono kehä.

Miltä tuottamuksellisten palojen hyvä kehä voisi puolestaan näyttää (Kuva 8)?

Kuva 8. Tuottamuksellisten palojen hyvä kehä.

Yksi tälle tutkimukselle asettamamme konkreettinen tavoite oli luoda ajatuksellisia apuvälineitä tuottamuksellisuuden punnintaan ja arviointiin. Ne ovat suoraan hyödynnettävissä esimerkiksi poliisien ja pelastusalan tutkintokoulutuksessa. Koulutuksen ja sen luoman perustan merkitys on aivan keskeinen, jos tuottamuksellisiin paloihin halutaan tarttua olennaisesti nykyistä paremmin.

Koulutus tulee toivottavasti edelleen avaamaan toimivan PeL 41 § -ilmoitusmenettelyn merkitystä, ja ajan mittaan itsestänselvyydeksi tulisi sisäistyä sekä ilmoituksen tekeminen että sen laadukkuus. Lisääntyvä tapausmassa ja palojen tutkintaan liittyvä yhteistyö pelastuslaitoksen ja poliisin välillä kouluttavatkin käytännön kautta. Lisääntyvät kokemukset oikeusprosessiin edenneistä tapauksista piirtävät myös esiin esimerkiksi vaaran arvioimiseen liittyviä seikkoja, jotka voivat kantaa ensihavainnoista aina oikeudenkäyntiin saakka, ja näin nostavat esille mm. jo PeL 41 § -ilmoituksissa huomioitavia kysymyksiä. Tämä puolestaan lisää oikeusprosessin menestymisen todennäköisyyttä, mikä sekä lisää tietoa että luo motivaatiota kiinnittää huomiota tuottamuksellisiin paloihin.

Palojen tutkinta ja mahdollinen oikeusprosessi on kuitenkin vain yksi osa hyvää kehää. Vähemmälle huomiolle jää helposti se, että tapausten parempi tunnistaminen ja myös ilmoitusmenettelyn tehostaminen antavat välineitä ennaltaehkäisyyn.

Ennaltaehkäisyä palvelevaa tietoa ajatellaan helposti profiloinninomaisesti. Olemme olleet työn mittaan hyvin tietoisia siitä, että tutkimukseltamme odotetaan ennaltaehkäisyn välineeksi nimenomaan tietoa

tyypillisimmistä tuottamuksellisia tulipaloja sytyttävistä ihmisistä ja ihmisryhmistä. Työn alkuvaiheessa me myös itse odotimme sitä itseltämme. PRONTO-aineiston kirjavuus osoittautui kuitenkin liian suureksi työekonomiseksi haasteeksi. Kuten jo todettua, PRONTO-pohjaisen tarkastelun aika on kirjausten laadun parannuttua. Oikeusprosessiin päätyneiden tapausten asiakirjoista olisi sinänsä ollut saatavissa toisinaan paljonkin tekijäpiirretietoa; kun esimerkiksi ilmoitusmenettelyn puutteiden vuoksi prosessiin on päätyntä vain pieni osa tapauksista, on niistä ongelmallista vetää johtopäätöksiä koskien koko tuottamuksellisten palojen joukkoa.

Ennaltaehkäisyn näkökulmasta onkin mielestämme olennaista kiinnittää huomiota eri ilmoitusvelvollisuuksien kautta koottavissa olevan tiedon hyödyntämiseen. Tässä yhteydessä on luonnollisesti huomioitava sekä PeL 41 § ilmoitusvelvollisuus pelastusviranomaiselta poliisille että PeL 42 § ilmoitusvelvollisuus muilta viranomaisilta pelastusviranomaisille. Erityistä huomiota tulisi kuitenkin kiinnittää *pelastuslaitosten sisäiseen tiedonkulkuun pelastustoiminnasta valvontatoimintaan*.

Aiemmin mainituissa australialaisissa Xiongin tutkijaryhmän tekemissä tutkimuksissa oli havaittu, että eitahtallisissa tulipaloissa on viitteitä, että palotapahtumia kasaantuu ja toistuu samoille henkilöille. Sama ilmiö näkyi myös tämän tutkimuksen aineistossa. Kuligowskin tutkimuksissa on todettu, että tulipaloissa käyttäytyminen on kunkin henkilön taustan ja havaintojen vaara-arvion pohjalta tehty päätös ja siitä seuraa sen mukainen käyttäytyminen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita jälkikäteen arvion perusteella aina turvallisinta käyttäytymistä, esimerkiksi savuiseen porrashuoneeseen menemisen tai menemättä jättämisen kannalta. Edelleen Xiongin tutkijaryhmän tutkimuksen palokuolleiden ja palosta selvinneiden tulipalojen piirteissä havaittiin eroja. Ennalta estävinä toimenpiteinä nähtiin toimivampana puuttua inhimillisiin ja sosiaalisiin seikkoihin ennemmin kuin rakenteelliseen paloturvallisuuteen. Nämä tutkimustulokset nostavat esiin tuottamuksellisten palojen ennaltaehkäisyn tärkeyttä – joka puolestaan korostaa tuottamuksellisten palojen ilmoittamisen ja näin esiin nostamisen tärkeyttä. Ennaltaehkäisyä on mahdollista kohdentaa esitutinnan ja teon moitittavuuden osoittamisella ja toisaalta pelastus- ja sosiaalitoimen sekä terveydenhuollon keinoin. Rikosoikeuden keinot tulisi pitää viimesijaisina, mikä ei kuitenkaan voi tarkoittaa rangaistussäännösten unohtamista – se kun lopulta johtaisi kestävämpään lopputulokseen.

Pienimuotoisessa alkoholin käytön tarkastelussa ilmeni, että käräjäoikeuteen edenneistä yleisvaaran tuottamuksista ja varomattomista käsittelyistä yli puolet oli tehty päihtyneenä tai alkoholin vaikutuksen alaisena. Tuottamukselliset palorikokset ovat kytköksissä alkoholipoliittisiin alkoholin ongelmakäyttöä vähentäviin toimiin yhtä lailla kuin alkoholismien hoitoon terveydenhuollossa ja alkoholiongelmaisten asumisratkaisuihin.

Tuottamuksellisten tulipalojen ennalta estäminen vaatii paikallistasolla erilaisiin elämän ongelmiin perehtynyttä viranomaisyhteistyötä. Ilmoittamiskynnys tulisi pitää matalana eri suuntiin salassapidon estämättä. Esimerkiksi tämän hankkeen yhteydessä saatiin hyviä kokemuksia moniviranomaisyhteistyöryhmistä, joita alalla voisi ja pitäisi olla paljon enemmän. Yhtenäinen oikeudellinen kohtelu ja yhteiskuntapolitiikka ovat sateenvarjona eri toimijoiden yllä, jotta tapaukset ratkaistaan paikallistasolla samalla tavalla ja lain hengen mukaisesti. Tulevana tutkimuskohteena juuri tuottamuksellisten palojen sosiaalisen puolen tarkastelu toisi ilmiöön enemmän poikkitieteellistä näkemystä.

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

- Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. Juva 1989. (Aarnio 1989)*
- Anttila, Inkeri – Törnudd, Patrik: Kriminologia ja kriminaalipolitiikka Juva 1983. (Anttila – Törnudd 1983)*
- Fritzon, Katarina: An examination of the relationship between distance travelled and motivational aspects of firesetting behavior. Journal of Environmental Psychology 2001, vol. 21, s. 45–60. (Fritzon 2001)*
- Frände, Dan: Tulella tehdyt tuhotyöt. Teoksessa Viljanen, Pekka – Wahlberg Markus: Keskeiset rikokset. Helsinki 2010, s. 665–692. (Frände 2010)*
- Frände, Dan: Tulella tehdyt tuhotyöt rikosprosessissa. Teoksessa Mäkelä et al. 2013, s. 229–245. (Frände 2013)*
- Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus. Helsinki 2012. (Frände 2012)*
- Frände, Dan - Wahlberg, Markus: Yleisvaaralliset rikokset. Teoksessa Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus: Keskeiset rikokset. Helsinki 2010, s. 665–692. (Frände – Wahlberg 2010)*
- Hoitolaitosten ja erityisryhmien asumisyksiköiden paloturvallisuus. Selvitys, sisäasiainministeriö pelastusosasto. Helsinki 2009. (Hoitolaitosten ja erityisryhmien asumisyksiköiden paloturvallisuus 2009)*
- Hyttinen, Tatu – Tapani, Jussi: HIV-infektio ja rikosoikeudellinen vastuu, Lakimies Suomen lakimiesyhdistyksen aikakauskirja, Helsinki 2017, s. 767–788. (Hyttinen – Tapani 2017)*
- Karvinen, Erkki: Rikosten suunnittelu ja kiinnijäämisriski. Poliisin oppikirjasarja 7/96. Helsinki 1996. (Karvinen 1996)*
- Kuligowski, Erica: The Process of Human Behavior in Fires. NIST Technical Note 1632. The Process of Human Behavior in Fires Erica D. Kuligowski, Fire Research Division Building and Fire Research Laboratory 2009. (Kuligowski 2009)*
- Lappi-Seppälä, Tapio: Rangaistus kriminaalipolitiikan keinona. Teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio Ilkka: Rikosoikeus. Kolmas, uudistettu painos. Juva 2009, s. 67–86. (Lappi-Seppälä 2009)*
- Laukkanen, Manne: Geographic profiling: Using home to crime distances and crime features to predict offender home location. Turku 2007. (Laukkanen 2007)*
- Lehtimäki, Mari: Empiirinen tarkastelu rikosten tunnistamisesta ja poliisin tutkinnan sisällöstä vuoden 2007 palonsyyn tutkinta -ilmoituksissa. Teoksessa Mäkelä et al. 2013, s. 13–169. (Lehtimäki 2013)*
- Lönnroth, Kaarle – Rantaeskola, Satu: Esitutkinnan toimittamisen yleiset säännökset. Teoksessa Satu Rantaeskola (toim.): Esitutkintalaki – Kommentaari. Tampere 2014, s. 75–115. (Lönnroth – Rantaeskola 2014)*
- Matikkala, Jussi: 4. Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset. Teoksessa Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg Markus: Keskeiset rikokset. Helsinki 2010, s. 141–210. (Matikkala 2010)*
- Melander, Sakari: Rikosvastuun yleiset edellytykset. Tietosanoma. Helsinki 2016 (Melander 2016)*

- Miller, Ian*: Human Behaviour Contributing to Unintentional Residential Fire Deaths 1997-2003. New Zealand Fire Service Commission Research Report Number 47. Heimdall Consulting Ltd February 2005. (*Miller 2005*)
- Mäkelä, Päivi*: Teko- ja tekijäpiirteet tuhotöinä ja törkeinä vahingontekoina tutkituissa rikoksissa. Teoksessa Mäkelä et al. 2013, s. 273–334. (*Mäkelä 2013a*)
- Mäkelä, Päivi*: Tutkimusaineiston kokoaminen, tapausten pääpiirteet, läpivirtaus ja siihen kulunut aika rikosnimikkeittäin. Teoksessa Mäkelä et al. 2013, s. 171–228. (*Mäkelä 2013b*)
- Mäkelä, Päivi – Laitinen, Ahti*: Tahallisesti sytytetyt tulipalot Suomessa. Turku 2008. (*Mäkelä – Laitinen 2008*)
- Mäkelä, Päivi – Tapani, Jussi – Lehtimäki, Mari – Frände, Dan*: Läpi tulen. Empiirinen tutkimus poliisin palonsyyn tutkinnasta ja vakavien tulipalorikosten rikosprosessista. Turku 2013. (*Mäkelä et al. 2013*)
- Nuutila, Ari-Matti*: Rikosoikeudellinen huolimattomuus. Jyväskylä 1996. (*Nuutila 1996*)
- Nuutila, Ari-Matti*: Rikosoikeuden yleinen osa. Helsinki 1997. (*Nuutila 1997*)
- O'Block, Robert L. – Donnermeyer, Joseph F. – Doeren, Stephen E.*: Security and crime prevention. 2nd edition. Boston 1991. (*O'Block et al. 1991*)
- Ohje pelastuslaitoksen valvontasuunnitelmasta (v. 3.0., 31.12.2014)*. Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto, Turvallisuuspalvelut, Muistio 31.12.2014. (*Ohje pelastuslaitoksen valvontasuunnitelmasta 2014*)
- Prior, Lindsay*: Documents. Teoksessa Seale, Clive – Gobo, Giampietro – Gubrium, Jaber – Silverman, David (eds.): Qualitative Research Practice. Sage publications, London 2004, s. 375–390. (*Prior 2004*)
- Santtila, Pekka*: Offender profiling. Teoksessa P. A. Granhag (ed.): Forensic Psychology in Context. Nordic and international approaches. Cullompton 2010, s. 154–172. (*Santtila 2010*)
- Santtila, Pekka – Fritzon, Katarina – Tamelander, Anna Lena*: Linking Arson Incidents on the Basis of Crime Scene Behavior. Journal of Police and Criminal Psychology 2004, vol. 19, s. 1–16. (*Santtila et al. 2004*)
- Santtila, Pekka – Häkkänen, Helinä – Fritzon, Katarina*: Inferring the characteristics of an arsonist from crime scene actions: a case study in offender profiling. International Journal of Police Science & Management 2001, vol. 5, s. 1–15. (*Santtila et al. 2003*)
- Springare, Sanna – Rantaeskola, Satu*: Kuulusteluihin liittyvät toimenpiteet. Teoksessa Satu Rantaeskola (toim.): Esitutkintalaki – Kommentaari. Tampere 2014, s. 245–266. (*Springare – Rantaeskola 2014*)
- Tala, Jyrki*: Lakien laadinta ja vaikutukset. Helsinki 2005. (*Tala 2005*)
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti*: Rikosoikeuden yleinen osa – Vastuuoppi. Helsinki 2013. (*Tapani – Tolvanen 2013*)
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti*: Straffrättens ansvarslära. Helsingfors 2016. (*Tapani – Tolvanen 2016*)
- Tolvanen, Matti*: Tieliikenteen käsikirja. Helsinki 2018. (*Tolvanen 2018*)
- Tulokas, Mikko*: Lausunto. Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistaminen, Tiivistelmä lausunnoista. Oikeusneuvos Tulokkaan lausunto tiivistelmässä, jonka on laatinut Jussi Ohisalo. Oikeusministeriö, lausuntoja ja selvityksiä 2002: 7. Helsinki 2002 (*Tulokas 2002*)
- Xiong, Lin – Ball, Michelle – Bruck, Dorothy*: Utilization of the Haddon Matrix to Organize Factors of Survived Accidental Residential Fires: Frequencies for Human, Agent, and Environment-related Variables. Fire Safety Science 11: 1049-1062. Victoria University, Australia 2014. (*Xiong et al. 2014*)

Xiong, Lin – Ball, Michelle – Bruck, Dorothy: Comparative investigation of 'survival' and fatality factors in accidental residential fires. Victoria University, Melbourne, Australia 2015. Artikkelele julkaisussa Fire Safety Journal 73 (2015) 37-47. (Xiong et al. 2015a)

Xiong, Lin – Bruck, Dorothy – Ball, Michelle: Human behaviour in non-injury accidental residential fires. Teoksessa Proceedings of the 6th International Symposium on Human Behaviour in Fire 2015. Cambridge, Englanti 2015. (Xiong et al. 2015b)

SÄÄDÖKSET

ETL	esitutkintalaki 22.7.2011/805 laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 28.12.2012/980
ROL	laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689 laki palo- ja pelastustoimesta 4.7.1975/559 [kumottu] laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta 3.6.2005/390 laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621 palolaki 2.12.1960/465 [kumottu] pelastuslaki 13.6.2003/468 [kumottu]
PeL	pelastuslaki 29.4.2011/379
PoL	poliisilaki 22.7.2011/872
RL	rikoslaki 19.12.1889/39
ShL	sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301
PL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 Sähköturvallisuuslaki 16.12.2016/1135 vakuutusopimuslaki 28.6.1994/543

VIRALLISLÄHTEET

HE 94/1993 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsitteiksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi

HE 76/1998 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle pelastustoimilaiksi

HE 44/2002 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

HE 192/2002 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle pelastuslaiksi ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

HE 257/2010 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle pelastuslaiksi ja laiksi meripelastuslain 23 §:n muuttamisesta

LaVM 22/1994 Lakivaliokunnan mietintö N:o 22/1994 vp rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsitteiksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi

Kuvaaaminen pelastustoimintatehtävissä [muistio). Sisäministeriö, pelastusosasto, päivätty 11.9.2017.

Palonsyyn selvittämiseksi tehtävä tutkinta. Ohje, Poliisihallitus, POL-2017-5503

OIKEUSTAPAUKSET AINEISTON ULKOPUOLELTA

Kouvolan HO R 12/804

KKO 1995:115

KKO 1995:143

KKO 2003:83

KKO 2004:95

KKO 2013:82

KKO 2014:11

KKO 2015: 83

YLIMPIEN LAINVALVONTAVIRANOMAISTEN PÄÄTÖKSET

- Eduskunnan oikeusasiamies:

Edunvalvoja laiminlöi yhteistoiminnan päämiehensä kanssa. Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös Dnro 3050/4/15 (22.1.2016). Saatavilla: <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/ratkaisut/-/eoar/3050/2015> [viitattu 29.8.2018]. (*Eduskunnan oikeusasiamies: Edunvalvoja laiminlöi yhteistoiminnan päämiehensä kanssa*)

Yleisen edunvalvojan olisi tullut kuulla päämiestään ennen tämän kodin suursiivousta. Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös Dnro 605/2/14 (11.9.2015). Saatavilla: [http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?\\${APPL}=ereoapaa&\\${BASE}=ereoapaa&\\${THWIDS}=0.17/1536657377_10486&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?${APPL}=ereoapaa&${BASE}=ereoapaa&${THWIDS}=0.17/1536657377_10486&${TRIPPIFE}=PDF.pdf) [viitattu 29.8.2018] (*Eduskunnan oikeusasiamies: Yleisen edunvalvojan olisi tullut kuulla päämiestään ennen tämän kodin suursiivousta*)

- Valtionneuvoston oikeuskansleri:

Tukiasunnon paloturvallisuus. Päätös, päivätty 24.3.2010, Dnro OKV/8/50/2008. Saatavilla: https://www.okv.fi/media/uploads/ratkaisut/arkisto_1997-2011/okv_8_50_2008.pdf [viitattu 28.7.2018]. (*Valtioneuvoston oikeuskansleri: Tukiasunnon paloturvallisuus (2010)*)

VERKKOJULKAISUT JA MUUT INTERNET-LÄHTEET

*Ala-Outinen, Tiina – Kajastila Riitta – Oksanen Tuuli: Rakenteiden palotestaus eurooppalaisilla menetelmillä. VTT 2007. Saatavilla: <https://www.puuinfo.fi/sites/default/files/Palomuurisein%C3%A4%20testaus.pdf> [viitattu 2.8.2018] (*Ala-Outinen et al. 2007*).*

*Hietaniemi, Jukka – Karhula, Teemu: Moniuhriten tulipalo Espoossa 27.3.2008: analysointi käyttäen palonsimulointia. VTT, Tutkimusraportti VTT-R-11396-08. Saatavilla: http://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/en/muutonnettomuudet/2008/b12008y_tutkintaselostus_1/b12008y_tutkintaselostus_1.pdf [viitattu 26.7.2018] (*Hietaniemi – Karhula 2009*).*

Hiilamo, Heikki: Tulipalo Espoossa. Yhteiskuntapolitiikka 73 (2008):3, 332–334. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101074/hiilamo.pdf?sequence=1> [viitattu 17.8.2018] (*Hiilamo 2008*)

Huuhka, Veli-Matti: Viranomaisyhteistyö palotarkastuksessa – ”Ongelma-asumiseen” liittyvä viranomaisyhteistyö Jyväskylän kaupungissa. Palopäälystön koulutusohjelma, Savonia-ammattikorkeakoulu 2014. Saatavilla: <https://www.theseus.fi/handle/10024/70901> [viitattu 20.8.2018] (*Huuhka 2014*)

Ilmatieteen laitos: Metsäpalovaroitus varoittaa, kun maasto on kuivaa. Saatavilla: <http://ilmatieteenlaitos.fi/metsapalovaroitukset> [viitattu 21.6.2018]

Ketola, Johannes – Kokki, Esa: Pelastustoimen taskutilasto 2013–2017. Pelastusopiston julkaisu D-sarja: Muut julkaisut 2/2018. Saatavilla: http://info.smedu.fi/kirjasto/Sarja_D/D2_2018.pdf [viitattu 20.8.2018]. (*Ketola – Kokki 2018*)

Kummunsalo, Kari: Toiminnallinen opinnäytetyö: Ohje asuntojen palo- ja onnettomuusriskien ilmoittamisesta. Palopäälystön koulutusohjelma, Savonia-ammattikorkeakoulu 2014. Saatavilla: <https://www.theseus.fi/handle/10024/71943> [viitattu 20.8.2018]. (*Kummunsalo 2014*)

Nikunoja, Martti: Väärin sammutettu! – Poliisin näkemys pelastustoimen sammutus- ja raivaustyöstä. Teoksessa Esa Kokki (toim.): Pelastustoimen tutkijatapaaminen 2018 – laajennetut tiivistelmät. Pelastusopiston julkaisu D-sarja: Muut julkaisut 5/2018, s. 58–59. Saatavilla: http://info.smedu.fi/kirjasto/Sarja_D/D5_2018.pdf [viitattu 25.7.2018]. (*Nikunoja 2018*)

Ojala, Tarja: Iäkkäiden ja muistisairaiden arjen turvallisuus. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön julkaisu SPEK tutkii 18. Saatavilla <http://www.spek.fi/loader.aspx?id=9febe6fa-5b2e-432b-bcc1-8839cf82b188> [viitattu 16.8.2018]. (*Ojala 2017*)

Ojala, Tarja – Kokki, Esa: Suomen kyky vastaanottaa turvapaikanhakijoita – Vastaanottokeskusten turvallisuus. Pelastusopiston julkaisu B-sarja: Tutkimusraportit 2/2017. Saatavilla: http://info.smedu.fi/kirjasto/Sarja_B/B2_2017.pdf [viitattu 27.8.2018]. (*Ojala – Kokki 2017*)

Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus D 1/2003Y: Asumiskäytössä olleen koulurakennuksen palo Jyväskylän maalaiskunnassa ja viisi muuta paloa 20.4.–20.5.2003. Saatavilla: http://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muutonnettomuudet/2003/d12003y_tutkintaselostus/d12003y_tutkintaselostus.pdf [viitattu 28.7.2018]. (*Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus D1/2003Y*)

Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus B1/2008Y: Tulipalo tukiasumiseen käytetyssä pientalossa Espoossa 27.3.2008. Saatavilla: http://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muutonnettomuudet/2008/b12008y_tutkintaselostus/b12008y_tutkintaselostus.pdf [viitattu 26.7.2018]. (*Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus B1/2008Y*)

Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus B1/2009Y: Viiden nuoren kuolemaan johtanut tulipalo omakotitalossa Naantalissa 9.10.2009. Saatavilla: http://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muutonnettomuudet/2009/b12009y_tutkintaselostus/b12009y_tutkintaselostus.pdf [viitattu 26.7.2018]. (*Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus B1/2009Y*)

Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus B2/2010Y: Kolmen ihmisen kuolemaan johtanut tulipalo kerrostalossa Tampereella 22.11.2010. Saatavilla: http://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muutonnettomuudet/2010/b22010y_tutkintaselostus/b22010y_tutkintaselostus.pdf [viitattu 25.9.2017]. (*Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus B2/2010Y*)

Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus D1/2010Y: Tulipalo ja asukkaiden evakuointi eläkeläisten asuttamassa kerrostalossa. Saatavilla:

http://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muutonnettomuudet/2010/d12010y_tutkintaselostus/d12010y_tutkintaselostus.pdf [viitattu 21.8.2018].

(*Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus D1/2010Y*)

Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus Y2014-03: Puisen pienkerrostalon palo Turussa 4.11.2014. Saatavilla:

http://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muutonnettomuudet/2014/DIQmXVdxn/Y2014-03_Turku.pdf [viitattu 25.7.2018]. (*Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus Y2014-03*)

Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaraportti Y2016-E1: Kahden ihmisen kuolemaan johtanut pienkerrostalon palo Turun Hirvensalossa 10.5.2016. Saatavilla:

http://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muutonnettomuudet/2016/pbgaw0aBz/Y2016-E1_Hirvensalo.pdf [viitattu 26.7.2018]. (*Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaraportti Y2016-E1*)

Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaraportti Y2016-03: Kahden lapsen kuolemaan johtanut rivitalopaloo Raahessa 13.9.2016. Saatavilla:

http://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muutonnettomuudet/2016/YXWTDThLb/Y2016-03_Raahe.pdf [viitattu 26.7.2018]. (*Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaraportti Y2016-03*)

Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus Y2016-05: Neljän ihmisen kuolemaan johtanut tulipalo kerrostaloasunnossa Helsingin Vuosaarella 9.12.2016. Saatavilla:

http://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muutonnettomuudet/2016/2LxW5TCDF/Y2016-05_Vuosaari.pdf [viitattu 26.7.2018]. (*Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus Y2016-05*)

Salo, Outi: Ikäihmisen kotona asumisen turvallisuus. Palopäällystön koulutusohjelma, Savonia-ammattikorkeakoulu, 2018. Saatavilla:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/143455/Salo_Outi.pdf [viitattu 21.8.2018]. (*Salo 2018*)

Sirén, Anna-Emilia: Ankara vastuu ja sen soveltamisalan muodostuminen oikeuskäytännössä.

Yritysjuridiikan Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopiston Johtamiskorkeakoulu. Tampere 2014. Saatavilla: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95112/GRADU-1395836413.pdf?sequence=1> [viitattu 17.5.2018] (*Sirén 2014*)

Suontaka, Marika – Lindberg, Nina – Putkonen, Hanna: Kriminaalipotilaille harkitaan veloitteista avohoitoa. *Duodecim* 2007; 123: 2391–2397. Saatavilla: <https://www.duodecimlehti.fi/api/pdf/duo96777> [viitattu 29.8.2018] (*Suontaka et al. 2007*)

Turun kaupungin turvallisuussuunnitelma 2017–2020. Saatavilla: <http://ah.turku.fi/kh/2017/0306006x/Images/1514624.pdf> [viitattu 2.8.2018] (*Turun kaupungin turvallisuussuunnitelma 2017–2020*)

Uurasmaa, Severi – Kylälampi, Lassi: Palonvaarojen ja muiden onnettomuusriskien tunnistaminen osana asumisen turvallisuutta. Palopäällystön koulutusohjelma, Savonia-ammattikorkeakoulu, 2017. Saatavilla: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/136793/Kylalammi_Lassi_Uurasmaa_Severi.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 21.8.2018]. (*Uurasmaa – Kylälampi 2017*)

Valviran ohje asuntojen siivottomuustapauksissa. Valvira – Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Ohje viranomaisille 3/2011. Saatavilla:

http://www.valvira.fi/documents/14444/22511/Valvira_ohje_viranomaisille_3_2011.pdf
21.8.2018]. (*Valviran ohje asuntojen siivottomuustapauksissa*)

[viitattu

JULKAISEMATTOMAT MUUT LÄHTEET

Kielinen, Tiina: Kotonaan asuvien erityisryhmiin kuuluvien paloturvallisuus ja viranomaisyhteistyö. Palopäälystön koulutusohjelma, Savonia-ammattikorkeakoulu, 2013. (*Kielinen 2013*)

Lehtimäki, Mari: Kuka tutkii tulipalot? Mikä taho tutkii, mitä ja miksi? Tulipalojen tutkinnan nykytilaa ja tulevaisuuden näkymiä tutkijoiden näkökulmasta. Poliisin alipäälystötutkinnon lopputyö, kevät 2007. (*Lehtimäki 2007*)

Palontutkinnan raami pelastuslaitoksille eli "Yleisohje palontutkinnan järjestelyiksi". Työryhmän esitys 7.12.2011. Pelastusjohtajat / Räddningsdirektörerna, Palontutkinta 2014 -työryhmä, Palontutkintakirje 2/2011, liite 1.

Poliisitarkastaja Antti Leppilahden, Mari Lehtimäen ja Päivi Mäkelän keskustelu Poliisihallituksessa 21.2.2018. Muistio, laatinut PM, osallistujien tarkastama ja osallistujien hallussa.

Varsinais-Suomen pelastuslaitos, Palontutkintaohje pelastustoimintatehtävissä toimivalle henkilöstölle (27.6.2012, viimeisin päivitys 26.5.2016).

LIITTEET

Liite 1: Tuottamuksellisten palojen sytymiskategoriat tutkimusaineistossa

Liite 2: Rikosilmoitusaineiston piirteitä taulukkomuodossa, syyttämättäjättämispäätösten ja hylättyjen syytteiden perusteluja

Liite 3: Pelastuslaitoksille kesällä 2017 osoitettu Webropol-kysely PelL 41 ja 42 §:istä

Liite 4: Paloriski-ilmoituksen käsittely Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella – Prosessikaavio

Liite 5: Pelastuslain mukainen ilmoitusvelvollisuus onnettomuus- ja paloriskeistä – Käsittelyprosessi Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella

Liite 1: Tuottamuksellisten palojen syytymiskategoriat tutkimusaineistossa

	AVOTULI ULKONA (myös ajoneuvot)	AVOTULI RAKENNUKSISSA (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla / parvekkeella)	KONEEN TAI LAITTEEN KÄYTTÖTARKOITUKSEN VASTAINEN KÄYTTÖ	KONEEN TAI LAITTEEN KÄYTTÖ JOKA TEKONA SALLITTUA, MUTTA SISÄLTÄÄ KIELLETYN RISKIN	TULITYÖT, JOITA TEHTÄESSÄ EI OLE RYHDYTTY RIITTÄVIIN VAROTOIMIIN
	A	B	C	D	E
1	Avotuli ulkona metsäpalovaroituksen aikaan	Tupakoinnista ¹⁹⁵ johtuva (nukahtaminen jne)		Valvomaton ruuanvalmistus	Ei sopiva tulityöpaikaksi
2	Avotulesta karannut tuli, ei merkintää metsäpalovaroituksesta	Tupakan huolimaton tumppaaminen, myös tuhkakupit ja kuumat tupakan tuhkat roskiksessa	Liesi päällä muussa kuin ruuanvalmistuksessa	Palavaa materiaalia liian lähellä kiuasta tai kiukaalla	Ei valvottu jälkikäteen
3	Valvomaton avotulen poltto (nuotio, kulo, ym)	Kuumat muut tuhkat roskikseen, tuhkaämpärit	Putkien sulatus väärällä laitteella	Valaisin liian lähellä materiaalia tai muu väärä käyttö	Tehty liian pölyisessä tai roskaisessa paikassa
4	Avotulen sammuttamisen yritys epäonnistunut	Kynttilä liian lähellä materiaalia tai muu väärä käyttö (myös valvomaton), öljylamput, sisustustakat ym		Ruuanvalmistuksessa "syttynyt", ei valvomaton	Ei alkusammutus- kalustoa
5	Avotulen teko kiellettyyn paikkaan	Tulipesästä tai hormista tuottamuksella lähteneet		Pöly tms laitteen lähellä (myös kattilat jos palo ei lähtenyt <u>tulipesästä</u>)	Tulityölaite jätetty päälle
6	Väärin sijoitetut tai valvomattomat kynttilät	Itsensä palamaan syttyttäminen sisätiloissa		Kannabiksen kasvatukseen liittyvät (sekä jatkojohdoista että kasvilampuista lähteneet)	
7	Kuumat tuhkat, (myös tuhkakupit)	Tahallisesti sytytetyt (rakennuksissa)			
8	Palavan tupakan heittäminen ulos ja siitä lähtenyt palo	Muu teko sisällä, jossa ei paloelementtiä			
9	Raketeista lähteneet	Sisäpalo, epäselvä syytymissy			
10	Soihdut, savut				
11	Itsensä palamaan sytyttäminen ulkotiloissa (myös auto)				
12	Tahalliset ulkopalot (myös auto)				
13	Muu teko ulkona jossa ei palo- elementtiä				
14	Ulkona 2 tai useampi mahdollinen syy	Rakennuksessa, 2 tai useampi mahdollinen syy			Tulitöistä, 2 tai useampia syitä tai ei tietoa tarkemmasta mekanismista
99	MUU	MUU		MUU	

¹⁹⁵ Tupakanpolttoon rinnastetaan myös piipunpolto, huumepiiput yms

Liite 2: Rikosilmoitusaineiston piirteitä taulukkomuodossa, syyttämättäjättämispäätösten ja hylättyjen syytteiden perusteluja

Keräsimme tutkimusta varten kattavan rikosilmoitusaineiston vuodelta 2014 koko maasta. Lisäksi keräsimme syyteharkintaan edenneistä tapauksista syyttäjien päätökset ja tuomioistuinten ratkaisut. Tavoitteenamme on ollut hyödyntää tuo työläästi kerätty aineisto tarkasti.

Tarkan käsittelyn riskinä on kuitenkin se, että se liikaa raskauttaa asian käsittelyä ja vie huomion liikaa yksityiskohtiin. Edellä tutkimustekstissä on hyödynnetty vain osaa tänne liitteeseen kootuista ja esitetyistä tiedoista, ja yksityiskohtaisempia tapaustietoja kaipaava löytääkin lisätietoja täältä.

Aineiston tiedot on syötetty SPSS-tilasto-ohjelmaan¹⁹⁶ laadittuun matriisiin. Rikosilmoitusaineisto on koodattu jo edellä kuvatulla tavalla seuraavasti:

- VK, varomaton käsittely
- YK, yleisvaaran tuottamus
- VA, vaaran aiheuttaminen

Näiden lyhenteiden perässä olevat numerot viittaavat tapauksen järjestysnumeroon aineistossa ja kyseisen rikosnimikkeen ilmoitusten kokonaismäärään (esim. VK245/258)

Lisäksi taulukoissa on jouduttu käyttämään esitysteknisistä syistä muitakin lyhenteitä. Lyhenteet koskevat

- poliisin tutkinnan tilaa:

- TP SJÄ, tapauspäättös, toimitettu syyttäjälle syyteharkintaan
- TP, tapauspäättös (eri syitä, mm. rikoksesta epäillyn alaikäisyys tai todettu ettei tapaukseen liity rikosta)
- KE, tutkinta keskeytetty toistaiseksi

- syyttäjän päätöksiä:

- RV, ps: rangaistusvaatimus, päiväsakkoseuraamus
- SJP, syyttämättäjättämispäättös

- muita nimikkeitä:

- PR, pelastusrikkomus
- VT, vahingonteko
- TT, tuhotyö

Tutkimusta varten on luotu luokittelu syytymissyistä. Siinä tapaukset jakautuvat viiteen luokkaan (A–E), joilla puolestaan on omat alaluokkansa. Luokittelun perusteet on kuvattu edellä liitteessä 1.¹⁹⁷

Usein kuulee esitettävän kritiikkiä siitä, että syyttäjät tekevät liian herkästi syyttämättäjättämispäätöksiä, tai että tapaukset eivät menesty oikeudessa. Täällä liitteessä on pitkästikin avattu niitä tapauksia, joissa on tehty joko, syyttämättäjättämispäättös tai syyte on hylätty. Huolellisesti tehdyt päätökset ovat usein myös huomattavan informatiivisia yleisemmänkin tason tarkastelun pohjaksi, esimerkiksi palontutkinnan kehittämiseksi.

¹⁹⁶ IBM SPSS Statistics 24.

¹⁹⁷ Taulukoissa 2–10 on käytetty kaikkia luokittelukategorioita. Myöhempiä taulukoita on tiivistetty poistamalla niistä rivejä, joissa ei ole ollut yhtään tapausta.

Tapaukset ovat anonymisoituja, eli nimi- ja tapahtumapaikkatiedot on poistettu tiivistyksistä. Tekijöiden sukupuoli ei käy tapausselostuksista esiin.

Tapaukset käsitellään nimikkeittäin niin, että ensin tarkastelun kohteena ovat poliisin varomattomana käsittelemänä tutkitut palot. Sen jälkeen vuorossa ovat yleisvaaran tuottamuksena ja lopuksi varomattomana käsittelemänä tutkitut palot. Taulukkonumeroinnin perässä sulkeissa oleva rikosnimike kuvaa, mistä perusjoukosta kulloinkin on kysymys.

Taulukot

Taulukko 1. (varomaton käsittely): Mitä edellä mainitut tutkimukseen kuulumattomat tapaukset (62 kpl) ovat?	132
Taulukko 2. (varomaton käsittely): A Avotuli ulkona, prosenttiosuus kaikista varomaton käsittely -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.	133
Taulukko 3. (varomaton käsittely): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on A Avotuli ulkona.	133
Taulukko 4. (varomaton käsittely): B Avotuli rakennuksessa (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla tai parvekkeella), prosenttiosuus kaikista varomaton käsittely -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista).....	134
Taulukko 5. (Varomaton käsittely): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on B Avotuli rakennuksessa (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla tai parvekkeella).	134
Taulukko 6. (varomaton käsittely): C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö, prosenttiosuus kaikista varomaton käsittely -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.	135
Taulukko 7. (varomaton käsittely): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö.	135
Taulukko 8. (varomaton käsittely): D Koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin, prosenttiosuus kaikista varomaton käsittely -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.	135
Taulukko 9. (varomaton käsittely): E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin, prosenttiosuus kaikista varomaton käsittely -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.	136
Taulukko 10. (varomaton käsittely): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin.	136
Taulukko 11. (Varomaton käsittely): Tutkinnan tila, kaikki tapaustyyppit yhteensä.....	136
Taulukko 12. (varomaton käsittely): Tutkinnan tilat tapaustyypeittäin (A–E).	137
Taulukko 13. (varomaton käsittely): Syyttäjän päätös.	137
Taulukko 14. (varomaton käsittely): Syyttäjän päätös, kun tapaus on A Avotuli ulkona.	137

Taulukko 15. (varomaton käsittely): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on B Avotuli rakennuksessa....	138
Taulukko 16. (varomaton käsittely): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö.....	138
Taulukko 17. (varomaton käsittely): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin.....	138
Taulukko 18. (varomaton käsittely): Rangaistusvaatimusmenettelyssä määrättyjen päiväsakkojen määrän jakautuminen.....	140
Taulukko 19. (varomaton käsittely): Käräjäoikeuden tuomioiden jakautuminen päätöksittäin.....	141
Taulukko 20. (varomaton käsittely): Käräjäoikeuden tuomioiden jakautuminen syytymissyittäin.....	141
Taulukko 21. (yleisvaaran tuottamus): A Avotuli ulkona, prosenttiosuus kaikista yleisvaaran tuottamusnimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.....	143
Taulukko 22. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on A Avotuli ulkona.....	143
Taulukko 23. (yleisvaaran tuottamus): B Avotuli rakennuksessa (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla tai parvekkeella), prosenttiosuus kaikista yleisvaaran tuottamusnimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.....	144
Taulukko 24. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on B Avotuli rakennuksessa (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla tai parvekkeella).....	144
Taulukko 25. (yleisvaaran tuottamus): C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö, prosenttiosuus kaikista yleisvaaran tuottamusnimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.....	144
Taulukko 26. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö.....	145
Taulukko 27. (yleisvaaran tuottamus): D Koneen tai laitteen käyttö, joka on tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin, prosenttiosuus kaikista yleisvaaran tuottamusnimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista....	145
Taulukko 28. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on D Koneen tai laitteen käyttö, joka on tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin.....	145
Taulukko 29. (yleisvaaran tuottamus): E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin, prosenttiosuus kaikista yleisvaaran tuottamusnimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.....	146
Taulukko 30. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin.....	146
Taulukko 31. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tila, kaikki tapaustyyppit yhteensä.....	146
Taulukko 32. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tilat tapaustyypeittäin (A-E).....	146
Taulukko 33. (yleisvaaran tuottamus): Syyttäjän päätös.....	147

Taulukko 34. (yleisvaaran tuottamus): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on A Avotuli ulkona.	147
Taulukko 35. (yleisvaaran tuottamus): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on B Avotuli rakennuksessa.	147
Taulukko 36. (yleisvaaran tuottamus): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö.	148
Taulukko 37. (yleisvaaran tuottamus): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on D Koneen tai laitteen käyttö, joka on tekona sallittu, mutta sisältää kielletyn riskin.	148
Taulukko 38. (yleisvaaran tuottamus): Käräjäoikeuden tuomioiden jakautuminen päätöksittäin.	151
Taulukko 39. (yleisvaaran tuottamus): Käräjäoikeuden tuomioiden jakautuminen syytymissyittäin.	152
Taulukko 40. (vaaran aiheuttaminen): Mitä edellä mainitut tutkimukseen kuulumattomat tapaukset (296 kpl) ovat?	155
Taulukko 41. (vaaran aiheuttaminen): A Avotuli ulkona, prosenttiosuus kaikista vaaran aiheuttaminen-nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.	156
Taulukko 42. (vaaran aiheuttaminen): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on A Avotuli ulkona.	156
Taulukko 43. (vaaran aiheuttaminen): B Avotuli rakennuksessa (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla tai parvekkeella), prosentti-osuus kaikista vaaran aiheuttaminen -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.	156
Taulukko 44. (vaaran aiheuttaminen): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on B Avotuli rakennuksessa (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla tai parvekkeella).	157
Taulukko 45. (vaaran aiheuttaminen): C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö, prosenttiosuus kaikista vaaran aiheuttaminen -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.	157
Taulukko 46. (vaaran aiheuttaminen): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö.	157
Taulukko 47. (vaaran aiheuttaminen): D Koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin, prosenttiosuus kaikista vaaran aiheuttaminen -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.	157
Taulukko 48. (vaaran aiheuttaminen): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on D Koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin.	158
Taulukko 49. (vaaran aiheuttaminen): Tutkinnan tila, kaikki tapaustyyppit yhteensä.	158
Taulukko 50. (vaaran aiheuttaminen): Tutkinnan tilat tapaustyypeittäin (A–E).	158
Taulukko 51. (vaaran aiheuttaminen): Syyttäjän päätös.	159
Taulukko 52. (vaaran aiheuttaminen): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on A Avotuli ulkona.	159
Taulukko 53. (vaaran aiheuttaminen): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on B Avotuli rakennuksessa.	159

Taulukko 54. (vaaran aiheuttaminen): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö.	159
Taulukko 55. (vaaran aiheuttaminen): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on D Koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin.....	160
Taulukko 56. (vaaran aiheuttaminen): Käräjäoikeuden tuomioiden jakautuminen päätöksittäin.	162
Taulukko 57. (vaaran aiheuttaminen): Käräjäoikeuden tuomioiden jakautuminen syytymissyittain.	163

1. Varomaton käsittely

- dokumentteja yhteensä 258 kpl
- näistä tutkimukseen kuulumattomia 62 kpl
- tutkimukseen kuuluvia dokumentteja on 196, joista samoja tapauksia keskenään koskevat:
 - * VK83/258 ja VK84/258
 - * VK117/258, VK118/258 ja VK119/258
 - * VK230/258 ja VK233/258
 - * VK245/258 ja VK246/258
 - * näissä on toisin sanoen tehty omat ilmoitukset kutakin rikoksesta epäiltyä koskien, vaikka kysymyksessä on sama tapaus. Nämä on yhdistetty kukin vain yhdeksi ilmoitukseksi, jotta *tapausten* lukumääriä koskevat tiedot pysyvät luotettavina

-> näin varomattomana käsitteilynä tutkittuja ja tutkimukseen kuuluvia *tapauksia* on kaikkiaan 191 kpl

Taulukko 1. (varomaton käsittely): Mitä edellä mainitut tutkimukseen kuulumattomat tapaukset (62 kpl) ovat?

Kuvaus	Määrä
Ase-/ampumisjutut	25
Ilotulitteisiin, paukku- tai savupommeihin ym. liittyvät	23
Omatekoisiin räjähteisiin liittyvät (ns. Kodin putkimies-pommit)	6
Räjähdysaineisiin, nalleihin, sytytyslankoihin ym. liittyvä (yleensä puutteet säilytyksessä, luvissa)	3
Räjähdyksiin liittyvät (puutteelliset luvat, suojaukset ym.)	2
Soihdut (esim. jalkapallo-otteluissa)	3
YHTEENSÄ	62

Seuraavat tiedot koskevat vain tutkimuksen kannalta relevantteja tapauksia (n = 191)

Taulukoissa 2–10 tarkastellaan, miten varomaton käsittely -nimikkeellä tehdyt rikosilmoitukset jakautuvat

- eri syytymissyylokkiiin (A–E)
- edelleen syytymissyylokkien alaluokkiin (esim. A1–A99)
- eri poliisitutkinnan tiloihin (tapauspäätös syyttäjälle syyteharkintaan / muu tapauspäätös / tutkinta keskeytetty)

Taulukko 2. (varomaton käsittely): A Avotuli ulkona, prosenttiosuus kaikista varomaton käsittely -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=191)
A1	Avotuli ulkona metsäpalovaroituksen aikaan	39	20,4
A2	Avotulesta karannut tuli, ei merkintää metsäpalovaroituksesta	17	8,9
A3	Valvomaton avotulen poltto (nuotio, kulo yms.)	8	4,2
A4	Avotulen sammuttamisen yritys epäonnistunut	4	2,1
A5	Avotulen teko kiellettyyn paikkaan	7	3,7
A6	Väärin sijoitetut tai valvomattomat kynttilät ulkona	1	0,5
A7	Kuumat tuhkat (myös tuhkakupit)	3	1,6
A8	Palavan tupakan heittäminen ulos ja siitä lähtenyt palo	2	1,0
A9	Raketeista lähteneet palot (raketti syttymissyynä)	2	1,0
A10	Soihdut, savut syttymissyynä	0	0
A11	Itsensä palamaan sytyttäminen ulkotiloissa (myös autossa)	0	0
A12	Tahalliset ulkopalot (myös auto)	32	16,8
A13	Muu teko ulkona jossa ei paloelementtiä	1	0,5
A14	Palo ulkona, 2 tai useampi mahdollinen syttymissyynä	9	4,7
A99	Palo ulkona, muu luokittelematon syy	3	1,6
	YHTEENSÄ	128	67,0

Taulukko 3. (varomaton käsittely): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on A Avotuli ulkona.

Koodi	Tutkinnan tila syttymissyynkohtaisesti	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
A1	Avotuli ulkona metsäpalovaroituksen aikaan	17	15	7	39
A2	Avotulesta karannut tuli, ei merkintää metsäpalovaroituksesta	11	6	0	17
A3	Valvomaton avotulen poltto (nuotio, kulo yms.)	4	1	3	8
A4	Avotulen sammuttamisen yritys epäonnistunut	1	3	0	4
A5	Avotulen teko kiellettyyn paikkaan	1	3	3	7
A6	Väärin sijoitetut tai valvomattomat kynttilät ulkona	1	0	0	1
A7	Kuumat tuhkat (myös tuhkakupit)	1	2	0	3
A8	Palavan tupakan heittäminen ulos ja siitä lähtenyt palo	1	1	0	2
A9	Raketeista lähteneet palot (raketti syttymissyynä)	1	0	1	2
A10	Soihdut, savut syttymissyynä	0	0	0	0
A11	Itsensä palamaan sytyttäminen ulkotiloissa (myös autossa)	0	0	0	0
A12	Tahalliset ulkopalot (myös auto)	6	7	19	32
A13	Muu teko ulkona jossa ei paloelementtiä	0	1	0	1
A14	Palo ulkona, 2 tai useampi mahdollinen syttymissyynä	0	0	9	9
A99	Palo ulkona, muu luokittelematon syy	1	2	0	3
	YHTEENSÄ	45	41	42	128

Taulukko 4. (varomaton käsittely): B Avotuli rakennuksessa (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla tai parvekkeella), prosenttiosuus kaikista varomaton käsittely -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista).

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=191)
B1	Tupakoinnista (ml. piiput) johtuva – nukahtaminen ym.	18	9,4
B2	Tupakan huolimaton tumppaaminen, myös tuhkakupit ja kuumat tupakan tuhkat roskiksessa	6	3,1
B3	Muut kuumat tuhkat roskikseen, tuhkaämpärit	0	0
B4	Kynttilä liian lähellä materiaalia tai muu väärä käyttö (myös valvoton), öljylamput, sisustustakat ym.	3	1,6
B5	Tulipesästä tai hormista tuottamuksella lähteneet	7	3,7
B6	Itsensä palamaan sytyttäminen sisätiloissa	0	0
B7	Tahallisesti sytytetty (rakennuksissa)	12	6,3
B8	Muu teko sisällä, jossa ei paloelementtiä	1	0,5
B9	Sisäpalo, epäselvä syttymissyyn	0	0
B14	Palo rakennuksessa, 2 tai useampi mahdollinen syy	8	4,2
B99	Muu palo rakennuksessa	4	2,1
	YHTEENSÄ	59	30,9

Taulukko 5. (Varomaton käsittely): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on B Avotuli rakennuksessa (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla tai parvekkeella).

Koodi	Tutkinnan tila syttymissyynkohtaisesti	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
B1	Tupakoinnista (ml. piiput) johtuva – nukahtaminen ym.	13	5	0	18
B2	Tupakan huolimaton tumppaaminen, myös tuhkakupit ja kuumat tupakan tuhkat roskiksessa	3	2	1	6
B3	Muut kuumat tuhkat roskikseen, tuhkaämpärit	0	0	0	0
B4	Kynttilä liian lähellä materiaalia tai muu väärä käyttö (myös valvoton), öljylamput, sisustustakat ym.	0	3	0	3
B5	Tulipesästä tai hormista tuottamuksella lähteneet	3	4	0	7
B6	Itsensä palamaan sytyttäminen sisätiloissa	0	0	0	0
B7	Tahallisesti sytytetty (rakennuksissa)	4	5	3	12
B8	Muu teko sisällä, jossa ei paloelementtiä	1	0	0	1
B9	Sisäpalo, epäselvä syttymissyyn	0	0	0	0
B14	Palo rakennuksessa, 2 tai useampi mahdollinen syy	4	3	1	8
B99	Muu palo rakennuksessa	0	3	1	4
	YHTEENSÄ	28	25	6	59

Taulukko 6. (varomaton käsittely): C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö, prosenttiosuus kaikista varomaton käsittely -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=191)
C2	Liesi päällä muussa kuin ruoanvalmistuksessa	2	1,0
C3	Putkien sulatus väärällä laitteella	0	0
	YHTEENSÄ	2	1,0

Taulukko 7. (varomaton käsittely): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
C2	Liesi päällä muussa kuin ruoanvalmistuksessa	1	1	0	2
C3	Putkien sulatus väärällä laitteella	0	0	0	0
	YHTEENSÄ	1	1	0	2

Taulukko 8. (varomaton käsittely): D Koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin, prosenttiosuus kaikista varomaton käsittely -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=191)
D1	Valvomaton ruoanvalmistus	0	0
D2	Palavaa materiaalia liian lähellä kiuasta tai kiukaalla	0	0
D3	Valaisin liian lähellä materiaalia tai muu väärä käyttö (sis. kannabisviljelmät)	0	0
D4	Ruoanvalmistuksesta "syttynyt", ei valvomaton	0	0
D5	Pöly tms. laitteen lähellä (myös lämmityskattilat, jos palo ei ole lähtenyt tulipesästä)	0	0
D6	Kannabiksen kasvatukseen liittyvät (sekä jatkojohdoista että kasilampuista lähteneet)	0	0
D99	Muu koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin	0	0
	YHTEENSÄ	0	0

Taulukko 9. (varomaton käsittely): E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin, prosenttiosuus kaikista varomaton käsittely -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=191)
E1	Ei sopiva tulityöpaikaksi	1	0,5
E2	Ei valvottu jälkikäteen	0	0
E3	Tehty liian pölyisessä tai roskaisessa paikassa	1	0,5
E4	Ei alkusammutuskalustoa	0	0
E14	Tulitöistä, 2 tai useampia syitä tai ei tietoa tarkemmasta mekanismista	0	0
E5	Tulityölaite jätetty päälle	0	0
	YHTEENSÄ	2	1,0

Taulukko 10. (varomaton käsittely): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
E1	Ei sopiva tulityöpaikaksi	1	0	0	1
E2	Ei valvottu jälkikäteen	0	0	0	0
E3	Tehty liian pölyisessä tai roskaisessa paikassa	0	1	0	1
E4	Ei alkusammutuskalustoa	0	0	0	0
E14	Tulitöistä, 2 tai useampia syitä tai ei tietoa tarkemmasta mekanismista	0	0	0	0
E5	Tulityölaite jätetty päälle	0	0	0	0
	YHTEENSÄ	1	1	0	2

Taulukoissa 11 ja 12 on koostettu ja tiivistetty jo edellisten taulukoiden tietoja koskien tapausten jakautumista eri tutkinnan tiloihin:

Taulukko 11. (Varomaton käsittely): Tutkinnan tila, kaikki tapaustyyppit yhteensä.

Tutkinnan tila	Määrä	%-osuus
TP SJÄ, tapauspäätös syyttäjälle syyteharkintaan	75	39,3
TP, tapauspäätös	68	35,6
KE, keskeytetty	48	25,1
YHTEENSÄ	191	100,0

Taulukko 12. (varomaton käsittely): Tutkinnan tilat tapaustyypeittäin (A–E).

Palotyyppi	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
A Avotuli ulkona	45	41	42	128
B Avotuli rakennuksessa	28	25	6	59
C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö	1	1	0	2
D Koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin	0	0	0	0
E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin	1	1	0	2
YHTEENSÄ	75	68	48	191

Taulukot 13–17 koskevat vain syyttäjälle edenneitä tapauksia (TP SJÄ, n = 75). Taulukkoon 13 on tiivistetty syyttäjän päätösten jakautuminen. Taulukoissa 14–17 on purettu syyttäjän päätös syytymissytyypeittäin.

Taulukko 13. (varomaton käsittely): Syyttäjän päätös.

Syyttäjän päätös	Määrä	%-osuus
Rangaistusvaatimus: päiväsakot	46	61,3
Varomaton käsittely – haastehakemus	17	22,7
Yleisvaaran tuottamus – haastehakemus	2	2,7
Pelastusrikkomus – haastehakemus	2	2,7
Vahingonteko – haastehakemus	1	1,3
Syyttämättäjäättämispäätös tai syytteen peruuttaminen	7	9,3
YHTEENSÄ	75	100,0

Taulukko 14. (varomaton käsittely): Syyttäjän päätös, kun tapaus on A Avotuli ulkona.

Koodi	Syytymissyyn tarkempi kuvaus	RV: ps	VK	YT	PR	VT	SJP	YHT.
A1	Avotuli ulkona metsäpalovaroituksen aikaan	14	2	0	1	0	0	17
A2	Avotulesta karannut tuli, ei merkintää metsäpalovaroituksesta	9	1	0	0	0	1	11
A3	Valvottoman avotulen poltto (nuotio, kulo yms.)	4	0	0	0	0	0	4
A4	Avotulen sammuttamisen yritys epäonnistunut	1	0	0	0	0	0	1
A5	Avotulen teko kiellettyyn paikkaan	1	0	0	0	0	0	1
A6	Väärin sijoitetut tai valvomattomat kynttilät ulkona	0	1	0	0	0	0	1
A7	Kuumat tuhkat (myös tuhkakupit)	1	0	0	0	0	0	1
A8	Palavan tupakan heittäminen ulos ja siitä lähtenyt palo	1	0	0	0	0	0	1
A9	Raketeista lähteneet palot (raketti syytymissyynä)	0	0	0	0	0	1	1
A12	Tahalliset ulkopalot (myös auto)	2	1	0	1	1	1	6
A99	Palo ulkona, muu luokittelematon syy	0	1	0	0	0	0	1
	YHTEENSÄ	33	6	0	2	1	3	45

Taulukko 15. (varomaton käsittely): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on B Avotuli rakennuksessa.

Koodi	Tutkinnan tila syytymissyykohtaisesti	RV: ps	VK	YT	PR	SJP	YHT.
B1	Tupakoinnista (ml. piiput) johtuva – nukahtaminen ym.	6	6	0	0	1	13
B2	Tupakan huolimaton tumppaaminen, myös tuhkakupit ja kuumat tupakan tuhkat roskiksessa	0	1	2	0	0	3
B5	Tulipesästä tai hormista tuottamuksella lähteneet	1	1	0	0	1	3
B7	Tahallisesti sytytetty (rakennuksissa)	2	2	0	0	0	4
B8	Muu teko sisällä, jossa ei paloelementtiä	1	0	0	0	0	1
B14	Palo rakennuksessa, 2 tai useampi mahdollinen syy	3	0	0	0	1	4
	YHTEENSÄ	13	10	2	0	3	28

Taulukko 16. (varomaton käsittely): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö.

Koodi	Syytymissyyntä tarkempi kuvaus	RV: ps	VK	YT	PR	SJP	YHT.
C2	Liesi päällä muussa kuin ruoanvalmistuksessa	0	1	0	0	0	1
	YHTEENSÄ	0	0	0	0	0	1

Tapaustyyppissä *D Koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin* ei yhtään syyteharkintaan edennyttä tapauspäätöstä.

Taulukko 17. (varomaton käsittely): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin.

Koodi	Syytymissyyntä tarkempi kuvaus	RV: ps	VK	YT	PR	SJP	YHT.
E1	Ei sopiva tulityöpaikaksi	0	1	0	0	0	1
	YHTEENSÄ	0	1	0	0	0	1

Kuvaukset syyttämättä jättämispäätökseen tai syytteen peruuttamiseen päätyneistä tapauksista:

VK87/258: *syyttäjä on peruuttanut syytteen, koska syyteoikeus asiassa on vanhentunut.* Tapauksessa II on tehnyt tulitöitä, tässä tapauksessa purkanut auton osia kulmahiomakoneella irti teollisuushallissa, missä tulitöiden tekeminen oli kiellettyä (ilmeisesti vuokranantajan kieltö). Rikoksesta epäillyn tavoittaminen on ollut hankalaa ja tutkintaa ovat rasittaneet myös kieliongelmat. Haastehakemus on pystytty jättämään vain vähän ennen syyteoikeuden vanhentumisaikaa.

VK91/258: *ei todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.* Omakotitalon autotallin seinustalla oli sytytetty vaatteita palamaan. Kaikin puolin sotkuinen tapaus, missä rikoksesta epäillyn kertomus on muuttunut moneen kertaan. Tämän tutkimuksen kannalta tapaus on sikäli epärelevantti, että kysymys on tahallisesta teosta.

VK104/258: *kohtuusperuste.* LL ampui ilotulitteita liian lähellä latoa; ilotulitteen ohjeessa ampumaetäisyydeksi rakennuksista oli määritelty 100 m, mutta LL ampui aivan palamaan syttyneen ulkorakennuksen seinän vieressä. "Asiassa ei olisi odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomina ottaen huomioon, että aiheutettu vaara on kohdistunut hänen omaan omaisuuteensa ja hän on saanut kärsiä koko taloudellisen vahingon siitä, että hänen vakuuttamaton varastorakennuksensa on tuhoutunut täysin."

VK126/258: *asiassa ei ole näyttöä rikoksesta tai todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.* HH ja TT olleet humalassa asunnolla, molemmat tupakoineet ja molemmat ovat rikosilmoituksen mukaan todenneet, että palo saattoi lähteä omasta tupakasta. "Esitutkintapöytäkirjasta saatavan selvityksen, erityisesti HH:n ja TT:n kertomuksen perusteella voidaan pitää erittäin todennäköisenä sitä, että huoneistopalo on saanut alkunsa palavasta tupakasta. Sekä HH että T ovat kertoneet alkoholin nauttimisen ohella tupakoineensa runsaasti. Kumpikin on kertonut sammuneensa/nukahtaneensa jossain vaiheessa. Asiassa on siten näytetty se, että tulipalo on johtunut jommankumman tupakointiin liittyvästä huolimattomuudesta. Koska asiassa ei ole kuitenkaan selvitettävissä kumman huolimattomuudesta tulipalo on aiheutunut, jää syyllisyyksymys epäselväksi, eikä syytteen nostamisen edellyttämiä todennäköisiä syitä syytteen nostamiselle siten ole olemassa."

VK129/258: *ei todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.* Tapauksessa vanha asumiskäyttöön remontoitu rautatieasema paloi, illalla kylässä oli ollut useampia nuoria, jotka olivat käyneet tupakoimassa terassilla. Pelastuslaitos oli arvioinut palon lähteneen tupakoinnista, kaikki epäillyt – joita poliisi oli kuulustellut vasta vajaan vuoden kuluttua tapahtuneesta – esittivät palon syttyneen muusta kuin tupakasta: he esittivät syttymissyiksi terassin ulkovalon oikosulkua, suojaamattomia pistorasioita, itsetehtyjä sähköasennuksia ja ulkopuolista tekijää. "Hälytysselesteessä mainitut havainnot tupakantumpeista sekä yleinen elämäkokemus huomioon ottaen, on hyvin mahdollista palon alkaneen tupakasta. --- ei voida pitää riittävänä näyttönä --- koska tupakan aiheuttama palosyy on kuitenkin vain arvio, eikä muuta arviota tukevaa näyttöä ole esitetty."

VK199/258: *ei todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.* DD oli sytyttänyt kamiinan mökissä, jonka kertoi olleen kyläläisten yhteiskäytössä, mökki paloi. Pelastuslaitoksen onnettomuusselosteessa palon syyksi oli arvioitu puutteellinen suojaetäisyys (ilmeisesti hormin läpiviennistä syttynyt).

VK200/258: *ei todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.* Vahvassa humalassa oleva ja nokinen MM tuli alastomana metsästä, missä oli syttynyt palo. MM:ää kuultiin esitutkinnassa vasta lähes 9 kk tapahtuneen jälkeen. "Hänen muistikuvansa tapahtumapäivästä ovat hatarat. Hän muistaa olleensa polttareissa ja nauttineensa alkoholia. Hän muisti jääneensä pois polttariporukan kyydistä ja olleensa K-tiellä. MM ei muista tarkkaan minkälaisia vaatteita hänellä oli, kun hän lähti juhlimaan, mutta luultavasti hänellä oli verkkarit tai farkut. MM muistaa kysyneensä joltakin mieheltä kyydin kotiin. MM ei muista, että hän olisi grillannut metsässä, eikä hän muista missä vaiheessa hänen vaatteensa ovat häipyneet tai miksi hän on ollut noesta mustana. MM kiistää syyllistyneensä rikokseen. --- Tutkintailmoituksen selostusosassa on maininta, että paikalta löytyi Adidaksen verkkarit, kännykkä, sekä avainnippu jotka olivat vaurioituneet palossa. Tavarat toimitettu Z:n poliisilaitokselle. 14.4.2016 tavaroiden olinpaikasta ei ole tietoa.

Näytön arviointi

Asiassa on selvitetty, että MM on ollut alueella missä maasto-/metsäpalo on syttynyt. Asiassa on myös syytä epäillä, että MM on ollut nuotiopaikalla ottaen huomioon, että paikalta on löytynyt vaatteita ja MM:n on myöhemmin todettu olevan ilman vaatteita lähellä tapahtumapaikkaa ja hän on ollut musta noesta. Varmaa

tietoa siitä, että omaisuus joka on löydetty nuotion läheisyydestä olisi MM:n ei saatu koska omaisuutta ei ole tutkittu ja se on hukassa.

MM on kertonut tulleen jossain vaiheessa heitetyksi autosta. Asiassa on jäänyt epäselväksi missä vaiheessa tämä on tapahtunut. Jos MM on ollut nuotion läheisyydessä ja on mahdollista, että MM ei ole ollut yksin tapahtumapaikalla ja että joku muu on sytyttänyt palon/jättänyt nuotion palamaan. On myös mahdollista, että MM on tullut/ollut nuotiopaikalla vasta kun palo oli jo syttynyt.

Syytteen nostaminen edellyttää vähintään todennäköisten syiden tasoista näyttöä syylliseksi epäillyn henkilön epäillyn syyllisyyden tueksi. Suoritetun esitutkinnan perusteella ja vastoin MM:n kiistämistä asiassa ei ole kertynyt todennäköisten syiden tasoista näyttöä MM:n epäillyn syyllisyyden tueksi ja syytettä ei nosteta.”

Taulukoissa 18–20 käsitellään poliisin varomattomina käsittelyinä tutkimien palotapausten seuraamuksia. Taulukossa 18 tarkastellaan rangaistusvaatimusmenettelyssä määrättyjen päiväsakkojen jakautumista päiväsakkomäärittäin. Taulukoissa 19 ja 20 esitetään puolestaan käräjäoikeuden ratkaisuja: ensin nimikkeittäin ja sitten ristiintaulukoiden syytymissyyluokat ja ratkaisut.

Taulukko 18. (varomaton käsittely): Rangaistusvaatimusmenettelyssä määrättyjen päiväsakkojen määrän jakautuminen.

Päiväsakkojen määrä	Frekvenssi	%-osuus määrättyistä päiväsakkoista
6	1	2,3
8	2	4,7
9	1	2,3
10	5	11,6
12	31	72,1
15	1	2,3
16	1	2,3
20	1	2,3
YHTEENSÄ	43	100,0

- kolmessa tapauksessa ei ole mainittu päiväsakkojen määrää¹⁹⁸, siksi tässä n = 43
- kuten taulukosta näkyy, erittäin yleinen päiväsakkomäärä on 12. Se näyttää olevan säännönmukainen seuraamus esim. maastopaloissa, joiden osuus varomattomissa käsittelyissä on huomattava.

Syyteharkintaan edenneitä tapauksia (TP SJÄ) on siis kaikkiaan 75 kpl, joista

- * 46 tapauksessa on rangaistusvaatimusmenettelyssä määrätty seuraamukseksi päiväsakkorangaistus
- * 7 tapauksessa on tehty syyttämättäjättämispäätös

Loput 22 tapausta on ratkaistu käräjäoikeudessa seuraavasti:

¹⁹⁸ VK29/258, VK80/258, VK196/258.

Taulukko 19. (varomaton käsittely): Käräjäoikeuden tuomioiden jakautuminen päätöksittäin.

Käräjäoikeuden tuomio	Frekvenssi	%-osuus kaikista tuomioista
Varomaton käsittely	16	72,7
Pelastusrikkomus	2	9,1
Syyksi luettu haastehakemuksen mukainen rikos (varomaton käsittely), jätetty rangaistukseen tuomitsematta	1	4,5
Syyte hylätty	2	9,1
Tapausta ei ole vielä käsitelty käräjäoikeudessa	1	4,5
YHTEENSÄ	22	100,0

Taulukko 20. (varomaton käsittely): Käräjäoikeuden tuomioiden jakautuminen syytymissyittäin.

Koodi	Syytymissyyn tarkempi kuvaus	VK	PR	syyte hylätty	jätetty rang. tuomitsematta	ei vielä käsitelty käräjäoikeudessa	YHT.
A1	Avotuli ulkona metsäpalovaroituksen aikaan	2	1	0	0	0	3
A2	Avotulesta karannut tuli, ei merkintää metsäpalovaroituksesta	1	0	0	0	0	1
A6	Väärin sijoitetut tai valvomattomat kynttilät	1	0	0	0	0	1
A12	Tahalliset ulkopalot	2	1	0	0	0	3
A99	Muu ulkopalo	1	0	0	0	0	1
B1	Tupakoinnista (ml. piiput) johtuva – nukahtaminen ym.	3	0	2	1	0	6
B2	Tupakan huolimaton tumppaaminen, myös tuhkakupit ja kuumat tupakan tuhkat roskiksessa	2	0	0	0	1	3
B5	Tulipesästä tai hormista tuottamuksella lähteneet	1	0	0	0	0	1
B7	Tahallisesti sytytetyt (rakennuksissa)	2	0	0	0	0	2
C2	Liesi päällä muussa kuin ruoanvalmistuksessa	1	0	0	0	0	1
	YHTEENSÄ	16	2	2	1	1	22

 Tuomiot¹⁹⁹:

- varomattomasta käsittelystä 15–60 päiväsakkoa
- pelastusrikkomuksesta 15 päiväsakkoa

¹⁹⁹ Tässä on huomioitu vain ne tapaukset, joissa tuomio on annettu pelkästään tähän tutkimukseen liittyvästä tapauksesta. Niistä tuomioista, joissa rangaistus on annettu myös muista kuin tässä tarkasteltavasta teosta, on mahdotonta saada tietoa juuri palotapauksen rangaistuksen arvioinnista.

Kuvaukset syytteen hylkäämiseen päätyneistä kahdesta tapauksesta:

VK183/258: asuntopalo, minkä oli epäilty lähteneen joko vuoteessa tupakoinnista tai television syttymisestä. Teknistä tutkintaa on hankaloittanut mm. se, että kuvat huoneesta on otettu vasta siinä vaiheessa, kun palaneita huonekaluja on jo siirretty tai viety kokonaan pois. Esitutkinnassa todistajana on kuultu yhtä palomiestä, ei ketään tutkinnasta.

”Syytteen teonkuvauksessa on lähdetty siitä, että vastaaja olisi tupakoinut tai käsitellyt muuten tulta varomattomasti sängyssä ja nukahtanut, ja että tulipalo olisi saanut alkunsa KK:n menettelystä. Vastaaja on kiistänyt tupakoineensa sängyssä. Asiassa ei ole esitetty mitään näyttöä siitä, että vastaaja olisi ennen tulipaloa käsitellyt tulta tai tupakoinut. Asiassa ei siten ole esitetty näyttöä siitä, että vastaaja olisi myötävaikuttanut tulipalon syttymiseen. Asiassa kuultu todistaja ei ole osannut kertoa mitään palon syttymissyystä. Asiassa on jäänyt täysin epäselväksi se, mistä tulipalo oli saanut alkunsa. Vastaajan esittämä vaihtoehtoinen tapahtumainkulku voi pitää paikkansa. Asiassa on jäänyt epäselväksi palon syttymissyys ja se, mistä tulipalo on saanut alkunsa. Epäselvässä tilanteessa asia on ratkaistava vastaajan edun mukaisella tavalla. Siten syyte on hylättävä.”

VK186/258: humalassa ollut OO nukahtanut sohvalle, herännyt paloon. Huonosti tehty esitutkinta: esitutkintapöytäkirja ei sisällä mitään muuta kuin rikosilmoitustekstiä ja puhelimitse tehdyn rikoksesta epäillyn kuulustelun, ei siis selostusta teknisestä tutkimuksesta, PRONTO-selosteita tms. Sekä rikosilmoituksessa että esitutkintapöytäkirjassa tuodaan esiin vain mahdollinen sisällä tupakointi, mutta yllättäen haastehakemuksessa mainitaan vaihtoehtoisena syttymismahdollisuutena vartioimatta jätetyt kynttilät. ”Käräjäoikeus on tutkinut asian ja katsoo, että OO ei ole syyllistynyt siihen, mistä hänelle on rangaistusta vaadittu. OO on kiistänyt teon. Asiassa ei ole esitetty mitään näyttöä palon syttymissyystä, eikä syytteen tueksi ole muutoinkaan esitetty todistelua. Yksinomaan se riidaton seikka, että OO on päihtymystilansa vuoksi nukahtanut sohvalle ei osoita, että hän olisi aiheuttanut tulipalon syytteessä kuvatulla tavalla. Käräjäoikeus toteaa, että syyte on jäänyt näyttämättä toteen.”

Hovioikeuteen on edennyt kaksi tapausta:

* toisessa käräjäoikeuden tuomiota ei muutettu (VK219/258)

* toisessa käräjäoikeuden päätöstä muutettiin ainoastaan päiväsakon rahamäärän osalta (VK167/258)

2. YLEISVAARAN TUOTTAMUS

- dokumentteja yhteensä 45 kpl
- näistä tutkimukseen kuulumattomia 2 kpl (molemmat liittyvät räjäytyksiin)
- tutkimukseen kuuluvia dokumentteja on 43, joista yksikään ei koske samaa tapausta kuin toinen (vrt. edellä varomaton käsittely)

-> näin yleisvaaran tuottamuksena tutkittuja ja tutkimukseen kuuluvia *tapauksia* on kaikkiaan 43 kpl. Seuraavat tiedot koskevat vain näitä tutkimuksen kannalta relevantteja tapauksia.

Taulukoissa 21–32 tarkastellaan, miten varomaton käsittely -nimikkeellä tehdyt rikosilmoitukset jakautuvat:

- eri syytymissyylooppiin (A–E)
- edelleen syytymissyylooppien alaluokkiin (esim. A1–A99)
- eri poliisitutkinnan tiloihin (tapauspäätös syyttäjälle syyteharkintaan / muu tapauspäätös / tutkinta keskeytetty)

Taulukko 21. (yleisvaaran tuottamus): A Avotuli ulkona, prosenttiosuus kaikista yleisvaaran tuottamus-nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syytymissyyntä tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=43)
A11	Itsensä palamaan sytyttäminen ulkotiloissa (myös autossa)	1	2,3
A12	Tahalliset ulkopalot (myös auto)	3	7,0
A99	Palo ulkona, muu luokittelematon syy	2	4,7
	YHTEENSÄ	6	14,0

Taulukko 22. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on A Avotuli ulkona.

Koodi	Syytymissyyntä tarkempi kuvaus	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
A11	Itsensä palamaan sytyttäminen ulkotiloissa (myös autossa)	1	0	0	1
A12	Tahalliset ulkopalot (myös auto)	1	0	2	3
A99	Palo ulkona, muu luokittelematon syy	1	1	0	2
	YHTEENSÄ	3	1	2	6

Taulukko 23. (yleisvaaran tuottamus): B Avotuli rakennuksessa (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla tai parvekkeella), prosenttiosuus kaikista yleisvaaran tuottamus-nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=43)
B1	Tupakoinnista (ml. piiput) johtuva – nukahtaminen ym.	3	7,0
B2	Tupakan huolimaton tumppaaminen, myös tuhkakupit ja kuumat tupakan tuhkat roskiksessa	9	20,9
B4	Kynttilä liian lähellä materiaalia tai muu väärä käyttö (myös valvomaton), öljylamput, sisustustakat ym.	3	7,0
B7	Tahallisesti sytytetty (rakennuksissa)	2	4,7
B14	Palo rakennuksessa, 2 tai useampi mahdollinen syy	3	7,0
B99	Muu palo rakennuksessa	2	4,7
	YHTEENSÄ	22	51,2

Taulukko 24. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on B Avotuli rakennuksessa (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla tai parvekkeella).

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
B1	Tupakoinnista (ml. piiput) johtuva – nukahtaminen ym.	2	1	0	3
B2	Tupakan huolimaton tumppaaminen, myös tuhkakupit ja kuumat tupakan tuhkat roskiksessa	7	2	0	9
B4	Kynttilä liian lähellä materiaalia tai muu väärä käyttö (myös valvomaton), öljylamput, sisustustakat ym.	2	1	0	3
B7	Tahallisesti sytytetty (rakennuksissa)	1	1	0	2
B14	Palo rakennuksessa, 2 tai useampi mahdollinen syy	2	1	0	3
B99	Muu palo rakennuksessa	0	1	1	2
	YHTEENSÄ	14	7	1	22

Taulukko 25. (yleisvaaran tuottamus): C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö, prosenttiosuus kaikista yleisvaaran tuottamus-nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=43)
C2	Liesi päällä muussa kuin ruoanvalmistuksessa	1	2,3
	YHTEENSÄ	1	2,3

Taulukko 26. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
C2	Liesi päällä muussa kuin ruoanvalmistuksessa	1	0	0	1
C3	Putkien sulatus väärällä laitteella	0	0	0	0
	YHTEENSÄ	1	0	0	1

Taulukko 27. (yleisvaaran tuottamus): D Koneen tai laitteen käyttö, joka on tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin, prosenttiosuus kaikista yleisvaaran tuottamus-nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%- osuus (n=43)
D1	Valvomaton ruoanvalmistus	4	9,3
D2	Palavaa materiaalia liian lähellä kiuasta tai kiukaalla	4	9,3
D4	Ruoanvalmistuksesta "syttynyt", ei valvomaton	2	4,7
D6	Kannabiksen kasvatukseen liittyvät (sekä jatkojohdot että kasvilampuista lähteneet)	2	4,7
D99	Muu	1	2,3
	YHTEENSÄ	13	30,2

Taulukko 28. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on D Koneen tai laitteen käyttö, joka on tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
D1	Valvomaton ruoanvalmistus	4	0	0	4
D2	Palavaa materiaalia liian lähellä kiuasta tai kiukaalla	1	3	0	4
D4	Ruoanvalmistuksesta "syttynyt", ei valvomaton	1	1	0	2
D6	Kannabiksen kasvatukseen liittyvät (sekä jatkojohdot että kasvilampuista lähteneet)	2	0	0	2
D99	Muu	0	0	1	1
	YHTEENSÄ	8	4	1	13

Taulukko 29. (yleisvaaran tuottamus): E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin, prosenttiosuus kaikista yleisvaaran tuottamus-nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=43)
E14	Tulitöistä, 2 tai useampia syitä tai ei tietoa tarkemmasta mekanismista	1	2,3
	YHTEENSÄ	1	2,3

Taulukko 30. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
E14	Tulitöistä, 2 tai useampia syitä tai ei tietoa tarkemmasta mekanismista	0	1	0	1
	YHTEENSÄ	0	1	0	1

Taulukoissa 31 ja 32 on koostettu ja tiivistetty jo edellisten taulukoiden tietoja koskien tapausten jakautumista eri tutkinnan tiloihin:

Taulukko 31. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tila, kaikki tapaustyytit yhteensä

Tutkinnan tila	Määrä	%-osuus
TP SJÄ, tapauspäätös syyttäjälle syyteharkintaan	26	60,5
TP, tapauspäätös	13	30,2
KE, keskeytetty	4	9,3
YHTEENSÄ	43	100,0

Taulukko 32. (yleisvaaran tuottamus): Tutkinnan tilat tapaustyypeittäin (A-E).

Palotyyppi	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
A Avotuli ulkona	3	1	2	6
B Avotuli rakennuksessa	14	7	1	22
C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö	1	0	0	1
D Koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin	8	4	1	13
E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin	0	1	0	1
YHTEENSÄ	26	13	4	43

Taulukot 33–37 koskevat vain syyttäjälle edenneitä tapauksia (TP SJÄ, n=26). Taulukkoon 33 on tiivistetty syyttäjän päätösten jakautuminen. Taulukoissa 34–37 on purettu syyttäjän päätös syytymissyytyypeittäin.

Taulukko 33. (yleisvaaran tuottamus): Syyttäjän päätös.

Syyttäjän päätös	Määrä	%-osuus
Varomaton käsittely – haastehakemus	2	7,7
Yleisvaaran tuottamus – haastehakemus	17	65,4
Tuhotyö – haastehakemus	1	3,8
Vahingonteko – haastehakemus	1	3,8
Syytettä ei nostettu palonimikkeestä ²⁰⁰	1	3,8
Syyttämättä jättämispäätös	4	15,4
YHTEENSÄ	26	100,0

Taulukko 34. (yleisvaaran tuottamus): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on A Avotuli ulkona.

Koodi	Syytymissyyn tarkempi kuvaus	YT	VK	VT	SJP	ei palonimike	YHT.
A11	Itsensä palamaan sytyttäminen ulkotiloissa (myös autossa)	0	0	1	0	0	1
A12	Tahalliset ulkopalot (myös auto)	1	0	0	0	0	1
A99	Palo ulkona, muu luokittelematon syy	0	0	0	0	1 ²⁰¹	1
	YHTEENSÄ	1	0	1	0	1	3

Taulukko 35. (yleisvaaran tuottamus): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on B Avotuli rakennuksessa.

Koodi	Tutkinnan tila syytymissykohtaisesti	YT	VK	TT	SJP	YHT.
B1	Tupakoinnista (ml. piiput) johtuva – nukahtaminen ym.	1	1	0	0	2
B2	Tupakan huolimaton tumppaaminen, myös tuhkakupit ja kuumat tupakan tuhkat roskiksessa	4	1	0	2	7
B4	Kynttilä liian lähellä materiaalia tai muu väärä käyttö (myös valvomaton), öljylamput, sisustustakat ym.	1	0	0	1	2
B7	Tahallisesti sytytetty (rakennuksissa)	0	0	1	0	1
B14	Palo rakennuksessa, 2 tai useampi mahdollinen syy	2	0	0	0	2
	YHTEENSÄ	8	2	1	3	14

²⁰⁰ YT28/45: samassa rikosilmoituksessa ja esitutkintapöytäkirjassa oli palonimike eli yleisvaaran tuottamus sekä muita rikoksia (törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen, törkeä rattijuopumus). Tapauksessa rattijuoppo törmäsi kovalla vauhdilla talon seinään, auto syttyi palamaan ja poltti samalla talon purkukuntoiseksi. Syyttäjä on jättänyt haastehakemuksen vain liikennelimikkeistä, ja paloon viittaava nimike on tässä vaiheessa pudonnut pois.

²⁰¹ Jo edellä alaviitteessä mainittu tapaus YT28/45.

Taulukko 36. (yleisvaaran tuottamus): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	YT	VK	SJP	YHT.
C2	Liesi päällä muussa kuin ruoanvalmistuksessa	1	0	0	1
	YHTEENSÄ	1	0	0	1

Taulukko 37. (yleisvaaran tuottamus): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on D Koneen tai laitteen käyttö, joka on tekona sallittu, mutta sisältää kielletyn riskin.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	YT	VK	SJP	YHT.
D1	Valvomaton ruoanvalmistus	3	0	1	4
D2	Palavaa materiaalia liian lähellä kiuasta tai kiukaalla	1	0	0	1
D4	Ruoanvalmistuksesta "syttynyt", ei valvomaton	1	0	0	1
D6	Kannabiksen kasvatukseen liittyvät (sekä jatkojohdot että kasvilampuista lähteneet)	2	0	0	2
	YHTEENSÄ	7	0	1	8

Tapaustyyppissä *E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin* ei ole yhtään syyteharkintaan edennyttä tapauspäätöstä.

Kuvaukset syyttämättäjäntämispäätökseen tai syytteen peruuttamiseen päätyneistä tapauksista:

YT6/45: *kohtuusperuste*: "oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina." Tapauksessa YY on tupakoinut vanhustentalossa sijainneen asuntonsa olohuoneessa, tumpannut sen tuhkakuppiin ja tyhjentänyt sen parvekkeen lattialla olleeseen tumppeja sisältäneeseen muovikassiin. YY:n lähdettyä kotoa kassi, kolme roskapussia ja parvekkeen puuritilä ovat syttyneet palamaan. YY ilmeisesti palannut kotiin, jättänyt oven auki rappukäytävään mitä savukaasut alkoivat täyttää, ja YY itse sai lievän savumyrkytyksen (ei palovammoja).

"Tilanteessa on palomestari TT:n arvion mukaan ollut suuri riski kehittyä vakavaksi onnettomuudeksi. Savukaasujen yleissyttyminen olisi TT:n mukaan tapahtunut muutaman minuutin sisällä pelastuslaitoksen saapumisesta paikalle, ja tällöin myös varsinainen palo olisi levinnyt huoneistoon ja toisaalta räystäs- ja kattorakenteisiin.

Esitetyn kirjallisen näytön ja sitä tukevan YY:n kertomuksen perusteella katson, että asiassa on ilmennyt todennäköisiä syitä epäillä YY:n syyllistyneen yleisvaaran tuottamukseen.

YY on kuitenkin esitutkinnassa kertonut, että hänen vuokrasopimuksensa on irtisanottu tapahtuneen vuoksi ja että asunnon lukot on vaihdettu ja asunto on vuokranantajan toimesta tyhjennetty kaatopaikalle ilman, että YY:lle on annettu tilaisuutta hakea sieltä edes henkilökohtaisia tavaroitaan. Menettelystä on kotivakuutusettomalle YY:lle aiheutunut huomattava taloudellinen vahinko. YY on menettänyt asuntonsa ja kaiken omaisuutensa ja päätenyt asumaan asuntolaan, jossa hänellä on ollut vain vuodepaikka.

--- Katson, että ottaen huomioon YY:lle aiheutuneet asunnon ja koko siellä olleen omaisuuden menettäminen olisi syytteen nostaminen asiassa kohtuutonta. Jätän siksi syytteen häntä vastaan nostamatta."

YT7/45: *ei todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.* Päällä olleesta lieden levystä lähtenyt palo. Rikosilmoituksessa rikoksesta epäilty ilmoitti tapahtumapaikalla, että oli ollut laittamassa ruokaa ja unohtanut levyn päälle, kun lähti välillä käymään kaupassa. Esitutkinnassa kertomus muuttui niin, ettei ollut koskenut sähkölieteen tapahtumailtana, ja että kauppaan lähtiessään ja roskapussia ahtaalla keittiön ”käytävällä” mukaan ottaessaan lieden levy oli vahingossa kääntynyt päälle.

”Esitutkinnan perusteella asiassa ei ole mitään seikkaa, joka osoittaisi RR:n kertomuksen vääräksi tai epäluotettavaksi. Katson, että RR on suurella todennäköisyydellä omalla toiminnallaan aiheuttanut sähkölieden päälle kytkeytymisen, mutta kyseessä on pikemmin tapaturma eli inhimilliseen arkiseen elämään liittyvä vahinko, jossa ei ole kyse rangaistavasta huolimattomuudesta.”

YT29/45: *asiassa ei ole näyttöä rikoksesta tai todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.* Luhtitalon yhden asunnon terassilta lähtenyt palo, missä tuhoutui ko. asunnon lisäksi kolme muuta asuntoa.

”Poliisin suorittaman teknisen tutkinnan ja X-pelastuslaitoksen mukaan tulipalo on saanut alkunsa kytemään jääneestä savukkeesta asunnon numero 6 terassilla. Terassin jäännöksistä on löytynyt astia, joka sopii käytetyksi tuhkakuppina. Asunnon hallintaan oikeuttavat osakkeet omistava DD, joka on ollut tapahtumahetkellä kotonaan yhdessä CC:n kanssa.

DD:tä ja CC:tä on esitutkinnassa kuultu rikoksesta epäiltyinä. He ovat kertoneet tapahtumista olennaisilta osiltaan samalla tavoin. DD ja CC ovat molemmat olleet tapahtuma-aikaan asunnolla. He ovat illan aikana käyneet yhdessä tupakalla takapihan terassilla. DD on vielä myöhemmin käynyt toisen kerran yksinään samassa paikassa tupakalla. Tupakkapaikalla on ollut kannellinen tuhka-astia, joka ei ole ollut täynnä. Kumpikin on kertonut sammuttaneensa savukkeensa normaalisti tuhka-astiaan.

Yleisvaaran tuottamus edellyttää, että joku tahallaan tai huolimattomuudesta sytyttää tulipalon siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa taikka että siitä on yleistä erittäin huomattavan taloudellisen vahingon vaaraa. Tekijältä vaaditaan lisäksi, että vaaran aiheuttaminen on johtunut huolimattomuudesta.

Tässä tapauksessa on kysymys siitä, onko tulipalo aiheutunut huolimattomasta menettelystä ja siitä, kuka on syyllistynyt tähän huolimattomuuteen.

Huolimattomuus

Pelastuslain 4 §:ssä on säädetty yleisestä huolellisuusvelvollisuudesta tulipalon välttämiseksi ja 5 §:ssä edellytetään, että tulta käsiteltäessä noudatetaan riittävää varovaisuutta. Rikoslain 44 luvun 12 §:ssä viitataan yleisesti, tulen varomattomaan käsittelyyn. Kummassakin laissa viitataan erikseen annettuihin säädöksiin tai määräyksiin, joiden noudattamisella vaadittu huolellisuusvelvoite voidaan katsoa täytetyksi.

Erityisesti savukkeiden polttamisesta ei ole lainsäädännössä mitään säännöksiä. Sen vuoksi on tarkasteltava sitä seikkaa, onko henkilö noudattanut tupakoidessaan niin sanottua yleistä varovaisuusvelvoitetta. Asiaa arvioidaan siis sillä perusteella, miten huolellisen ihmisen tulisi käyttäytyä tupakoidessaan.

DD ja CC ovat kertoneet, että tupakointi on tapahtunut ulkona terassilla, jossa on ollut tätä varten kannellinen tuhka-astia. He ovat sammuttaneet savukkeet ”tumppaamalla” ne tähän astiaan. He eivät ole havainneet tuhka-astiassa kyteviä tumppeja eikä tuhka-astia ole ollut täynnä. Esitutkinnassa ei ole tullut esiin seikkoja, joiden perusteella epäiltyjen kertomuksien oikeellisuutta voitaisiin epäillä.

Katson, että DD ja CC ovat noudattaneet tupakoidessaan sellaisia menettelytapoja, jotka ovat yleisesti noudatettavia ja jotka täyttävät tupakoinnille yleisesti asetetut huolellisuusvaatimukset. Se seikka, että tupakoinnin johdosta on tosiasiallisesti aiheutunut tulipalo, on ollut monen yhteensattuman summa eli kyseessä on ollut tapaturma.

Vastuun kohdentuminen

Edellä olevan johdosta kysymys siitä, kenen huolimattomuudesta tulipalo on johtunut, on menettänyt merkityksensä. Käsittelen tässä kuitenkin myös tätä puolta, koska se on toinen peruste jättää asiassa syyte nostamatta siinä tapauksessa, että moitittavaa huolimattomuutta olisi tullut esituskinnassa esiin.

DD:n ja CC:n esitutkintakertomuksien mukaan he ovat molemmat lyhyen ajan kuluessa käyneet tupakoimassa kohdassa, josta tulipalo on paloviranomaisten lausunnon mukaan saanut alkunsa. Esitutinnan perusteella ei voida kuitenkaan osoittaa, kumpi heistä olisi syyllistynyt sellaiseen huolimattomuuteen tulen käsittelyssä, että siitä olisi aiheutunut tulipalo. Tekijän henkilöllisyys on siten jäänyt epäselväksi, jonka takia syytetä ei olisi voinut myöskään tällä perusteella nostaa."

YT39/45: *ei todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.* GG oli jättänyt parvekkeelle muovisen puutarhapöydän päälle olevaan metalliseen kynttilätelineeseen kynttilän palamaan ja lähtenyt käymään kaupassa. Puutarhapöytä oli palanut kokonaan ja sytyttänyt vieressä olleen nojatuolin palamaan. Asunnon ikkuna oli halkeillut ja pelastuslaitoksen arvion mukaan tuli oli vaarassa levitä asunnon sisätiloihin. Kuulustelussa rikoksesta epäilty GG kommentoi "omaa syyllisyyttään seuraavasti: 'Olen sitä mieltä, että minun olisi pitänyt kynttilät lähtiessäni sammuttaa. Myönnän omalla huolimattomuudellani aiheuttaneeni kyseisen tulipalon syttymisen'."

Syyttäjän perustelut: "Tuli ei ole päässyt leviämään eikä aiheuttamaan huomattavia vahinkoja. GG ei ole tehnyt tekoa tahallaan, vaan huolimattomuudesta, joten kysymys olisi myös mahdollinen vaaran aiheuttaminen. Kun kuitenkin mahdollisuus tulen leviämiseen, on ollut vähäinen, katson ettei ole luotettavasti näytetty GG:n syyllistyneen siihen mistä häntä on kuultu."

Syyteharkintaan edenneitä tapauksia (TP SJÄ) on siis kaikkiaan 26 kpl, joista

- * 4 tapauksessa on tehty syyttämättäjättämispäätös
- * yhdessä tapauksessa syyte nostettiin, muttei palonimikkeestä
- jää 21 tapausta

Loput 21 tapausta on ratkaistu käräjäoikeudessa seuraavasti:

Taulukko 38. (yleisvaaran tuottamus): Käräjäoikeuden tuomioiden jakautuminen päätöksittäin.

Käräjäoikeuden tuomio	Frekvenssi	%-osuus kaikista tuomioista
Varomaton käsittely	4	19,0
Yleisvaaran tuottamus	9	42,9
Tuhotyö	1	4,8
Syyte hylätty	4	19,0
Syyteoikeus vanhentunut ²⁰²	2	9,5
Asia jätetty sillensä ²⁰³	1	4,8
YHTEENSÄ	21	100,0

²⁰² YT2/45 (epäilty huolimaton tupakan tumpasta, rikoksesta epäiltyä ei ole saatu haastettua asiassa); YT10/45 (valvottoman ruoanvalmistus, tässä tapauksessa yöllinen rasvassa uppopaistaminen minkä yhteydessä nukahtanut, vain mainittu, että syyteoikeus on vanhentunut, asianomistajalla ei ole ollut vaatimuksia syytteen peruuttamisen johdosta).

²⁰³ YT21/45: asian pääkäsittelyä lykätty moneen kertaan, edelleen puuttui yhden tavoittamatta jääneen henkilön kuulustelu.

Taulukko 39. (yleisvaaran tuottamus): Käräjäoikeuden tuomioiden jakautuminen syytymissyittäin.

Koodi	Syytymissyyn tarkempi kuvaus	YT	VK	TT	syyte hylätty	syyteoik. vanhentunut	asia jätetty sillensä	YHT.
A11	Itsensä palamaan sytyttäminen ulkotiloissa	0	1	0	0	0	0	1
A12	Tahalliset ulkopalot	1	0	0	0	0	0	1
B1	Tupakoinnista johtuva (nukahtaminen ym.)	1	1	0	0	0	0	2
B2	Tupakan huolimaton tumppaaminen, myös tuhkakupit ja kuumat tupakan tuhkat roskiksessa	2	1	0	1	1	0	5
B4	Kynttilä liian lähellä materiaalia tai muu väärä käyttö (myös valvomaton), öljylamput, sisustustakat ym.	0	0	0	1	0	0	1
B8	Muu teko sisällä, jossa ei paloelementtiä	0	0	1	0	0	0	1
B14	Avotuli rakennuksessa, 2 tai useampi mahdollinen syy	1	1	0	0	0	0	2
C2	Liesi päällä muussa kuin ruoanvalmistuksessa	1	0	0	0	0	0	1
D1	Valvomaton ruoanvalmistus	1	0	0	0	1	1	3
D2	Palavaa materiaalia liian lähellä kiuasta tai kiukaalla	1	0	0	0	0	0	1
D4	Ruoanvalmistuksessa "syttynyt", ei valvomaton	1	0	0	0	0	0	1
D6	Kannabiksen kasvatukseen liittyvät (sekä jatkojohdoista että kasvilampuista lähteneet)	0	0	0	2	0	0	2
	YHTEENSÄ	9	4	1	4	2	1	21

Tuomiot²⁰⁴:

- varomattomasta käsittelystä 15–50 päiväsakkoa
- yleisvaaran tuottamuksesta 35–70 päiväsakkoa, kahdessa tapauksessa tuomittu 60 päivää vankeutta, toisessa perusteena aiempi rikollisuus
- tuhotyöstä 2 vuotta vankeutta ja 80 h yhdyskuntapalvelua

²⁰⁴ Tässä huomioitu vain ne tapaukset, joissa tuomio on annettu pelkästään tähän tutkimukseen liittyvästä tapauksesta. Niistä tuomioista, joissa rangaistus on annettu myös muista rikoksista kuin tässä tarkasteltavasta teosta, on mahdotonta saada tietoa juuri palotapauksen rangaistuksen arvioinnista.

Kuvaukset syytteen hylkäämiseen päätyneistä neljästä tapauksesta:

YT31/45: EE:lla oli ollut sairaus mikä aiheuttaa erittäin kivulloista kylmänormisuutta, tämän mukaan lääkäri ehdottanut sormien lämmittämistä kynttilän avulla (?). EE polttanut kynttilöitä olohuoneessa nahkarahilla laminaattilevyn päällä, poistunut huoneesta n. 10 minuutiksi minkä jälkeen olohuone oli tulossa. Kynttilöiden lähellä oli runsaasti palavaa materiaalia, ja kyse oli muutenkin ns. keräilijäkämpästä.

Syyte yleisvaaran tuottamuksesta hylättiin, koska palo tapahtui EE:n omassa omakotitalossa, palosta ei ollut leviämiskaavaa naapureihin ja vaaransi vain EE:n terveyden. Toissijaisena syytteenä oli varomaton käsittely. "Varomatonta käsittelyä koskevalla rikoslain 44 luvun 12 §:n säännöksellä suojataan henkeä ja terveyttä sekä omaisuusarvoja. Hengen ja terveyden osalta riittää abstrakti vaarantuminen, mutta omaisuuden osalta edellytetään konkreettisuutta.

Toissijaisessa syytteessä EE:n on katsottu menetelleen pelastuslain 5 §:n vastaisesti. Lainkohdassa säädetään varovaisuudesta, tulen käsittelystä. Sen mukaan tulta sekä syttyvää, räjähtävää tai muuta vaarallista ainetta on käsiteltävä huolellisesti ja riittävää varovaisuutta noudattaen.

Arvioitaessa EE:n menettelyä varomattoman käsittelyn vaarantumisedellytys täyttyy. Arvioitaessa kuitenkin edellä todetulla tavoin EE:n edellytyksiä arvioida menettelynsä vaarallisuutta, ei hänen voida katsoa kykenevän noudattamaan sitä varovaisuutta, mitä normaalisti huolelliselta henkilöltä voidaan kohtuudella edellyttää. EE:n ei ole katsottava rangaistavana pidettävällä huolimattomuudella menetelleen syytteessä kuvatulla tavoin."

Edellä viitataan EE:tä hoitaneen psykiatrin todistukseen oikeudessa, joitakin hajamainintoja: "Kaksisuuntaisen mielialahäiriön lisäksi EE:llä on somaattisia sairauksia. Jo vuonna 2006 hänellä on todettu hermosolukatoa ja niiden toiminnan heikentymistä. Polyneuropatian oireena esiintyy katkokävelyä. EE kärsii erittäin kivuliaasta kylmänormisuudesta. EE:n sairaudesta johtuen hän keräilee sairaalloisesti tavaraa ympärilleen ja hänen asuntonsa on ollut hirvittävässä epäjärjestyksessä. EE kärsii myös sairautensa tunnettomuudesta eikä myönnä sairauttaan, mikä vaikeuttaa hänen hoitoaan. Hän ei ollut maininnut sairauttaan poliisille esitutkinnassakaan. --- EE ei hallitse monia arkipäivän asioita kuten lääkitystään, hygieniää ja taloutta. Myös kynttilöiden käyttö tavarapaljouden keskellä on osoitus hänen sairaudestaan. Hänen käytöksensä siinä yhteydessä on ollut aivan sattumanvaraista. --- EE:n ei pitäisi asua yksin ilman tukitoimenpiteitä. --- EE on ollut tekoaikaa hyvin sekava. Kaksisuuntaisen mielialahäiriö, alkoholi ja tuli ovat huono yhdistelmä."

YT32/45: turkkilaissyntyisen ZZ:n vuokraamassa asunnossa syttynyt keittiön allaskaapissa palo. Paikalla oli tulkkina yrittänyt toimia iranilaissyntyinen henkilö HH, joka oli jäänyt siihen käsitykseen, että ZZ olisi polttanut vesipiippua ja pistänyt sen sitten allaskaappiin. Tutkinta lähti tästä oletuksesta eteenpäin eikä mietitty vaihtoehtoisia tapahtumakulkuja. Sitten rikoksesta epäilty ZZ kertoi, ettei koko taloudessa ollut vesipiippua ja asia on väärinkäsitys. "Todistaja OO on toiminut tapahtuma-aikaan paikalle tullessa poliisipartiossa ja oman kuvauksensa perusteella 'törmännyt kielimuuriin' yrittäessään puhuttaa ZZ:aa. --- kuvausta tulkkauksyrityksistä ym. --- Näitten tietojen perusteella syy ja seuraus olivat vaikuttaneet OO:n näkemysten mukaan selviltä. OO on heittänyt ilmaan kysymyksen siitä, ovatko johtopäätökset tulipalon syttymissyystä olleet liian nopeat tehtynä sillä perusteella, että vesipiippu on tuntunut mahdolliselta syyllä tulipalolle."

YT36/45 ja YT43/45: hyvin samankaltaisia tapauksia, molemmissa on kysymys kerros-/rivitaloasunnossa olleesta kannabisviljelmästä ja sen teltasta. Pitkät ja perusteelliset tuomiot molemmissa, käräjäoikeuden johtopäätökset:

YT36/45, kerrostalohuoneisto: "Kun JJ:n komeroon asentama kannabiskasvattamo on koostunut vakiintuneesti myynnissä olevasta ja sisätiloihin tarkoitettusta kasvatusteltasta tavanomaisine lisälaitteineen, käräjäoikeus katsoo edellä mainitut seikat huomioon ottaen jääneen näyttämättä, että JJ olisi rikkonut olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta. Näyttämättä on myös jäänyt, että JJ:ltä olisi voinut vaatia teon vaarallisuuden parempaa huomioon ottamista. Kasvatusteltan ominaisuudet huomioon ottaen käräjäoikeus katsoo niin ikään jääneen näyttämättä, että JJ:ltä olisi ollut velvollisuutta jatkuvasti tarkkailla sitä tai että hän ei olisi syyttäjän väittämällä tavalla saanut lähteä pois kotoa sinä aikana, kun ajastin oli ollut päälle kytkettynä.

Edellä mainitut seikat huomioon ottaen käräjäoikeus katsoo jääneen näyttämättä, että JJ olisi menetellyt huolimattomasti. Koska JJ ei ole menetellyt huolimattomasti, hän ei ole syyllistynyt yleisvaaran tuottamiseen."

YT 43/45, rivitalohuoneisto: "Edellä kerrottujen seikkojen perusteella asiassa on jäänyt näyttämättä, että NN olisi syytteessä kuvatulla tavalla jättänyt palavaa materiaalia liian lähelle lämpölamppuja tai muuta kannabiskasvattamon sähkölaitteistoa ja että tästä on aiheutunut tulipalo. Siksi asiassa on jäänyt näyttämättä, että NN olisi syytteessä kuvatulla huolimattomuudella aiheuttanut tulipalon. Syyte on siksi näyttämättömänä hylättävä."

Yksikään tapaus ei ole edennyt hovioikeuteen.

3. VAARAN AIHEUTTAMINEN

- dokumentteja yhteensä 328 kpl
- näistä tutkimukseen kuulumattomia 296 kpl
- tutkimukseen kuuluvia ja vaaran aiheuttamisena tutkittuja tapauksia on 32 kpl, joista yksikään ei koske samaa tapausta kuin toinen (vrt. edellä varomaton käsittely)

→ näin vaaran aiheuttamisena tutkittuja ja tutkimukseen kuuluvia *tapauksia* on kaikkiaan 32 kpl.

Taulukko 40. (vaaran aiheuttaminen): Mitä edellä mainitut tutkimukseen kuulumattomat tapaukset (296 kpl) ovat?

Kuvaus	Määrä
Ase-/ampumisjutut	157
Heitetty tavaraa alas kadulle	17
Kiviä tms. raitelle	15
Rojua tielle, jalkakäytävälle, pyörätielle	13
Ilotulitteisiin, paukku- tai savupommeihin ym. liittyvät	11
Autonrenkaiden pultteja löysätty tms.	9
Omatekoiisiin räjähteisiin liittyvät (ns. Kodin putkimies-pommit)	6
Heitelty kivillä tms. ajoneuvoa	5
Räjähdysaineisiin, nalleihin, sytytyslankoihin ym. liittyvä (yleensä puutteet säilytyksessä, luvissa)	3
Räjähdyksiin liittyvät (puutteelliset luvat, suojaukset ym.)	3
Seksuaaliterveyteen liittyvät jutut (suojaamaton seksi & HIV-positiivisuus yms.)	3
Soihdut (esim. jalkapallo-otteluissa)	1
Muut	53
Yhteensä	296

Seuraavat tiedot koskevat vain tutkimuksen kannalta relevantteja tapauksia (n = 32).

Taulukoissa 41–50 tarkastellaan, miten vaaran aiheuttaminen -nimikkeellä tehdyt rikosilmoitukset jakautuvat

- eri syytymisyylyluokkiin (A–E)
- edelleen syytymisyylyluokkien alaluokkiin (esim. A1–A99)
- eri poliisitutkinnan tiloihin (tapauspäätös syyttäjälle syyteharkintaan / muu tapauspäätös / tutkinta keskeytetty)

Taulukko 41. (vaaran aiheuttaminen): A Avotuli ulkona, prosenttiosuus kaikista vaaran aiheuttaminen-nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=32)
A2	Avotulesta karannut tuli, ei merkintää metsäpalovaroituksesta	1	3,1
A3	Valvomatonta avotulen poltto (nuotio, kulo yms.)	1	3,1
A4	Avotulen sammuttamisen yritys epäonnistunut	1	3,1
A5	Avotulen teko kiellettyyn paikkaan	1	3,1
A11	Itsensä palamaan sytyttäminen ulkotiloissa (myös autossa)	1	3,1
A12	Tahalliset ulkopalot (myös auto)	4	12,5
A13	Muu teko ulkona jossa ei paloelementtiä	1	1,3
A14	Palo ulkona, 2 tai useampi mahdollinen syttymissy	2	6,3
A99	Palo ulkona, muu luokittelematon syy	1	3,1
	YHTEENSÄ	13	40,6

Taulukko 42. (vaaran aiheuttaminen): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on A Avotuli ulkona.

Koodi	Tutkinnan tila syttymissyynkohtaisesti	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
A2	Avotulesta karannut tuli, ei merkintää metsäpalovaroituksesta	0	1	0	1
A3	Valvomatonta avotulen poltto (nuotio, kulo yms.)	0	1	0	1
A4	Avotulen sammuttamisen yritys epäonnistunut	0	1	0	1
A5	Avotulen teko kiellettyyn paikkaan	1	0	0	1
A11	Itsensä palamaan sytyttäminen ulkotiloissa (myös autossa)	0	1	0	1
A12	Tahalliset ulkopalot (myös auto)	4	0	0	4
A13	Muu teko ulkona jossa ei paloelementtiä	1	0	0	1
A14	Palo ulkona, 2 tai useampi mahdollinen syttymissy	0	0	2	2
A99	Palo ulkona, muu luokittelematon syy	0	0	1	1
	YHTEENSÄ	6	4	3	13

Taulukko 43. (vaaran aiheuttaminen): B Avotuli rakennuksessa (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla tai parvekkeella), prosentti-osuus kaikista vaaran aiheuttaminen -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=32)
B1	Tupakoinnista (ml. piiput) johtuva – nukahtaminen ym.	1	3,1
B2	Tupakan huolimaton tumppaaminen, myös tuhkakupit ja kuumat tupakan tuhkat roskiksessa	1	3,1
B7	Tahallisesti sytytetty (rakennuksissa)	7	21,9
B14	Palo rakennuksessa, 2 tai useampi mahdollinen syy	1	3,1
B99	Muu palo rakennuksessa	2	6,3
	YHTEENSÄ	12	37,5

Taulukko 44. (vaaran aiheuttaminen): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on B Avotuli rakennuksessa (tuli rakennuksessa tai asuinrakennuksen terassilla tai parvekkeella).

Koodi	Tutkinnan tila syttymissykohtaisesti	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
B1	Tupakoinnista (ml. piiput) johtuva – nukahtaminen ym.	1	0	0	1
B2	Tupakan huolimaton tumppaaminen, myös tuhkakupit ja kuumat tupakan tuhkat roskiksessa	1	0	0	1
B7	Tahallisesti sytytetty (rakennuksissa)	5	1	1	7
B14	Palo rakennuksessa, 2 tai useampi mahdollinen syy	1	0	0	1
B99	Muu palo rakennuksessa	0	0	2	2
	YHTEENSÄ	8	1	3	12

Taulukko 45. (vaaran aiheuttaminen): C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö, prosenttiosuus kaikista vaaran aiheuttaminen -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=32)
C2	Liesi päällä muussa kuin ruoanvalmistuksessa	1	3,1
C99	Muu koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö	1	3,1
	YHTEENSÄ	2	6,2

Taulukko 46. (vaaran aiheuttaminen): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
C2	Liesi päällä muussa kuin ruoanvalmistuksessa	1	0	0	1
C99	Muu koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö	0	1	0	1
	YHTEENSÄ	1	1	0	2

Taulukko 47. (vaaran aiheuttaminen): D Koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin, prosenttiosuus kaikista vaaran aiheuttaminen -nimikkeellä tehdyistä rikosilmoituksista.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	Määrä	%-osuus (n=32)
D1	Valvomaton ruoanvalmistus	1	3,1
D2	Palavaa materiaalia liian lähellä kiuasta tai kiukaalla	2	6,3
D3	Valaisin liian lähellä materiaalia tai muu väärä käyttö (sis. kannabisviljelmät)	1	3,1
D6	Kannabiksen kasvatukseen liittyvät (sekä jatkojohdoista että kasvilampuista lähteneet)	1	3,1
	YHTEENSÄ	5	15,6

Taulukko 48. (vaaran aiheuttaminen): Tutkinnan tila, kun tapaustyyppinä on D Koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
D1	Valvomaton ruoanvalmistus	1	0	0	1
D2	Palavaa materiaalia liian lähellä kiuasta tai kiukaalla	2	0	0	2
D3	Valaisin liian lähellä materiaalia tai muu väärä käyttö (sis. kannabisviljelmät)	0	1	0	1
D6	Kannabiksen kasvatukseen liittyvät (sekä jatkojohdoista että kasvilampuista lähteneet)	1	0	0	1
	YHTEENSÄ	4	1	0	5

Tapausluokkaan E Tulityöt, joita tehtäessä ei ole ryhdytty riittäviin varotoimiin kuuluvia tapauksia ei ollut vaaran aiheuttamisena tutkituissa rikosilmoituksissa.

Taulukoissa 49 ja 50 on koostettu ja tiivistetty jo edellisten taulukoiden tietoja koskien tapausten jakautumista eri tutkinnan tiloihin:

Taulukko 49. (vaaran aiheuttaminen): Tutkinnan tila, kaikki tapaustyyppit yhteensä.

Tutkinnan tila	Määrä	%-osuus
TP SJÄ, tapauspäätös syyttäjälle syyteharkintaan	19	59,4
TP, tapauspäätös	7	21,8
KE, keskeytetty	6	18,7
YHTEENSÄ	32	99,9

Taulukko 50. (vaaran aiheuttaminen): Tutkinnan tilat tapaustyypeittäin (A–E).

Palotyyppi	TP SJÄ	TP	KE	YHT.
A Avotuli ulkona	6	4	3	13
B Avotuli rakennuksessa	8	1	3	12
C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö	1	1	0	2
D Koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin	4	1	0	5
YHTEENSÄ	19	7	6	32

Taulukot 51–55 koskevat vain syyttäjälle edenneitä tapauksia. Tapauksissa yhdessä²⁰⁵ esitutkintavaiheessa nimikkeenä on ollut myös yleisvaaran tuottamus, ja se on käsitelty tämän nimikkeen yhteydessä. Näin jatkossa syyteharkintaan edenneiden tapausten joukko on 18 kpl.

Taulukkoon 51 on tiivistetty syyttäjän päätösten jakautuminen. Taulukoissa 52–55 on purettu syyttäjän päätökset syytymissyytyypeittäin.

Taulukko 51. (vaaran aiheuttaminen): Syyttäjän päätös.

Syyttäjän päätös	Määrä	%-osuus
Vaaran aiheuttaminen	2	11,1
Varomaton käsittely – haastehakemus	2	11,1
Yleisvaaran tuottamus – haastehakemus	4	22,2
Vahingonteko – haastehakemus	2	11,1
Tuhotyön yritys – haastehakemus	1	5,6
Petos – haastehakemus	1	5,6
Syyttämättäjäättämispäätös	6	33,3
YHTEENSÄ	18	100

Taulukko 52. (vaaran aiheuttaminen): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on A Avotuli ulkona.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	VA	VK	YT	VT	TT:n yritys	Petos	SJP	YHT.
A5	Avotulen teko kiellettyyn paikkaan	0	0	0	1	0	0	0	1
A12	Tahalliset ulkopalot (myös auto)	1	0	0	1	1	1	0	4
A13	Muu teko ulkona jossa ei paloelementtiä	0	1	0	0	0	0	0	1
	YHTEENSÄ	1	1	0	2	1	1	0	6

Taulukko 53. (vaaran aiheuttaminen): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on B Avotuli rakennuksessa.

Koodi	Tutkinnan tila syytymissykohtaisesti	VA	VK	YT	VT	SJP	YHT.
B1	Tupakoinnista (ml. piiput) johtuva – nukahtaminen ym.	0	0	1	0	0	1
B7	Tahallisesti sytytettyt (rakennuksissa)	1	1	0	0	3	5
B14	Palo rakennuksessa, 2 tai useampi mahdollinen syy	0	0	1	0	0	1
	YHTEENSÄ	1	1	2	0	3	7

Taulukko 54. (vaaran aiheuttaminen): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on C Koneen tai laitteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	VA	VK	YT	VT	SJP	YHT.
C2	Liesi päällä muussa kuin ruoanvalmistuksessa	0	1	0	0	1	1
	YHTEENSÄ	0	0	0	0	1	1

²⁰⁵ VA280/328.

Taulukko 55. (vaaran aiheuttaminen): Syyttäjän päätös, kun tapaustyyppinä on D Koneen tai laitteen käyttö joka tekona sallittua, mutta sisältää kielletyn riskin.

Koodi	Syttymissyyn tarkempi kuvaus	VA	VK	YT	VT	SJP	YHT.
D1	Valvomaton ruoanvalmistus	0	0	1	0	0	1
D2	Palavaa materiaalia liian lähellä kiuasta tai kiukaalla	0	0	0	0	2	2
D6	Kannabiksen kasvatukseen liittyvät (sekä jatkojohdot että kasvilampuista lähteneet)	0	0	1	0	0	1
	YHTEENSÄ	0	0	2	0	2	4

Kuvaukset syyttämättäjättämispäätökseen päätyneistä tapauksista:

VA37/328: *kohtuusperuste*. Itsetuhoinen ÄÄ lukittautui saunarakennukseen ja yritti saada sen palamaan. ÄÄ:n oli tarkoitus vahingoittaa vain itseään, mutta saattoi vaaraan myös muut paikalla olleet. ÄÄ kuljetettiin tapahtumapaikalta sairaalaan, missä arvioitiin tarvetta tahdosta riippumattomaan hoitoon. Syyttäjä teki syyttämättäjättämispäätöksen viitaten teon motiiveihin ja ÄÄ:n terveydentilaan.

VA142/328: *ei näyttöä rikoksesta*. ÄÄ ja ÖÖ saunoneet, noin 15 minuutin kuluttua haistaneet savunhajua ja huomanneet saunan olevan tulossa. Esitutkinnassa palon syttymissyiksi arvioitiin päällä olleen kiukaan läheisyyteen huolimattomasti kuivumaan jätettyä pyyhettä. ÄÄ kertoi jättäneensä pyyhkeen lauteiden jalkojenpitokaiteelle kuivumaan niin, että pyyhe roikkui suorana eikä ottanut kiinni kiukaaseen. Heti tapahtuman jälkeen ÄÄ puhalsi ensihoidon seulonta-alkometriin 2,04 o/oo, ja ÖÖ 0,0 o/oo.

”Esitutkinnassa on tutkittu saunan kiuas, eikä siinä ole havaittu jälkiä oikosulusta tai muusta viasta. Esitutkinnassa on selvitetty, että kaiteella vapaasti roikkuvan pyyhkeen etäisyys kiukaasta on noin 22 cm.

Rikoslain 21 luvun 13 § mukaan vaaran aiheuttamiseen syyllistyy se, joka tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheuttaa toiselle vakavan hengen tai terveyden vaaran.

ÄÄ:n ja ÖÖ:n kertoman mukaan pyyhe on roikkunut suorassa jalkojenpitokaiteella, eikä se ole ollut kosketuksissa kiukaan kanssa. Asiassa on rikosoikeudellisesti kyse siitä, onko palo saanut alkunsa ÄÄ:n tahallisen tai törkeän huolimattoman menettelyn seurauksena.

Pyyhkeen jättäminen saunaan kiukaan läheisyyteen kaiteelle kuivumaan ei voida katsoa sisältävän sellaista tietoista riskinottoa, että kyseessä voitaisiin katsoa olevan tahallinen tai edes törkeän huolimaton menettely. Katson siten, ettei asiassa ole näyttöä siitä, että ÄÄ olisi menettelyllään syyllistynyt vaaran aiheuttamiseen tai mihinkään muuhunkaan rikokseen, minkä johdosta jätän syytteen häntä vastaan nostamatta.”

VA228/328: *ei todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi*. Palo kerrostaloasunnon saunatilassa.

”HH on kertonut esitutkinnassa, että hän on kuumentanut patjoja saunassa loiseläinten häätöön saamansa ohjeistuksen mukaisesti. HH on kertonut laittaneensa patjat ylälauteille, kallelleen pystyyn seinää vasten siten, että ne ovat ottaneet kiinni seiniin päädyistä. HH:n käsityksen mukaan patjat ovat olleet tukevasti pystyssä eikä niiden kaatumiseen ollut minkäänlaista mahdollisuutta. HH on kertonut menetelleensä onnistuneesti samalla tavoin edellisenä päivänä. Hänen tarkoituksenaan on ollut kuumentaa patjoja ohjeistuksen mukaisesti noin kahden tunnin ajan alkaen suunnilleen kello yhdeksästä ja ottaa patjat pois saunasta kello yhdentoista jälkeen. HH on ollut kyseisen ajan sisällä asunnossaan kahden lapsen kanssa [5- ja

2-vuotiaat lapset]. Kello yhdeksän ja yhdentoista välillä HH oli käynyt useasti kylpyhuoneessa, eikä hän ole tällöin havainnut mitään tulipaloon viittaavaa. HH on saanut tietää tulipalosta, kun hänen naapurinsa on tullut varoittamaan heitä. HH on heti tämän jälkeen mennyt kylpyhuoneeseen ja huomannut harmaata savua saunassa.

Kirjallisina todisteina olevien valokuvien perusteella voidaan havaita, että patja on ollut kiukaan päällä syttyessään palamaan. Kuvien perusteella ei voida kuitenkaan päätellä sitä, miten patja on päätynyt kiukaalle. HH:n kertomus on siten ainoa näyttö siitä, miten hän on tilanteessa menetellyt.

Asiassa ei ole näyttöä siitä, että HH olisi tahallaan aiheuttanut vaaratilanteen. Kertomuksensa mukaan HH on pyrkinyt menettelemään tilanteessa huolellisesti toimiessaan ohjeistuksen mukaisesti, asetellessaan patjat saunan lauteille ja valvoessaan tilannetta. Ottaen huomioon nämä seikat, HH:n ei voida katsoa menettelleen asiassa törkeän huolimattomasti.

Katson, ettei asiassa siten ole syytteen nostamiseksi riittävää näyttöä siitä, että HH olisi menettelyllään syyllistynyt rikokseen.”

VA262/328: *kyseessä ei ole rikos*. Eroprosessissa ollut pariskunta BB ja VV, jolla oli navetta yhteisomistuksessa. Tapahtumapaikalta juopuneena tavattu VV kertoi laittaneensa navetassa kompressorin pois päältä, minkä aiheuttaman hälytyksen vuoksi hän saisi puolison tulemaan paikalle. Paikalle tullut maataloustyöntekijä huomasi lisäksi lypsyrobotin käännetyn käsikäytölle, ja keittiö-/toimistotilassa kaikki sähköhellan neljä keittolevyä sekä uuni olivat päällä, ja uuninluukku oli ollut auki. VV kertoi tapahtumapaikalla, että oli laittanut sähköhellan päälle saadakseen grillistä tupakkaan tulen ja on saattanut jättää hellan epähuomiossa päälle.

”BB:n mukaan VV:n toiminta navetalla olisi voinut syyttää tulipalon ja polttaa navetan. Taloudellisten tappiota tai vahinkoja ei ole aiheutunut.

Jätän syytteen nostamatta, koska kyseessä ei ole rikos.

Vaaran aiheuttaminen edellyttää, että menettely aiheuttaa konkreettista ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle. Teko edellyttää henkilövahingon vaaraa. Lehmiä ei suojata tällä säännöksellä. Kun navetassa ei ollut eikä käsittääkseni asu muita ihmisiä, ei VV:n menettelystä ole aiheutunut vaaraa toisten hengelle tai terveydelle. Siten VV ei ole menettelyllään syyllistynyt vaaran aiheuttamiseen.

Vahingonteosta tuomitaan rikoslain 35 luvun 1 § mukaan se, joka hävittää tai vahingoittaa toisen omaisuutta. Vahingonteon yritys ei ole rangaistava. VV:n menettelystä ei ole aiheutunut taloudellista vahinkoa ja hänen menettelynsä on jäänyt yrityksen asteelle.

Yleisvaaran tuottamuksesta tuomitaan rikoslain 34 luvun 7 §:n mukaan se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta tekee luvun 1, 2 tai 4 §:ssä mainitun teon, jos vaara on johtunut tekijän huolimattomuudesta. Luvun 1 §:ssä säädetään tuhotyöstä, 2 §:ssä liikennetuhotyöstä ja 4 §:ssä terveyden vaarantamisesta. VV:n menettely ei täytä näiden rikosten tunnusmerkistöä.

Siten näillä perusteilla VV:n menettely ei täytä näiden rikosten tunnusmerkistöä ja olen tehnyt syyttämättäjättämispäätöksen ei rikosta -perusteella.

Törkeän vahingonteon yritys on rangaistava teko. Törkeästä vahingonteosta tuomitaan mm. silloin, kun vahingonteolla aiheutetaan erittäin suurta taloudellista vahinkoa tai rikoksen uhrille tämän olot huomioon

ottaen erityisen tuntuva vahinko ja teko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Esitutkinnassa ei ole selvitystä navetan ja siinä olevien lehmien ja muun omaisuuden arvosta, joten asiassa ei ole näyttöä siitä, onko VV menettelyllään aiheuttanut erittäin suurta taloudellista vahinkoa tai BB:lle tämän olot huomioon ottaen erityisen tuntuva vahinko. Siltä osin näyttämättä on jäänyt, että VV:n menettely täyttäisi törkeän vahingonteon yrityksen tunnusmerkistön. En ole pyytänyt asiassa lisätutkintaa, koska tulisin mitä todennäköisimmin tekemään syyttämättäjättämispäätöksen ei näyttöä -perusteella ottaen huomioon törkeään tekemuotoon vaaditun teon kokonaistörkeysarvostelun. VV:n menettelystä ei ole aiheutunut minkäänlaista vahinkoa ja hän omistaa navetan yhdessä BB:n kanssa.”

VA269/328: syyttämättäjättämispäätös on kokonaan salassa pidettävä. Salassapitoperusteesta johtuen päätöstä ei ole ollut mahdollista laatia osaksikaan julkiseksi. (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 24 § 1 mom kohdat 25–26. Päätös on salassapidettävä Julkl 31 §:ssä tarkoitettun ajan.)

VA314/328: teko tehty nuorena henkilönä ja on johtunut ymmärtämättömyydestä ja harkitsemattomuudesta. Nuori EE sytyttänyt vieressä olleen aikuisen pipon turkistupsun tuleen. Tupsun sytyttyä 5–8 cm liekkeihin EE ottanut pipon pois aikuisen päästä ja sammuttanut liekit.

”EE on esitutkinnassa kertonut toimineensa tyhmästä pähänpistosta eikä hänellä ole mitään järkevää selitystä teolleen. ---

EE on ollut rikokseen syyllistyessään 16-vuotias. Hänen syykseen luetusta teosta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Edellä lausuttuun nähden ja koska EE:n teon voidaan katsoa johtuneen pikemmin ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan, jätän syytteen nostamatta.”

Taulukoissa 56–57 käsitellään poliisin vaaran aiheuttamisena tutkimien palotapausten seuraamuksia. Taulukoissa esitetään käräjäoikeuden ratkaisut ensin nimikkeittäin (taulukko 56) ja sitten ristiintaulukoiden syytymissyyluokat ja ratkaisut (taulukko 57). Syyteharkintaan edenneitä tapauksia oli kaikkiaan 18; koska niistä kuudessa tehtiin syyttämättäjättämispäätös, jatkossa tarkastelu sisältää 12 tapausta.

Taulukko 56. (vaaran aiheuttaminen): Käräjäoikeuden tuomioiden jakautuminen päätöksittäin.

Käräjäoikeuden tuomio	Frekvenssi	%-osuus kaikista tuomioista
Vaaran aiheuttaminen	4	33,3
Varomaton käsittely	3	25,0
Yleisvaaran tuottamus	3	25,0
Petos	1	8,3
Syyte hylätty	1	8,3
YHTEENSÄ	12	99,9

Taulukko 57. (vaaran aiheuttaminen): Käräjäoikeuden tuomioiden jakautuminen syytymissyittäin.

Koodi	Syytymissyyn tarkempi kuvaus	VA	VK	YT	Petos	Syyte hylätty	YHT.
A5	Avotulen teko kiellettyyn paikkaan	0	0	0	0	1	1
A12	Tahalliset ulkopalot (myös auto)	2 ²⁰⁶	1	0	1	0	4
A13	Muu teko ulkona, jossa ei paloelementtiä	0	1	0	0	0	1
B1	Tupakoinnista (ml. piiput) johtuva – nukahtaminen ym.	0	0	1	0	0	1
B7	Tahallisesti sytytetetyt (rakennuksissa)	1	1	0	0	0	2
B14	Rakennuksessa, 2 tai useampi mahdollinen syy	0	0	1	0	0	1
D1	Valvottoman ruoanvalmistus	1 ²⁰⁷	0	0	0	0	1
D6	Kannabiksen kasvatukseen liittyvä (sekä jatkojohdoista että kasvilampuista lähteneet)	0	0	1	0	0	1
	YHTEENSÄ	4	3	3	1	1	12

Tuomiot²⁰⁸:

- vaaran aiheuttamisesta 5–6 kk vankeutta
- varomattomasta käsittelystä 10–50 päiväsakkoa
- yleisvaaran tuottamuksesta 45–70 päiväsakkoa

Kuvaus syytteen hylkäämiseen päätyneestä tapauksesta:

VA320/328: QQ:n on epäilty heittäneen yleisellä nuotiopaikalla nuotioon retkikeittimen kaasupanoksen. Nuotiolla oli ollut kolme muuta henkilöä, jotka säikähtivät kaasupanoksen räjähdystä. Räjähdysen johdosta nuotiosta oli sinkoillut puita, tulipaikan nuotiorengas oli hajonnut ja retkiseurueen laavukangas sekä narulla kuivumassa olleet vaatteet olivat vaurioituneet.

Käräjäoikeus totesi asiassa riidattomaksi sen, että QQ oli ollut nuotio luona, hän oli lisännyt puita siihen ja jotain oli räjähtänyt. Riitaiseksi sen sijaan oli jäänyt se, oliko QQ:lla tekemistä räjähdysen kanssa. Toteen näyttämättä oli jäänyt myös se, että räjähdysen nuotiossa olisi aiheuttanut juuri kaasupanoksen.

”Käräjäoikeus katsoo, että vaikka QQ:n syyllisyydestä syytteen teonkuvauksen mukaiseen menettelyyn on vastaanotettu näyttöä, on tämä näyttö samaan aikaan jättänyt varteenotettavan epäilyn siitä, onko QQ syyllistynyt syytteen teonkuvauksessa kuvattuun menettelyyn ja syyttäjän hänelle rangaistusta vaatimaan vaaran aiheuttamiseen ja vahingontekoon. ---

In dubio pro reo -säännön mukaisesti näytön osalta epäselvissä tilanteissa asia on ratkaistava syytetyn eduksi. Käräjäoikeus katsoo, että näytön riittämättömyyden jättäessä varteenotettavan epäilyn QQ:n syyllisyydestä,

²⁰⁶ Tapaus VA301/328: tuomio on annettu sekä vaaran aiheuttamisesta, että vahingonteosta. Tapaus on luokiteltu vakavamman rikosnimikkeen mukaan (vaaran aiheuttamisessa rangaistusasteikon maksimi on kaksi vuotta vankeutta, vahingonteossa yksi vuosi vankeutta).

²⁰⁷ Tapaus VA158/328: tuomio on annettu sekä vaaran aiheuttamisesta, että yleisvaaran tuottamuksesta. Tapaus on luokiteltu vakavamman rikosnimikkeen mukaan (vaaran aiheuttamisessa rangaistusasteikon maksimi on kaksi vuotta vankeutta, yleisvaaran tuottamuksesta yksi vuosi vankeutta).

²⁰⁸ Tässä huomioidu vain ne tapaukset, joissa tuomio on annettu pelkästään tähän tutkimukseen liittyvästä tapauksesta. Niistä tuomioista, joissa rangaistus koskee muitakin kuin tässä tarkasteltua tekoa on mahdotonta saada tietoa juuri palotapauksen rangaistuksen arvioinnista. Näitä tapauksia käräjäoikeuden käsittelemistä 12 tapauksesta oli viisi kappaletta (VA214/328, VA243/328, VA248/328, VA285/328, VA303/328), joten edellä esitetty rangaistuskäytäntö perustuu sangen harvalukuisiin tapauksiin (kustakin käsitellystä nimikkeestä on vain kaksi tapausta).

on syyte vaaran aiheuttamisesta hylättävä. Koska syyte vaaran aiheuttamisesta on hylättävä, on syyte vahingonteosta myös hylättävä.”

Hovioikeuteen ei ole edennyt yksikään tapaus.

Liite 3: Pelastuslaitoksille kesällä 2017 osoitettu Webropol-kysely PelL 41 ja 42 §:istä

Sähköpostin saatekirje (ensimmäinen lähetys 30.6.2017):

Aihe: Pelastusopiston tutkimus- ja kehittämishankkeen kysely pelastuslaitoksille pelastuslain 41 § ja 42 § toteuttamisesta, kehittämis ehdotuksista ym., dl. 27.8.2017

Kysely pelastuslaitoksille PelL 41 § & 42 § toteuttamisesta

Pelastusopiston Tuottamukselliset tulipalot -hanke (<https://www.pelastusopisto.fi/tutkimus-ja-tietopalvelut/tki-palvelut/projekti-ja-hanketoiminta/hankkeet/tuottamukselliset-tulipalot/>) kartoittaa maan kaikilta pelastuslaitoksilta pelastuslain 41 § ja 42 §:n toteuttamista, onnistuneita käytäntöjä, ongelmia ja kehittämis ehdotuksia.

PelL 42 §:n osalta samaa kartoitusta ja sen vastauksia hyödynnetään myös seuraavissa yhteyksissä:

- *pelastustoimen uudistamishankkeen onnettomuuksien ehkäisyyn keskittyvässä OnEhkä -työryhmässä*
- *Outi Salon, Severi Uurasmaan ja Lassi Kylälämmin Pelastusopistolle tehtävissä opinnäytetöissä.* Salon tavoitteena on luoda valtakunnallinen kotiympäristön turvallisuuden tarkistuslista/kehittämistyökalu ikääntyvien ihmisten kotona asumiseen, Uurasmaa ja Kylälampi puolestaan laativat PelL 42 §:ään liittyvää koulutusaineistoa/ohjetta.

Jotta lähtötilanne käy luotettavasti selville tulee vastausten luonnollisesti olla mahdollisimman todenmukaisia; muuten kehittäminen ei onnistu tarkoituksenmukaisesti.

Laitoskohtainen vastaus olisi hyvä koostaa eri henkilöryhmiä kuullen (pelastustoiminta, ensihoito, riskienhallinta, tukipalvelut; päällystö, alipäällystö, sopimuspalokuntien yksikönjohtajat, miehistö). *Kysely on työläs, mutta samalla saatte käsityksen laitoksenne sisällä tiedonkulun mahdollisista ongelmista ja viranomaisen välisten ilmoitusmenettelyjen nykytilasta; näin kartoitus palvelee myös laitoksen omaa toimintaa.* Tutkimusraportissa, OnEhkä-työryhmässä ja opinnäytetöissä kyselyyn annettuja tietoja käsitellään niin, että yksittäisten laitosten vastaukset tai vastaajien henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa.

Kyselyn laajuudesta ja (valitettavasta) kesäloma-aikaan ajoittumisesta johtuen sille on aiheellista varata runsaasti täyttöaikaa, jotta vastaukset saadaan koottua ryhmätyönä eri henkilöstöryhmien kesken. Vastaukset toivomme lähettämään 27.8.2017 mennessä.

Linkki kyselyyn: <https://www.webropol-surveys.com/S/A81FAD5C1DD728D3.par>

Lisätiedot tutkimuksesta ja kyselystä: projektipäällikkö Päivi Mäkelä, 050-524 1725, paivi.makela@pelastusopisto.fi (lomalla viikon 27).

Kiitokset vaivannäöstänne!

Parhain terveisin,

Päivi Mäkelä

Kysely

Tuottamukselliset tulipalot – kysely pelastuslain 41 §:n ja 42 §:n toteuttamisesta

Taustakysymykset

1. Pelastuslaitos
2. Yhteyshenkilön nimi, virka-asema, sähköposti

Kysymykset pelastuslain 41 §:stä

Pelastuslain (2011/379) 41 §:n (Palontutkinta) 4. mom. mukaan *"jos on aihetta epäillä, että tulipalo tai muu onnettomuus on aiheutettu tahallisesti tai tuottamuksellisesti, pelastusviranomaisen on ilmoitettava asiasta poliisille. Poliisille on ilmoitettava myös palontutkinnan yhteydessä havaituista palo- ja henkilöturvallisuusrikkomuksista."*

Sääntely kattaa kaikki tulipalotyyppit: rakennuspalot, rakennuspalovaarat, liikennevälinepalot, maastopalot, muut tulipalot. Laissa ilmoitusvelvollisuutta ei ole rajattu koskemaan esimerkiksi vain rakennuspaloja tai huomattavia vahinkoja aiheuttaneita paloja.

3. Onko pelastuslaitoksella ohjeistettu pelastuslain 41 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen?

- kyllä
- ei

4. Jos ohje on annettu suullisesti, kuvaa sen sisältö oheiseen vastauskenttään. Jos ohje on kirjallisessa muodossa, pyydämme kopioimaan ohjeen oheiseen vastauskenttään tai lähettämään ohjeen sähköpostilla: paivi.makela@pelastusopisto.fi

5. Kenelle ohje on jaettu?

- pelastustoiminnan johtajille
- palontutkijoille
- sopimuspalokuntien yksikönjohtajille
- miehistön jäsenille
- muille, kenelle?

6. Miten pelastusviranomainen saa ohjeen tietoonsa? (esim. perehdytyksessä, vuosittain, koulutuksissa, intranetistä, ohjekansiosta, jaoston kokouksessa...)

7. Miten sopimuspalokuntalainen saa ohjeen tietoonsa? (esim. perehdytyksessä, vuosittain, koulutuksissa...)

8. Mitkä tulipalot *tosiasiallisesti* ilmoitetaan poliisille pelastuslaitokseltanne?

Jos valitset ensimmäisen vastausvaihtoehdon, et voi valita kolmea seuraavaa. Viidennestä ja kuudennesta vastausvaihtoehdosta voit valita vain toisen.

- kaikki tahallisiksi ja tuottamuksellisiksi arvioidut tulipalot
- harkinnanvaraisesti ne tulipalot, joiden arvioidaan kiinnostavan poliisia
- harkinnanvaraisesti ne tulipalot, joiden tutkimiseen poliisilla arvioidaan olevan resursseja

- harkinnanvaraisesti ne tulipalot, joiden seuraukset ovat tai olisivat voineet olla merkittävät
- kaikki ne tulipalot, joiden syytä ei saatu selville
- harkinnanvaraisesti ne tulipalot, joiden syytä ei saatu selville
- muuhun harkintaan perustuen, mihin?

9. Miten pelastuslaitokseltanne ilmoitetaan tulipaloista poliisille? (kirjallisesti vai suullisesti; virkasähköpostiin, poliisin tilannekeskukseen, kenttäjohtajalle, kenttäpartiolle, päivystävälle viranhaltijalle, tutulle poliisille, hätäkeskukseen,...)

10. Miten ilmoitusvelvollisuuden noudattamista seurataan? (PRONTOsta seuraamalla, kyselyin ja varmistuksin ilmoitusten tekemisestä,...)

11. Mitä ongelmia ilmoittamisessa on?

12. Miten koet kokonaisuutena nykyisen pelastuslain 41 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden noudattamisen toteutuvan pelastuslaitoksellanne?

13. Mitä kehittämiskohtia ilmoitusvelvollisuuteen pelastuslaitoksenne näkökulmasta liittyy?

14. Ehdotuksia ilmoitusvelvollisuuden toteuttamisen kehittämiseen valtakunnallisella tasolla.

15. Kuvaa lyhyesti pelastuslaitoksenne yhteistyötä poliisin kanssa (yhteistyön muodot, säännöllisyys ym.)? Ovatko poliisin organisaatiomuutokset vaikuttaneet tähän yhteistyöhön?

16. Vapaa sana pelastuslain 41 §:ään ja edellä esitettyihin kysymyksiin liittyen.

Kysymykset pelastuslain 42 §:stä

Pelastuslain 42 §:n (Yhteistyö onnettomuuksien ehkäisemisessä) mukaan *"pelastuslaitoksen tulee onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja turvallisuuden ylläpitämiseksi toimia yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja asukkaiden kanssa sekä osallistua paikalliseen ja alueelliseen turvallisuussuunnittelutyöhön.*

Jos viranomaiset virkatoimiensa yhteydessä havaitsevat tai muutoin saavat tietää rakennuksessa, asunnossa tai muussa kohteessa ilmeisen palonvaaran tai muun onnettomuusriskin, heidän tulee mahdollisten salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa asiasta alueen pelastusviranomaiselle. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös kuntaa, muuta julkisyhteisöä ja näiden palveluksessa olevaa henkilöstöä sekä 18 §:n 2 momentissa tarkoitettua hoitolaitoksen ylläpidosta ja palvelu- ja tukiasumisen järjestämisestä huolehtivaa toiminnanharjoittajaa ja tämän palveluksessa olevaa henkilöstöä."

17. Mille tahoille ja miten pelastuslaitoksellanne on sisäisesti ohjeistettu pelastuslain 42 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen?

- pelastustoimen henkilöstölle:
- sopimuspalokunnille:
- ensihoidon henkilöstölle:
- riskienhallinnan henkilöstölle:
- hallinto-/tukipalveluille:

18. Miten kattavasti arvioitte pelastuslaitoksenne sisällä pelastuslain 42 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden toteutuvan? Arvioinnin apuvälineenä voi tarkastella ilmoitusten määrää suhteessa palveluntuottajien tehtävien kokonaismäärään (arvio esim. kattavasti / harkinnanvaraisesti / puutteellisesti / ei ollenkaan)

- pelastustoimen henkilöstön taholta:
- ensihoidon henkilöstön taholta:
- riskienhallinnan henkilöstön taholta:
- hallinto-/tukipalveluiden henkilöstön taholta:

19. Onko pelastuslaitoksellanne yhteistyötä pelastuslain 42 §:n 2 momentin toteuttamiseksi muiden viranomaisten tai yhteistyötahojen toimesta? (vastausvaihtoehdot: kyllä/ei/en osaa sanoa)

- muu kuin pelastustoimen tuottama ensihoitopalvelu:
- sosiaalityöntekijät:
- kotipalvelut:
- terveystalot:
- päihdepalvelut:
- mielenterveyspalvelut:
- poliisi:
- maahanmuuttoon liittyvät viranomaiset:
- seurakunta:
- kolmannen sektorin toimijat, mitkä?:
- muut toimijat, mitkä?:

20. Onko alueellanne eri viranomaisista koostuvaa yhteistyöryhmää tai muuta vastaavaa, jossa tehdään tulevaisuuteen suuntautuen ja toimintaa kehittäen pelastuslain 42 §:n 1 momentin turvallisuussuunnittelutyötä? Mitä tahoja ryhmään kuuluu? Kuinka aktiivisesti ryhmä toimii?

21. Onko alueellanne eri viranomaisista koostuvaa yhteistyöryhmää tai muuta vastaavaa, jossa käsitellään sitä, miten ilmoitettujen yksittäisten 42 § -tapauksien kanssa edetään? Mitä tahoja ryhmään kuuluu? Onko käytäntö koettu toimivaksi?

22. Kuinka paljon pelastuslaitoksellenne tuli pelastuslain 42 §:n mukaisia ilmoituksia vuonna 2016?

23. Miten ilmoitukset ja niiden jälkeiset toimenpiteet rekisteröidään? Onko pelastuslaitoksellanne sovitut toimintamallit tai prosessikuvaukset jatkotoimista?

24. Onko pelastuslaitoksellanne pelastuslain 42 §:n mukaisiin toimenpiteisiin erikoistuneita työntekijöitä? Jos on, millaista koulutusta he ovat tehneensä saaneet?

25. Millaista koulutusta asiassa kaivattaisiin? (esim. Pelastusopistolta)

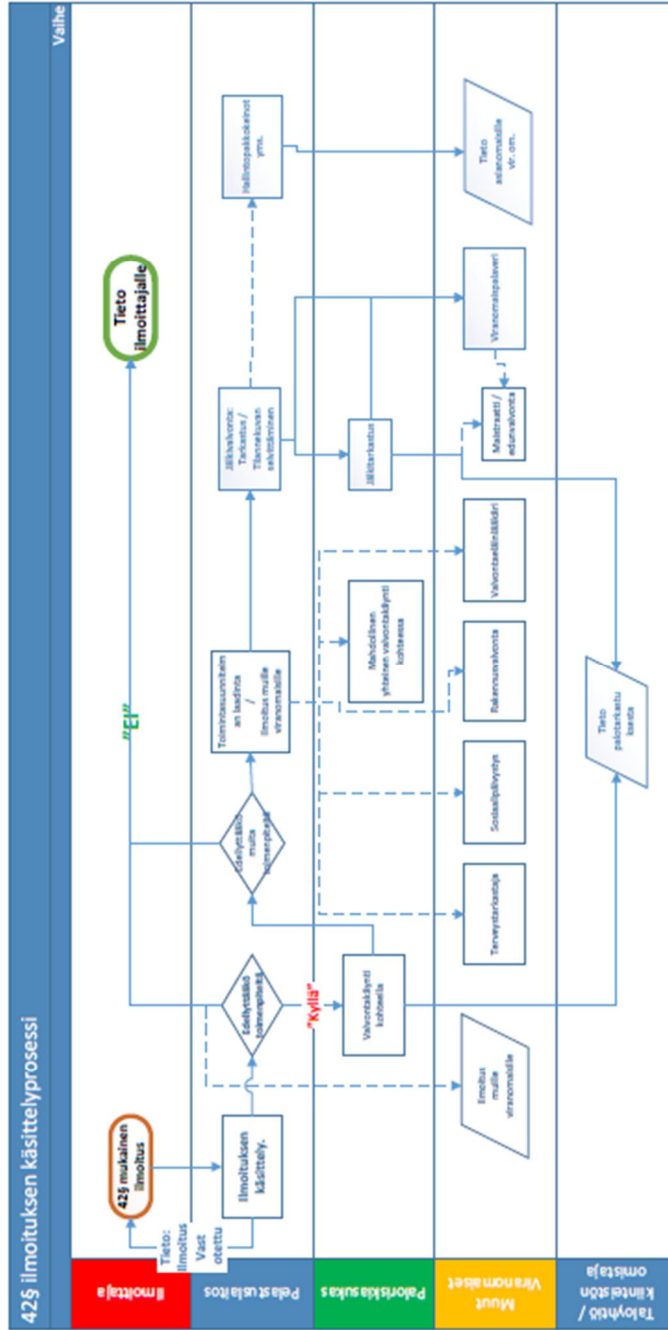
- pelastuslaitosten työntekijöille yleensä?:
- valvontakäyntejä tekeville pelastusviranomaisille erityisesti?:
- muille viranomaisille?:

26. Vapaa sana pelastuslain 42 §:een ja edellä esitettyihin kysymyksiin liittyen.

Lämpimät kiitokset vaivannäöstänne kartoituksessa käsiteltyjen teemojen kehittämisen hyväksi!

Liite 4: Paloriski-ilmoituksen käsittely Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella – Prosessikaavio

Paloriski-ilmoituksen käsittely Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella

15.2.2018

Liite 5: Pelastuslain mukainen ilmoitusvelvollisuus onnettomuus- ja paloriskeistä – Käsitteilyprosessi Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella

Pelastuslain mukainen ilmoitusvelvollisuus onnettomuus- ja paloriskeistä

Käsittelyprosessi Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella

Toimintaohje, voimassa 01.03.2018 alkaen toistaiseksi

Hyväksyntä:

Päiväys	Nimi	Virka-asema
19.2.2018	Petri Tassila	Riskienhallintapäällikkö

Ohjeen päivittäminen:

Päiväys	Asia	Nimi ja virka-asema
2.8.2018	Täsmennetty diariointia	Kari Kummunsalo, Johtava palotarkastaja

Jakelu: Riskienhallinnan henkilöstö
Turun kaupungin hyvinvointitoimiala
Turun kaupungin riskienhallintapäällikkö

Liitteet: **Onnettomuusriski-ilmoituksen käsittelyn prosessikaavio**

Turku
Eerikinkatu 35
20100 Turku

Loimaa
Lamminkatu 48
32200 Loimaa

Parainen
Bläsnäsintie 7
21600 Parainen

Salo
Kaakelitehtaankatu 4
24260 Salo

Uusikaupunki
Liljalaaksonkatu 25
23500 Uusikaupunki

TOIMINTAOHJE ONNETTOMUUSRISKI-ILMOITUSTEN VASTAANOTTAMISTA JA KÄSITTELYSTÄ

Taustaa

Pelastuslain (29.4.2011/379) 42 §:ssä säädetään yhteistyöstä onnettomuuksien ehkäisemiseksi. Sen toisessa momentissa määrätään seuraavasti:

Jos viranomaiset virkatoimiensa yhteydessä havaitsevat tai muutoin saavat tietää rakennuksessa, asunnossa tai muussa kohteessa ilmeisen palonvaaran tai muun onnettomuusriskin, heidän tulee mahdollisten salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa asiasta alueen pelastusviranomaiselle. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös kuntaa, muuta julkisyhteisöä ja näiden palveluksessa olevaa henkilöstöä sekä 18 §:n 2 momentissa tarkoitettua hoitolaitoksen ylläpidosta ja palvelu- ja tukiasumisen järjestämisestä huolehtivaa toiminnanharjoittajaa ja tämän palveluksessa olevaa henkilöstöä.¹

Tässä toimintaohjeessa kuvataan ja ohjeistetaan PelL 42 § perusteella tehdyn onnettomuusriski-ilmoituksen käsittelyprosessi Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella. Tätä ohjetta sovelletaan koko Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen alueella.

Keskeisimmät muut viranomaiset, yhteydenotot

Asunnon paloriskin hoitaminen edellyttää yleensä useamman viranomaisen yhteistyötä. Käytännössä keskeisimpiä yhteistyöviranomaisia ovat:

- *sosiaaliviranomainen*: yhteyttä otetaan paloriskiasukkaan omaan sosiaalityöntekijään jos tämä tiedossa, akuuteissa tapauksissa varsinkin virka-ajan ulkopuolella yhteys sosiaalipäivystykseen, minkä kautta saatavissa myös tieto sosiaalitoimen asiakkuudesta ja paloriskiasukkaan omasta sosiaalityöntekijästä.
- *terveysviranomainen*: yhteyttä otetaan paloriskiasukkaan omaan lääkäriin tai hoitajaan jos tiedossa, jos ei tiedossa yhteys asiakkaan oman terveyskeskuksen virkamiespuhelinnumeroon / kunnan vastaanottamaan lääkäriin.

Jos paloriskiasukkaan terveydentila edellyttää toimia virka-ajan ulkopuolella, yhteyttä voi ottaa sosiaalipäivystykseen, mikä puolestaan informoi asiakasta hoitavaa tahoa ja ohjaa asiakkaan tarvittaessa terveydenhoidon piiriin. Kiireellisissä tilanteissa pyydetään hätäkeskuksen kautta paikalle ensihoitoyksikkö, joka toimittaa asiakkaan tarvittaessa jatkohoitoon.

¹ Ks. myös HE 257/2010 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle pelastuslaiksi ja laiksi meripelastuslain 23 §:n muuttamisesta, 59–61.

PROSESSIN KUVAUS (ks. liite **Paloriski-ilmoituksen käsittelyn prosessikaavio Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella**)

PALORISKI-ILMOITUS TULEE PELASTUSLAITOKSELLE

- Kuittaus ilmoittajalle ilmoituksen vastaanottamisesta.
- Ilmoituksesta tehdään kirjaus paloriski-rekisteriin, josta pystytään seuraamaan ilmoitusten tarkkaa määrää.

ILMOITUKSEN KÄSITTELY, EDELLYTTÄÄKÖ TOIMENPITEITÄ

- Jos ilmoituksen (ja mahdollisen lisäselvityksen) perusteella tarvetta pelastuslaitoksen toimenpiteisiin ei ole -> viesti ilmoittajalle ja tarvittaessa toiselle viranomaiselle, että ilmoitus ei pelastusviranomaisen näkökulmasta edellytä valvontakäyntiä, *asian käsittelyn päättäminen pelastuslaitoksen osalta tähän*
- **jos on tarve toimenpiteisiin -> valvontakäynti**

VALVONTAKÄYNTI, EDELLYTTÄÄKÖ MUITA TOIMENPITEITÄ

- Valvontakäynnistä toimitetaan tieto kiinteistön omistajalle tai isännöitsijän kautta taloyhtiölle.
- Jos osoittautuu, että asia on korjattavissa esim. neuvonnalla tai kuuluu lähinnä toisen viranomaisen toimialaan -> tieto ilmoittajalle ja tarvittaessa toiselle viranomaiselle, *asian käsittelyn päättäminen pelastuslaitoksen osalta tähän*. Jos asukkaan ongelmat ovat enemmän muiden kuin pelastusviranomaisten alaa, pelastustoimi voi kuitenkin olla tukea antavana viranomaisena. Jos aihetta ilmenee, pelastusviranomainen tekee tähän tarkoitukseen osoitetulla lomakkeella sosiaalitoimelle ilmoituksen palvelutarpeen arvioinnista.
- Jos ongelma ei korjaudu valvontakäynnin yhteydessä -> tieto ilmoittajalle käynnistä, todetaan ilmoituksen aiheellisuus ja se, että on ryhdytty asianmukaisiin toimenpiteisiin. Tämä on tärkeää, jotta motivaatio ilmoittamiseen säilyy (esim. ensihoidossa), ja tietoa riskikohteista saadaan. Tämän vaiheen jälkeen ilmoittajaan ei olla enää yhteydessä, paitsi jos ilmoittaja on esim. asiakkaan lähiomainen. Yhteydenpito omaiseen edellyttää kuitenkin oikeustoimikelpoisen asiakkaan suostumuksen.
- **jos asia ei korjaudu yhdellä valvontakäynnillä ->**

TOIMINTASUUNNITELMAN LAADINTA / ILMOITUS MUILLE VIRANOMAISILLE

- Ilmoitetaan määräaika jolloin jälkitarkastus tehdään (lähtökohtaisesti 30 vrk päähän).
- Tarvittaessa pelastuslaitos tekee esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisen ilmoituksen sosiaaliviranomaiselle palvelutarpeen arvioinnista tähän laaditulla erillisellä ilmoituslomakkeella. Tässä yhteydessä

on painotettava, että ilmoitus edellyttää käyntiä asukkaan kotona – asuinolosuhteita ei voi arvioida tapaamalla asiakasta virastossa tai terveyskeskuksessa.

- Mikäli kohteesta tehdään ilmoitus toiselle viranomaiselle tulee ilmoitus ja siihen liittyvät asiakirjat diarioida. Ilmoituksen diariointi tehdään asianhallintajärjestelmä JoutseNetiin yhdenmukaisella menettelyllä niin, että diariointia ohjaavana hakusanana käytetään **paloriski**.

- Jatkossa kaikki asiaa koskevat asiakirjat diarioidaan kyseisen tapauksen tunnisteella. Tämä on tärkeää, jotta tehdyt toimet ovat todennettavissa onnettomuustilanteessa tai menettelyä riitautettaessa.

- Pelastuslaitos toimii diarioivana viranomaisena, eli se diarioi toiselta viranomaiselta (esim. sosiaalitoimesta) tulleen paloriski-ilmoituksen JoutseNet-asianhallintajärjestelmään. Turun kaupunki käyttää samaa asianhallintajärjestelmää, ja Turkuun sijoittuvan tapauksen osalta tästä eteenpäin kaikki asiaan liittyvät viranomaiset diarioivat tapausta koskevat asiakirjat ko. diaarinumerolle. Tällöin pelastusviranomaisen on mahdollista tarkastaa muiden viranomaisten tekemät toimet. Paloriski-ilmoitukset, jotka tulevat paikkakunnilta joissa JoutseNet ei ole käytössä, kirjataan nekin JoutseNetiin paikkakunnittaisella diaarinumerolla, ja muiden viranomaisten toimista tehdään kirjaukset palotarkastusohjelma Merlotiin sekä paloriski-ilmoitusrekisteriin Dotkuun.

- Mahdolliset päällekkäiset ilmoitukset samasta kohteesta tallennetaan samalle diaarinumerolle ja kuitataan myös näille ilmoittajille vastaanotetuksi.

- Tässä vaiheessa mahdollinen yhteinen valvontakäynti toisen viranomaisen kanssa.

JÄLKIVALVONTA: TARKASTUS / TILANNEKUVAN SELVITTÄMINEN

- Määräajan umpeutumisen jälkeen on kaksi haaraa: jälkitarkastus ja viranomaispalaveri. Tarvittaessa toteutetaan molemmat.

- Jälkitarkastus tehdään *annetun määräajan kuluttua*, tarvittaessa yhdessä toisten viranomaisten kanssa.

- Mukaan isännöitsijä tai asunnon omistaja, jos eivät osallistu niin tieto näille jälkitarkastuksen tekemisestä, sen johtopäätöksistä ja asian hoitamisen mahdollisista seuraavista vaiheista.

- Jos vaaditut toimet ovat tehtynä ja kohonnut palo- ja onnettomuusriski poistettu, *asian käsittelyn päättäminen pelastuslaitoksen osalta tähän*. Tarvittaessa yhteydenotto toisiin viranomaisiin, jos eivät ole osallistuneet jälkitarkastukseen ja heidän toimilleen on tarvetta.

- Jos jälkitarkastusvaiheessa on hoitamatta ensimmäisen/toisen valvontakäynnin jälkeen annettuja korjausmääräyksiä ja ongelmien poistaminen edellyttää viranomaisyhteistyötä -> **viranomaispalaveri**

- *Erytyiskysymyksenä edunvalvonnan tarpeen arvioiminen joko jälkitarkastuksessa tai viranomaispalaverissa*: jos paloriskiasukkaan henkinen kyky on alentunut niin, ettei hän itse kykene hoitamaan asioitaan tai valvomaan etujaan, pelastus- tai muu asiaa hoitava viranomainen tekee ilmoituksen paloriskiasukkaan edunvalvonnan tarpeesta maistraatille. Koska poikkeuksetta edunvalvonnan tarpeen taustasyyt

ovat moninaiset, ilmoituksen painoarvoa lisää jos sen tekee useampi viranomainen yhdessä. Huom: *Lähtökohtaisesti ilmoitus edunvalvonnan tarpeesta tehdään vasta korjaustoimille annetun määräajan kulumisen jälkeen, mutta se voidaan tehdä jo aikaisemmassa vaiheessa prosessia, jos edunvalvontaan saattamisen tarve on ilmeistä.*

HALLINTOPAKKOKEINOT

- Jos edellä kuvatuilla keinoilla palo- tai muuta onnettomuusriskiä ei ole saatu hallintaan, siirrytään hallintopakkeinojen piiriin. Paloriskikohdetta hoitavan tulee suunnitella hallintopakkeinojen käyttö yhdessä pelastuslaitoksen riskienhallintapäällikön ja kaupungin lakimiehen kanssa.

Hallintopakkeinoista ilmoitetaan muille asiaa hoitaneille tai siihen muuten liittyville viranomaisille.